
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

बृ०टी० १

॥श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीगणेशं नृसिंहं च शारदां गुरुपंकजं ॥ नत्वा संक्षेपतो वच्मि बृहज्जातकटिप्पणं ॥१॥ शिष्टाचारपालनाय स्वयं पाथ विघ्नसमाप्त्यै चावंतिकाचार्यो वराहमिहरो ऽकल्पब्ध वरो गणितस्कंधानंतरं होराग्रंथं चिकीर्षुरर्को द्वादशभिः शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ मूर्त्तित्व इति ॥ नानाकरस्त्रैलोक्यप्रकाशको रविर्नो ऽस्मभ्यं वाणीं ददातु ॥ सः यः शशभृतश्चंद्रस्य मूर्तित्वे शरीरत्वेन कल्पितः ॥ यतो जलमयश्चंद्रः प्रकाशहीनः तत्र रविकराः प्रतिफलिताः ज्योत्स्ना भवंति ॥ तदुक्तं ॥ सलिलमये शशिनि रवेर्दीधितयो मूर्छितास्तमो नैशं ॥ क्षपयंति दर्पणोदरनिहिता इव मंदिरस्यांतरिते ॥१॥ यो मोक्षमार्गेण वर्त्ममार्गभूतः मोक्षभाजो रविं भित्वा गच्छंति ॥ आत्मविदां योगिनां आत्मा तेजोरूपो हृदयांतस्थः ॥ तथा च श्रुतिः ॥ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति ॥ यजतां क्रतु

मूर्त्तित्वे परिकल्पितः शशभृतो वर्त्मापुनर्जन्मनामात्मेत्यात्मविदां क्रतुश्च यजतां भर्तामरज्योतिषां ॥ लोकानां प्रलयोद्भवस्थितिविभुश्चानेकधा यः श्रुतौ वाचं नः स ददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपो रविः ॥१॥ भूयोभिः पटुबुद्धिभिः पटुधियां होराफलज्ञप्तये शब्दन्यायसमन्वितेषु बहुशः शास्त्रेषु दृष्टेष्वपि ॥ होरातंत्रमहार्णवप्रतरणे भग्नोद्यमानामहं स्वल्पं वृत्तविचित्रमर्थबहुलं शास्त्रप्लवं प्रारभे ॥२॥

यज्ञः ॥ उक्तं च ॥ अग्नौ प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठते इति ॥ तथा अमराद्देवाः ज्योतींषि नक्षत्राणि तेषां भर्ता प्रभुः ग्रहनक्षत्राणां तद्दर्शनेन तिमिरयास्तमयौ ॥ तदुक्तं ॥ तेजसां गोलकः सूर्यो ग्रहर्क्षाण्यंबुगोलकाः ॥ प्रभावंतो हि दृश्यंते सूर्यरश्मिविदीपिताः इति ॥ लोकानां विनाशे उत्पत्तौ पालने च प्रभुः ॥ चो ऽवधारणे ॥ अनेकधा यः श्रुतौ पठ्यते ॥ तथा च श्रुतिः ॥ एवं सद्विप्रा बहुधा वदंतीति ॥२॥ अथान्यशास्त्रेभ्यो ऽस्य गुणवत्त्वं शार्दूलेनाह ॥ भूयोभिरिति ॥ बहुभिः प्राज्ञैः । पटुधियां चतुरबुद्धीनां होराशास्त्रफलज्ञापनाय शब्दयुक्तियुक्तेषु शास्त्रेषु बहुवारं कृतेष्वपि होराशास्त्रसमुद्रतरणे भग्नोद्यमानां ॥ अर्थशास्त्रलक्षणं प्लवं नावं प्रारभे करोमि ॥ कथंभूतं ॥ स्वल्पं वृत्तैर्विचित्रं अर्थेन बहुलं ॥ तस्मादुद्यमभंगो नास्ति तेषामिति तात्पर्यं ॥२॥

राम २

अथ शास्त्रस्य प्राक्तनकर्मव्यंजनत्वमिंद्रवज्रयाह ॥ होरेति ॥ अहोरात्रशब्दस्य पूर्वांत्यवर्णलोपाद्धोरात्रविकल्पमेको होरां मेके इच्छंति ॥ मेषाद्यो १ होरांतोतर्भृताः ॥ लग्नस्य च शुभाशुभस्थाने ॥ तच्चाहोरेतिर्भं तं तस्माद्धोरात्रंतर्भं तल्लग्नस्य स्याहोरात्र विकल्पत्वं ॥ प्रयोजनमाह ॥ प्राग्जन्मनिसर्वेनिम्नश्च कर्मणः पाकं होराप्रकटीकरोति ॥ २ ॥ अथ होरायां कालस्यांगानि मेषादी न्यशाइत्येनाह ॥ कलांगानेति ॥ मेषप्रथमा राशयो नवभिः नक्षत्रपादैः प्रमाणं येषां ते अश्विनिप्रथमा अश्विनीप्रभृतिनवनक्षत्र पादाह एकैकस्य मानं ॥ मेषप्रथमा राशयो १ श्वि प्रथमैमैर्युक्ता इत्यर्थः तादृशाः कालस्य धातुरवयवाः तानि यथा ॥ शिरः १ मुखं

होरेत्यहोरात्रविकल्पमेके वांछंति पूर्वापरवर्णलोपात् ॥ कर्मार्जितं पूर्वभवे सदादियत्तस्य पक्तिं समभिव्यनक्ति ॥ ३ ॥
श्र कालांगानि वरांगमाननमुरो हृत्क्रोडवासोभृतो वस्तिः व्यंजनमूरु जानुयुगले जंघे ततोंघ्रिद्वयं मेषाश्विप्रथमा नवर्क्षचरणाश्चक्रस्थिता राशयो राशिक्षेत्रगृहर्क्षभानि भवनं चैकार्थसंप्रत्ययाः ॥ ४ ॥ मत्स्यौ घटी नृमिथुनं सगदं सवीणं चापी नरोश्वजघनो मकरो मृगास्यः ॥ तौली ससस्यदहना प्लवगा च कन्या शेषाः स्वनामसदृशाः स्व

१ वक्षः ३ हृत् ४ उदरं ५ कटिः ६ नाभिः ७ लिंगं ८ ऊरू ९ जानुनी १० जंघे ११ पादौ १२ चक्रवत्स्थिता राशि १ क्षेत्रं २ गृहं ३ ऋक्षं ४ भं ५ भवनं ६ एते एकमर्थं संप्रतिपत्तिः पर्याया इत्यर्थः ॥ ४ ॥ राशिनां स्वरूपं वसंततिलकेनाह ॥ मत्स्याविति ॥ मीनो मत्स्यो अन्योन्यपुच्छाभिमुखं मत्स्यद्वयं ॥ घटी स्कंधासक्तघटः पुमान् कुंभः । नृमिथुनं स्त्रीपुंसौ मिथुनराशिः पुमान् सगदः सवीणा अश्वजघनश्चतुष्पात् धनुर्धारी नरो धनुः ॥ मृगमुखो मकरः ५ तुलाधारो नाम तुला राशिः ६ धान्याग्निकरा नौस्था कुमारी कन्या राशिः ७ शेषाः मेषवृषकर्कसिंहवृश्चिकाः स्वनामवेदिताः ह्यालयाः सर्वराशयः स्वचराः स्वस्वस्थाने षु चरंति ॥ तथा मेषवृषौ दिवा वनचरौ राशी ग्राम्यो मिथुनो ग्राम्यः ॥ कर्कीं जलचरः । सिंहो वनचरः सस्याग्निर्दहनान्या कन्या तुला ग्राम्याः पात्र ७ वृश्चिको गर्तवासी ९ धन्वी

बृ.टी.
२

अथराशिनवांशद्वादशांशाधिपान्निकृतेनाह॥ क्षितिजेति॥ कुजादयो ग्रहाणां राशीनां मेषादीनां मंशानां च पतयः॥ नवां
शकानाह॥ अजेति॥ मेषाद्याः मेषस्य नवांशाः। मकराद्याः वृषस्य। तुलाद्याः मिथुनस्य। चंद्रभवनं कर्कस्तदाद्याः कर्कस्य॥ एवं सिं
हादीनां चतुर्णां अजमृगतुलाकर्कटाद्याः॥ पुनः धनुराशीनां तद्वत्॥ द्वादशांशानाह॥ भवनसमांशाः द्वादशांशास्त
त्पतयः॥ स्वगृहादेव द्वादश क्रमेण ज्ञेयाः॥६॥ अथ त्रिंशांशाधिपान्युक्तिताग्रहयाह॥ कुजेति॥ अयुजि विषमराशौ पवनाः
पंचाः ५ ते मारुतः। पंचानां कुजः पतिः। समीरणाः पंचाः ५ तेषां शनिः॥ कौर्पिर्वृश्चिकोऽष्टमः तेन ततोऽष्टानां जीवः॥ जूकस्तुल्यः सप्त
मः तेन ततः सप्तानां बुधः॥ लेयः सिंहः पंचमः तेन ततः पंचानां शुक्रः॥ एवं त्रिंशत्॥ युजि समराशौ ते भागाः ग्रहाश्च विपरीताः

क्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवो गृहहोराशकपाः॥ अजमृगतौलिचंद्रभव
नादिनवांशविधिः भवनसमंशकाधिपतयः स्वगृहात्क्रमशः॥६॥ कुजरविजगुरुज्ञशुक्रभागाः पवनसमी
रणकौर्पिजूकलेयाः॥ अयुजियुजितु भे विपर्ययस्थाः शशिभवनालिझषांतमृक्षसंधिः॥७॥ क्रियतावुरिजितु
मकुलीरलेयपाथोनजूककौर्प्याख्याः॥ तौक्षिकआकोकेरोहृद्रोगश्चांत्यभं चेत्थम्॥८॥ द्रेष्काणहोरानवभाग
संज्ञास्त्रिंशांशकद्वादशसंज्ञिताश्च॥ क्षेत्रं च यद्यस्य सतस्य वर्गो होरेति लग्नं भवनस्य चार्धं॥९॥ श्री॥॥

श्रीः ॥ ते मारुतः पंचानां सूर्य्यो॥ ततः षष्ठानां बुधः। ततोऽष्टौ गुरुः। ततः पंच शनेः ततः पंच कुजस्येति॥ शशीति॥ कर्कालिमीनानां नवमो नवांशो
ऋक्षसंधिसंज्ञको ज्ञेयः॥ प्रयोजनं॥ संधौ पापे शशिनि जन्म स्यादिति॥७॥ अथ मेषादिसंज्ञा आर्ययाह॥ क्रियतेति॥ क्रियो मेषः १ तावुरिर्वृ
षः २ जितुमं मिथुनं ३ कुलीरः कर्कः ४ लेयः सिंहः ५ पाथोनः कन्या ६ जूकः तुला ७ कौर्पिर्वृश्चिकः ८ तौक्षिको धनुः ९ आकोकेरो मक
रः १० हृद्रोगः कुंभः ११ अंत्यभं मीनः १२॥ इत्थं राशीनां संज्ञाः॥८॥ अथ षड्वर्गनिरूपणमिंद्रवज्रयाह॥ द्रेष्काणेति॥ द्रेष्काणस्य पूर्वप्रदर्शितग्रहस्य
वर्गसंज्ञाः॥ द्रेष्काणो राशित्रिभागः॥ होरा राश्यर्धं नवभागो नवांशः। त्रिंशांशः त्रिंशो भागः॥ द्वादशांशः द्वादशो भागः॥ यस्य ग्रहस्य यत्क्षेत्रं राशिः स तस्य

अथ संक्षेपेण राशिसंज्ञाश्च लग्नादिकं चाह ॥ गोजेति ॥ वृषमेषधनुः कर्कमिथुनमकरा रात्रिबलसंज्ञाः ॥ मिथुनरहिता स्तएव पृष्ठोदयाः पृष्ठेनोदयंती सर्पः ॥ शेषाः सिंहकन्यातुलालिकुंभा मिथुनश्च शीर्षोदयाः शिरसोद्गच्छंति ॥ कुंभांता दिनबलाश्च ॥ मीन उभयतः ॥ ... वीर्या उद्गच्छति ॥ १० ॥ अथ क्रूरादिसंज्ञा मेषादिकानाह ॥ क्रूर इति ॥ मेषाद्या विषमाः क्रूराः ॥ वृषाद्याः समाः सौम्या नार्यश्च ॥ तथा मेषाद्याः क्रमाच्चरस्थिरद्विस्वभावसंज्ञकाः । एवं कर्कादयस्तुलाद्या मकराद्याश्च ॥ प्रागादीशा इति ॥ मेषवृषमिथुन कर्काः स्वत्रिकोणाः ... युताः प्रागादीश्वराः ॥ तेन मेषसिंहधन्विनः पूर्वेशाः ॥ वृषकन्यामकरा दक्षिणेशाः ॥ मिथुनतुलाकुंभाः

गोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगा निशाख्याः पृष्ठोदया विमिथुनाः कथितास्त एव ॥ शीर्षोदया दिनबलाश्च भवंति शेषाः लग्नं समे तु भयतः पृथुरोमयुग्मं ॥ ९ ॥ क्रूरः सौम्यः पुरुषवनितेते चराद्विदेहाः प्रागादीशाः क्रियवृषनृयुक्कर्कटाः स त्रिकोणाः ॥ मार्तंडेंद्वोरयुजिसमभे चंद्रभान्वोस्तु होरे द्रेष्काणास्तु स्वभवनसुतत्रित्रिकोणाधिपानां ॥ १२ ॥ केचित्तु होरां प्रथमामिपस्य वांछंति लाभाधिपतेर्द्वितीयां ॥ द्रेष्काणसंज्ञामपि वर्णयंति स्वद्वादशैकादशराशिपानां ॥ १२ ॥

५ अजवृषभमृगांगनाकुलीरा झषवणिजौ च दिवाकरादितुंगाः ॥ दशशिखिमनुयुक्तिथींद्रियांशैः त्रिनवकविंशति

भिश्च तेस्तनीचाः ॥ १३

पश्चिमेशाः ॥ कर्कालिमीना उत्तरेशाः ॥ विषमराशौ सूर्येन्दोर्होरे । समराशौ चंद्रसूर्ययोः ॥ राशित्रिंशन्नामाद्यद्रेष्काणः स्वेस्य द्वितीयः पंचमाधिपतेः । तृतीयो नवमाधिपतेः ॥ ११ ॥ अथ होराद्रेष्काणयोर्मतांतरमिंद्रवज्रयाह ॥ केचिदिति ॥ स्वेशाल्लाभेशा यो होरे वदंति केचित् ॥ स्वेशाद्द्वादशेशाल्लाभेशानां द्रेष्काणांश्च वदन्ति केचित् ॥ १२ ॥ अथ ग्रहाणामुच्चनीचान्निपुष्पिताग्रयाह ॥ अजेति ॥ मेषवृषमकरकन्याकर्कमीनतुलानां दश १० त्रि ३ चतुर्दश १४ युग्म २८ पंचदश १५ पंच ५ सप्तविंशति २७ विंश २० संख्येषु रव्याद

पं: क्रमात्परमोच्चाः उच्चस्थानात्सप्तमराशीनांद शांशेषु परमनीचाः ॥ १३ ॥

बृ॰टी॰
३

अथ ग्रहाणां वर्गोत्तमस्वत्रिकोणानि वसंततिलकेनाह ॥ वर्गेति ॥ चराणां प्रथमो १ नवांशः ॥ स्थिराणां पंचमो ५ द्विस्वभावानां नवमः ९ अ वर्गोत्तमसंज्ञः सशुभदायी ॥ सिंहवृषमेषकन्याधनुस्तुलाकुंभाः रव्यादीनां स्वत्रिकोणानि ॥ १४ ॥ अथ लग्नादीनां संज्ञा वसंततिलकेनाह ॥ होरादय इति ॥ तनुः १ कुटुंब २ भ्राता ३ बंधुः ४ पुत्रः ५ शत्रुः ६ पत्नी ७ मृतिः ८ धर्मः ९ आस्पदं १० लाभ ११ रिष्फं १२ लग्नादीनां नामानि ॥ षष्ठदशमैकादशात्तृतीयानि उपचयाख्यानि ॥ एके उपचयत्वमेतेषां नित्यमिति वदन्ति ॥ पापैः

वर्गोत्तमाश्चरगृहादिषु पूर्वमध्यपर्यंतगाः शुभफलाः नवभागसंज्ञाः ॥ सिंहो वृषः प्रथमषष्ठहयांगतौलिकुंभौः त्रिकोणभवनानि भवंति सूर्यात् ॥ १४ ॥ होरादयस्तनुकुटुंबसहोत्थबंधुपुत्रारिपत्निमरणानि शुभास्पदायाः ॥ रिष्फाख्यमित्युपचयान्यरिकर्मलाभदुश्चिक्यसंज्ञितगृहाणि न नित्यमेके ॥ १५ ॥ कल्पस्वविक्रमगृहप्रतिभाक्षतानि चित्तोत्थरंध्रगुरुमानभवव्ययानि ॥ लग्नात् चतुर्थनिधने चतुरस्रसंज्ञे द्यूनं च सप्तमगृहं दशमं खमाज्ञा ॥ १६ ॥ कंटककेंद्रचतुष्टयसंज्ञाः सप्तमलग्नचतुर्थखभानां ॥ तेषु यथाभिहितेषु बलाढ्याः कीट

स्वामिशत्रुनाच दृष्टेनोपचयत्वमिति भावः ॥ १५ ॥ लग्नादीनां नामंतराणि व्यवहारायवसंततिलकयाह ॥ कल्पेति ॥ कल्पं १ स्व २ विक्रम ३ गृह ४ प्रतिभा ५ क्षतं ६ चित्तोत्थं ७ रंध्रं ८ गुरुः ९ मानं १० भवः ११ व्ययं १२ लग्नादिनामानि ॥ लग्नाच्चतुर्थाष्टमे चतुरस्राख्ये ॥ सप्तमं ७ द्यूनं ॥ दशमं खं १० संज्ञा च ॥ अथ केंद्रादिनस्थराशीनां बले च होधकेनाह ॥ कंटकेति ॥ लग्नाच्चतुर्थसप्तमदशमानां कंटककेंद्रचतुष्टेति संज्ञात्रयं ॥ कीटो वृश्चिकः सप्तमस्थो बली ॥ मिथुनकन्यातुलाधनुः पूर्वार्द्धकुंभो नराशयस्ते लग्नस्था बलिनः ॥ कर्कमीनमकरापरार्द्धजलचरास्ते चतुर्थे बलिनः ॥ मेषवृषधनुरपरार्धमकरपूर्वार्द्धाः पशवस्ते दशमस्था बलि

५ अथोपचयसंज्ञारव्यानि लाभे क्षमर्णेः ॥ न चेम भवंति ते दृष्टा पापस्य स्वामिना शुभैः ॥ १ ॥ ५
प्टपु

तेषु यथाभिहि
तेषु यथो तेषु

राम
३

अथ स्वसंज्ञा वसंततिलकेनाह ॥ केंद्रमिति ॥ केंद्रात्परेषां द्वितीयपंचमाष्टमैकादशानां पणफरसंज्ञा ॥ तत्परेषां तृतीयषष्ठनवमं
द्वादशानामापोक्लिमसंज्ञा ॥ हिबुकं तु सुखवेश्मसंज्ञाश्चतुर्थस्य ॥ अस्तजामित्रे सप्तमस्य ॥ त्रिकोणं पंचमस्य ॥ मेषूरणं क सुतभं
र्मेति संज्ञा दशमस्य ॥ १८ ॥ होरादीनां बलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ होरेति ॥ स्वस्वामिगुरुबुधदृष्टा वा होरा बलवती ॥ अन्ये
खला: ॥ उभये मध्यबला: ॥ केंद्रस्थाः स्वचारित्राद्बोध्य: ॥ केंद्रस्थाः सर्वे राशयो बलिनः ॥ पणफरगा मध्यबला: ॥ आपोक्लि
मगाः हीनबला ॥ अत्र केंद्रस्था द्विपदादयो बलिन इति केचित् ॥ व्याचक्षते तदयुक्तं ॥ वादरायणविरोधात् ॥ तथा च तदुक्तं ॥

केंद्रात्परं पणफरं परतस्तु सर्वमापोक्लिमं हिबुकमंबु सुखं च वेश्म ॥ जामित्रमस्तभवनं सुतभं त्रिकोणं मेषूरणं
दशममत्र च कर्म विद्यात् ॥ १८ ॥ होरा स्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुता नान्यैश्च वीर्योत्कटा केंद्रस्था द्विपदादयो नि
ष निशि च प्राप्ते च संध्याद्वये ॥ पूर्वार्धे विषयादयः कृतगुणमानं भवंती पंच तत्तद्वश्चिक्यं सहजं तपश्च नवमं त्रि
धं त्रिकोणं च तत् ॥ १९ ॥

केंद्रस्थास्तु अतिबलाः मध्यबलाः पणफराश्रिताः ॥ ज्ञेयाः आपोक्लिमगाः सर्वे हीनबला राशयः ॥ कथिता इति ॥ अन्ये नि
शि संध्याद्वये च क्रमाद्द्विपदचतुष्पदकीटा वीर्योत्कटा इत्यनुवर्तते ॥ स्त्रिने द्विपदा: ॥ निशि चतुष्पदा: ॥ संध्ययोः कीटा: ॥ कीट
श्चाप्यस्याप्युपलक्षकः ॥ पूर्वार्धे इति ॥ विषयादयः पंचादयः ५।६।७।८।९।१० एते चतुर्गुणा २०।२४।२८।३२।३६।४०
३२० । एकमनेन पुनः दशगुणिता २००।२४०।२८०।३२०।३६०।४०० षष्टिभक्तं मेषादिमानं ॥ एतन्मेषादिषट्कमानं ॥ व्यस्तया तुलादिमा
नं ॥ इदं नष्टचिन्तादौ नरावयवज्ञानाय ॥ दुश्चिक्यं सहजे तृतीयस्य संज्ञे ॥ तपस्त्रित्रिकोणं नवमस्य ॥ १९ ॥ राशिवर्णा
न् मंदाक्रांतयाह ॥ रक्तेति ॥ रक्तो मेषः १ वृषः २ पीतः ॥ मिथुनो ३ हरिद्वर्णः ॥ कर्कः ४ ईषद्रक्तः ॥ सिंहः ५ ईषच्छुक्लः ॥ कन्या ६

मे

बृ० टी०
४

नानावर्णः तुला ७ कृष्णः वृश्चिकः ८ पीतः धनुः ९ कपिलः मकरः कर्बुरः कुम्भः कपिलः मीनः स्वच्छवर्णः शबलः स्वामिनोया
दिक्तत्र सर्वराशीनां प्लवलक्षणेयं ॥ तथाहि ॥ मेषवृश्चिकौ दक्षिणप्लवौ ॥ वृषतुले आग्नेयप्लवे ॥ मिथुनकन्ये उत्तरप्लवे ॥ कर्कमे
वायव्यप्लवः ॥ सिंहः पूर्वाप्लवः ॥ धन्वीमीनौ ईशानप्लवौ ॥ मकरकुंभौ पश्चिमप्लवौ इति ॥ एतन्नष्टादिषु चौरादेस्तद्दिङ्मुख
गमनं ॥ प्रयोजनं ॥ रविराशेर्द्वितीयभवनं वेशिसंज्ञं ॥ यात्रायां शुभं ॥ २० ॥ ०००० इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातकविव
रणे प्रथमोध्यायः ॥ १ ॥ कालं गानीत्यादिना राशीनां कालांगलेनोक्ते ॥ चराचरं जगद्ग्रहमयमेव ग्रहाणां राशीशला

रक्तः श्वेतः शुकतनुनभः पाटलो धूम्रपांडुः चित्रः कृष्णः कनकसदृशः पिंगलः कर्बुरश्च बभ्रुः स्वच्छः प्रथमभ
वनाद्येषु वर्णाः प्लवत्वं स्वाम्याशाख्यं दिनकरयुताद्वा द्वितीयं च वेशिः ॥ २० ॥ इति श्रीवराहमिहिराचार्यविरचिते
बृहज्जातके राशिप्रभेदाध्यायः ॥ १ ॥ कालात्मा दिनकृन्मनस्तुहिनगुः सत्वं कुजो ज्ञो वचो जीवो ज्ञानसुखे सि
तश्च मदनो दुःखं दिनेशात्मजः ॥ राजानौ रविशीतगू क्षितिसुतो नेता कुमारो बुधः सूरिर्दानवपूजितश्च सचि
वौ प्रेष्यः सहस्रांशुजः ॥ १ ॥ हेलिः सूर्यश्चंद्रमाः शीतरश्मिर्हेम्नो वित् ज्ञो बोधनश्चेंदुपुत्रः ॥ आरो वक्रः क्रूरदृक्
चावनेयः कोणो मंदः सूर्यपुत्रोसितश्च ॥ २ ॥
त ॥ तस्यात्मरीत्यभावान् राजादिश्च विश्वपालकान् ग्रहरूपानेव शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ कालात्मेति ॥ कालस्यात्मा रवि
चं द्रो मनः ॥ कुजः सत्वं ॥ बुधो वाक् ॥ गुरुर्ज्ञानसुखे ॥ शुक्रः कामः ॥ शनिः दुःखं ॥ न केवलं कालाव यवा मेषाद्याः ग्रहा अपि
तस्यात्मादयः स्युरर्थः ॥ प्रयोजनं ॥ जन्मनि प्रश्ने चोपचयस्थाः कार्यस्य साधकाः अन्यथा हानिकराः ॥ १ ॥ अथ ग्रहसंज्ञा श
लिन्याह ॥ हेलिरिति ॥ हेलिरिति सूर्यनाम ॥ शीतरश्मिरिति चंद्रस्य ॥ हेम्नः ॥ वित् ॥ ज्ञः ॥ बोधनः एता बुधस्य संज्ञाः ॥ आरः वक्रः
प्रयोजनं ॥ पीडितं यह देन सत्र गपी डितं ॥ पुष्टेपुष्टिः ॥ शनैर्वैरी सकिंच ॥ रविचंद्रौ नृपौ ॥ कुजः सेनापतिः बुधो युवराजः ॥ गुरुशुक्रौ मंत्रिणौ शनिर्दासः ॥ २ ॥ टी ॥

7

अन्येषां संज्ञा ग्रन्थान्तर तिलकेनाह ॥ जीवेति ॥ जीवः ॥ अंगिराः ॥ सुरगुरुः ॥ वाचस्पतिः ॥ ईज्यः ॥ एताः गुरोः ॥ भृगुः ॥ भृगुसुतः ॥ सितः ॥ आस्फु
जित् एताः शुक्रस्य ॥ तमः ॥ अगुः ॥ असुरः एताः राहोः ॥ शिखीति केतोः ॥ अन्ये पर्याया लोकतो बोध्याः ॥ ३ ॥ अथ ग्रहवर्णान् शालि
न्याह ॥ रक्त इति ॥ रक्तः श्यामो भास्करो गौर इन्दुः ॥ श्वेतवर्णश्चन्द्रः ॥ नातिदीर्घो रक्तगौरः । पद्मपत्राभो भौमः ॥ हरिद्वर्णो
बुधः ॥ गौरो गुरुः ॥ शुक्रो दूर्वागौरः ॥ कृष्णः शनिः ॥ प्रयोजनं सर्वग्रहेषु यो बलवान् तद्वर्णो नरः स्यात् ॥ ४ ॥ अथ ग्रहाणां वर्णदिशा
इन्द्रविक्रीडितेनाह ॥ वर्णा इति ॥ ताम्रादयो वर्णाः सूर्यादिनाथाः । सूर्यस्य ताम्रः स्वामिनोऽयेषां ते । ताम्रस्य रविर्नाथः ॥ सितस्य चन्द्रः

जीवोंऽगिरास्सुरगुरुर्वचसां पती ज्यो शुक्रो भृगुर्भृगुसुतः सित आस्फुजिच्च ॥ राहुस्तमोऽगुरसुरश्च शिखी च केतुः
पर्यायमन्यमुपलभ्य वदेत्तु लोकात् ॥ ३ ॥ रक्तश्यामो भास्करो गौर इन्दुर्नात्युच्चाङ्गो रक्तगौरश्च वक्रः ॥ दू
र्वाश्यामो ज्ञो गुरुर्गौरगात्रः श्यामः शुक्रो भास्करिः कृष्णदेहः ॥ ४ ॥ वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरितव्यापीतचित्रा
सिता वह्न्यम्बुग्निजकेशवेन्द्रशचिकाः सूर्यादिनाथाः क्रमात् ॥ प्रागाद्याः रविशुक्रलोहिततमःसौरीन्दुवित्सूर
यः क्षीणेन्द्वर्कमहीसुतार्कतनयाः पापा बुधस्तैर्युताः ॥ ५ ॥
२ अतिरक्तस्य कुजः ॥ हरितस्य बुधः ४ पीतस्य गुरुः ५
चित्रवर्णस्य शुक्रः ६ कृष्णस्य शनिः ७ बलवद्ग्रहस्य वर्णो द्रव्यलाभः ॥ प्रयोजनं ॥ वन्ह्यादयो रव्यादिनाथाः ॥ यथा ॥ रवे
रग्निर्नाथः ॥ चन्द्रस्य जलं २ भौमस्य वसुधा ३ बुधस्य हरिः ४ गुरोरिन्द्रः ॥ ५ शुक्रस्येन्द्राणी ६ शनेः प्रजापतिः ७ ॥ इन्द्रस्तार्क्ष्यो
रग्निर्नाथः ॥ ... ॥ शनिः पश्चिमायाः ॥ चन्द्रो वाय
प्रागादिदिशां रव्यादयो नाथाः ॥ रविः प्राच्यां १ शुक्रः आग्नेय्यां २ कुजो दक्षिणस्यां ३ राहुर्नैर्ऋत्यां ४ शनिः पश्चिमायाः ॥ चन्द्रो वाय
व्यां ६ बुधः उदीच्यां ७ गुरुरैशान्यां ८ क्षीणचन्द्ररविकुजशनयः पापास्तद्युतो बुधश्च । शेषाः सौम्याः कृष्णा ...

ग्र० ला० टी० ५

बृ॰ टी॰
५

ग्रहाणां कृतिमूलपतिलं चोपछंदसिके नाह ॥ बुधेति ॥ बुधशनी क्लीबौ । शशिशुक्रौ स्त्रियौ ॥ रविकुजजीवाः नराः ॥ कुजोग्नेः स्वामी ॥ भुवो बुधः २ नभसो जीवः ३ जलस्य शुक्रः ४ । वायोः शनी पर विचंद्रौ वर्ष्मांबुनोः इति पूर्वमुक्तं ॥ १६ ॥ अथ वर्णाधिपत्वं गुणविभागं चोपजात्याह ॥ विप्रेति ॥ शुक्रगुरू विप्रपती ॥ कुजरवि क्षत्रियपती ॥ शशी विशांपतिः ॥ बुधः शूद्रपतिः । शनिः अंत्यजपती एषामुपधातेतद्गुणो पयाते ॥ चंद्रार्कगुरवः सत्वं । बुधशुक्रौ रजः ॥ कुजशनी तमः ॥ प्रयोजनं । त्रिंशांशेयस्य भास्करः तादृगिति ॥ ७ ॥ अथ चन्द्रार्कयोः रूपं तोटकेनाह ॥ मधुरिति ॥ मधुनिभनेत्रः ॥ प्रसारितभुजद्वयः । पित्ताधिको । विरलकेशो रविः रुक्षवर्णो वर्त्तुलांगः ॥ वातकफाधिकः ॥ मेधावी । कोमलवाक् सुंदरनेत्रो विधुः चंद्रस्य ॥ ८ ॥ कुजबुधयोरूपं स्वागतमाह ॥ क्रूरेति ॥ क्रूरनेत्रो युवा हासतापिताधिको स्थिरचित्तस्तनूदरः कुजः ॥ गद्गदभाषी हासशीलो दोषत्रयो लग्नस्वभावो बुधः ॥ ९ ॥ जीवशुक्रयोरूपं वंशस्तेनाह ॥ बृहदिति ॥ स्थूलांगः पिंगलकेशनेत्रो धार्मिकमतिः कफाधिको

बुधसूर्यसुतौ नपुंसकाख्यौ शशिशुक्रौ युवती नराश्च शेषाः ॥ शिखिभूखपयोमरुद्गणानां वशिनो भूमिसुतादयः क्रमेण ॥ ६ ॥ विप्रादितः शुक्रगुरू कुजार्कौ शशी बुधश्चेत्यसितोपराणां ॥ चंद्रार्कजीवाज्ञसितौ कुजार्की यथाक्रमं सत्वरजस्तमांसि ॥ ७ ॥ मधुपिंगलदृक् चतुरस्रतनुः पित्तप्रकृतिः सविताल्पकचः ॥ तनुवृत्ततनुर्बहुवातकफः प्राज्ञश्च शशी मृदुवाक् शुभदृक् ॥ ८ ॥ क्रूरदृक् तरुणमूर्तिरुदारः पैत्तिकः सुचपलः कृशमध्यः ॥ श्लिष्टवाक् सततहास्यरुचिर्ज्ञः पित्तमारुतकफप्रकृतिश्च ॥ ९ ॥ बृहत्तनुः पिंगलमूर्द्धजेक्षणो बृहस्पतिः श्रेष्ठमतिः कफात्मकः ॥ भृगुः सुखी कांतवपुः सुलोचनः कफानिलात्मासितवक्रमूर्द्धजः ॥ १० ॥ ॥ श्री ॥ ॥

ग्री ३

राम
५

अथ शनिरूपं ग्रहाणां धातुरूपं वसंततिलकेनाह ॥ मंद इति ॥ कार्यपटुः पीतनेत्रो दुर्वल अरे होदीर्घदंतो रूक्षतनूरुहकेशो वाताधिकः शनिः धात्वाह ॥ शनिः स्नायुः रविः अस्थीनि । रुधिरं चंद्रः । त्वक् वुधः । रेतः शुक्रो मेदो गुरुः । मज्जा कुजः ॥ ११ ॥ स्थानवस्त्रप्रभुत्वं शार्दूलेनाह ॥ देवेति ॥ अर्कादीनां देवादिस्थानानि ॥ देवस्थानं रवेः । जलस्थानमिन्दोः । अग्निस्थानं कुजो । क्रीडास्थानं च वुधः । भांडारं गुरोः । शयनस्थानं शुक्रस्य । अवकरस्थानं उसरं शनेः ॥ वलवति ग्रहे यग्रहस्थाने प्रश्नवस्थानं ॥ हृतनष्टादे चौरस्थानं चज्ञेयं ॥ स्थूलवासो रवेः ॥ नवमिंद्रोः ॥ अग्निदग्धं कुजस्य । जलक्लिन्नं वुधस्य । नातिजीर्णं गुरोः

मंदोलसः कपिलदृक् कृशदीर्घगात्रः स्थूलद्विजः परुषरोमकचोनिलात्मा ॥ स्नायस्थपसृग्त्वथ शुक्रवसेच मज्जा मंदार्कचंद्रवुधशुक्रसुरेज्यभौमाः ॥ ११ ॥ देवांबु अग्निविहारकोशशयनक्षितुलकेशाः [illegible] स्थूलम
भुक्तमग्निकहृतं मध्यं दृढं स्फाटितं ॥ ताम्रं स्यान्मणिहेमयुक्तिरजता न्यर्कोच्च मुक्तायसी द्रेष्काणैः शिशिरा
द्यः शशुकुचज्ञगवादिस्यधस्तुवा ॥ १२ ॥ त्रिद्शत्रिकोणचतुरश्रसप्तमान्यवलोकयंतिचरणाभिवृद्धितः ॥
रविजामरेज्यरुधिराः परेचयेक्रमशोभवंतिकिलवीक्षणाधिकाः ॥ १३ ॥

दृढं शुक्रस्य । जीर्णं शनेः ॥ सूतिकावस्त्रज्ञाने प्रयोजनम् ॥ ताम्रं रवेः मणिरिंदोः २ हेमकुजस्य ३ कांस्यादि वुधस्य ४ रूप्यं गुरोः ५ मुक्ता शुक्रस्य ६ लोहं शनिः ॥ सूतिकागारे वलवद्ग्रहस्य द्रव्यसत्ता ॥ हृतनष्टादिद्रव्यज्ञाने प्रयोजनं ॥ शनिशुक्रकुजचंद्रवुधगुरूणां लग्नेषु शिशिरादयो ऋतवो ज्ञेया ॥ वहुषु ॥ वलवतः । ग्रहाभावे लग्न द्रेष्काणेशो ग्राह्यः ॥ नष्टजातके हृतनष्टचिंतायां च प्रयोजनम् ॥ १२ ॥ अथ ग्रहदृष्टिं वहर्षिण्याह ॥ त्रिदशेति ॥ यत्रस्थाने ग्रहा स्थितास्तत स्त्रितीयदशमस्थाने पाददृष्ट्या पश्यंति शनिः पूर्णं । नवपंचमे अर्द्धदृष्ट्या पश्यंति । गुरुः पूर्णं ॥ अष्टमचतुर्थे पादोनदृष्ट्या पश्यंति । कुजः पूर्णं ॥ परे अर्कचंद्रवुधशुक्राः सप्तमं

बृ०जा०टी०
६

अथकालज्ञानं वैतालिकेनाह॥ अयनेति॥ सूर्यादिभ्योऽयनादिकालनिर्देशः॥ सूर्यस्यायनं। चंद्रस्य क्षणः। कुजाद्दिनं। बुधादृतुः। गुरोर्मासः। शुक्रात्पक्षः। शनेर्वर्षं॥ प्रयोजनं॥ प्रश्नलग्नात्॥ यस्य ग्रहस्य नवांशस्तत्कालः शुभाशुभफलं वाच्यम्॥ प्रश्नलग्ने यस्य ग्रहस्य नवांशकोदयः स ग्रहस्तस्माच्च वांशका यावत्संख्येन वांशको भवति। तत्संख्योऽयनादिको ग्रहोपलक्षितकालः। शुभाशुभं पंक्तौ वाच्यः॥ अन्ये तु लग्ने यावत्संख्यान्नवांशका उदितास्तावत्संख्योऽयनादिकालो नांशकपतिवशाद्वक्तव्यः॥ तथा च मणित्थः॥ लग्नांशकपतितुल्यः कालो लग्नोदितांशसंख्या॥ वक्तव्यो रिपुविषये गर्भाधानेऽथ कार्यसंयोगे इति॥ कटु

अयनक्षणवासरर्तवो मासोऽर्धं च समाश्च भास्करात्॥ कटुकलवणतिक्तमिश्रिता मधुराम्लौ च कषाय
इत्यपि॥ १४॥ जीवो जीवबुधौ सितेन्दुतनयौ व्यर्का विभौमाः क्रमाद्वीन्द्वर्का विकुजेन्द्विनाश्च सुहृदः केषांचिदे
वं मतं॥ सत्योक्ते सुहृदः त्रिकोणभवनात्स्वात्स्वान्त्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुःसुखपाः स्वलक्षणविधेर्नैव विरोधादिति॥१५॥

कल्पयेत्स्यादि॥ रवेः कटुरसः॥ चंद्रस्य लवणं। कुजस्य तिक्तः॥ बुधस्य मिश्रः। गुरोर्मधुरः॥ शुक्रस्याम्लः॥ शनेः कषायः॥ प्रयो
जनं॥ आधानकाले यो बलवान्स तद्रसरुचिर्गर्भिणी भवतीति॥ १४॥ अथ मित्रामित्रादिशाईशालविक्रीडितेनाह॥ जी
वेति॥ सूर्यादीनां जीवाद्यो मित्राणि॥ तान्याह॥ रवेर्जीवो मित्रं। विधोर्जीवबुधौ। कुजस्य सितबुधौ। बुधस्य रविविहीनाः
सर्वे। गुरोः कुजविहीनाः सर्वे। शुक्रस्य रवीन्दुहीनाः सर्वे। शनेः रवीन्दुकुजहीनाः सर्वे मित्राणि॥ केषांचिदेवं मतं॥ सत्या
चार्यमते तु स्वमूलत्रिकोणात्॥ धनांत्यसुतधर्मस्वामिनः स्वोच्चाधीशोऽर्थान्मूलत्रिकोणाच्चाष्टमचतुर्थेशाः सर्वे
षां मित्राणि॥ तत्र विशेषः॥ द्विराशीशो मित्रं। एकराशीशो मध्यमः। अनुक्तराशीशोऽरिः॥ रविचंद्रावेकराशीशावपि मि
त्रे। द्विराशिशत्वाभावात्। स्वलक्षणे यो विधिर्मित्रलक्षणविधिस्तस्य विरोधादन्ये पठिता न मित्रारातित्वे॥ तदुक्तं॥ होरामक
रंदे॥ स्वत्रिकोणभवनात्धनान्त्यधीधर्मरंध्रसुखतुंगमेश्वराः स्युर्निसर्गसुहृदोऽपरे रयः समेतदिह सत्यभावितं॥ १॥ किं च

धा

राम
६

अथ उक्तान्येव स्पष्टानुशार्दूलविक्रीडितेनाह॥ शत्रुमंद इति॥ रवेरिन्दुभौमजीवाः मित्राणि बुधः समः॥ शुक्रशनी रिपु॥

१॥ इंदो रविबुधौ मित्रे। कुजगुरुशुक्रमंदाः समाः रिपवो न संति। कुजस्येंदुरविजीवा मित्राणि॥ शुक्रशनी समौ॥ बुधो रिपुः॥ बु

धस्य रविशुक्रौ मित्रे॥ कुजगुरुसौराः समाः॥ चन्द्रो रिपुः॥ गुरो रविचन्द्रकुजाः मित्राणि। शनिः समः॥ बुधशुक्रौ रिपू॥ शुक्रस्य

बुधशनी मित्रे। कुजजीवौ समौ॥ रवीन्दू रिपू॥ शनेः शुक्रबुधौ मित्रे। गुरुः समः। रवीन्दुकुजा रिपवः॥ स्वत्रिकोणभवनादित्यादि

सारंजे ५

नाहः॥ अन्योन्येति॥ ग्रहाः परस्परं धनेत्यायेके

श्लोको ५

नाथे पूर्वं त्कालेऽमी विभज्य मयोक्ता॥ १७॥ तात्कालिकमित्रारिभावं शार्दूलेनाह॥ अन्योन्येति॥ ... स्थितोऽपि मित्रमिति केचित्॥ अन्योन्यश

र्मभ्रात्चतुर्थस्था तत्काले जन्मनियात्रायां विवाहे प्रश्ने वा मित्राणि स्युः॥ स्वस्वेष्टे स्थितोऽपि मित्रमिति केचित्॥

शत्रू मंद सितौ समश्च शशिजो मित्राणि शेषा रवेः तीक्ष्णांशुर्हिमरश्मिजश्च सुहृदौ शेषाः समाः शीतगोः जी

वेंद्रूष्णकराः कुजस्य सुहृदो ज्ञोऽरिः सितार्की समौ मित्रे सूर्यसितौ बुधस्य हिमगुः शत्रुः समाश्चापरे॥ १६॥ सूरेः

सौम्यसितावरी रविसुतो मध्योऽपरे त्वन्यथा सौम्यार्की सुहृदौ समौ कुजगुरू शुक्रस्य शेषावरी शुक्रज्ञौ

सुहृदौ समः सुरगुरुः सौरस्य चान्येऽरयो ये प्रोक्ताः सुहृदः त्रिकोणभवनात्तेमी मया कीर्तिताः॥ १७॥ १७॥

अन्योन्यस्य धनव्ययायसहजव्यापारबंधुस्थितास्तत्काले सुहृदः स्वतुंगभवनेप्येकेऽरयस्त्वाथा॥ द्येकानु

क्तभपान्सुहृत्समरिपून्संचिंत्य नैसर्गिकान्तत्काले तु पुनस्तु तानधिसुहृन्मित्रादिभिः कल्पयेत्॥ १९॥

...न्योन्यस्य ... तत्कालेऽन्यो रिपवः॥ द्येकेति॥ द्विभपान्एकभपान्अनुक्तभ

नवः स्युः॥ तद्यथा॥ एकराशिस्थसुतारिसप्ताष्टमधर्मस्थाः तत्कालेऽन्यो रिपवः॥ ... ज्ञात्वा जन्मादौ तान्वाधिसुहृदादिभिः कल्पयेत्॥

पान्पूर्वोक्तान्मित्रसमारीन्नैसर्गिकान् शत्रुमंदसितावित्यादिनोक्तान्ज्ञात्वा जन्मादौ ... निसर्गसुहृत्समः॥ समः शत्रुः शत्रु

तत्रस्वाभाविकं मित्रं धनारिस्थमधिमित्रं॥ रिपुः समः समो मित्रं॥ एवं पंचधा ... स्थितो निसर्गसुहृत्समः॥

बृ. हु०टी०
७

अथ ग्रहाणां स्थानदिग्बले द्वे धकेनाह॥ स्वोच्चेति॥ स्वोच्चे प्रत्येकं संध्यते॥ स्वोच्चे स्वमित्रगृहे स्वमूलत्रिकोणं च॥ बुधस्य कन्या क्षेत्रोच्च मूलत्रिकोण नि॥ गुरोर्धनुः क्षेत्रं मूलत्रिकोणं च॥ शुक्रस्य तुला क्षेत्रं मूलत्रिकोणं च॥ शनेः कुंभ क्षेत्रं मूलत्रिकोणं च॥ तत्र विशेषसारावल्यां॥ विंशतिरंशाः सिंहे त्रिकोणमपरे स्वभवनकर्मस्य॥ उच्चं भागत्रितयं वृषइंदोः स्यात्त्रिकोणमपरेंशाः॥१॥ मेषे द्वादशभागास्त्रिकोणमपरे स्वतुंगभौमस्य॥ उच्चफलं कन्यायां बुधस्य तिथ्यंशकैः समं चिंत्यं परतस्त्रिकोणजालं पंचभिरंशैः स्वराशिजं परतः॥ दशभिर्भागैर्जीवस्य त्रिकोणफलं स्वभं परं चापे॥३॥ शुक्रस्यांशास्तिथयस्त्रिकोणमपरे धटे स्वराशिस्थं॥ कुंभे त्रिकोणनिजभे रविजस्य रवेर्यथा सिंह इति॥४॥ दिग्बलमाह॥ दिक्ष्विति॥

स्वोच्चसुहृत्स्वत्रिकोणनवांशैः स्थानबलं स्वगृहोपगतैश्च॥ दिक्षु बुधांगिरसौ रविभौमौ सूर्यसुतः सितशीतकरौ च॥१९॥ उदगयने रविशीतमयूखौ वक्रसमागमगाः परिशेषाः॥ विपुलकरा युधि चोत्तरसंस्थाश्चेष्टितवीर्ययुताः परिकल्प्याः॥२०॥

१४

बुधगुरू प्राच्यां लग्नस्थौ बलिनौ। रविकुजौ याम्यां दशमस्थौ॥ शनिः प्रतीच्यां सप्तमस्थः॥ सितेन्दू उदीच्यां सुखस्थौ विलग्नर्थः॥ योयत्र बली ततः सप्तमस्थो विबलः॥ मध्ये त्वनुपाततः फलं॥१९॥ अथ चेष्टाबलं द्वे धकेनाह॥ उदगयनेत्यति॥ रविचंद्रावुत्तरायणे बलिष्ठौ॥ कुजसितबुधगुरुसौराः वक्रगाश्चंद्रयुताश्च बलिनः॥ ग्रहाणां रवियोगोऽस्तमयः॥ चन्द्रयोगः समागमः॥ कुजादीनामन्योन्ययोगे युद्धं॥ तदुक्तं॥ दिवसकरेणास्तमयः समागमः शीतरश्मिना सहितानां॥ कुसुतादीनां युद्धं निगद्यतेऽन्योन्ययुक्तानामिति॥ वीर्यस्तीर्णरश्मयो बलिनः॥ युद्धेऽन्योन्ययोगे उत्तरदिग्भागस्थो बली॥ शुक्रं विना॥ तदुक्तं॥ सर्वे जयिन उदक्स्था दक्षिणदिक्संस्थो जयी शुक्र इति॥२०॥ श्रीकृष्णाय नमः॥

राम
७

13

२४ श० । शनिः फु कुजः । बु बुधः । गुरुः । शु । शुक्रः चं । विधुः । र । सूर्यः एताः आख्याः अक्षरा एषां पठितः उन्नेयः

कालबलं नैसर्गिकबलं मालिन्याह ॥ निशीति ॥ चंद्रकुजशनयो रात्रौ बलिनः । बुधः सदा ॥ निशि दिने च बली । रविगुरुसिता दिने बलिनः ॥ क्रूराः कृष्णपक्षे । सौम्याः शुक्लपक्षे बलिनः ॥ स्ववर्षे स्वदिने स्वकाले स्वहोरायां स्वमासे च बलिनः ॥ २१ ॥ छ ॥

इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातकविवरणे ग्रहयोनिभेदाध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥ अथ वियोनिजन्माध्यायो व्याख्यायते ॥ तत्र तीर्यक्पक्षिस्थावरादीनां उत्पत्तिर्वियोनिजन्म तद्दर्शनं तिलकेनाह ॥ क्रूरग्रहैरिति ॥ चंद्रगतद्वादशांशराशितुल्यं वियोनिसत्वं वदेत् ॥ यदि च लग्नगतद्वादशांशो वियोनिसंज्ञः स्यात् ॥ नान्यथा ॥ तत्र मेषद्वादशांशराशिस्थे चंद्रे मेषसंज्ञं वियोनिजन्म ॥

निशि शशिकुजसौराः सर्वदाज्ञोऽन्हि चान्ये बहुलसितगतास्तु क्रूरसौम्याः क्रमेण । द्वयनदिवसहोरामासपैः कालवीर्यं शकुबुगुशुचराद्याः वृद्धितो वीर्यवंतः ॥ २४ ॥ इति बृहज्जातके ग्रहयोनिभेदाध्यायः ॥ २ ॥ छ ॥ क्रूरग्रहैः सुबलिभिर्विबलैश्च सौम्यैः क्लीबे चतुष्टयगते तदवेक्षणाद्वा ॥ चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपं सत्वं वदेत् यदि भवेत्स वियोनिजन्मा ॥ १ ॥ पापा बलिनः स्वभागगाः पारक्ये विबलाश्च शोभनाः ॥ लग्नं च वियोनिसंज्ञकं दृष्ट्वात्रो ॥

वृषस्थे चंद्रे वृषाश्वाममहिषादेः ॥ कर्कस्थे कुलीरादेः ॥ सिंहस्थे द्वीपिशृगालमार्ज्जारादेः ॥ वृश्चिकस्थे सर्पकीटादेः ॥ धनुर्द्वादशांशोत्तरार्द्धस्थे अश्वखरादेः ॥ मकरपूर्वार्द्धस्थे मृगस्य ॥ मृगोत्तरार्द्धे मिंडूकादेः जलजंतोः ॥ मीने द्वादशांशराशिस्थे चन्द्रे मत्स्यजन्मः ॥ परं तु ॥ क्रूरैर्बलिष्ठैः ॥ सौम्यैः खलैः ॥ बुधशनी वा केंद्रगौ ॥ एको वियोनिजन्मयोगः ॥ तदवेक्षणाद्वेति ॥ शनिबुधदृष्टे चन्द्रे वियोनिद्वादशांशराशिस्थे बलीषु क्रूरेषु अबलेषु सौम्येषु संस्थिति योयोगः ॥ २ ॥ तदुक्तं सारावल्यां ॥ क्रूरैः स्वबलसमेतैर्विबलैः सौम्यैर्वियोनिभागगते चन्द्रे । ज्ञशनीकेन्द्रगतौ क्षितिवा इयेवियोनि स्यादिति ॥ योगांतरं वैतालिकेनाह ॥ पापा बलिनः स्वनवांशस्थाश्च सौम्याः निर्बलाः परनवांशस्थाश्च ॥ लग्नं च वियोनिः तदापि चंद्रगतद्वादशांशतुल्यं वियोनिं वदेत् ॥ २ ॥ श्री ॥

निर्बले:

रम

पापबलिर

14

बृ०ह०टी०
८

वियोनिजन्मान्यकुसुपजातमाह॥ क्रियइति॥ मेषः १ पशूनां शिरः॥ वृषो २ मुखकंठौ। मिथुनो पूर्वपादस्कंधौ॥ कर्कः पृ-
ष्ठं। सिंहो ५ वक्षः॥ कन्या पार्श्वद्वयं। कोष्ठस्य उदरं। तुला कुक्षिद्वयं। अलिर्गुदः॥ धनुः पश्चिमपादौ। मकरो लिंगः व षणौ
। स्फिक् कुंभो उर्द्धकुंभः॥ मीनः पुच्छं॥ चतुष्पदादीनां उपलक्षणं॥ तत्र पूर्वपदस्थाने पक्षपाली शेषं तुल्यं॥ प्रयोजनं॥
राश्युपलक्षिते गेवर्णादिज्ञानं॥३॥ वियोनिजन्मस्थाने वेष्चरेस्माह॥ लग्नांशकादिति॥ वियोनिजन्म निज्ञाते बलयु
क्तात्लग्ननवांशाद्वर्णान्वदेत्॥ यदि स्वामिनायुतस्य दृष्टस्य वा राशेनवांशो लग्नतः स्यात्तदा त दाशिव राशिस्थितादिकं व
देदित्यर्थः॥ हतनवांशादयपि॥ यद्वा लग्नगोयोग्रहस्तद्वर्णतामादिकं वदेतिसर्थः॥ हतनवाशावपि॥ यद्वा लग्नगोत

क्रियः शिरोवक्त्रगले वृषोन्ये पादांशके पृष्ठमुरोथपार्श्वे कुक्षिस्त्वपानो घ्राय मेढ्रमुष्कौ स्फिक्पुच्छमित्याहुच
तुष्पदांगे॥३॥ लग्नांशकात्ग्रहयोगेक्षणाद्वा वर्णान्वदेद्बलयुक्ताद्वियोनौ॥ दृष्ट्या समानुवदेच्च संख्यया **ना**
रेखां वदेत्स्मरसंस्थेथ पृष्ठे॥४॥ खगेदृक्काणे बलसंयुते न चाग्रहेणयुक्ते चर भांशको दये॥ बुधांशके वा
विहगास्थलांबुजाः शनीश्वरेंदीक्षणयोगसंभवाः॥५॥

दृशावे योग्रहो लग्नमीक्षते। तद्वर्णं वदेत्॥ योगदृष्ट्याभावे लग्ननवांशराशेर्वर्णं। बहुभिर्युतं दृष्टं वा लग्नं तदा बहून्वर्णान्वदेत्। व
लवत्तो वर्णबाहुल्यं। अपयोयावांगेषु वैक्तेगतः। तत्र तद्वर्णं वदेत्। लग्नात्सप्तमस्थे ग्रहे पृष्ठे तद्वर्णं रेखां वदेत्॥४॥ पक्षीजन्मव
संततिलके माह॥ खगेति॥ सिंहकुंभयोः प्रथमो मिथुनतुलयोर्द्वितीय श्चेति खगद्रेष्काणः॥ एषां मध्ये द्रेष्काणो लग्नगे बल
युक्ते नकेचिद्युते शनिनायुते दृष्टे वा स्थलजपक्षीणां जन्म॥ चंद्रेणायुते दृष्टे वा जलपक्षिणां जन्म इत्येको योगः॥ चरनवांशोदये
बलिनाग्रहेणयुक्ते शनिचंद्राभ्यां युते दृष्टे वा क्रमात्स्थलजलजानां जन्मेति द्वितीयो योगः॥ वा बुधनवांशकोदये बलवत्खगयुक्ते

15

शनियुतेदृष्टे वा स्थलजानां जन्म। चन्द्रयुतदृष्टे वा जलजानामिति तृतीयः॥ तदुक्तं। विहंगो द्रिकाणे ग्रहेणाबलिनायुते ऽथ चरभां
शे वीर्ये। शेवा विहगाः स्थलांबुजाः शनिशशीक्षणयोगादिति॥५॥ वृक्षजन्म वसंततिलके नाह॥ होरेति॥ लग्नचन्द्रगुरुसू
र्यबलहीने तरूणां जन्म प्रष्टतीति वाच्यं। तत्र जलस्थलजवृक्षभेदो शाकतो बोध्य॥ कर्कमीनमकरोत्तरार्धं जलचराः त
द्राश्यंशोदये जलवृक्षाः। अन्यराश्यंशोदये स्थलवृक्षाः॥ तत्र संख्यामाह॥ लग्नादिति। उदितांशपतिर्लग्नात् यावत्संख्ये राशौ त
त्संख्याः वृक्षाः स्थलजाः जलजा वा वाच्याः॥ अत्रांशपतिर्वशाद्यायुर्वोदिवद्धिगुणादिकं वाच्यं॥ स्वतुंगवक्रोपगते त्रिसंगु

होरेंदुसूरिरविभिर्विबले तरूणां तोये स्थले तरुभवोंशकृतप्रभेदः॥ लग्नात् ग्रहः स्थलजलर्क्षपतिस्तु यावान् तावं
तएव तरवः स्थलतोयजाताः॥६॥ अंतःसारान् जनयति रविर्दुर्भगान् सूर्यसूनुः क्षीरोपेतांस्तुहिनकिरणः कंटकाढ्यां
रु श्च भौमः॥ वागीशज्ञौ सफलविफलान्पुष्पवृक्षांश्च शुक्रः स्निग्धानिंदुः कटुकविटपान्भूमिपुत्रश्च भूयः॥७॥ शुभोऽशु
भर्क्षे रुचिरं कुभूमिजं करोति वृक्षं विपरीतमन्यथा॥ परांशके यावति विच्युतः स्वकात् भवंति तुल्यास्तरवस्तथावि
धाः॥८॥ इति वृहज्जातके वियोनिजन्माध्यायः॥३॥

णामित्यादि॥६॥ स्थलजलांशपतिवशात्तरूणां विशेषज्ञानं मंदाक्रांतयाह॥ अंतरिति॥ रविरंशपतिस्तरूणां मध्ये दृढसारान् यति
। शनैर्दुर्भगान् कुदर्शनादीन्। चंद्रः क्षीरतरून् पिप्पलादीन्। कुजः कंटकयुतान् बदर्यादीन्। गुरुः शुभफलानाम्रादीन्। बुधो विफला
---दीन्। शुक्रः पुष्पिततरूः जाति चंपकादीन्॥ चंद्रः पुनः स्निग्धान् क्षीरकाहीन्। कुजः पुनः कटुकपचाच। भल्लातकादीन्॥७॥ भूत
रु शुभाशुभज्ञानं वसंततिलके नाह॥ शुभ इति॥ सरव जलजलजांशपतिः शुभः सन् तदा क्रूरराशौ स्थितश्चेत्तदा रुचिरं तरुं कुभूमि
तरुं मिजातं करोति॥ अन्यथा॥ अंशपतिरशुभः तत्कालीसौक्रूरश्चेत्तदा अशुभं तरुं शुभभूमिजं वदेत्॥ अर्थादेव शुभे शुभराशौ स्थि

बृ०ह०टी०
९

शुभंतरुं शुभमिजं॥ अशुभे अभराशौ स्थेअशुसुभंतरुं अशुभमभिजंवदेत्॥ किंच॥ सस्थलज्ञांशपतिः स्वांदंशाघावत्संख्येपरनवांश गतस्तावत्संख्यास्तरूलज्ज्ञातियास्तरवोभवंति॥ ८॥ छ॥ इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातक विवरणे वियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः३॥ अथनिषेकाध्यायो व्याख्यायते॥ तत्र आदौ गर्भाधानमिति॥ ऋतुनिरूपनम्॥ तत्र स्त्रीनरसंयोगज्ञानं वसंतस्थेनाह॥ कुजेति॥ चन्द्रे पीडर्क्षे अनुपचयराशिगते सति नारीणां प्रतिमासं रजोदर्शनं कुजेन्दुहेतुपश्येद्दृशं गर्भयोग्यं भवति॥ अयमर्थः॥ नार्याजन्मराशेरुप चपस्थे चन्द्रे कुजदृष्टे गर्भाधानयोग्यं रजःस्यात्॥ अन्यत्र वाला तुरा वृद्धाभ्य इति ज्ञेयम्॥ तदुक्तं। स्त्रीणां गतोऽनुपचयर्क्षमनुस रश्मिः संदृश्यते यदि धरात्तनयेन तासां॥ गर्भग्रहार्थवमुशंतितदानवंध्या वध्यातुरा ल्पवयसामपि चैतदिष्टमिति॥ कुजाऽदृष्टेउप

कुजेंदुहेतुः प्रतिमासमार्त्तवं गते तु पीडर्क्षमनुष्णदीधितौ॥ अतोऽन्यथास्थे शुभपुंग्रहेक्षिते नरेणसंयोगमुपैति कामिनी॥१॥ यथास्तराशिर्मिथुनं समेति तथैव वाच्यो मिथुनप्रयोगः॥ असद्ग्रहालोकितसंयुते स्ते सरोषइष्टैः सवि लासहासः॥२॥

चयस्थे चंद्रं रजोविफलमित्यर्थः इव॥ १॥ अथपुंयोगमाह॥ अतइति॥ उक्ताद्विपरीते चन्द्रे अयमर्थः॥ नरजन्मराशेरुपचयस्थे च न्द्रे शुभपुंग्रहेण गुरुणा दृष्टे नारी नरेणमिथुनं जातीतिवाच्यम्॥ एतच्चरितु विरमे च तुर्थादौ दिने वोध्यं॥ तदुक्तं॥ पुरुषस्योप चयस्थो गुरुणा यदि दृश्यते हिमममयूखः स्त्रीपुरुषसंप्रयोजनं गंतव्यावदेत्॥ अन्यथा नैवमिति॥ तथा च ऋतुविरमे स्नातायांप घुपचयस्थ श्चंद्रः पुंसां च लिनागुरुणा दृष्टो भवतीसंगमस्तरे ति॥ १॥ अथमैथुनप्रकारं वक्तुमाह॥ यथेति॥ आधानलग्नात्स प्तमलग्नभावः सप्तमो राशिस्तत्संज्ञो जंतुर्येन प्रकारेण मैथुनं करोति तथा नरमिथुनस्य संभोगो वाच्यः॥ तस्मिन्समये पापैर्दृष्टे युते वा सकलहं रतं। सौम्यैर्दृष्टयुते वा सविलासहासं रतं। केनापि युतदृष्ट्याभावेन सरुणसंनापिकलहं॥ २॥ श्रीकृष्णाय नमः

राम
९

17

गर्भसंभवं शास्त्येनाम ॥ रविविति ॥ आधानकाले पत्रतत्रस्थैः रवीन्दुशुक्रकुजैः स्वनवांशस्थैर्वा संगर्भसंभवः ॥ यद्वा ॥ उपचयर्क्षे
गाभ्यां सबलाभ्यां सूर्यसिताभ्यां स्वनवांशगाभ्यां गर्भः ॥ अथवा नाथ्युपचयर्क्षगाभ्यां कुजचंद्राभ्यां गर्भः ॥ तद्वर्क्षे ॥ बलयुक्तौ स्वगृहांशो
पर्क्षे सितार्का उपचयर्क्षे गौ पुंसां स्त्रीणां वा कुजचन्द्रौ यदा संभवति गर्भ इति ॥ १ द्वितीयो योगमाह ॥ गुराविति ॥ नवपंचमलग्नात्सप्तमस्थे गुरौ
अवस्यमपत्यो भवत्। क्लीबानामेते योगा निष्फलाश्च स्वकराः अंधानामिव ॥ २॥ आधानकालेशः स्वशावावधि स्त्रीनरयोः शुभाशुभं वंश
स्येनाह ॥ दिवाकरेति ॥ रवेः सप्तमस्थौ कुजशनी स्वमासे पुंसो रोगप्रदौ ॥ चंद्रात्सप्तमस्थौ कुजशनी नार्या रोगप्रदौ ॥ सूर्यात्कुजशन्यो

र्वीन्दुशुक्रावनिजैः स्वभागगैः गुरौ त्रिकोणोदयसंस्थिते पि वा ॥ भवत्यपत्यं हि विबीजिनामिमे कराहिमांशोर्विदृशामिवाफ
लाः ॥ ३॥ दिवाकरेंद्वोः स्मरगौ कुजार्कजौ गदप्रदौ पुंगलयोषितोस्तदा ॥ व्ययस्वगौ मृत्युकरौ युतौ तदा तदेकदृष्ट्याभर
णायकल्पितौ ॥ ४॥ दिवार्कशुक्रौ पितृमातृसंज्ञितौ शनैश्चरेंदू निशि तद्विपर्ययात् ॥ पितृव्यमातृष्वसृसंज्ञितौ चतौ तथो
जयुग्मर्क्षगतौ तयोः शुभौ ॥ ५॥
रे कोऽद्वितीयेऽन्योन्यदृशश्चेत्तदातयोर्योर्वलीतन्मासे पुंसो मृति प्रदौ ॥ चंद्रादेवं नार्या मृति प्रदौ ॥ पुनीत्व येति ॥ कुजशन्योर्मध्ये एकेनरविर्युतो
ऽपरेणादृष्टस्तदापि पुंसो मृतिः ॥ एवं चंद्रोपद्येके नयुतोऽन्येन दृष्टस्तदा नार्या मृतिर्द्वयोर्बलिनो मासे ॥ ४॥ पितृपितृव्यमातृमातृष्वसृणां शु
भाशुभं वक्तुं शास्येनाह ॥ द्विवेति ॥ दिने निर्विकस्य जातस्य वारविः पिता शुक्रो माता । रात्रौ शनिः पिता चंद्रो माता । रात्रौ जातस्यार्कः पितृव्यः
शुक्रो मातृष्वसा मौसि । दिनेश निः पितृव्यः ककाः चंद्रो मातृष्वसा ॥ प्रयोजनमाह ॥ ओजेति ॥ दिवा विषमराशीस्थो रविः शुभः पितुः ॥ नि
शि पितृव्यस्य । दिवा शुक्रः समराशीस्थो मातुः शुभः । रात्रौ मातृष्वसुः । शनी रात्रौ विषमगः पितुः शुभः ॥ दिवा पितृव्यस्य । चंद्रो रात्रौ समगो
मातुः शुभः । दिवा मातृष्वसुः । अर्थादेवोक्त वैपरीत्ये तेषामशुभः दिवा पितृव्यस्य । यथा दिवा समगोऽर्कः पितुरशुभः । रात्रौ पितृव्यस्य । दिवा विष

बृ॰ टी॰
१०

मगः शुक्रो मातुरशुभो रात्रौ मातृस्वसुः। रात्रौ समगः शनिः पितुरशुभः। दिवा पितृव्यस्य। रात्रौ वि समगश्चंद्रो मातुरशुभः। दिने मातृष्व
सुरिति॥५॥ मातुर्मृतियोगद्वयं कृतपदेनाह॥ अभिलषद्भिरिति॥ पापैर्मध्यस्थे लग्ने शुभैरदृष्टे गर्भिणी म्रियते॥ तदुक्तं। असुभैर्द्वाद
शार्कस्थैः॥ शुभदृष्टिविवर्जिते। आधानलग्ने मरणं योषितः प्रवदेद्बुधः इति॥ योगान्तरमाह॥ उदयेति॥ शनौ लग्नस्थे क्षीणेंदुकुजद
ष्टे गर्भिणी स्त्री म्रियते॥६॥ योगांतरं वैतालिकेनाह॥ पापेति॥ लग्नचंद्रौ युगपद्वर्त्तमानौ पापद्वयांतस्थौ सौम्यादृष्टौ न चेत्स्यपक
स्थितौ वा एवं तदा गर्भिणी। योगकर्त्तरणं बलिनो मासे म्रियते॥७॥ मातुर्मृतिं वैतालिकेनाह॥ क्रूरेति॥ चन्द्राच्चतुर्थगे क्रूरे कुजेऽस्त

अभिलषद्भिरुदयर्क्षमसद्भिर्मरणमेति शुभदृष्टिमयाते। उदयराशिसहिते च यमे स्त्री विगलितोडुपतिभूसुतदृष्टे॥६॥
पापद्वयमध्यसंस्थितौ लग्नेंदू न च सौम्यवीक्षितौ॥ युगपत्पृथगेव वा वदेन्नारी गर्भयुता विपद्यते॥७॥ क्रूरैः शशिनश्च
चतुर्थगैः लग्नाद्वा निधनाश्रिते कुजे॥ बंध्वंत्यगयोः कुजार्कयोः क्षीणे हिमगौ निधनाय पूर्ववत्॥८॥ उदयास्तगयोः कुजा
र्कयोः निधनं शस्त्रकृतं वदेत्तदा॥ मासाधिपतौ निपीडिते तत्काले स्रवणं समादिशेत्॥९॥ शशांकलग्नोपगतैः शु
भग्रहैः त्रिकोणजायार्थसुखास्पदस्थितैः॥ तृतीयलाभर्क्षगतैश्च पापकैः सुखी स गर्भो रविणा निरीक्षितः॥१०॥

मे च द्वितीयः॥ लग्नाच्चतुर्थगे कुजे द्वादशस्थे पवततत्स्थे क्षीणचन्द्रे तृतीयः। आधानलग्ने एषामन्यतमे योगे गर्भिणी स्त्री म्रियते
॥८॥ अथ शस्त्रमृतिं गर्भस्रावं च वैतालिकेनाह॥ उदयेति॥ लग्ने कुजे सप्तमेऽर्के नार्या गर्भिण्याः शस्त्रेण मृतिः। कलहे सादि
नामासे सौम्येऽस्पृति। निषेककाले ये मासेशः स्मेनजितः केतुः पश्चक्ष्मापाभिहतो वा तन्मासे गर्भस्रावः॥९॥ गर्भपुष्टिं वंशस्थेनाह॥ श
शांकेति॥ लग्नस्थैः सौम्यैश्चन्द्रगैर्वा भयगैर्वा नवपंचमसप्तमद्वितीयचतुर्थदशमस्थैर्वा चंद्राच्च्याद्वाभ्यांऽरते सुस्थितैः सौम्यैस्तृती

मेघ

निषेक जन्मप्रश्नान्यतम कालात् पुंस्त्रीज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ ओजर्क्ष इति ॥ लग्नार्कगुरुचन्द्रेषु विषमराशिगेषु विषमराशिनवांशस्थेषु च बलवत्सु पुंजन्म ॥ लग्नादिषु समराशिगेषु तन्नवांशस्थेषु स्त्रीजन्म ॥ गुरुसूर्यौ विषमराशिगौ वलिनौ पुंजन्म प्रदौ । प्रुशिशुक्रौ कुजाः समराशिगताः बलिनः स्त्रीजन्मदाः ॥ नात्र नवांशनियमः ॥ एते हि स्वभावस्यावधेक्षिताः स्वपक्षे भ्रमं कुर्वन्ति ॥ अयमर्थः ॥ मिथुनकन्याधनुर्मीनाद्विस्वभावाः तत्र मिथुनधन्विनौ नरौ कन्यामीनौ स्त्रियौ ॥ मिथुनधनुरंशगो जीवार्कौ बुधदृष्टौ पुंसद्धपं कुरुतः । कन्यामीनांशगा श्च न्द्रशुक्रकुजाः बुधदृष्टाः स्त्रीद्वयं ॥ उभयोर्मिश्रत्वे कन्यानरश्च ॥ ११ ॥ पुंजन्मयोगांतरमुपजा

१

ओजर्क्षेपुरुषांशकेषु बलिभिः लग्नार्कगुर्विन्दुभिः पुंजन्म प्रदेत्समांशकगतेर्युग्मेषु तैर्योषितः ॥ गुर्वर्कौ विषमेनरं शशिसितौ वक्रश्च युग्मे स्त्रियं द्व्यंगस्था बुधवीक्षणाच्च यमलं कुर्वन्ति पक्षे स्वके ॥ ११ ॥ विहायलग्नं विषमर्क्षसंस्थः सौरोपि पुंजन्मकरो विलग्नात् ॥ प्रोक्तग्रहाणामधिगम्य वीर्यं वाच्यः प्रसूतौ पुरुषांगना वा ॥ १२ ॥ अन्योन्यं यदि पश्यतः शशिरवी

ग्या वपि

यद्यार्किसौम्यौ तथा वक्रो वा समगं दिनेशम समे चं द्रोदयौ चेत् स्थितौ ॥ युग्मौजर्क्षगतावपीन्दुशशिजौ भूम्यात्मजेनेक्षितौ पुंभागे सितलग्नशीतकिरणाः षट् क्लीबयोगाः स्मृताः ॥ १३ ॥

ल्याह ॥ विहायेति ॥ आधान लग्नं प्रश्नलग्नं वा तत्काल शनिर्लग्नाद्विषमे तृतीयपंचमादौ गतः पुंजन्मप्रदः योगकर्तृणां ग्रहाणां बलं विचार्य प्रशवे नरो गनावा वाच्या ॥ १२ ॥ क्लीबयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ अन्योन्यमिति ॥ चन्द्रार्कौ क्रमात्सम विषमगौ अन्योन्यं यदि पश्यतः सम राशिस्थश्चन्द्रो विषमराशिगं रविं पश्यति अर्कश्चन्द्रमित्यर्थः ॥ तदेकः क्लीबयोगः १ शनिबुधावपि यथाक्रमं समविषम राशिगौ अन्योन्यं पश्यतस्तदा द्वितीयः २ विषमगो भौमः समराशिगमर्कं पश्यति रविश्च कुजं तदा तृतीयः ३ लग्नचन्द्रौ मविषमर्क्षगतौ यदा अन्योन्यं पश्यतस्तदा चतुर्थः ४ इंदुबुधौ यथाक्रमं समविषमगौ यत्र तत्र स्थेन कुजेन दृष्टौ तदा पंचमः ५ शुक्रलग्नचन्द्राः विषमराशिगौ समगे कुजेन दृष्टौ तदा चतुः ४

बृ॰टी॰
२१

द्विस्त्री गर्भ योगान् एवाह् लविकी डितेनाह॥ युग्मइति॥ यदा च न्द्राशुक्रौ समराशिगौ बुधकुजगुरुलग्नानि विषमगानि स्त तदा गर्भे स्त्री पुंसो १ यदा चंद्रलग्ने यो ओजराशिगौ तदापि मिथुनं २ यदा बुधकुजगुरुलग्नानि समगानि बलवंति च तदापि मिथुनं ३ यदा लग्नांशस्थो बुधो द्विस्वभावांशान् अन्यग्रहगतान् लग्नगतं च यंगांशं पश्यति तदा त्रयं वाच्यं। तत्र बुधांशवशात् द्वंद्वं वाच्यं॥ अयमर्थः। मिथुनांशस्थो बुधो ग्रहलग्नगान् अन्यगं शान् पश्यति तदा पुंसद्वयं कन्यैका। कन्यानवांशस्थो बुधस्तान् पश्यति तदा कन्याद्वयं पुत्र एकः॥ अमिश्रैः सममिति॥ ग्रहलग्नबुधैरमिश्रैः समलिंगस्थैः समलिंगत्रयं वाच्यं॥ अयमर्थः। मिथुननवांशस्थो बुधो मिथुनधनुरंशगान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भे पुंत्रयं॥ यदा कन्यानवांशस्थो बुधः कन्यामीनांशस्थान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा कन्यात्रयं वाच्यं।१३ किंच

युग्मे चंद्रसितौ तथौजभवने स्युर्ज्ञारजीवोदयाः लग्नेन्दू नृनिरीक्षितौ च समगौ युग्मेषु वा प्राणिनः॥ कुर्युस्ते मिथुनं ग्रहो

२४

दयगता द्व्यंगांशकान्पश्यति स्वांशे त्रितयं ज्ञगांशकवशाद्युग्मं त्वमिश्रैः समं॥१४॥ धनुर्धरस्यांत्यगते विलग्ने ग्रहैस्तदंशोपगतैर्बलिष्ठैः॥ ज्ञेनार्किणा वीर्ययुतेन दृष्टे संति प्रभूतान्यपि कोशसंस्थाः॥ १५॥

सारात्म्यं॥ समराशौ सितशशिनौ विषमे गुरुवक्रसौम्याल ग्नेषु। योगेऽस्मिन् गर्भाधाने सद्भिर्मिथुनं प्रवक्तव्यम्॥१॥ लग्नेन्दुवा समगौ पुंग्रहदृष्टौ मिथुनजन्मकरौ॥ उदयज्ञवक्रगुरवो बलिनः समराशिगास्तथैवोक्ताः॥२॥ द्विशरीरांशकयुक्तान् ग्रहान् विलग्ने च पश्यतीन्दुसुतः॥ कन्यांशे द्वि कन्ये पुरुषश्च निगद्यते गर्भे।३ मिथुनांशे कन्यैका द्वौ पुरुषौ मिथुनमेवं स्यात्। मिथुनधनुरंशगतान् ग्रहान् विलग्नं च पश्यतीन्दुसुतः ४ मिथुनांशस्थश्च यदा पुरुषत्रितयं तदा गर्भे॥ कन्यामीनांशकस्थान् विलग्नादुदयं च पुवति भागगतान्। यदा पश्यति शीतगुत्तनयः कन्यात्रितयं तदा गर्भे इति॥१४॥ बहुसंभवमुपजात्याह॥ धनुरिति॥ धनुर्लग्ने स्वनवांशास्थे सर्वे ग्रहे धनुरंशगेषु बलवत्सु चलग्ने बलिनाबुधे

गर्भमासेशान्कुकुटेनाह॥ कलल्वेति॥ सिंताघाः प्रथमादिमासेषु कललादीनि कुर्वंति। तत्राधिपा ज्ञेयाः। अथमर्थः। गर्भस्य प्रथममासेक
ललं शुक्रशोणितमिश्रत्वं। तत्र शुक्रोधिपतिः॥१॥ द्वितीये काठिन्यं कुजोधिपतिः॥२॥ तृतीये हस्ताद्यवयवोत्पत्तिः। गुरुः स्वामी॥३॥ चतुर्थे स्थु
त्पत्तिः रविस्वामी॥४॥ पंचमे चर्मोत्पत्तिश्चन्द्रोधिपः॥५॥ षष्ठे रोमोत्पत्तिः शनिरधिपः॥६॥ सप्तमे चैतन्यं बुधोधिपः॥७॥ अष्टमे माताभक्षितस्यान्नस्वा
द्वारेणाशनं। तत्र गर्भाधानलग्नेशोधिपः॥८॥ नवमे उद्वेगश्चन्द्रोधिपः॥९॥ दशमे प्रसवः सूर्योधिपः॥११॥ मासेशास्तु स्वांगभे शुभाशुभं। आ
धानलग्नेपीडिते ग्रहे तन्मासे गर्भपातः। मन्दस्तोतन्मासि गर्भपीडा। निर्मले ग्रहे तन्मासि गर्भपुष्टिः। तदुक्तं॥ कलुषैः पीडा पतनं निपी

कललघनांकुरास्थिचर्मांगजचेतनताः सितकुजजीवसूर्यचंद्रार्किबुधाः परतः॥ उदयपचंद्रसूर्यनाथाः क्रमशो गदिता
भवंति शुभाशुभं च मासाधिपतेः सदृशं॥१६॥ त्रिकोणगे ज्ञे विबले स्तथापरैर्मुखांघ्रिहस्तैर्द्विगुणस्तथा भवेत्॥ अवा
क् गैवीहाव शुभैर्भसंधिगैः शुभेक्षितश्चेत्कुरुते गिरं चिरात्॥१७॥ सौम्यर्क्षांशे रविज रुधिरौ चेत्सदंतोत्र जातः कुब्जः
स्वर्क्षे शशिनि तनुगे मंदमाहेयदृष्टे॥ पंगुर्मीनेयमशशीकुजैर्वीक्षिते लग्नसंस्थे संधौ पापैः शशिनि च जडः स्यान्न चे

डितैर्निर्मलैः पुष्टिरिति॥ १८॥ अथ अधिकोनांगयोगं अवाच वंशस्थेनाह॥ त्रिकोणेशा इति॥ बुधे लग्नान्नवपंचमस्थे बुधान्यग्रहैः स्वव
ले षुद्विशीराश्च तुष्पदाश्च तुर्भुजास्तु॥ वृषस्थे चन्द्रे पापैः कर्कालिमीनन नवमनवांशस्थे मूकः स्यात्॥ एवं विधेपि चन्द्रे शुभदृष्टे चि
राद्वाचं कुरुते॥ अर्थात्पापदृष्टे मूकः स्यात्। मिश्रदृष्टे बलिनः फलं॥१७॥ अथ सदंतकुब्जजडपंगुजन्मयोगान्मंदाक्रांतयाह॥ सौम्य
ति॥ यदा शनिकुजौ कन्यामिथुनगतौ तन्नवांशगतौ वा तदा सदंतो जायते॥ कर्कलग्नस्थे चन्द्रे शनिकुजदृष्टे कुब्जः। मीनलग्ने शनिचन्द्रकुजै
र्दृष्टे पादहीनः। रविकुजशनिनामन्यतमे चन्द्रे च कर्कालिमीनांसनवांशगे शोत्रहीनः। परायोगकर्तारो ग्रहाः सौम्यैरदृष्टास्तदा योगचतुष्कं फलं वा

अथवामहीनांगयोगौ द्रेष्कैनाह॥ सौरेति॥ नवमनवांशस्थे मकरलग्ने शनिचन्द्राकैर्दृष्टे वामनः स्यात्॥ द्वितीयद्रेष्काणस्थे लग्ने कुजयुते शनिचन्द्रार्कदृष्टे भुजहीनः॥ तृतीयद्रेष्काणस्थे लग्ने कुजयुते शन्यादिदृष्टे पादहीनः॥ प्रथमद्रेष्काणस्थे लग्ने कुजयुते शन्यादिदृष्टे शिरोहीनः स्यात्॥ किंचित्सौरादिदृष्टि नानुवर्त्तयन्ति॥ तन्न अनुवर्त्तनं साधु॥ तदुक्तं॥ लग्ने द्रेष्काणगे भौमः सौरसूर्येन्दुवीक्षितः कुर्याद्दशिरसंतद्वत्सं चमेवाङ्गवर्जितं॥ विपादं नवमे स्थाने दृसौम्यैर्नवीक्षितइति॥ १९॥ नेत्रवैकल्यं हरिसपाह॥ नेत्रेति॥ चन्द्रार्कयुते सिंहलग्ने कुजशनिदृष्टे गर्भस्थोन्धोवाच्यः॥ अर्थादेव सिंहलग्नेऽर्कयुते शनिकुजदृष्टे दक्षिणाक्षकाणः॥ सिंहलग्ने चंद्रयुते शनि

सौरशशांकदिवाकरदृष्टे वामनको मकरांत्यविलग्ने॥ धीनवमोदयगेश्च द्रेष्काणैः पापयुतैरभुजांघ्रिशिरः स्यात्॥ १९॥
रविशशियुते सिंहलग्ने कुजार्किनिरीक्षितेनयनरहितः सौम्यासौम्यैः सबुद्बुदलोचनः॥ व्ययगृहगतश्चन्द्रो वामेहिन
स्त्वपरं रविस्त्वशुभगदितायोगायाप्या भवंतिशुभेक्षिताः॥ २०॥ तत्कालमिंदुसहितो द्विरसांशको यस्तत्तुल्यराशि
सहिते पुरतः शशांके या वानुदेति दिनरात्रिसमानभागस्तावत्तेह्नि निशोः प्रवदंति जन्म॥ २१॥

कुजदृष्टे वामाक्षकाणः॥ सिंहलग्नेऽर्कचन्द्रयुते शुभपापैर्दृष्टे बुद्बुदाक्षः॥ अत्राप्येकतमेन युक्ते प्राग्वत्॥ आधानलग्नाज्जन्मलग्ना
द्वा द्वादशगश्चंद्रो वामनेत्रं हंति। द्वादशगो रविर्दक्षिणनेत्रं हंति॥ त्रिकोणगे द्वादशयोगाः शुभदृष्टापापाः सुः पूर्णं फलं न प्रयच्छति
। किंचित्फलप्रदत्वर्थं॥ २०॥ अथाधानकालात्प्रसवकालज्ञानं वसंततिलकेनाह॥ तत्कालमिति॥ आधानलग्ने प्रसवकाले वा यत्र
राशौ यत्संख्ये द्वादशांशे चन्द्रस्तत्तुल्यस्तत्संख्यो मेषादिगणनया राशिस्तस्थे चन्द्रे पुरतो दशमे मासि गर्भस्य प्रसवो वाच्यः॥ तदुक्तं
सारावल्यां॥ पश्चिन्द्वादशभागे गर्भाधाने व्यवस्थितश्चन्द्रः॥ तत्तुल्ये प्रसवं गर्भस्य समादिशेत्प्राज्ञः॥ अन्ये त्वेवं वदंति॥ आधानकाले यत्रां
शो यावत्संख्ये द्वादशांशे चन्द्रस्तस्मात्तावत्संख्यो यो राशिस्तत्रस्थे चंद्रे दशमे मासि प्रसवः॥ तदुक्तं गार्ग्येण॥ यावत्संख्ये द्वादशांशे शशी तस्मिंश्चैव

स्थिताः नसंख्ये स्तुगेनाधीज्ञेसहैसहोवदेहिता॥२१॥

तत्र दिनरात्रिसंज्ञा न माह ॥ या वा निति ॥ गोजाश्वि कर्कमिथुनाः स्वाहिना दिनरात्रिलग्ना सुक्तानि तत्राधाने प्रसवे वा लग्नस्य यो नवांशो दिनसंज्ञो वा रात्रिसंज्ञो वा यावान् गतस्तावति दिननिशोः काले गते जन्म भवति वाच्यं ॥ लङ्कोक्तकालं दिवसनिशासंज्ञः समुद्रेतिर शिभागोपगम्या वा उदयस्तावान्तश्चोदि वशस्य रात्रौ वेति ॥ २० ॥ अथ चिरप्रतीमालिन्याह ॥ उदयतीति ॥ निषेककाले मकर कुंभान्यतर नवांशे उदयति सति शनौ चे सप्तमस्थे वर्षत्रयेण प्रसूतिर्वाच्या ॥ एवं विधिर्यदि चन्द्रे तदा द्वादशे वर्षे प्रसूति ॥ अपमर्थः ॥ आधानलग्ने यदि कर्कांशः सप्तमस्थश्चन्द्रः तदा द्वादशे वर्षे प्रसूतिः निगदितेति ॥ इह निषेकाध्याये आधानका

उदयति मृदुभांशे सप्तमस्थे पि मंदे यदि भवति निषेकः सूतिरब्दत्रयेण ॥ शशिनि तु विधिरेषा द्वादशाब्दे प्रकुर्यान्निगदित मिह चिंत्यं सूतिकालेपि युक्त्या ॥ २२ ॥ छ ॥ इति वराहमिहिरकृतो बृहज्जातके निषेकाध्यायश्चतुर्थः ॥ ४ ॥ पितुर्जातःप रोक्षस्य लग्नमिंदावपश्यति ॥ विदेशस्थस्य चरभे मध्याद्भ्रष्टे दिवाकरे ॥ १ ॥ उदयस्थेपि वा मंदे कुजे वास्तं समागते ॥ स्थिते वांतः क्षपानाथे शशांकसुतशुक्रयोः ॥ २ ॥

तत्र वशाद्यथा विधानं जन्मोक्तं पितृमातृादीनां शुभाशुभं च तज्जन्मलग्नाभ्यां [illegible] ॥ गर्भश्रवादिपूर्वकालादि चयथाधानजन्मलग्नाभ्यां तथा प्रश्नादपि वाच्यमेतदुक्तं ॥ जन्माधाने प्रश्नकाले वा ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातकविवरणे निषेकाध्यायचतुर्थः ॥ अथ सूतिकाध्यायः तत्र पितुः परोक्षं जन्माह ॥ पितुरिति ॥ चन्द्रे यद्यपि लग्नमपश्यति पितुरसंनिधाने बालो जातः ॥ सूर्ये चरराशिस्थे दशमाच्युते नवमाष्टमाद्गते चंद्रे लग्नम पश्यति विदेशस्थे पितरि जातः ॥ स्थिरस्थे द्विस्वभावस्थे वार्के मध्याद्भ्रष्टे चन्द्रे लग्नमपश्यति स्वदेशस्थित तस्य मार्गस्थितस्य पितरसंनिधौ जातः ॥ तदुक्तं ॥ होरामकरध्वजे लग्नमपि तमीगेहस्थिते शशिनि जातः ॥ मेषस्यरणाच्युते स्थिरभे भानौ विदेशगत इति ॥ १ ॥ योगांतरमाह ॥

२ प्रथम ॥

२।११

व. हं० टी०
९३

सर्पवेष्टितज्ञानमाह॥ शशांक इति॥ चंद्रे भौमद्रेष्काणगते शुभेषु लग्नाद्धनलाभस्थेषु सर्पो जात इति वाच्यं॥ भौमद्रेष्काणे मेषालि मी
नौ घो: कर्कधनुर्मेषाद्वितीय:॥ सिंहमीनयोस्तृतीय:॥ किं च पापग्रहसंबंधिनि लग्ने भौमद्रेष्काणगते शुभेषु लोप ११ स्थेषु सर्पवेष्टि
तो जायते॥ तत्रापि मेषालि प्रथम: सिंह: तृतीय:॥ क्षीणचन्द्रे कर्के द्वितीय: ३॥ एवं जरायुवेष्टितयोर्ज्ञानमाह॥ चतुष्पदग
ते॥ रवौ मेषवृषसिंहधनुःपरार्द्धमकरपूर्वार्द्धाःस्यतमस्थेषु शेषखगेषु द्व्यंगगेषु बलिषु चेत् जरायुवेष्टितौ द्वौ जायते॥ ४॥ ना
लवेष्टितज्ञानमाह॥ छागेति॥ मेषसिंहवृषास्यतमे लग्ने लग्ने शनौ कुजो वा नालवेष्टितो जायते॥ कुजार्के तराहु॥ रा

शशांके पापलग्ने वा वृश्चिके शत्रुभागगे॥ शुभैः सौम्यस्थितैर्जातः सर्पस्तद्वेष्टितोऽपि वा॥ ३॥ चतुष्पदगते भा
नौ शेषैर्वीर्यसमन्विते॥ द्वितनुस्थैश्च यमलौ भवतः कोशवेष्टितौ॥ ४॥ छागसिंहवृषे लग्ने तत्स्थे सौरेऽथवा कु
जे॥ राश्यंशसदृशे गात्रे जायते नालवेष्टितः॥ ५॥ न लग्नमिन्दुं च गुरुर्निरीक्षते न वा शशांकं रविणा समा
गतं॥ सपापकोऽर्केण युतोऽथवा शशी परेण जातं प्रवदन्ति निश्चयात्॥ ६॥

२१ शीति॥ लग्नं न वा शशिः कालांगानी स्यादीय वो कु: तत्र [illegible] नालवेष्टित:॥ ५॥ अथ जारजातकज्ञानमाह॥ न लग्नमिति॥ गुरुर्ल
ग्नं चन्द्रं न पश्यति चन्द्रलग्नावेकराशिस्थौ शिवा गुरुणेव पश्यति तदा जारजातको ज्ञेय:॥ चन्द्रलग्नयोर्जीवनांशस्य योर्न परजात:॥
तदुक्तं॥ अजीवभागे खनवेक्षिते वा जीवे [illegible] चन्द्रे च विलग्नभे वा॥ जातं परोद्भूतमिति ब्रुवंति वा योजनेता विवलाव लोकि कादि
ति॥ रवियुक्तं चन्द्रं गुरुर्न पश्यति तदापि परजात:॥ भौमशनियुतो वा यदि चन्द्रेणापि युतस्तदापि परजात:॥ चन्द्रे गुरुक्षेत्रे द्रेष्का
णे न वांशे वा दृशांशत्रिंशांशास्यतमगे गुरुयुक्ते वा न परजात:॥ तदुक्तं॥ गुरुक्षेत्रगते चन्द्रे तद्युते वान्यराशिगे॥ तद्द्रेष्काणे नवांशे वा न परे

सप्रामृता

पित्व्वंधनयोगंवैतालिके नाह॥ क्रूरर्क्षेति॥ यदा क्रूरग्रहराशिगतौ कुजशनी रवेः सप्तमे पंचमे नवमस्थौ तदा पिता बद्धो वाच्यः॥ चरराशिगेऽर्के परदेशे स्थिरगे स्वदेशे द्व्यंगगे पथि पिता पथिवद्धो वाच्यः॥७॥ पोतप्रसवं वैतालिके नाह॥ पूर्णेति॥ कर्कस्थे चन्द्रे पूर्णे बुधे लग्नगते गुरौ चतुर्थे नौ गता प्रसूयते॥ शुक्रस्य मते भावाज्ञी वदन्ति व्याख्याने॥ योगांतरमाह॥ लग्नेति॥ मकरपश्चिमार्धे कर्के मीनान्यतमे लग्ने सप्तमे च चन्द्रे नौगता प्रसूयते॥८॥ जले प्रसवं वैतालिके नाह॥ आप्येति॥ जलराशौ लग्नं चन्द्रश्च तदा जलस

क्रूरर्क्षगतावशोभनौ सूर्याद्युन नवात्मजस्थितौ। बद्धस्तु पिता विदेशगः स्ववारा शिवशात्तथा पथि॥ पूर्णेशशिनि स्वराशिगे सौम्ये लग्नगते शुभेसुखे। लग्ने जलजेऽस्तगे पि वा चंद्रे पोतगता प्रसूयते॥८॥ आप्योदयमाप्यगः शशी संपूर्णः समवेक्षते थवा॥ मेषूरणे बंधुलग्नगः स्यात्सूतिः सलिले न संशयः॥९॥ उदयोडुपयोर्व्ययस्थिते गुप्त्यां पापनिरीक्षिते यमे॥ अलिकर्किःयुते विलग्नगे सौरे शीतकरेक्षिते वटे॥१०॥ मंदेऽब्जगते विलग्नगे बुधसूर्ये क्षुनिरीक्षिते क्रमात्॥ क्रीडाभवने सुरालये जनने सोख्वरम्भूमि वा दिशेत्तु॥११॥

मीपे सूतिर्वाच्या॥ उदयो लग्नं उडुपश्चन्द्रस्तयो रुभयोरेकराशिस्थयोर्व्ययगे सौरे द्वादशस्थिते तस्मिन्पापनिरीक्षिते गुप्त्यां बंधनागारे प्रसूतिः + अथवा संपूर्णः शशी लग्नगमाप्योदयं समवेक्षते पश्यति तथापि सलिलसमीपे॥ तत्र यत्रस्थः पूर्णचन्द्रो लग्नं जलराशिं पश्यति तदापि जलांकेति सूतिः॥२॥ यदा जलराशौ लग्ने सति रश्मिचतुर्थे लग्नात्सप्तमे चन्द्रे तदापि जले सूतिः॥३॥२॥ बंधनागारादौ सूतिं वैतालिके नाह॥ उदयेति॥ चन्द्रे लग्नस्थे पापदृष्टे शनौ द्वादशगे बंधनागारे प्रसूतिः॥ वृश्चिककर्कान्यतमे लग्ने शनियुते चन्द्रदृष्टे गर्ते जन्मः॥१०॥ क्रीडागारे देवालये स्वर्भूमिषु प्रसूतिं वैतालिके नाह॥ मंदेति॥ जलराशिलग्नस्थे शनौ बुधदृष्टे क्रीडागारे जन्म॥ रविदृष्टे देवगृहे। चन्द्रदृष्टे ऊष

स्त्रीप्रसूतिज्ञाना ॥१५॥

वृ.ह.टी.
१४

स्मसानादिषु प्रसूतिमुपजाताह॥ न लग्नमिति॥ पूर्वश्लोकानंतरं पंध्याहारः॥ मिथुनकन्यातुलाधन्विपूर्वार्द्धं कुंभान्यतमलग्नगं
शनिं कुजो पश्यति सति स्मशाने सूतिः॥ तादृशं शनिं शितचंद्रयोः पश्यतो रम्यप्रदेशे॥ तादृशं शनिं गुरौ पश्यति अग्निहोत्रे॥ तादृशं श
निं रवौ पश्यति नृपगृहे। देवगृहे गोकुले वा॥ तादृशं शनिं बुधे पश्यति शिल्पीनां॥ चित्रकारपुस्तककार बढरकी हाराही नांम्न हेतु
ति॥१२॥ सूतिदेशं वैतालिके नाह॥ राश्यंशेति॥ राशिर्लग्नं अंशास्तन्नवांशा स्तत्सदृशदेशे जन्म॥ स्वचरादि सर्वे द्रेसादि मोक्तो ज्यो
जं तु राशिरूपोय त्र संचरति तत्रेसर्थः॥ तत्र लग्नं तन्नवांशो वा यदि चरस्तदा तत्प्राणिसंचारण मार्गे प्रसूतिः॥ स्थिरः चेत्तदा शिल्प

नृलग्नगं प्रेक्ष्य कुजः श्मशाने रम्ये सितेंदू गुरुरग्निहोत्रे रविर्नरेन्द्रामरगोकुलेषु शिल्पालये ज्ञः प्रसवं करोति॥१२॥
राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म चरे स्थिरे गृहे॥ स्वर्क्षांशगते स्वमंदिरे बलयोगात् फलमंशकर्क्षयोः॥१३॥
ब आरार्कजयो स्त्रिकोणगे चन्द्रेस्ते च विसृज्यते मया॥ दृष्टे मरराज मंत्रिणा दीर्घायुः सुखवांश्च सुस्मृतः॥१४॥
पापेक्षिते तुहिनगावुदये कुजेस्ते सक्तो विनश्यति कुजार्कजयोस्तथायैः॥ सौम्येपि पश्यति तथाविधहस्तमेति
सौम्यान्तरेषु परहस्तगतोप्यनायुः॥१५॥ संगस्य वालग्नस्यात्मीपनवांशोव निजगृहे सूतिः॥ राश्यंशयोर्व्यभिचारे बल
भागिगृहे॥ द्विस्वभावश्चेत्तद्गृहनिकटे॰ चरस्य स्थिरस्य संगस्य वालग्नस्यात्मीपनवांशोव निजगृहे सूतिः॥ वैतालिके नाह॥
वतः फलं॥ अयमर्थः॥ तयोरेकस्य चरत्वेल्पस्यान्यलेयो वली तत्प्रदेशे वा च्य॥१३॥ मातृ सांस्य। गत सुतस्य सुखं च वैतालिके नाह॥
आरेति॥ एकराशिगान्याकुजशनिभ्यां नव पंचम सप्तमान्यतमस्थे चंद्रे जातो मात्रा त्यज्यते॥ तादृशेपि योगे चन्द्रे गुरुदृष्टे मातृ सक्तो
पि चिरंजीवी सुखी चस्यात्॥१४॥ मातृ सक्त विनाशं वशंततिलके नाह॥ पापेक्षितेति॥ सूर्येण शनिना वा दृष्टे चन्द्रे लग्नगे कुजेच
सप्तमे जातो मातृ सक्तोम्रियते॥ सूर्य दृष्टे च न्द्रे लग्नगे कुजशन्योः लाभगयोर्जातोपि तत्सक्तो म्रियते॥ पापदृष्टे चन्द्रे लग्ने सौम्येपि पश्य
ति सति सौम्यग्रहतुल्यविधारिवर्णा स्तं मातृत्यक्तो जाति जीवति चा॰ लग्नस्थे चंद्रे पापेषु पश्यत्सु पापे बुधो वली तद्वर्णे हस्तं गतोपि म्रियते॥१५॥

राम
१४

अथ सूतीगृहज्ञानं वैतालिके माह ॥ पितृ[illegible]ति ॥ पितृमातृग्रहबलान्वितमातृगृहे सूतिः । दिवार्कशुक्रौ पितृमातृसंज्ञितावितादि
नापि वा दिनाग्रहा उक्ताः ॥ अयमर्थः ॥ रविशम्योर्मध्ये तमे बलवति पितृपितृव्यस्य पितृव्यादिगृहे सूतिः ॥ चन्द्रशुक्रयोर्मध्ये तमे
सबले मातृष्वसृमातुलादिगृहे इति ॥ शुभेषु सर्वेषु नीचस्थेषु वृक्षप्राकारनदीकूपारामशिखरीदिषु मरीति ॥ शुभैरित्यनुवर्तते ॥
एकस्थानगैस्त्रिप्रभृतिभिः शुभैः यदि लग्ने न्यूनदृश्यते तदैकान्तरे सूतिः ॥ [illegible] पासंभवं [illegible] वसं गर्भमोक्षमातृ[illegible] शं
चमे दूरकीर्तिया ह ॥ मंदेति ॥ यत्र तत्र गे च चन्द्रे शनिनवांशगते [illegible] हस्तिकासनं वाच्यं ॥ लग्नाच्चतुर्थे चन्द्रेऽपि शनिदृष्टे यत्र कुत्र
गे चन्द्रे तमस्येव । अजगे अजराशिकर्कमीनौ मृगकुंभयोर्मेषवृश्चिकशरतुलादि ॥ यत्र तत्र गे चन्द्रे कर्कमीननवांशगे तमस्येव ॥ तद्यु

शुभैः

पितृमातृगृहे सुतद्बलात्तरुशालादिषु नीचगैः ॥ यदि नैकगतैस्तु वीक्षितौ लग्नेन्दू विजने प्रसूयते ॥ १६ ॥ मंद
र्क्षांशे शशिनि हिबुके ४ मंददृष्टेऽब्जगे वा तद्युक्ते वा तमसि शयनं नीचसंस्थैश्च भूमौ ॥ यद्वद्राशिर्व्रजति हरिजं
गर्भमोक्षश्च तद्वत् पापैश्चन्द्रात्स्मर ७ सुख ४ गतैः क्लेशमाहुर्जनन्याः ॥ १७ ॥

क्तं । यत्र तत्रस्थे चन्द्रे शनियुक्ते तमस्येव ॥ एवं निषेककालेऽपि वाच्यं ॥ पंचमस्वेतेषु योगेषु चन्द्रेऽर्कदृष्टेऽधकाराभावः ॥ तदुक्तं ।
शौ [illegible] शाकस्ये शशिनि पत्लग्नाज्जातौ [illegible] शाकमिश्रिते वा ॥ [illegible] शस्थिते चेन्दुगतेऽर्कजे वापाल स्तमिश्रेऽयदिनार्करश्मे इति ॥ त्रि
प्रभृतिभिर्नीचस्थैर्भूमौ शयनं वाच्यं ॥ यद्वदिति ॥ हरिजमिति गगनमवनीप्रशक्तमिव दृश्यते यत्रेति वचनात् हरिजमुदयरेखा ॥ ल
ग्नराशिर्येन विधिना उदयं जाति तथा गर्भमोक्षो वाच्यः ॥ अयमर्थः ॥ शीर्षोदये उत्तानस्योदरं दर्शयते ॥ गर्भमोक्षः पृष्ठोदयेऽधोमु
खस्य पृष्ठं दर्शयते । मीनोदये पार्श्वं दर्शयते हस्ताभ्यां ॥ तदुक्तं ॥ शीर्षोदये विलग्ने मूर्ध्ना प्रसवोऽन्यथोदये हस्तौ ॥ उभयोदये चु हस्तौ शु
भदृष्टे शोभनोऽन्यथा कष्ट इति ॥ क्रूरैः चन्द्रयुक्तैः सप्तमचतुर्थगैर्वा मातुः क्लेशः ॥ तदुक्तं क्लेशो मातुः क्रूरैः बंधु ४ स्त ७ गतैः शशां

॥ ३९ ॥

वृ॰टी॰
१५

अथ यदि पद्वारयोर्ज्ञानमिन्दुवज्र्याह॥ स्नेह इति॥ चन्द्राद्दीपे तैलं वाच्यं॥ अयमर्थः॥ यत्र राशौ चन्द्रस्तद्राशेर्याः संभेदीय मात्रं से ल दृष्णोवाच्यं॥ राशिमध्येऽर्द्धे राशंपते तैलं श्रूत्यं॥ उदयादिति॥ लग्नाद्वर्त्ति वाच्या॥ लग्नारंभे तत्क्षराद् तावर्त्तिः॥ लग्न मध्येऽर्द्धदग्धा॥ ल ग्नांते वर्त्तिशेषो वाच्य॥ तदुक्तं॥ यावल्लग्नमुदितं वर्त्तिस्तावत्तुलावतीवा चेति॥ रविराशिवशाच्चराद्यैर्दीपो वाच्य॥ अयमर्थः॥ चर रा शिस्थितेऽर्के चाल्यमानो दीपः॥ स्थिरांगेऽर्कः एकदेशस्थः॥ द्व्यंगगे चर स्थिरः॥ केचिदत्रैवं व्याचक्षते॥ यद्राशावर्कस्तत्पस्तां दि शि स्थितः॥ प्रागादिशा॥ क्रियमेषे सादिनोक्तास्तस्यां दिशि दीपो वाच्यः॥ यद्वारं विरष्टप्रहरैः प्रागाद्याष्टदिक्षु भ्रमति तत्र भ्रमव शाद्यस्यां दिशि अर्कः तत्र दीपो गृहमध्ये वाच्य॥ द्वारमिति केंद्रस्थे ग्रहे द्वारं वाच्यं॥ प्रागाद्या रविशुक्रे सादिनोक्ते॥ बहुषु केंद्रगेषु

स्नेहः शशांकादुदयाच्च वर्त्तिर्दीपोऽर्कयुक्तर्क्षवशाच्चराद्यैः॥ द्वारं च तद्वास्तुनि केन्द्रसंस्थैर्ज्ञेयं ग्रहैर्वीर्यसमन्वि तैर्वा॥ १८॥ जीर्णं संस्कृतमर्कजे क्षितिसुते दग्धं नवं शीतगौ काष्ठाढ्यं न दृढं रवौ शशिसुते तन्नैकशिल्पोद्भ वं॥ रम्यं चित्रयुतं नवं च भृगुजे जीवे दृढं मंदिरं चक्रस्थैश्च यथोपदेशरचनां सामंतपूर्वां वदेत्॥ १९॥ ॥

वलिनो दिशि द्वारं वाच्यं॥ केन्द्राभावे लग्नराशौ प्रागादिशाः क्रियेसादिना वाच्यं॥ तदुक्तं॥ असति वा विलग्नक्षीदिति लग्नाद्वारंशांश राशिदिगभिमुखं द्वारमिति केचित्॥ तदुक्तं॥ लग्ने यो द्विरंशांशस्तदभिमुखं स्तुतिकागृहद्वारमिति॥ १८॥ अथ सूतीगृहस्वरूपं प्रा ह॥ लविकल्प्ये दिति सैनाह॥ जीर्णमिति॥ वीर्यसमन्विते रिसनुवर्त्तते॥ सर्वेग्रहेभ्यः शनौ वलवती गृहं जीर्णं सत्पुनः संस्कृतं वाच्यं॥ कुजे वलवती वन्हिदग्धं २ चंद्रे वलवति नवं लिप्तं॥ रवौ वलवति अदृढमपिदारुबहुलं॥ वुधवलवती बहुशील्पिरचितं॥ शुक्रे व लवति उक्तं मनोहरं कर्मयुतं च॥ गुरौ वलति चिरकालस्थायि॥ चक्रेति॥ चक्रस्थैर्ग्रहैः तत्तद्गृहस्य पुरः पश्चात्पार्श्वस्थैरन्यग्रहैः समं तत्पूर्वसमंताद्भावात्सामंताः तत्पूर्वाप्रतिवेशिगृहाणां यथोद्दिष्टं रचनां वदेत्॥ १९॥ श्रीकृष्णायनमः॥ श्री॥

वि॰३२

राम
१५

29

समस्तवास्तुनि सूतीगृहस्थानं दोधके नाह ॥ मेषेति ॥ मेषकर्कतुलावृश्चिककुंभे लग्ने तदंशे र्वा वास्तुनः प्राग्भावे सूतीगृहं वाच्यं ।
धनुर्मीनमिथुनकन्यालग्ने तदंशे वोत्तरतः । वृषलग्ने तदंशे वा प्रतीच्यां ॥ मृगसिंहलग्ने तदंशे वा दक्षिणस्यां ॥ २० ॥ अथ तत्र
शय्याविभागं वैतालिके नाह ॥ प्राच्यादिति ॥ गृहे सूतीगृहे प्राच्यादि पूर्वादि ॥ पूर्वादिदिशासु मेषादयो द्वौ द्वौ चरस्थिरौ दिक्षु ते यो
॥ द्विस्वभावाश्चत्वारः आग्नेयकोणस्थाः ॥ अयमर्थः ॥ मेषवृषयोर्गृहस्य प्राग्भावे सूतिकाशयनं । मिथुने आग्नेय्यां । कर्कसिंह
योर्दक्षिणतो । कन्यायां नैर्ऋते । तुलावृश्चिकयोः पश्चिमे । धनुषि वायव्ये । मकरकुंभयोः उत्तरे । मीने ऐशान्ये । शय्यायामप्येवं विधिः

मेषकुलीरतुलालिघटैः प्रागुत्तरतो गुरुसौम्यगृहेषु ॥ पश्चिमतश्च वृषेण निवासो दक्षिणभागकरौ मृगसिं
हौ ॥ २० ॥ प्राच्यादिगृहे क्रियाद्यो द्वौ द्वौ कोणगता द्विमूर्तयः ॥ शय्यास्वपि वास्तुवद्वदेत्पादैः षट्त्रिनवान्त्यसं
स्थैः ॥ २१ ॥ चन्द्रलग्नान्तरगतैर्ग्रहैः स्युरुपसूतिकाः ॥ बहिरन्तश्च चक्रार्द्धे दृश्यादृश्येऽन्यथा परे ॥ २२ ॥ श्री श्री

॥ अयं तु विशेषः ॥ खष्ट्यापोल्या त्वष्टतृतीयनवमद्वादशराशयः पादाः कल्प्याः ॥ अयमर्थः ॥ यत्र लग्नगे प्रशवस्तदुक्तदि
शि शय्याशिरः । द्वादशतृतीयौ पूर्वपादौ ॥ तृतीयो दक्षिणपादः । द्वादशो वामपादः । षष्ठनवमौ पश्चिमपादौ । षष्ठ दक्षिणपादः ॥ नवमो
म
वामो वामपादः । लग्नद्वितीयौ शीर्षभाग । चतुर्थपंचमौ दक्षिणांग । सप्तमाष्टमौ पादांतभागः ॥ दशमैकादशौ वामभागं ॥ अयोज
नमुक्तं ॥ विनतत्वं यमलत्वं क्रूरैस्तनुत्वमुपघातेति ॥ यत्र ये राशयस्तत्र न्यस्ताः । यत्र पापस्तत्र तस्य दृशोपघातः ॥ अन्ये त्वा
मिनासौम्येन चाद्दृष्टयुतो वनतत्वाभावाः ॥ पापेपि स्वोच्चत्रिकोणमित्रस्वक्षेत्रस्थे उपघातभावः ॥ २३ ॥ उपसूतिकाज्ञानमनुष्टुभाह ॥ ८
वं
चन्द्रेति ॥ लग्नाद्वा आरभ्य यत्र चन्द्रः स्थितस्तन्मध्ये ये ग्रहास्तत्संख्या उपसूतिकाः सूतिकासमीपवर्तिन्यः स्त्रियो वाच्याः ॥ ताश्च

बृ॰ टी॰
१६

ग्रहतुल्या जातिवर्णाः रूपाः॥ बहिरिति॥ यावन्तो ग्रहाः दृश्ये चक्रार्द्धे तावन्तो बहिः स्युः यावन्तश्च अदृश्ये चक्रार्द्धे तावन्तो गर्भे होतरणा॥ त
त्र लग्नोदित भागात् द्वादशैकादशमनवमाष्टमसप्तमानुदितांशा दृश्यं चक्रार्द्धं शेषम् अदृश्यं। तथा च लघुजातके॥ शशिलग्नांतर
संख्ये ग्रहतुल्याश्च सूतिका प्रवक्तव्याः॥ उदगर्द्धे ऽभ्यन्तरगा वाह्याश्च कुस्पदृश्ये ऽर्द्धे इति॥ अन्ये चेति॥ अपरे आचार्या अन्यथा
व्याचक्षते॥ दृश्ये चक्रार्द्धे ऽभ्यन्तरगाः अदृश्ये वाह्यगाः इति॥ अत्रापि पूर्वविधिनाबलं तुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणमिति साहिना द्विगुणं
गुणं कल्यो पसूतिकाः निश्चयः॥२२॥ जातस्वरूपादिज्ञाने रोधकेनाह॥ लग्नेति॥ लग्ने ये नवांशास्तस्य योऽधिपस्तदाकारो वाच्यः॥
मधुपिङ्गलदृगित्यादि॥ यद्वा सर्वे ग्रहेभ्यो यो बली तत्तुल्यतनुर्वाच्या॥ चन्द्रनवांशस्थो यो नवांशस्तदीशतुल्य वर्णः॥ इन्दुस्था मोभा

लग्ननवांशपतुल्यतनुः स्याद्वीर्ययुतग्रहतुल्यतनुर्वा॥ चन्द्रसमेतनवांशपवर्णः कादिविलग्नविभक्तभगात्रः॥२३॥ कं दृक्श्रोत्रनसाकपोलहनवो वक्त्रं च होरादयस्ते कंठांसकबाहुपार्श्वहृदयक्रोडानि नाभिस्ततः
॥ वस्तिः शिश्नगुदे ततश्च वृषणावूरू ततो जानुनी जंघे अङ्घ्री त्युभयत्र वाममुदितैर्द्रेक्काणभागैस्त्रिधा॥२४॥

स्फुरदुस्त्यादि॥ कादीति॥ कादीनि गात्राणि विलग्नादिभिराशिभिर्विभक्तानि पस्य॥ कालाङ्गानीति यदुक्तं तत्स्वष्टादिवोध्यं॥ लग्ने
शिरः १ धनं मुखं २ तृतीयमुरः ३ चतुर्थं हृत् ४ पंचमो क्रोडः ५ षष्ठो कटिः ६ सप्तमं वस्तिः ७ अष्टमं शिश्नगुदे ८ नवमं वृषणौ ९ दशमं ऊरू १०
एकादशं जानु ११ द्वादशं जंघे पादौ १२ पूर्वार्द्धे विषयाद्य इत्युक्ते यत्र दीर्घराशिस्तदंगं दीर्घं। यत्र लघुस्तत्लघुः। दीर्घराशौ सोऽल्पराशि
स्थो ऽल्पराशौ शश्वद्दीर्घराशिस्थो मध्यः इत्यादि वोध्यं॥२३॥ अथाङ्गमंशकादिज्ञानाय यद्धविभागं शार्द्दूलविक्रीडितेनाह॥ कं दृगिति॥ त्रि
भिर्द्रेष्काणभागैस्त्रिधा शरीरविभागो ज्ञेयः॥ लग्ने प्रथमद्रेष्काणे मूर्द्धा षड्विभागः द्वितीये कंठादिः तृतीये वस्त्यादिः॥ तत्रापु

राम
१६

३१

द्वितेर्द्दृश्यभागस्थैर्वाममंगं। लग्नोदितभागद्वादशैकादशदशमं नवमाष्टमसप्तमा उदितभागाद्दृश्यं। लग्नानुदितांशाद्द्वितीयतृतीय चतुर्थपंचमषष्ठसप्तमोदितभागाग्रदृश्यं। तद्दक्षिणांगं॥ अयमर्थः॥ लग्नप्रथमद्रेष्काणे लग्नं शिरः। द्वितीयद्वादशे दक्षिणवाम दृशौ॥ तृतीयैकादशे दक्षवामश्रोत्रे। चतुर्थदशमे नाशे। पंचमनवमौ कपोलौ॥ षष्ठाष्टमौ हनू। सप्तमं मुखं। लग्ने द्वितीय द्रेष्काणे लग्नं कंठः द्वितीयद्वादशे दक्षवामस्कंधौ॥ तृतीयैकादशे दक्षवामस्कंधौ॥ तृतीये कादशे बाहू॥ चतुर्थदशमे पार्श्वे॥ पंचमनवमे हृद्भागौ। षष्ठाष्टमे उदरभागौ। सप्तमं नाभिः॥ लग्ने तृतीयद्रेष्काणे लग्नं वस्तिः॥ नाभिलिंगयोर्मध्यभागः॥ द्वितीयद्वादशे दक्षवामौ श्रीस्तनगुरभागौ॥ तृतीयैकादशे वृषणौ॥ चतुर्थदशमौ ऊरू। पंचमनवमौ जानुनि। षष्ठाष्टमे जंघे॥ सप्त

ते तस्मिन्पापयुते व्रणः शुभयुते दृष्टे च लक्ष्मादिशेत् स्वर्क्षांशे स्थिरसंयुतेषु सहजः स्यादन्यथागंतुकः॥ मंदेश्मानिल जोग्निशस्त्रविषजो भौमे बुधे भूमिजः सूर्ये काष्ठचतुष्पदेन हिमगो शृंगप्जब्जो न्यैः शुभं॥ २५॥ ॥

मेपादाविति॥ २४॥ अंगज्ञानप्रयोजनमाह॥ तस्मिन्निति॥ द्रेष्काणविभागेन ज्ञाते तस्मिन्नंगे पापग्रहयुते व्रणो वाच्यः॥ शुभेन दृष्टे युते वा तस्मिन्नंगे मशकादिचिन्हं॥ व्रणमशकादिक र्त्तीस्वराशौ स्वनवांशे स्थिते स्थिरराशौ स्थिरांशे वा स्थिते तस्तदा व्रणमशकादिः सहजः स्वाभाविकाः॥ उक्तं विपर्यये केन चिन्हं निमित्तेन वक्ष्यमाणेन स्वदशाकाले वाच्याः॥ तत्र निमित्तमाह॥ मंदेति॥ शनौ व्रणकर्त्तरि पाषाणहेतुको वातव्याधिहेतुको वा व्रणादिर्वाच्यः॥ कुजे तस्कराग्निशस्त्रविषहेतुकः॥ बुधे भूघातहेतुकः। रवौ काष्ठप्रहारहेतुकः पशुहेतुको वा। चन्द्रे शृंगीपशुहेतुको जलप्राणिसमुत्थो वाच्यः॥ अन्ये सितगुरुतपुतवुध पूर्णचन्द्रैः शुभं वाच्यं॥ पापयुतो बुधक्षीणेन्दुश्च व्रणकरो॥ २५॥ श्री श्री श्री श्री

वृ०हं०टी०
१७

योगांतरं हरिराह ॥ समन्विति ॥ यस्मिन्नंगे वामे दक्षिणे वा ऽधः युतास्त्रयः पापाः शुभा वाश्रिता भवंति तत्र पूर्वोक्तं व्रणादेरवश्यं प्राप्तिः तन्मध्ये वलिनो दशायां ॥ किंच ॥ ■ नौ लग्नात्पापः षष्ठो माश्रिते कालांगानीत्या युक्ते देहभागे व्रणाकरः स्यात् ॥ तत्रापि स्वर्क्षांशराशिस्थं युते च जहजः स्यात् ॥ अमाद्या तुंगकं लग्नानुवर्त्तनीयं ॥ स षष्ठः पापाः सौम्ययुतदृष्टिस्तिलकशंककरः तिलकः कृष्णबिंदुः मशको तुंदः ॥ स एव षष्ठस्थः पापाः शुभयुतो यदा तदा तिलको मशको वा लक्ष्मावान् चिन्हयुक्तः स्यात् ॥ घनलोमनिचयो लक्ष्मेति ॥ २६ ॥ इति श्री वृहज्जातकटीकायां सूतिकाध्यायः ॥ ५ ॥ अथ रिष्टयोगे स साधुरायोष्टक वर्गाद्भिर्व्याख्यातात् रिष्टा

समनुपतिता यस्मिन्भागे त्रयः सबुधा ग्रहा भवंति नियमात्तस्यावाप्तिः शुभेष्वशुभेषु वा ॥ व्रणकृदशुभः षष्ठे लग्नात्तनोर्भसमाश्रिते तिलकमशकृद्दृष्टः सौम्यैर्युतश्च स लक्ष्मवान् ॥ २६ ॥ ॥ इति श्री वराहमिहिरकृते बृहज्जातके सूतिकाध्यायः पंचमः ॥ ५ ॥ संध्यायां हिमदीधितिहोरायां पापैर्भान्तगतैर्निधनाय ॥ प्रत्येकं शशिपापसमेतैः [illegible]केन्द्रैः स विनाशमुपेति ॥ १ ॥ चक्रस्य पूर्वापरभागगेषु क्रूरेषु सौम्येषु च कीटलग्ने ॥ क्षिप्रं विनाशं समुपैति जातः पापैर्विलग्नास्तमयाभितश्च ॥ २ ॥

वी

ध्यायमाह ॥ तत्र योगद्वयं नवमाष्टमा[illegible]पाह ॥ संध्यायामिति ॥ अर्द्धास्तमयादित्यादारोदयांतं सायं संध्या ॥ तारानाशादि सूर्यार्द्धोदयं यावत्प्रातः संध्या । तत्र संध्यायां चंद्रहोरायां पापैर्नवमनवांशस्थेर्नीतस्य मृतिः ॥ तथा चंद्रेण पापत्रयेण च केंद्रचतुष्के आक्रांते पि मृतिः ॥ १ ॥ योगांतरमिंद्रवज्रयाह ॥ चक्रस्येति ॥ यावत्तो लग्नांशा उदितास्तावतश्चतुर्थांशान्तस्य का शेष भागाः पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमदशमस्य लग्नोदितर्भीगतुल्यांशांश्चक्रस्यापरार्द्धे शेषं पूर्वार्द्धं पूर्वभागेषु पापेषु पश्चिमभागेषु सौम्येषु कर्कवृश्चिकान्यतरे लग्ने यातः सद्यो विनश्यति । द्वितीयमाह अयं भागेः पापैश्च मृतिः ॥ तदुक्तं ॥ [illegible]

८

एम.
८

३३

योगांतरमनुष्टुप्छ्राह ॥ पापाविति ॥ लग्नेसप्तमे च पापग्रहौ भवतः चंद्रः शुभादृष्टः क्रूरसंयुतश्च तदा मृतिः ॥ ३ ॥ योगांतरमाह ॥ क्षीणेति ॥ क्षीणेन्दुर्व्यये पापाल्लग्नेऽष्टमे च सौम्याः केन्द्रेषु न तदा मृतिः ॥ ४ ॥ योगांतरसाम्याप्याह ॥ क्रूरेति ॥ शुभादृष्टः शशी क्रूरयुतश्च सप्तमराशिस्थोऽष्टमलग्नाभ्यां न मस्थः शुभाः केन्द्रादिहि स्यात्तदा मृतिः ॥ तदुक्तं ॥ व्ययाष्टसप्ते हि शशी शशांके पापैः समेते शुभदृष्टिहीने ॥ केन्द्रेषु सौम्यग्रहवर्जिते तु जातस्य सद्यो भवतीह नाश इति ॥ ५ ॥ योगान्तराण्यप्याह ॥ शशिनी

पापानुदृग्यास्तगते क्रूरेणयुतश्च शशी ॥ दृष्टश्च शुभैर्न परा मृत्युश्च भवेच्चिरात् ॥ ३ ॥ क्षीणे हि मृगो व्यये पापेरुद्रयाष्टमगो ॥ केन्द्रे शुभाश्च न चेत्स्युर्यं निधनं प्रवदेत् ॥ ४ ॥ क्रूरसंयुतः शशी स्मरांसे मृत्युलग्नेगः ॥ कंटकाद्बहिः शुभैरवीक्षितस्तत्क्षमृत्युदः ॥ ५ ॥ शशिन्यरिविनाशगेनि धनमाशुपापेक्षिते शुभैरपि समाष्टकं हल्लमतश्च मिश्रेः स्थितिः ॥ असद्भिरवलोकिते बलभिरत्र मासं शुभेकलत्रसहिते च पापवर्जिते विलग्नाधिपे ॥ ६ ॥

ति ॥ पापदृष्टः चंद्रे षष्ठेऽष्टमे वा शीघ्रं मृत्युदः ॥ १ ॥ केवलसौम्यैर्दृष्टस्तादृग्विन्दुरष्टाब्दं जीवति ॥ २ ॥ षष्ठाष्टमगः चंद्रः सौम्यपापैर्दृष्टः वर्षचतुष्टयं ३ अर्थादिवषष्ठामगश्चन्द्रः केनाप्यदृष्टः सौम्यक्षेत्रगः पापक्षेत्रगो वा सौम्ययुतः पापयुतो वा न मृतिर ॥ तथा ॥ कृष्णपक्षे दिवा जन्मनि शुक्लपक्षे च रात्रौ षष्ठाष्टमगश्चन्द्रः शुभाशुभदृष्टेऽपि न मृतिरः ॥ तदुक्तं माण्डव्येन ॥ पक्षे सिते भवति जन्म परीक्षयायां कृष्णे तथा हनीति ॥ असद्भिरिति ॥ ७ धनुहृसितान्यतमेषु ॥ षष्ठाष्टमो बलवत्पापदृष्टे मासं जीवति ॥ तादृशे सौम्ये शुभदृष्टे मृत्युभावः ॥ लग्नेशे पापवर्जिते सप्तमस्थे च मासायुः ॥ ६ ॥ योगांतराणि मंदाक्रांतयाह ॥ लग्नेइति ॥ क्षीणेन्दौ

बृ०टी०
१८

लग्नगे केन्द्राष्टमगे पापे क्षुमृतिः ॥१॥ चतुर्थाष्टमसप्तमगो पापद्वयमध्ये चन्द्रे मृतिः ॥२॥ पापद्वयमध्ये चंद्रे लग्नगे बलक्षुभादृष्टे
सप्तमाष्टमगे पापे च मात्रा सह मृतिः ॥३॥ बलवच्छुभदृष्टे चला दृशे चन्द्रे तस्मै वमृतिर्न मातुः ॥४॥ रिष्टांतरमपवादमाह ॥ रा
शीति ॥ यत्र तत्रस्थ चन्द्रः शुभादृष्टो न वमनवांशगः नवमपंचमगाः पापाश्च तदा शुमृतिः ॥ चन्द्रो लग्ने सप्तमगाः पापाश्च त
दापि मृतिः ॥१८॥ रिष्टान्तराण्याह रिष्टपरह ॥ अशुभेति ॥ पापो परागस्थः शनियुतश्चन्द्रलग्ने कुजोऽष्टमगस्तदा मातृ पुत्रौ
मृतिः ॥ उपरागस्थः शनिबुधयुतोऽर्को लग्ने कुजोऽष्टमगश्च तदा मातृ पुत्रयोः शस्त्रेण मृतिः बलसुभैरयुतदृष्टो रविरि

लग्ने क्षीणे शशिनि निधनेरंध्रके केन्द्रपापैः पापांतस्थे निर्धनहिबुके घूनगे वक्रे च चन्द्रे ॥ एवं लग्ने भवति मदनच्छि
द्रसंस्थैश्च पापैर्मात्रा सार्द्धं यदि न च शुभैर्वीक्षितः शक्तिमद्भिः ॥७॥ राशंते गे सद्भिरवीक्ष्यमाणे चन्द्रे त्रिको
णोपगतैश्च पापैः ॥ प्राणैः प्रयात्याशु शरीरवियोगमस्ते च पापैस्तुहिनांशुलग्ने ॥८॥ अशुभसहिते ग्रस्ते चन्द्रे
कुजे निधनाश्रिते जननिसुतयोर्मृत्युर्लग्ने रवौ तु शशस्त्रजः ॥ उदयति रवौ शीतांशौ वा त्रिकोणविनाशगैर्निधन
मशुभैर्वीर्यापेतैः शुभैर्युतेक्षिते ॥९॥ असितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः ॥ भवति मरणमाशु मा
इहिनां यदि बलिना गुरुणा न वीक्षितः ॥१०॥

तुर्धा लग्नतः पापास्त्रिकोणस्थामगास्तदापि मृतिः ॥९॥ रिष्टान्तरमपवादं दर्शि
केनाह ॥ असितेति ॥ शनिरविचन्द्रकुजाः क्रमाद्द्वादशनवमलग्नाष्टमगा बलवद्गुरुणा न दृष्टाश्च तदा शुमृतिः ॥ यदा तेषां म
ध्ये कश्चिद्बली गुरुः पश्यति कांश्चिन्नाप्रबलो वा सर्वान्पश्यति तदा चिरेण मृतिः ॥ अर्थाद्देव पंचमो बली गुरुर्यदा सर्वान् पश्यति

अरिष्टाध्यायः ॥६॥

ठ
स
वं

रिष्टांतरं प्रदर्शयितुमार्यामाह ॥ सुतेति ॥ यदा पापयुतश्चंद्रः पंचमसप्तमद्वादशलग्नाष्टमानामन्यतमस्थो बलिना सितज्ञधिषणानामन्यतमेना
दृष्टः स्यात्तदा मृतिः ॥ अर्थात् शुभदृष्टे रिष्टाभावः ॥ ११ ॥ अनुक्तमरणकालानां ज्ञानं भ्रमरविलासितेनाह ॥ योग इति ॥
यत्र योगे कालो नोक्तः तत्र योगकर्तृषु ग्रहेषु मध्ये बली स यदा राशौ स्थितः जन्मनि स राशिर्बलिनः स्थानं जन्मनि च चन्द्रो यदा
शोसस्वस्थानं तनुलग्नं वा पापदृष्टो बलवांश्चन्द्रो यदा वर्षमध्ये चारवशादुक्तस्थानान्यतमस्थानं प्राप्नोति तदा मारयति ॥
वर्षं नातिक्रमतीत्यर्थः ॥ ॥ इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातकविवरणे रिष्टाध्यायः ॥ अथायुर्दायाध्याय उच्यते ॥ तत्र पूर्वं

सुतमदननवान्त्यलग्नरंध्रेष्वशुभयुतो मरणाय शीतरश्मिः ॥ भृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यैर्यदि बलिभिर्न युतोऽवलोकितो वा ॥ ११ ॥ योगे स्थानं गतवति बलिनश्चन्द्रे स्वं वा तनुगृहमथवा ॥ पापैर्दृष्टे बलवति मरणं वर्षस्यांतः किल मुनिगदितं ॥ १२ ॥ इति श्री अवंतिकाचार्यवराहमिहिरकृते बृहज्जातके अरिष्टाध्यायः ॥ ६ ॥ मययवनमणित्थशक्तिपूर्वैर्दिवसकरादिषु वत्सराः प्रदिष्टाः ॥ नव १९ तिथि १५ विषया ५ श्वि २ भूत ५ रुद्रै ११ ईशा सहिताद्शभिः स्वतुंगभेषु ॥ १ ॥

क्रहीनस्यायुर्दायः कार्यः ॥ आदौ मयादीमते नरव्यादीनां परमायुःप्रमाणं प्रदर्शयितुमाह ॥ मयेति ॥ स्वोच्चस्थेषु रव्यादिषु ग्रहेषु ता
नवादयोऽब्दाः मययवनमणित्थपराशरैरुक्ताः ॥ तथाहि ॥ परमोच्चगे रवौ परमायुःप्रमाणमेकोनविंशतिवर्षाणि ॥ चन्द्रस्य पं
चविंशतिः ॥ भौमस्य पंचदश ॥ बुधस्य द्वादश ॥ गुरोः पंच ॥ शुक्रस्यैकविंशतिः ॥ शनेर्विंशतिः ॥ अंकतोपि १९।२५।१५।१२।१५।
२१।२०। मिलित्वा सप्तविंशत्युत्तरं ज्ञातं १२७ सर्वे उच्चगा एतावदायुर्ददतीत्यर्थः ॥ १ ॥ श्रीमहागणपतये नमः ॥

बृ० टी०
१९

उच्चांशगेषु ग्रहेषु पूर्वोक्तायुषो न्हासं शक्नोतयाह॥ नीचेति॥ परमनीचस्थेषु ग्रहेषु पूर्वोक्तादर्धं क्षीयते॥ तद्यथा॥ मासैरुच्चतेर वैर्चतुर्दशाधिकं शतं ११४ मासाः॥ चन्द्रस्य सार्द्धसतं १५० भौमस्य नवतिः ९० बुधस्य द्विसप्तति ७२ गुरोर्नवतिः ९० शुक्रस्य षड्विंशत्यधिकशतं १२६। शनेर्विंशत्यधिकंसतं १२० परमनीचस्थानां ग्रहाणामिदं परमायुः॥ उच्चनीचमध्यमवर्त्तिनामायुर्माह॥ शत इति॥ अंतरस्थे नीचोच्चमध्यमवर्त्तिनि खेगे तलोनीचोच्चाद्युपातः कार्यः। त्रैराशिकविधिर्विधेयः॥ सचल्लीलावत्यामुक्तः॥ प्रमाणमिच्छा च समानजाति आद्यंतयोस्तत्फलमन्यजातीमध्ये तदिच्छाहतमाद्य हृत्स्यादिच्छाफलं व्यस्तविधिर्विलोमे॥ तथा हि॥ पदिभगणाद्धलिप्ताभिः खखाष्टिकसंख्याभिरेताभिः १०८०० इष्टग्रहपरमनीचमासाल्लभ्यं तेतदायुर्ग्रहभुक्तलिप्ताभिः कियंतरति॥ तथा

नीचे तो र्द्धं हसतिहि ततश्चांतरस्थे उपातो होरात्वंशप्रतिममपरे राशितुल्यं वदंति॥

॥ ग्रहभुक्तलिप्ताभ्य परमनीचमासैः संगुण्यभगणाद्धलिप्ताभिः विभज्याप्तं मासाः॥ मासशेषं त्रिंशतसंगुण्य प्राग्वद्विभज्य लब्धा दिवसाः॥ दिनशेषं षष्ट्यासंगुण्य प्राग्वद्विभज्य वाप्तं घुघः घटीशेषं षष्ट्यासंगुण्य प्राग्वद्विभज्य वाप्तं पलानि॥ एवं मासादि पलांतः॥ कालः अन्योयः मासा मांद्वादशभिर्भगमध्रुहसवाप्तं वर्षादि॥ शेषं मासाएव॥ एवमागतं वर्षाद्यायुः॥ परमोच्चायु र्वर्षेभ्यः शोध्यं शिष्टं वर्षाद्यायुर्ग्रहेणदेयं॥ एवं सर्वेषां कार्यं॥ एवमुच्च॥ च्युतस्य नीचमप्राप्तस्य कार्यं॥ अथ नीचादिच्युतस्योच्चम॥ वा तस्य प्राग्वत्कालमानीय तस्यैव ग्रहस्य परमनीचायुष्टिसंयोजयेत॥ एवं ग्रहस्यायुः कालो वर्षादि भवति॥ लग्नायुर्दायमाह॥ होरेति॥ लग्नं स्वभुक्तनवांशतुल्यानि वर्षाणि दत्ते॥ तत्कृतिर्यथा॥ लग्नस्य राशीन् वांशांश लिप्तीकृत्वा शतद्वयेन विभज्याप्ता
सा १

राम
१९

न्ते भुक्तनवांशास्तावंतिवर्षाणि ॥ शिष्टस्यैराशिकं कृत्वा मासाद्यायुरानेयम् ॥ यथा ॥ यदि लिप्ताशतद्वयेन द्वादशमासा लभ्यंते ॥ तदा ग्व
प्ते भुक्तनवांशास्तावंति वर्षाणि ॥ शिष्टस्यैराशिकं कृत्वा मासाद्यायुरानेयम् ॥ यथा ॥ मासशेषं त्रिंशता संगु
शिष्टलिप्ताभिः कियंत इति ॥ ततो वशिष्टलिप्ताभिः संगुण्यं शतद्वयेन विभाज्य वाप्तं मासास्ते वर्षाधः स्थाप्याः ॥ मासशेषं त्रिंशता संगु
ण्य प्राग्वद्विभाज्याप्तं दिवसास्ते मासाधस्थाप्याः दिनशेषं षष्ट्या संगुण्य प्राग्वद्विभाज्याप्ता घटिकाः स्थाप्याः ॥ परीक्षि
षंषष्ट्या संगुण्य प्राग्वद्विभाज्य वा संपलानि घस्थाप्यानि ॥ एवं लग्नायुर्दायः ॥ अपरे आचार्याः राशितुल्यं लग्नायुर्दायं वदं
ति ॥ लग्नेन यावंतो राशयो भुक्तास्तावंतो बालग्नायु ॥ लग्नभुक्तभागादिकं लिप्तीकृत्य त्रैराशिकेन मासाने यं ॥ तदुक्तं ॥ लग्नराशिसमाख्या
द्दा ॥ मासाद्यमनुपाततः ॥ यावद्भुक्तेत्तदा कालं वर्षाद्यं लग्नजीवितमिति ॥ तद्यथा ॥ यद्यष्टादशशतलिप्ताभिः द्वादशमासा लभ्यंते तदेताभि

हित्वा वक्ररिपुगृहगतैः ह्रीयते स्वत्रिभागः सूर्यच्छिन्नद्युतिषु च दलं प्रोज्झ्य शुक्रार्कपुत्रौ ॥ ३ ॥

लग्नभुक्तकालभिः कियत इति ॥ प्राग्वद्विधो मासादि स्थाप्यं ॥ इदं मतं साधु ॥ अन्ये वदन्ति ॥ लग्नांशके बलिस्य राशितुल्यं राशीशो बलि
नि राशितुल्यं लग्नायुरिति ॥ तदुक्तं ॥ लग्नाद्यंशतुल्यः स्याद् तरे चानुपाततः ॥ तस्मात्तो बलसंकेराशितुल्यं शुभाधिपे रतिः हिले
ति ॥ कुजादयो ग्रहा यदि शत्रुगृहगाः संतो वक्रगतयो न स्युस्तदा स्वदत्तायुषस्त्रीयभागमपहरंति ॥ शुक्रशनिविना स्तंगताग्र
हा स्वदत्तायुरर्द्धं हरंति ॥ हानिद्वये प्राप्तेयाधिका सैव कार्या ॥ तत स्वमर्द्धहानिकर्त्तव्येति भावः ॥ ३ ॥ ॥ चक्रपातवशाद्युर्हीयु हानिमाह
र्धिएषा ॥ सर्वार्द्धं इति ॥ यथा द्विलो मे षष्ठ सुस्थाने च पापयुते शुभसर्वार्द्धं हानिर्ही यंते ॥ साधुशुभदर्धं इति याहि ॥ द्वादशगः पापः सर्वं स्वमायुर्हे
रंति ॥ एकादशो र्द्धं हरंति ॥ दशमं त्रिभागं । नवमश्चतुर्थभागं । अष्टमः पंचमांसं । सप्तमः षष्ठांशं द्वादशगः सौम्यस्त्वर्द्धं हरंति ॥ अत्रग्र
हाः स्वभाविकाः संतो याह्याः न तु क्षीणेन्दोर्बुधस्य च क्रूरान्वितत्वं क्रूरत्वं ॥ एकादशः स्वतुर्यांशं दशमः षष्ठांशं नवमोऽष्टमभागं ॥

बृ०हो०
२०

अष्टमो द्वादशांशः॥ सप्तमो द्वादशांशः॥ यदैकस्मिन्द्वौ बहवो वा तदा यो बली स एव स्वांशं हरतिनाम्ना॥ एवं पूर्वोक्तं सत्याचार्यमतं॥ ३॥ ॥ लग्नाच्चितपापवशादायुर्हीयहानिं वसंततिलकं॥ नाहा॥ सार्द्धो दिति॥ रविकुजशनिनां अस्तमेलग्नगते सत्येके कार्यं॥ अर्द्धनावयवेन सहितम॥ उदितस्य लग्नस्य ये उदिता नवांशास्तेर्गुणितं यत्सर्वमायुस्तदष्टोत्तरशतेन हृत्वा यल्लब्धं वर्षादि। मकूहलब्धायुषो ऽपनेयं॥ लग्नगे क्रूरे सौम्यदृष्टे अनेन विधिना यल्लब्धं तदर्द्धं ग्रहदत्तायुषोऽपनेयं॥ एवं सर्वग्रहदत्तायुषोऽपचीतेक्रूरमायुः भवति॥ लग्ने पापहीनेनायं विधिः मद्य॥ उदिताश्वते नवांशाश्च उदितनवांशाः सार्द्धोदितेन वांशेन वर्त्ततइति सार्द्धोदिता सार्द्धोदिता श्चते उदितान वांशाश्च सार्द्धोदितनवांशाः॥ अयमर्थः॥ तात्कालिकस्फुटलग्नं यं लिप्तापिंडीकृत्य शतद्वयेन विभज्यमानां तस्मिन्काले भचक्रस्य यावन्तो नवांशा उदितायश्चार्द्धोदितनवांशस्तेन सार्द्धोदितनवांशसमूहेन गुणिता ग्रहायुः पिंडं संगृण्या ष्टोत्तरशतेन

सर्वार्द्धं त्रिचरणपंचषष्ठभागाः क्षीयंते व्ययभवनाद्यसत्सु वामे॥ संत्यर्द्धं ह्रसति तथैकराशिगानामेकोंशं हरति बलीत् थाद्यसत्सु॥ २॥ सार्द्धोदितोदितनवांशहता समस्ताभ्रागोष्टयुक्तशतसंलब्धपैति नाशं॥ क्रूरे विलग्नसहिते विधिना त्वनेन सौम्येक्षितेदलमतः प्रलयं प्रयाति॥ ४॥

अपहृत्य पहाष्टतेन द्वर्षादितो ऽपनेयं॥ सौम्य दृष्टे लग्ने अनेन विधिनाऽपहृतं र्धमायुः पिंडाद्यनेयं॥ प्रथमव्याख्यानपक्षे तात्कालिके न व भुक्तान वांशाद्यंशोर्द्धोदितनवांशेन सहस्राद्य॥ अयमर्थः॥ तात्कालिकस्य लग्नस्य राशीन पापस्य भागादिलिप्तापिंडीकृत्य शतद्वयेन भागमपहृत्य भुक्तानवांशा सु दितांशास्तैः भाज्यकार्यं॥ एतत्फलम्॥ सत्यं तु॥ लग्नराशादिलिप्तीकृत्य प्रत्येकं ताभिग्रहायुर्दायं संगृण्य खखैंभांगा भागमपहृत्य वर्षादिस्तायुषो ऽपनेयं॥ तदुक्तं॥ हत्वाउपयुपरियोजयेत॥ वर्षस्थाने राशिचक्रलिप्ताभिः षट्शतोत्तरैकविंशतिसहस्रसंख्याभिरपहृत्य तं वर्षादिस्तायुषो ऽपनेयं॥ तदुक्तं॥ ह्नवांशलिप्तिकाहत्वा प्रत्येकं विहगायुषा॥ भाज्यामंडललिप्ताभिर्लब्धं वर्षादि शोधयेत॥ स्वायुषो लग्नगे क्रूरे सौम्यदृष्टे तु तद्दलमिति॥ ५॥ शीलं चेरोग्रपापेषु ग्राहः॥ तदुक्तं॥ सूर्यांगारसनीनामेकस्मिन्लग्नेगे भवतिहानिः॥ विधिनालग्ने नसौम्येक्षिते दलं पातयेद्बलाद्दिति॥ ५॥

राम
२०

नराणामायुर्मानं श्रिखरीणाह ॥ समेति ॥ पंचाहाधिकं स विंसतिशता द्नरगजायुः ॥ द्वात्रिंशाद्दमस्वानं । पंचविंशतिखरोष्ट्रयोः ॥ चतुर्विंशतिर्गोमहिषयोः ॥ द्वादशास्वमाजोरादि ॥ नखिनां स्वाउपलक्षणं । षोडशाद्दं छागादीनां परमायुः ॥ इदमस्याद्यायुर्दायार्थं ॥ तथाहि ॥ अश्वादेरुष्ट्रबदायुरानीय त्रैराशिकं कार्यं ॥ यदि सप्तविंसतिनरायुषद्दमायुस्तदा द्वात्रिंशदायुषोः श्वस्यकिति ॥ ५ ॥ परमायुर्योगमुपमिता यथाह ॥ अनिमिषेति ॥ यदि मीनलग्नं नवमनवांशस्थं । वृषगो बुधः पंचाविंशतिकलाभागी ॥ अन्ये परमोच्चास्तदा परमायुस्तथा ॥ एवंयोगे परमायुः ॥ ६ ॥

समाः षष्टी द्विघ्नी मनुजकरिणां पंच च निशा हयानां द्वात्रिंशत् खरकरभयोः पंचकहृतिः ॥ विरूपा साप्यायुर्वृषमहिषयोर्द्वादश शुनः स्मृतं छागादीनां दशकसहिताः षट् च परमं ॥ ५ ॥ अनिमिषपरमांशके विलग्ने शशितनये गवि पंचवर्गलिप्ते ॥ भवति हि परमायुषः प्रमाणं यदि सहिताः सकलाः स्वतुंगभेषु ॥ ६ ॥ आयुर्दायं विष्णुगुप्तोपि चैवं देवस्वामी सिद्धसेनश्च चक्रे ॥ दोषश्चैषां जायते ष्टावरिष्टं हित्वा नायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् ॥ ७ ॥ यस्मिन्योगे पूर्णमायुः प्रदिष्टं तस्मिन्प्रोक्तं चक्रवर्तित्वमन्यैः ॥ प्रत्यक्षोयं तेषु दोषोपरोपि जीवंत्यायुः पूर्णमर्थैर्विनापि ॥ ८ ॥ ९ ॥ ॥८॥ ॥८॥ ॥८॥

यमादिमितेनासंमतिं शालिन्याह ॥ आयुर्दायमिति ॥ पूर्वोक्तमायुर्न केवलमयादिमतेन विष्णुगुप्तदेवस्वामीसिद्धसेनानामपि ॥ परं तेषामयं दोषः ॥ अष्टावरिष्टं त्यक्त्वा विंशतेरधस्तेषां मतिर्नायादिति ॥ अयमर्थः ॥ येषां रिष्टं चाष्टमध्ये उक्तं नास्ति तदूर्ध्वं विंशतेरधोपि प्रमाणं न दृश्यंते ॥ ० तदायुरनेन गच्छतीति दोषः ॥ ७ ॥ दूषणांतरं शालिन्याह ॥ यस्मिन्निति ॥ अनिमिषपरमांशकरस्यादि योगे पूर्णमुक्तं तत्रान्येश्चक्रवर्तित्वमुक्तं ॥ षट्ग्रहाणामुच्चगतत्वात् ॥ तदुक्तं ॥ षड्भिः स्याच्चक्रवर्ती त्रिभुवनमखिलं सर्वैर्ग्रहैरिति ॥ एवं शतिषट्ग्रहावस्त्रमोच्चं नं भवेयुस्ताव सरमायु ... सद्भोगेषु षट्सु चक्रवर्तिनामध्यं किंच दरिद्रापि परमायुषो दृश्यंते तस्मादयं परोदोषाः ॥ ८ ॥ श्री कृष्णः ॥

बृ०टी०
२१

जीवशर्मसत्यमते नायुरो पछेदस्ति कोनाह ॥ स्वेति ॥ जीवशर्ममापुष्यः पंचाहधिकं सविंशतिशता हस्यसत्तमभागे प्रत्येकस्य ग्रहस्यायुर्दाय
माह ॥ परमायुः १२०।५। अत्रुशप्तभक्तेः वार्षवर्षादि १७।१।२२।८।२४। पथामेषाधैः परमोच्च गानांरव्यादीनां नवतिथी त्यारीनिपरमचोचगः
स्येकस्य प्राग्वत्रेण शिकेनेकैस्य ग्रहस्येयुर्दायः । कर्त्तव्यः ॥ अत्रापि वक्रं विनाशं चुस्रेत्रेगतस्य त्र्यंशपहारः ॥ शुक्रशनी विनास्तंगतस्यार्द्ध हानिः
। सर्वार्द्धत्री त्यादिनाच कपात हानिः ॥ क्रूरे विलग्नरहित उस्यादिपूर्वेसमं ॥ तथा च जीवशर्मा ॥ सत्तद्भोकं द्वियमौ वशावो वेदापयोय है स्त्राणां
चुषीघुच्चस्थानांनीचस्थानाम तार्द्ध स्यात् ॥ मध्येनुपाततः स्याद्दानयनंदोषमत्र यत्किंचित् ॥ पिंडायुर्पकार्यं तत्सर्वं गणितत्तल ज्ञैरिति ॥ म
तांतरमाह ॥ ग्रहेति ॥ ग्रहेणयत्र तत्रस्थितेन भुक्तोयो नवांशराशिस्तत्तुल्यं वर्षाद्यायुर्ददाति । व षनवांशस्याद्धे । एवमुत्तरोत्तरांशवध्या वर्षवं

समतेनकिल्याहजीशर्मीयहहायं परमां पुषः स्वरीशं ॥ ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यं वउसाम्यं समुपेतिसत्यवाक्यं ॥ ९ ॥
सत्योक्ते ग्रहमिष्टं लिप्ताक्लाशतद्वयेनाप्त ॥ मंडल १२भागविशुद्धेऽब्दाः स्युः शेषास्तुमासाद्याः ॥ १० ॥ १०॥

द्वियीवन्मीनंतत्रद्वादशेति । येनयावं तोनवांशा भुक्तास्तावत्सेन वर्षाणि ददातीत्यर्थे ॥ तदसत् ॥ राशिपदृवैपण्यात् ॥ सत्याचा[illegible]मेरं वा
क्यं वउभिः साम्यं जाति ॥ ९ ॥ एतदनुसारेण चार्याघुर्दीयमर्घ्याह ॥ सत्योक्तेरति ॥ सस्समतायुर्दायकरणे तात्कालिकं ग्रहं मेषाद्यारभ्य राश्यादि
कं लिप्तारूपं कृत्वा शतद्वयेनविभज्याशिष्टं स्थाप्यं । प्राप्तस्य द्वादशभिर्भागमपहृत्य वाप्तं ताज्यं ॥ शिष्टम ब्दास्युः ॥ तावंतिवर्षाणि लेनर
तानि ॥ शेषात् स्थापितं पत्रशिष्टं तस्माद्वादशगुणितात् तेनैव छेदेन विभक्तात् मासाः लभ्यंते । तच्छेषात्रिंशद्गुणितात् छेदहृता
दिनानि० । तच्छेषात् षष्टिगुणितात् । छेदहृतात् घटिकाः । तच्छेषात् षष्टिगुणिताच्छेदहृतात् पलानि ॥ एवंमायुस्पष्टं भवति ॥ उदाह
रणं ॥ तात्कालिकोग्रहः । १।८।४५। तल्लिप्ताः २२५२ अत्रशतद्वयेनहृतं अवाप्तं ११ दिनानि० तच्छेषाभावः एवमागतं वर्षादि । ११।७।२५।०।०।१०

एम
२१

तस्मायुषः कर्मविशेषवेशस्येनाह ॥ स्वतुंगगेति ॥ स्वोच्चगे वक्रस्तो च ग्रहे पूर्वदत्तायुस्त्रिगुणं कार्यं ॥ वर्गोत्तमगे स्वनवमांशगे स्वराशि
गे स्वद्रेष्काणगे ग्रहे दत्तमायुर्द्विगुणं कार्यं ॥ भदत्तेन ससाचार्योक्तेः एतावांस्त्रिगुणद्विगुणत्वे को विशेषः ॥ वै अन्यत्र वक्रं हित्वा शगः स्वा
शं हरति० शुक्रशनी विना अस्तमितो ऽर्द्धं० सर्वोर्द्धं जीता हि पूर्वोक्तमत्रापि तुल्यं ॥ ११ ॥ अथ लग्नायुर्दायमिंद्रवज्रयाह ॥ किं त्विति ॥ अ
त्र ससोक्ते आयुर्दाये लग्नराशेः पशात्तुल्यमायुर्दत्ते० लग्नेन न पाव त्तं रूपस्य मेषादि राशि संबंधि नवांशो भुक्तस्तावंति वर्षाणि लग्नायुर्द
यः ॥ भोग्य नवांश त्रैराशिकेन मासाद्यानेयः ॥ अयमर्थः ॥ भोमान् लिप्तीकृतस्य द्वादशभिः संगुणय्य अष्टादशशतैः विभज्य आप्तं मासाः ॥ शेषं

स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणं द्विरुत्तमस्वांशकभत्रिभागगैः ॥ इयान्विशेषस्तु भदत्तभाषिते समानमन्यत्प्रथमेप्युदीरितं ॥ ११ ॥
किं त्वत्र भांशप्रतिमं ददाति वीर्यान्वितो राशिसमं च होरा ॥ क्रूरोदये योपचयः स नाश कार्यं च माद्यैः प्रथमोपदिष्टैः ॥ १२ ॥

त्रिंशता संगुणय्य तेनैव छेदेन हृत्वा लब्धानि दिनानि ॥ शेषं षष्ट्या संगुणय्य तथैव घटिकाः पुनरपि तथैव पलानि ॥ किंच क्रूरोदये लग्नगते क्रूरे
सार्द्धोदितो दितनवांशस्यापनयो ऽपचयः स ससाचार्यमतो ऽयुर्दायेन कार्यः ॥ किंच कार्यमिति ॥ पूर्वोक्तवर्षैर्नवतिर्यविषये सादिना
मयादि मतोक्ते यदायं परमायुषः स्वरूपमिति ॥ जीवशर्मोक्ते ऽप्ययो ऽपचयः सोपि सत्समतेन कार्यः ॥ यदनमिष्टं लिप्तीकृते साद्येव
कार्यमित्यर्थः ॥ १२ ॥   ४२ ॥   श्री गणपतये नमः ॥   श्री विश्वेश्वराय नमः ॥   श्री कृष्णाजी ॥

वृ० टी
२२

सत्यमतश्चेष्टमिन्दुवज्जयाह ॥ सत्येति ॥ मतत्रयेपि सत्याचार्यमतं श्रेष्ठं ॥ किंतु ॥ महावहुगुणानामिषुक्तं कार्यं -- । अनर्थयंतीत्य र्थः ॥ अयमर्थः ॥ स्वतुंगवक्रोपगते स्त्रिसंगुणमिति ॥ यदि स्वतुंगे वक्रश्च खगस्तदा वारत्रयं त्रिगुणयंति ॥ यदा च स्वगृहे स्वांशे स्वद्रेष्काणे च तदा वारत्रयं त्रिगुणयंति ॥ वर्गोत्तमेव वक्रश्च तदा त्रिगुणीकृत्य त्रिगुणयंति ॥ एवमन्यत्पर्यन्त सा कुर्वीति तरस्य तु मिसर्थः ॥ तर्हि किं कार्यमतआह ॥ आचार्यकल्पमिति ॥ सत्याचार्यमतं तु एवं वहु प्रताप गुणानां मध्ये प्राप्ता यामेकं यद्धुतं तदेव कार्यं ॥ वहुवारं यत्र द्विगुणं प्राप्तं तत्रैकवारमेक कार्यं ॥ एवं द्विगुणत्रिगुणत्वे त्रिगुणमेव कार्यं ॥ तदुक्तं ॥ द्वित्रीगुणत्वे सत्य त्रिगुणमिति ॥ वहुवर्गणान्मापेर मापि कार्यं ॥ शत्रुक्षेत्रस्थो नीचस्य च यदा लग्नस्ताश्च तदा सकृदेव हानिः ॥ कार्या चक्रहानिविहाय ॥ अयमर्थः ॥ सवार्द्धसाद्दिनाद्यादि स्थिग्रहे चक्र

सत्योपदेशो वरमत्र किं तु कुर्वत्स्ययोग्यं वहुवर्गणाभिः ॥ आचार्यकत्वं तु वहुप्रतायामेकं हि यद्भूरि तदेव कार्यं ॥ १३ ॥
गुरुशशिसहिते कुलीरलग्ने शशितनये भृगुजे च केन्द्रयाते ॥ भवरिपुसहजोपगैश्च शेषैरमितमिहायुरनुक्रमा
द्विनास्यात् ॥ १४ ॥ इत्यायुर्दायाध्यायः ॥ ७ ॥

पातार्द्धहानिं इत्यात्तः शत्रुक्षेत्रादिहानिः सकृदेव कार्या गुणनाप्येवं ॥ एवं सत्यमतायुः स्पष्टं भवति ॥ अत्र यद्यपि शस्तमतायुः प्रमाणी कृतं तथापि लग्नेवलवत्संशायुः कार्यः ॥ सूर्येपि शयुः । चन्द्रेनिसर्गायुः ॥ तदुक्तं ॥ लग्नगते वलोपेते शुभदृष्टे शासंभवं ॥ रवौ पिंडोभवं कुर्याच्चंद्रे त्वायुर्निसर्गजमिति ॥ नैसर्गिकं वक्ष्यति ॥ एकादि साद्दि ॥ १३ ॥ अमितमितायुः प्रमाणं पुष्टितायु याह ॥ गुर्वीति ॥ कर्कलग्ने गुरुचं द्रयुतं वुधशुक्रौ केन्द्रगौ शेषा रवि कुजशनयो यथासंभवं लाभादि सहजगास्तु तदा क्रमात् विनागणित परिमितायुर्दायम् ॥ १४ ॥ छं ॥ इति श्री महीधरकृते वृहज्जातकविवरणे आयुर्दायो नाम सप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ७ ७ ७ श्रीचंद्राय नमः ॥

राम
२२

43

तत्र ज्ञातायुषः पुंसः सुखदुःखज्ञेयं तदाग्रहास्वदशायां ॥ येन यावदायुर्दत्तं तस्य तावती दशा क्रमज्ञानं मालिन्याह ॥ उदयेति ॥ लग्नार्कचंद्रा
णां यो बली दशा प्रथमा। तस्मात्केन्द्रफणफरआपोक्लिमस्थानां बलैर्तो ग्रहाणां क्रमाद्दशा आद्यमध्यांतवयस्कफलदाः॥ अयमर्थः॥ लग्नार्
कचंद्राणां मध्ये यो बली तद्दशा आद्ये परिकल्प्य तस्माये केन्द्रस्थास्तेषां वीर्योपचयक्रमेण दशाकल्प्या॥ सा च प्रथमवयसिकः फलदाता इ
त्यर्थः॥ मध्येति॥ केन्द्रपणफरगाः सर्वे वयसि फलदाः॥ एवं केंद्रापोक्लिमगा आपणफरगाः एवं सर्वे त्रफलदाः॥ फणफरापोक्लिमगाभावे
केन्द्रगाः फलदाः॥ केन्द्रादित्रयेषु ये ग्रहास्तेषामेव बलक्रमेण दशाकल्प्येत्यर्थः॥ तदुक्तं॥ लग्नार्कशशांकानां मध्ये यो बली तद्दशाभावे त्वथ
मा। तस्मात्केन्द्रादिपणफरमापोक्लिमगानां॥ बलाच्चेषाइति॥१॥ दशाक्रमज्ञानं चेन्द्रवज्रयाह॥ आयुरिति॥ शेषा श्लोकविष्णुगुप्तोक्तः।

उदयरविशशांकप्राणिकेन्द्रादिसंस्थाः प्रथमवयसिमध्येऽन्ते च ददुः फलानि॥ नहि न फलविपाकः केन्द्रसंस्थाद्यभावे भवति फल
पंक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि॥१॥ आयुःकृतं येन हि यत्तदेव कल्प्या दशा सा प्रबलस्य पूर्वा। साम्ये बहूनां बहुवर्षदस्य तेषां च साम्ये प्रथमो

ऽऽयुर्येन यावद्दत्तं तस्य तावती दशा ज्ञेया तत्र बलिनो दशा द्या॥ अयमर्थः॥ लग्नार्कचन्द्राणां बलिदशामाद्यां कृत्वा तत केन्द्रगानां मध्यबलिनो
दशा द्या ततस्तु हीनबलस्य एवं बलक्रमेण दशा। ततस्तत्पणफरगानां बलिक्रमेणैव॥ ततस्तदापोक्लिमगानामेवमिति॥ साम्येति॥ केंद्रा
दिगानां बलसाम्ये यो बह्वायुःप्रदस्तद्दशाद्या॥ नन्वयुक्तमिदं॥ अंतबलसाम्येपि चैसर्गिकेन बले नाधिक्यस्यादेव॥ सत्यं॥ किंतु स्थानादि
कचेष्टाकालयहलक्षणादिवलाम्ये॥ किं तु तत्ता वद्बलसाम्यं। यदा शनिर्बलत्रययुतः कुजो बलद्वयेन तदा तयोर्बलसाम्यं भवत्येव॥ एवं सर्वे
षां ज्ञेयं। तेषां मिति॥ तेषां वर्षाणां साम्ये प्रथमं योरवेरुदितो विच्युतस्तस्य तदुक्तं॥ बलीलग्नेंदुसूर्याणां दशा प्राग्नयपंक्तिः॥ तस्मात्ततः प्रयंस्तेति
केंद्रादिस्थाक्रमेण तु॥ तत्रापि बलिनः पूर्वा तत्साम्ये बहुदायदा॥ तत्साम्ये तु प्रथमं पंक्तियेरुर्वरविविच्युता इति॥ २॥ श्री॥ श्रीरामचन्द्राय नमः॥

बृ०टी०
२३

एवं दशायां ज्ञातायामन्तर्दशावसानतिलकेनाह ॥ एकर्क्षगइति ॥ दशापतिना सहैकराशिस्थो दशापतिरत्रान्तर्दशाकालस्य लब्धं तदपहृत्य स्वं दशानुसारि फलं वक्ष्यमाणं पाचयति ददातीत्यर्थः ॥ दशापतेर्पंचमनवमगो दशापतिरत्रान्तर्दशाकालतृतीयभागमपहृत्य स्वं फलं ददाति ॥ दशापतेः सप्तमगस्तत्सप्तमांशं हृत्वा स्वायुर्ददाति । दशापतेः अष्टमचतुर्थगो दसापतिरत्रान्तर्दशाकालाच्चतुर्थांशं हृत्वा सद्दाति ॥ एवं लग्नसहिताः स्वांशं पाचयंतीति किंच ॥ लग्नमपि । अयमर्थः दशापतेर्परेकस्त्रीत्रिकोणदिगतो यथा ग्रहो यथा द्विकं अंशं पाचयति । एवं लग्नमपि तत्तत्स्थानगतमुक्तं तत्तदंशं पाचयतीति ॥ किंच ॥ लग्नस्य यत्रांशहारित्वं लग्नेच होरास्तित्वात् लग्नहयोर्वली सएवैकः । स्वांशं हृत्वा ददातीति भावः ॥ यदैकस्मिन्बहवो भवंति तदैकएव ददातियो वलीति कवचनात् ॥ तदुक्तं ॥ एकर्क्षे संस्थितश्चार्धं त्रिभागं तु त्रिकोणगः सप्तमस्थः

एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्य ददाति तु स्वं अंशं त्रिकोणगहगः स्मरगः स्वरंशं ॥ पादं फलस्य चतुरस्रगतस्त होरास्त्वेवं परस्परगताः परिपाचयंति ॥ ३ ॥ स्थानान्यथैतानि सवर्णयित्वा सर्वाण्यधश्छेदविवर्जितानि ॥ दशाब्दपिंडे गुणकाः यथा संछेदस्तदैकेन दशाप्रभेदः ॥ ४ ॥

सप्तमार्गपादं तु चतुरस्रगः । लग्नेन सहिताः सर्वे स्वं पाचयंतिहि ॥ मवोपि ॥ एकर्क्षोपगतानां यो भवति बलाधिको विशेषण । एकः सएव हर्तॄणामन्येत्वस्थिताविहराइति ॥ ३ ॥ अंतर्दशाकल्पनाज्ञानमुपज्ञासाह ॥ स्थानेति ॥ अर्धादिप्रामागस्थानशब्देनोच्यंते । तेषामर्धादिकानां भागानां सवर्णनाकार्यं सवर्णनं समानछेदता । साच । अन्योन्यहाराभिहतौ हरांशौ राश्योः समछेदविधानमेवमिति ॥ भास्कारोक्ता । एवं छेदानां साहश्यमुत्पाद्य सवर्णस्थानान्यधस्थछेदहीनानि कार्याणि छेदाश्चापास्या इत्यर्थः ॥ उपरिगता राश्यो दशाब्दपिंडोदशावर्षादिसमूहे यथां शं प्रत्यंशं संगुणका भवंति ॥ तदैकेन तेषां राशीनामैक्येनाप्यसंयोगेन छेदो भागहारो भवति ॥ एवं दशाप्रभेदोंतर्दशाप्रभेदो सेपः ॥ अयमर्थः दशापतिना सहैके बलं कश्चिद्ग्रहो नास्ति नान्यत्र तदा सएवाप शांशात्पृथग्गुणाकारैः संछेदेन विभाज्यान्तर्दशा भवति ॥ उदाहरणं ॥

राम
२३

णी तत्र दशापतेरूपशेषेकस्याधो रूपमेकं न्यसेत् मे – एवमर्द्धहरस्य रूपस्याधो रूपद्वयं न्यासः २१ परस्परछेदगुणाद्वेतौ समछेदौ जातौ ३२
छेद हीनावेतौ २।१ गुणाको एतयोर्योगः ३ एष भागहारः तत्र दशापतिदत्तां पुद्दीयो वर्षादि ३।०।०।० एतद्वाभ्यां संगुण्य त्रिभिर्विभज्य वा
संफलं १२।०।०। इयं मूलदशापतेर्न्तर्दशा [illegible] ॥ पुनर्मूलदशापते वर्षाणि ३ एकेन संगुण्य त्रिभिर्विभाज्य वा लं १ ३ इदं दशापतिना
सहैकराशिगस्य अंतर्दशा एवं मूलदशापतिदत्तां तर्दशाकालस्यार्द्धमेकस्थेन याचितं ॥ एवं अंशादिपाचक आनेयः एवमंतर्दशाकाल द्वय
योगे जातं ३ सैव दशा एकविकल्पो नास्ति द्विविकल्पाश्चत्वारः त्रिविकल्पाश्चे चतुर्विकल्पा दश पंचविकल्पा षड्विकल्पाश्चत्वारः सप्तविक
ल्पा एकः ॥ एवं पंचविंशद्विकल्पाः ॥ अत्रत्र पंदशाक्रमो बोध्य ॥ मूलदशापतेरंतर्दशा होनतः परं एव दशाक्रमः सएवांतर्दशाक्रमः ॥ यत्र मूल
दशापतेरं [illegible] केन्द्रगतस्य [illegible] कोणे गंतस्य ततश्चतु [illegible] ॥ पत्र आहेस

सम्यग्बलिनः स्वतुंगभागे संपूर्णबलवर्जितस्यरिक्ता ॥ नीचांशगतस्य शत्रुभागे ज्ञेयानिष्टफला दशाप्रसूतौ ॥ ५ ॥

लदशापतेरंतर्दशापततोप एव दशाविभागक्रमः सएवांतर्दशाक्रमः ॥ दशाक्रमपाचकेपस्यातर्दशापाचकत्वं नशस्तं तस्य न वक्तव्यं ०।त
दनंतरं यस्य शासंतस्यैव वाच्यं । तस्माद्यथा क्रमगतावेवांतर्दशायां विद्यमाना ग्राह्यास्त्वर्थः ॥ तदुक्तं ॥ आद्यावंतर्दशाभागा भवंते दशापतेः ॥ त
तः परं प्रकर्त्तव्यं दशापाकक्रमेणलिति ॥ ४ ॥ एवं दशांतर्दशाज्ञाने तासां शुभफलज्ञानाय फलानुरूपाः संज्ञा बैतालिके नाह ॥ सम्यगिति ॥ प्रसूतौज
न्मकाले योग्रहः स्वोच्च सर्वयुतस्तद्दशा संपूर्णा संज्ञा ॥ परमोच्चगतस्यापि संपूर्णेव ० सास्व काले धनबलारोग्यादिभिर्नरं वर्द्धयेत ॥ बलिनेसक्तोच्चं वदन्ते
नत् शापपत्तिः परमोच्चगस्यान्स्वबलहीनस्य दशा संपूर्णैव किंचि हूनच । लस्य तु पूर्णा ० अपरमोच्चगस्यापि तद्दशायामंतर्दशायोश्च धनाप्तिर्नलारोग्यं
॥ वलहीनस्य रिक्ता नाम्नीदशा नीचराशिम्नी । चनवांशगतस्यापि दशा रिक्तैव धननाशिनी । परमनीचगतस्य शत्रुनवांशस्थित तस्य च दशा अनिष्ट फलं धन
हानिरोगदा ॥ तदुक्तं ॥ सर्वैर्बले रूपे तस्य परमोच्चगतस्य च ० संपूर्णाख्या दशा ज्ञेया धनारोग्यविवर्द्धिनी ॥ ११ ॥ स्वोच्चराशिगतस्याप्य किंचिद्बलयुतस्य च ० पूर
र्णा नाम दशा ज्ञेया धन वृद्धिकरी शुभा ॥ सर्वैर्वलेर्हीनस्य नीचराशिगतस्य च रिक्ता नाम दशा ज्ञेया धननाशस्य कारिणी ॥ ३ ॥ यः स्यात्परमनीचस्थस्तत्पावैरि

२ह०टी०
२४

दशायाः संज्ञांतरमिन्द्रवज्रयाह ॥ आरोहिणीति ॥ परमोच्चाच्युतस्य ग्रहस्य दशा अवरोहिणी परमोच्चभागं द्वादशभयावत्सप्तमनीचभागादितः प्रा शिषट्कस्थितेन ग्रहेण याद्दशारुद्रतांत्रं दशावारोहिणीत्यर्थः ॥ सैवावरोहिणी मित्रनवांशास्थितेन ग्रहेण स्वोच्चराशिनवांशास्थितेनाथवा स्वां शस्थितेनाधिष्ठितत्वाचेन्मध्या ॥ नीचाच्चालितस्य ग्रहस्यारोहिणी ॥ परमनीचांतभागाद्वादशभयावत्परमोच्चभागादिभागस्तत्र शिषट्कस्थेन दत्ता दशारोहिणीत्यर्थः ॥ सैवारोहिणी नीचराशिनीचनवांशे वा शत्रुनवांशे वा स्थिते न दत्ताचेदधमा नाम्नी । नचेत्तस्याः एवं श्लोके निष्फलतायाः मंतर्भावः ॥ सत्यं ॥ अनिष्टफलात्वनिमेवफलं करोति ॥ अधमासुभमेवाल्पं करोतीति भेदः ॥ तदुक्तं ॥ उच्चनीचांतरस्थस्य दशा साह्यवरोहि णी । तस्यामल्पभवाप्रोति फलं क्लेशासुभं नरः ॥ मित्रस्वोच्चांशकस्थस्य समध्यामध्यफलातु सा ॥ नीचोच्चमध्यगस्यारोहिणी दशा २ ।

सं०टी० भ्रष्टस्य तुंगादवरोहिणी स्यान्मध्याभवेत्सा सुहृदुच्चभागे ॥ आरोहिणी निम्नपरिच्युतस्य नीचारिभांशेष्वधमा भवेत्सा ॥ ६ ॥ नीचारिभागे समवस्थितस्य दशास्ति गेहे मिश्रफलाप्रदिष्टा ॥ संज्ञानुरूपाणि फलान्यथैषां दशासु वक्ष्यामि फलोपयो गं ॥ ७ ॥ उभयेऽधममध्यपूजिता द्रेष्काणैश्चरभेषु चोत्क्रमात् ॥ अशुभेष्टसमाः स्थिरे क्रमाद्धोरयाः परिकल्पिता दशाः ॥ ८ ॥

सैवाधमाख्या भवति नीचराश्यंशगस्य तु ॥ आरोहिणी चेदधमा भवेदल्पफलप्रदा ॥ ३ आरोहिणी मध्यफला संपूर्णा परिकीर्तितेति ॥ ६ ॥ पुन र्दशासंज्ञासुपजात्याह ॥ नीचेति ॥ स्थानानि ग्रहाणां स्वोच्चमूलत्रिकोणात्मीयक्षेत्राणि । तेषामन्यतमे चराशिनवांशगे न शत्रुनवांशगेन चर तादृशां तदृशा वामिश्रफलाप्यशुभाप्युभफलप्रदा ॥ वाधियुतं पनागमं करोतीत्यर्थः ॥ अर्थादेवनीचराशौ रिपुराशौ वा स्वोच्चराशिमित्रमूल त्रिकोण वर्गोत्तमनवांशगते न दत्ता दशापि मिश्रफलेव ॥ नामानुरूपाणि फलानि ग्रहाणां दशासु वक्ष्यामि ॥ संपूर्णाति श्रेष्ठा पूर्णा श्रेष्ठा अध माल्पफला रिक्ता अर्थहानिहानि अनिष्टफलादिदुःखदा ० मिश्रा शुभदेत्यादि ॥ ७ ॥ लग्नादशायोश्शुभाशुभं वैतालिकेनाह ॥ उभयेति ॥ द्विस्व भावे प्रथमद्रेष्काणजस्य लग्नस्य दशानिष्टफला तती द्वैश्रेफला चराशौ प्रथमद्रेष्काणे श्रेष्ठा द्वितीये मध्या तृतीयेऽधमा स्थिरराशौ प्रथमे ऽन्त्या द्वितीये श्रेष्ठा तृतीये मध्यमेति ॥ ८ ॥

रम
२४

ग्रहाणां निसर्गिकं दशाफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ एकमिति ॥ जन्मकालादारभ्यैकं वर्षं चन्द्रदशा १ ततो द्वे कुजस्य २ ततो नव बुधस्य ९ ततो विं-
शतिः शुक्रस्य २० ततोऽष्टादश गुरोः १८ ततो विंशतिः सूर्यस्य २० ततः पंचाशच्छनेः ५० एवं विंशत्युत्तरं शतं १२० प्रयोजनमाह ॥ स्वे स्वे इति ॥ पूर्वोक्ता
दशान्तर्दशा वा यदि नैसर्गिकैः स्वैः स्वैः वर्षेषु उक्ते पूर्वोक्तदशा नैसर्गिकदशयोर्यावत्कालं योगस्तावत् सद्दशा पुष्टफला भवति ॥ नैसर्गिकल-
ग्नदशामाह ॥ अंत इति ॥ विंशत्यधिकं वर्षशतं यदि जीवति ततो लग्नदशा सा शुभा० एतद्यवनमतं केचित् ॥ श्रुतकीर्त्यादयो नेच्छन्ति ॥ ९ ॥ दशा-
फलान्यष्टभिः शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ तत्र दशाप्रारंभे शुभमाह ॥ पाकेति ॥ यस्य ग्रहस्यान्तर्दशाप्रवेशे सपाकस्वामी स यदि यदाप्रवेशसमये

ए १ कं द्वे २ नव ९ विंशति २० र्धृति १८ कृती २० पंचाश ५० देषां क्रमाच्चंद्रारेंदुजशुक्रजीवदिनकृद्दैवाकरीणां समाः ॥ स्वैः
स्वैः पुष्टफलानि सर्गजनितैः पक्तिर्दशायाः क्रमादंते लग्नदशा शुभेति यवना नेच्छंति केचित्तथा ॥ ९ ॥ पाकस्वामिनि
लग्नगे सुहृदि वा वर्गेऽस्य सौम्येऽपि वा प्रारब्धा शुभदा दशा त्रिदशषड्लाभेषु वा पाकपे ॥ मित्रोच्चोपचयत्रिकोणम-
दने पाकेश्वरस्य स्थितश्चंद्रः सत्फलबोधनानि कुरुते पापानि चातोऽन्यथा ॥ १० ॥

यल्लग्नं तत्र गस्तदारब्धा दशा शुभदा० यद्वा ॥ दशापतेर्यत्कालिकं मित्रं तस्मिन्नपि दशाप्रवेशलग्नगे शुभा दशा। दशापतेः षड्वर्गे वा प्रवेश-
लग्नगे शुभा अन्यस्मिन्सौम्यग्रहे प्रवेशलग्नगे वा शुभा ॥ यद्वा ॥ दशापतौ प्रवेशलग्नादुपचयस्थे चेत्तदापि शुभा शुभदशायां सर्वकाले शु-
भफलं किं वा कुत्राप्यशुभमतमाह ॥ मित्रेति ॥ प्रतिराशौ संचरतो दशापतेस्तत्कालेऽपि यो मित्रं तत्क्षेत्रस्थो यश्चंद्रः शुभफलं कुरुते ॥ अयमर्थः ॥ यस्मि-
न्नरहेऽच नक्षत्रवशाद्भवति तद्गृहस्य स्वामी तद्दिने दशापतेर्यदि तात्कालिकं मित्रं तदा चंद्रः पाकपतेर्भिन्नक्षेत्रस्थोऽपि शुभः दशापतेरुच्चरा-
शिगोऽपि उ शुभः दशेशात्त्रिषडेकादशदशमनवमपंचमसप्तमान्यतमस्थोऽपि शुभः किं फलमित्यत्रे द्वयोः दशापतेर्मित्रादिराशौ यत्र चन्द्र-

२-टी
२५

सराशिर्जन्मनियोभावस्तदुभूतंतुष्टंफलंकुरुते॥तदुक्तं॥यद्राशिसंस्थसीतांशुभफलादिकीर्तितः॥सराशिर्जन्मकालेतुयोभावस्तत्कृतंचततः
शरीरादिकृतंसौख्यंकुलंद्यंबलयोगतः॥स्वराशिसंस्थस्तत्भावोत्थमशोभनमिति॥शापानिति॥अतोऽन्यथाडुष्टंकुरुते॥अयमर्थः॥दशा
पतेस्तत्कालशत्रुगृहेनीचराशौतस्मिन्नासत्रेकराशौवाहितीयचतुर्थाष्टमद्वादशस्वजमस्थोपितुशुभदशायमपतिपापकुरुते॥१०॥ग्रंतर्द
शाप्रवेशकालेचंद्राक्रांतराशिवशेनशुभाशुभमाह॥आरभेति॥कर्कस्थेचंद्रेतद्दशाप्रविष्टासुखधनदाम्बरा॥मेषालिस्थेत्रिदोषंकरोति॥क
न्यामिथुनस्थेविद्यामित्रधनदा॥सिंहस्थेचंद्रेदुर्गरम्यमार्गगृहसमीपेकृषिंकरोति॥तुलावृषस्थेअन्नदा॥मकरकुंभस्थेदुष्टस्त्रीदा॥धनुर्मी
नस्थेचंद्रेप्रविष्टदशाऽनेकसुखदा॥एवंशुभदशाशुभकालेप्रवृत्ताशुभसरा भवति॥अशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्यमाः॥शुभाप्यशुभकालप्रव

प्रारब्धाहिमगौरदशास्वगृहेगेसौख्यार्थमानावहाकौजेंदूषयतित्रिपंचधर्गेहेविद्यासुहृद्वित्तदा॥दुर्गारण्यमथालयेह
षिकरीसिंहेसितर्क्षेन्विदाकुस्त्रीदामृगाकुंभयोर्गेहस्थेहेमानार्थसोख्यावहा॥११॥सोर्य्यी स्वनरवचर्मदंतकनककौ
पीध्वभूपाहवैस्तैक्ष्ण्यंधैर्यमजस्रमुद्यमरतिःख्यातिःप्रतापोन्नतिः॥भार्यापुत्रधनारिशस्त्ररुतभुग्भ्रंशोथवाव्यापर
स्यागीपापरतःस्वभृत्यकलहोहृत्क्रोडपीडामयाः॥१२॥
तामधमा॥एवमन्यत्रापिकल्प्यं॥११॥रविदशाफलमाह॥सौर्य्यीस्वमिति॥सूर्यो रविस्तद्दशायामंतर्दशायांवानखादिभिःस्वधनंभवति।नखंसुगंधिद्र
व्यं॥दंतोहस्तिदंतादिचर्मधाप्राट्टीनांकनकंहेमः॥कौपीकूरता॥अध्वमार्गः॥भूपोराजाश्राहवोयुद्धं॥एतैःतथातैक्ष्ण्यपमुग्रभाव॥धैर्य्यंस्वभावशुभ
फलानि॥सोहर्षविषादराहित्यं॰निरंतरमुद्यमेप्रवृत्तिःख्यातिःकीर्तिः॥प्रतापोन्नति॥सोर्यरोगलूरुत्वं॥एतान्यर्कशुभदशायांफलानि॥अथाशुभा
न्याह॥भार्येति॥भार्यापुत्रपदःस्त्रीतनयधनशत्रुशस्त्राग्निचौरेपेभ्योऽभिभवः॥त्यागीअस्थानेव्ययभावान्पापप्रीतिः॥सेवकैःसहकलहःहृद्रोग
यश्चोःपीडारोगश्चेति॰मिश्रार्यामिश्रंफलं॥१२॥ ॥श्रीविश्वेश्वरायनमः॥ श्री॥ श्री॥ ॥श्रीरामचंद्रायनमः॥ ॥श्री॥ रम
२५

इन्दुस्थवि
चन्द्रदशाफलमाह॥इन्दोरिति॥ चंद्रदशाशुभं प्राप्य तत्रावे क्षवास्य आगमो काव्येतिका वा विप्राश्च तदुभवानिफलान्यवाप्नोति॥
कारोगुडादि॥ क्षीरविकारोदधादिः वस्त्राणिक्रीडारतिःतिलाः अन्नानि। व्यायामाश्च। एते हि लाशुभफलानाप्नोति॥ अशुभायां निद्राल
स्यां भ्रमदुःखमीः कन्याजन्म परगेष्यनोघयोक्षयः वलवन्धिः स्त्रीपवधुभिश्च वैरं॥ शुभायां पुनर्विप्रदेवाराधने प्रीतिः॥ उधमत्वं कीर्तिः
धनवृद्धिः॥ मिश्रायाशुभं॥१३॥ भौमदशामाह॥ भौमस्येति॥ शत्रुमथनं॥ राजा॥ भ्राताः भूमिः॥ आविकं छागाश्च एतेः फलाशुभकुजदशा
यांधनाप्तिः॥ अशुभायां पुत्रैः स्त्रियाः सुहृद्भिः भ्रातृभिः पंडितैः गुरुभिश्च सह वैरं० तथा तस्करकृं ज्वरः भंगोऽवपवस्फुटनं॥ पित्तप्रकोपः॥ एतेजे

इन्दोः प्राप्य दशाफलानि लभतेमं त्रद्विजात्युद्भवान् क्षुत्क्षीरविकारवस्त्रकुसुमैः क्रीडातिलान्नश्रमैः॥ निद्रालस्यमृदु
द्विजामररतिस्त्रीजन्ममेधाविताकीर्तिर्थोपचर्ययौ चवलिभिर्वैरं स्वपक्षेण च॥१३॥ भौमस्यारिविमर्दभूपसहजक्षितिस्था
द्विकाजैर्धनं प्रद्वेषः सुतमित्रदारसहजैर्विद्वद्गुरुद्वेषिता॥ तस्मास्रग्ज्वरभंगपित्तजनितैरोगाः परस्त्रीकृताः प्रीतिः पा
परतैरधर्मनिरतिः पारुष्यतैक्ष्णानि च॥१४॥ वौध्यां दौत्यसुहृद्गुरुद्विजधनं विद्वत्प्रशंसायशोयुक्तिं हेमसुवर्णवे
सरम हि सौभाग्यसौख्याप्तयः॥ हास्योपासनकौशलं मतिचयो धर्मक्रियासिद्धयः पारुष्यं श्रमबंधमानसशुचः पीडा

विष्णु
२२

स

॥१४॥ बुधदशामाह॥ बौध्यमि
नितारोगाः परदारेषु प्रीति॥ पापिष्ठैः सह प्रीतिश्च॥ अधमशक्तिः कठिनवक्तृत्वं॥ उग्रस्वभाववलंच॥ मिश्रायामशुभं
ति॥ हूतत्वं मित्राणि गुरवः विप्राश्च बुधस्य दशायामेभ्यो धनं० विद्वद्भ्यः स्तुतियशश्च युक्तिः पित्तलं द्रव्यं काश्यादि स्वर्णं वेशरोऽश्वविशेषः भृत्य
र्वे जननी प्रीति सुखं एषां लाभः॥ परोपहासे सेवायां च पाटवं० बुद्धिवृद्धि॥ धर्मकार्याणां सिद्धय॥ अशुभदशायां कठिनवताखेदः वंध
नमानः शोकः वातपित्तश्लेष्मको पाधिरिति मिश्रायामशुभं॥ १५॥

॥ श्री कृष्णायनमः॥ श्री विश्वेश्वराय नमः॥ श्री॥

50

व०म०टी०

२६

गुरुदशामाह॥ जैव्यामिति॥ गुरोः शुभदशायां मानं राजगुणा विद्या सौर्ख्यादयस्तेषामुदयः वृद्धिवृद्धिः कमनीयता पुरुषार्थोन्नत्वं॥ शत्रुभयोत्पादनं मा हस्त्यंपरोपकारशीलता॥ उद्यमशीलता॥ मैत्रैवैदिकागमिके॥ नीतिशास्त्रेण नृपाराधनेन वेदाध्ययनेन मित्रेन च धनाप्तिः हेमतुरंगगजपुत्रवासशंवद्धिः॥ गुणवन्नृपे स्नेहः॥ अशुभायांतु॥ शुभ्रमोगशोपहृहस्तर्कः तस्यागमनेननाज्ञानेन खेदः सूक्ष्मार्थविचारः यतश्चिंतातुरमित्यर्थः॥ कर्णयोग॥ धर्मवाहैर्नरैः॥ कल्मिरिति॥ मिश्रायाशुभयम॥१६॥ शुक्रदशामाह॥ शोक्रमिति॥ शुक्रदशायांगीतानांमनःप्राप्तिः गानेप्रीतिः सुखंगंधद्रव्यंभोजनंपानंवस्त्रंनारीमणिःकीर्तिः कामस्वामीश्रीशय्यादिः योगशास्त्रंमनीषित्वं सुहृदः एषांप्राप्तिरिस

जैव्यामानयशोदयौमतिचयःकीर्तिः प्रतापोन्नतिर्मोदः स्मो धर्ममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमित्रैर्धनं॥ हेमाश्वा स्त्रजकुंजरां वरचयः प्रीतिश्च सम्भूमिपैः सूक्ष्मे रागमनाश्रमः श्रवणरुग्वैरं विधर्माश्रिते॥१६॥ शोक्रंगीतरतिप्रमोदसुरभिद्रव्यान्नपानेवरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमः॥ कौशल्यंक्रयविक्रयेकृषिनिधिप्राप्तिर्धनस्यागमोवंदोर्वीशनिषादधर्मरतिर्लैवैरंस्रुचः स्त्रीहतः॥१७॥ सौरीप्राप्यखरोष्ट्रपक्षिमहिषीवृद्धांगनावाप्तयः श्रेणीग्रामपुराधिकारजनितापूजाकुधान्यागमः॥ श्लेष्मेर्ष्यानिलकोपमोहमलिनव्यापत्तितंद्राश्रमान्भत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपिश्रा

र्थः॥ क्रयेविक्रयेच चातुर्यं॥ कृषिकर्मणोनिधनस्य च प्राप्तिः अथाशुभायांवदुभिः राज्ञाश्रेत्सवर्णेनपापिभिश्चसहवैरं। सेरणश्लेकाश्रेति॥ मिश्रायाशुभयप्राप्तिः॥१७॥ शनिदशामाह॥ सौरिरिति॥ शनिः शुभदशायांखरकरभस्सेनारिमहिषीवृद्धस्त्रीणांलाभः समानजातीयानांवहूनांसंपतः श्रेणीलसांग्रामपुरेवाधिकारस्तदुत्पन्नापूजाकोद्रवादिधान्यप्राप्तिः॥ अथाशुभदशायांश्लेष्मणमत्सरेणवायुनाकोपेनचित्तभ्रमेणतामसत्वेन च विपद्भवति॥ तन्द्राआलस्यं० तदुक्तं। हृदयेव्याकुलीभवियचापियोगोरवं। मनोदुष्प्रसारश्चैवंतंद्रा आलस्यंविदुरिति। श्रमः खिदः सेवकादिभिस्तिरस्कारः व्या

राम

२६

51

एकैकस्मिन् दत्ते शुभाशुभफलान्युक्तानीति तेषां विषयविभागं फले दशापलं चो पदयासा द् ॥ दशा स्विति ॥ जन्मन्युपचयस्था निर्बला : स्वोच्चरा
शि मूलत्रिकोणगास्त शास्ते यां दशांत दशा चाशुभफला - ये अपचयस्थाः रूक्षानी चास्तिनवांशगास्तेषामशुभफला : स्वक्षेत्रगा अपि रि
पुनवांशगा नीचारिगृहगा अपि स्वांशगामित्राश्रिता वा मध्यास्तेषां दशा मिश्रफला ॥ लग्नदशाफलं तु लग्ने शतु त्र्यंपथामिबले भौम
दशाफलं एवमन्यत्र ॥ १९ ॥ अथास्य फला नां दशास्वपि लिदे शंशालिन्याह ॥ संज्ञाध्याये पस्पग्रहस्य यद्यमुक्तं तान्यं स्यान्मणिहेमेत्यादि
नातद्यस्य शुभदशायांप्राप्तिः ॥ अशुभायां हातिः ॥ तथा कर्माजीवाध्याये अर्थाप्तिं पितृपितृपत्नी त्यादिना यत्कर्मणा धनाप्तिरुक्तासात
दशायां वेद्या ॥ तथा भावफलेऽरूरस्त श्वोविकलनयनो निर्घृणोऽकै तनुस्थे इत्यादि । तथास्थानफलं प्रथितश्चतुरोऽटनोऽल्पवित्तइत्यादि मिवेभ

दशासु शस्ता सु शुभानि कुर्वन्त्यनिष्टसंज्ञास्वशुभानि चैवं ॥ मिश्रासु मिश्राणि दशाफलानि होराफलं लग्नपतेः समानं
॥ १९ ॥ संज्ञाध्याये यस्य यद्द्रव्यमुक्तं कर्माजीवे यस्य यच्चोपदिष्टं ॥ भावेस्थानालोकयोगोद्भवं च तत्सर्वं तस्य योज्यं दशा
यां ॥ २० ॥ छायां महाभूतकृतां च सर्वेऽभिव्यंजयंति स्वदशामवाप्य ॥ कंम्बग्निवाय्वंबरजाऩ्गुणांश्च नासास्यदृक्त्वक्श्रवणा

स्वस्ति मिरनयन इत्यादि च ॥ तथा दृष्टिफलं चन्द्रे भूपबुधावित्यादिना तथैव योगेऽभवेराजयोगानुक्तासर्वयोगे ७ योगकर्तृकमध्यायोवली स्वस्वफलं योगजं
दद्राति ॥ नाभसयोगा अपि स्वदशायां फलदाः एवमादि सर्वं स्वस्वदशायां वोध्यं ॥ २० ॥ अथ जस्य जन्मन ज्ञातंत स्य शरीर छायानुसारेण यद्दशा सान मि
तु वक्ष्याह ॥ छायामिति ॥ पूर्वमुक्तं शिखिभूखपयोमरुद्गणानां वशिनो भूमिसुतादयः क्रमेणेति ॥ रविचन्द्रौ वह्निजलत्वेन शसिखावेव ॥ सर्वेग्रहाः स्व
दशां प्राप्य भूम्यादि महाभूतकृतां छायादेहकान्तिं प्रगटयंति ॥ भूमिजलवह्निवायुनभोजातानां गुणान् अप्रगटयंति ॥ कौ दशाना जिव्हा नेत्र कर्णौ त्वचा नं यो
ग्यानुरूपछायांनाशानुमेयं गंधं व्यंजयंति । जलछायाजिह्वानुमेयं रसं ॥ अग्नेपी नेन ज्ञेयं रूपं ॥ वायविलगुणमेयं स्पर्शं नैसी कर्णेन श्रव्य शब्दमिसर्थः ॥ एतदुक्तं भवति ॥
यद्शुभानां योन रसहाउधरूता भक्ष ज्ञेया ॥ यदमिव रसभोगी न राशु रूच च दृष्ट्वातम रूतस्य छाया । यदारूपवांस्तदा रुका ताऽन्यपी छायाऽपयदा मृदुस्पर्शं भोजी

52

व.म.टी.
२७

तद्दाहस्निहता वा पवीच्छाया॥ यद्दाशब्देसुखमनुभवति॥ तद्दाग्रहस्मृतानाभशीच्छायेति॥ छायालक्षणानि विशेषाद्दाचार्येणवराहसंहितायामुक्तानि॥
छायाशुभाशुभफलानिनिवेदयंती लक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिकुललक्षणज्ञैरितादिश्लोकपंचकेन॥ २१॥ दृष्टानामार्थमंतरात्मस्वरूपं मालिनाह॥ शुभेति॥
शुभफलप्रदोपोयहस्तद्दशायांमनोपि शुभमानंदयुक्तमेवस्यात्॥ छायादर्शितयहदशाचसुखं धनाप्तिंचजनयति॥ अर्थादेवाशुभायामशुभंमिश्रायांमि
श्रं॥ तदुक्तं॥ शुभाशुभानिसर्वाणिनिमित्तानिस्युरेकतः॥ एकतमंस्कमनः शुद्धिर्मनः शुद्धं जयावहमिति कथितमिति॥ अहाणांदशासुजानिशुभाशुभफलानु

छायाशुभाशुभफलानिनिवेदयंतीलक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिकुललक्षणज्ञैः॥ तेजोगुणान्बहिरपिप्रविकाशयंतीदीपप्रभास्फ
टिकरत्नघटस्थितेव॥२२॥ स्निग्धद्विजत्वग्नखरोमकेशाछायासुगंधाचमहीसमुत्था॥ तुष्ट्यर्थलाभाभ्युदयान्करोति
धर्मस्यचाहन्यहनिप्रवृद्धिं॥२३॥ स्निग्धासिता[illegible]हरितानयनाभिरामासौभाग्यमार्दवसुखाभ्युदयान्करोति॥ सर्वार्थसि
द्धिजननीजननीवचाप्याछायाफलं तनुभृतांशुभमादधाति॥२४॥ चंडाधृष्याप्रमहमाग्निवर्णायुक्तातेजोविक्रमैः
सप्रतापैः॥ आग्नेयीतिप्राणिनांस्याज्जयायक्षिप्रंसिद्धिं वांछितार्थस्यधत्ते॥२५॥ मलिनपरुषकृष्णापापगंधानिलो
त्थाजनयतिवधरोगव्याधनर्थार्थनाशान्॥ स्फटिकसदृशवर्णाभाग्ययुक्तासुदारानिधिरिवगगनोत्थाश्रेयसीस्व
च्छवर्णा॥२६॥ शुभफलदशायांतादृगेवांतराला वहुजनयति पुंसांसौख्यमर्थागमंच॥ कथितफलविपाकेस्तोक

क्तानितत्फलभोगेन ग्रहदशावर्ततेइतिज्ञेयं॥ एवंछायावशेनमनोवशेनचग्रहदशानुपेत्यर्थः॥ ननुशनिदशायांमंगलमुक्तं॥ शुक्रदशायांनिधापत्ति
रुक्ता॰ तच्चनैकांततोदृश्यते॥ अतआह॥ परिणमतीति॥ स्वचिंतायांस्वपरांकेमेणापित्तादृशफलोक्तिः परिपाकंगच्छति॥ अत्रकेचिदूचुरिति॥ शुभ
दशायांयदंतर्दशापिशुभातदालुफलं॥ अशुभांतर्दशातदामध्यमं॥ अशुभदशायामशुभांतर्दशायांवाऽधममिति॥ तन्न॥ एकर्क्षगोऽहमपह
त्यद्दातितुखमिववचनाद्दशापतेःफलमपहत्यांतर्दशापतिरेवफलददातीति ज्ञेयं॥२२॥ ॥ श्री कृष्णाय नमः॥ ॥श्री॥

राम
२७

फलविरोधेनिर्णयंवसंततिलकेनाह ॥ एकेति ॥ एकग्रहस्यशरदशास्वभाशुभफलविरोधेफलद्वयस्यनाशं वदेत ॥ विरुद्धयोरप्येकमधिकंचेत्तदातत्फलमिति ॥ यथाकश्चिद्ग्रहोदशाफलानिमुक्ताहेमदःसएवाष्टकवर्गभावफलयोगफलात्स्वतमपुत्पाहेमहारितदाफलद्वयेपिहेमसंबंधात्साद्दश्यंद्वानापहारयो विरोधश्चतदाफलद्वयस्यनाशः ॥ नदत्तेनापिहरतीत्यर्थः ॥ अधिकपाकोपपा। कश्चिद्ग्रहोविचित्रप्रकारद्वयेनहेमदःएकप्रकारेणपहारीतदातस्याधिकांई मदएव ॥ अप्रकारद्वयेनापहारीएकप्रकारेणहेमदस्तदा ॥ अपहारकोत्तिमध्येमापहत्वेवेत्यर्थ ॥ परंलग्नोग्रदशानस्यफलंनहंति ॥ यथैकोहेमदोऽपरो ऽपहारीतदास्वदशायांहेमदोरदाति ॥ अपहारीतुस्वदशायांअपहरतीत्यर्थः ॥२३॥ ॥ इतिश्रीमहीधरकृतेबृहज्जातकविवरणेऽन्तर्दशाध्यायोऽष्टमः ॥ ॥

एकग्रहस्यसदशाफलयोर्विरोधेनाशं व्रजेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत ॥ नान्योग्रहःसदृशमस्यफलंहिनस्तिस्वांस्वांदशामुपगताः स्वफलप्रदाःस्युः ॥२८॥१८७॥ इतिबृहज्जातकेदशापाकाध्यायः ॥८॥ स्वादर्कः प्रथमायवेधुनिधनप्राप्ताः तपोघ्नगोवका स्वारिवलद्रेवरविजाश्चकात्स्मरांसारिगः ॥ जीवाद्वमसुतायशत्रुबुदशाआयारिगःशीलगोस्तेष्वेवांसतपाःसुतेषुचबु धास्त्वमास्तबंधंस्वगः ॥१॥ लग्नात्स्वट्त्रिदशायगःसधनधीधर्मेषुचाराच्छशीस्वात्सास्तारिषुसाष्टसप्तसुरःवेःषट्त्रायधी स्थोयमात ॥ धी आयाष्टमकेंद्रकेषुशशिजाज्जीवाच्चपापाष्टगःकेंद्रस्थश्चसितात्तुधर्मसुखधीआयास्पदानेगःगः ॥२॥

अथवारवशाद्दशेविचारतोग्रहस्यशुभाशुभफलमष्टकवर्गेणाह ॥ तत्रार्कोघष्टवर्गान्वसाईलविक्रीडितेना ॥ शैस्वादिति ॥ जन्मनियद्राशावर्कस्तद्राशि तःप्रथमःएकादशःचतुर्थाष्टम·द्वितीय·दशम·नवम·सप्तमेषुरवुशुभः ॥ भौमादयोष्येवशुभ ॥ शनेरप्येष्वेवशुभः ॥ शुक्रात्सप्तमःद्वादशःषष्टेषु शुभः ॥ गुरोर्नवमःपंचमेकादशःषष्टेषुशुभः ॥१॥ चंन्द्राद्दशमःतृतीयेकादशषष्टेषु ॥ बुधाद्वादशनवमःपंचमःद्युतेष्वेवशुभः ॥ लग्नाच्चतुर्थ दशादशयुतेषुचन्द्रोर्केशुभस्थानेषु१।४।३।११।१०।२।शुभः ॥१॥ चन्द्राष्टकवर्गमाह ॥ लग्नादिति ॥ चन्द्रोलग्नात्स्वस्त्रतृतीयदशमेकादशेशुभः ॥ भौमादेष्वेवद्विती यपंचमयुतेषु२।३।१०।११।२।५।८।शुभः ॥ स्वस्थानात्सप्तमप्रथमयुतेषुषट्त्रिदशायेषु६।३।१०।११।७।१।शुभः ॥ रवेरष्टसप्तमयुतेषुलग्नोक्तेषु६।३।१।११।१०।७

चक्र०
२८

शुभः शनेः षष्ठ तृतीयैकादशपंचमेषु शुभः ॥ बुधात्सप्तम तृतीयैकादशाष्टमकेंद्रेषु शुभः ॥ गुरोर्द्वादशैकादशाष्टम केंद्रेषु १।२।११।८।४।७।१० शुभः ॥ शुक्रान्नव
म चतुर्थ पंचम तृतीयैकादश दशम सप्तमेषु स्थानेषु शुभः ॥ २॥ कुजाष्टकवर्गमाह ॥ वक्ष्यति ॥ भौमः स्वर्यात्तृतीय षड्दशमैकादश पंचकेषु शुभः ॥
म चतुर्थ पंचम तृतीयैकादश दशम सप्तमेषु स्थानेषु शुभः ॥ चन्द्रात्त्रिषष्ठैकादशेषु ३।६।११ शुभः ॥ स्वात्स्थानात्केंद्राष्टमैकादश द्वितीयेषु १।४।७।१०।८।११।२
लग्नात्प्रथम युतेषु पंचमेषु ३।६।१०।११।१।११ शुभः ॥ चन्द्रात्त्रिषष्ठैकादशेषु ३।६।११ शुभः ॥ शुक्रात्षष्ठ द्वादशैकादशाष्टमेषु
शुभः ॥ शनेः नवमाष्टमैकादशकेंद्रेषु ९।११।४।७।१० शुभः ॥ बुधात्षष्ठ तृतीय पंचमैकादशेषु ६।३।५।११ शुभः ॥ शुक्रात्षष्ठ द्वादशैकादशाष्टमेषु
६।१२।११।८ शुभः ॥ गुरोर्दशम द्वादशैकादशषष्ठेषु १०।१२।११।६ शुभः ॥ ३॥ बुधाष्टकवर्गमाह ॥ बाधेति ॥ बुधः शुक्राद्द्वितीयप्रथमैकादश

वक्रस्तूपचये खिनात्सतनये बाधाधिके स्त्र्यावे ख्याद्विक विफले षु केंद्र निधन प्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः ॥ धर्मायाष्टमकेंद्रगो
केतनयाद्व्यात्स्वद्विधीलाभगः शुक्रात्सद्व्ययलाभमत्सुर्षुगुरोः कर्मीसलाभारि षु ॥ ३॥ बाधायाष्टतपः सुखेषु भूर्दे
गुजात्सप्तात्मजेष्विंदुजः साज्ञात्तेषु पामाररोर्व्ययरिपुप्राप्त्यष्टगो वाकर्यते ॥ धर्मायारिसुतव्यये षु सवितुः स्वात्साधकर्म
त्रिगः षट्स्वायाष्टसुखास्तेषु हि मगोः साधिषुलग्नाच्छुभः ॥ ४॥

~~र्मेषु [illegible]~~ नवम चतुर्थ तृतीय पंचमेषु २।९।११।८।२।४।३।५ शुभः ॥ शनिकुजाभ्यां द्वादशसप्तमयुतेषु सर्वेषु २।९।१।१२।८।२।४
(१०।७) शुभः ॥ गुरोर्द्वादशषष्ठैकादशाष्टमेषु १२।६।११।८ शुभः ॥ सूर्यान्नवमैकादशषष्ठपंचम द्वादशेषु ९।११।६।५।१२ शुभः ॥ स्वस्थानात्प्रथम दशमतृती
मेषु १।१०।३।११।८।४।७ शुभः ॥ लग्नाद्यद्युतेषु ।
पयुतेषु सर्वोत्तेषु २।११।६।५।१२।१।१०। ३ शुभः ॥ चन्द्रात्षड्द्वितीयैकादशाष्टमचतुर्थदशमेषु । ६।२।११।८।४।१० शुभः ॥ लग्नाद्यद्युतेषु ।
२।६।२।११।८।४।१ शुभः ॥ ~~बुधाष्टकवर्ग~~ ॥ ४॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४

राम
२८

55

जीवाष्टकवर्गमाह॥ रविमिति॥ गुरुः कुजाद्दशमद्वितीयप्रथमाष्टमसप्तमैकादशचतुर्थेषु १०।२।१।८।७।११।४। शुभः॥ स्वस्थानात्तृतीयसहितेष्वेषु १।२।३।५।८
१०।५।२।९।११।४।३। शुभः॥ शुक्रात्पंचमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषु ५।२।९।१०।११।६। शुभः॥ बुधाद्दशमपंच
७।११।४।३। शुभः॥ सूर्यात्तृतीयनवमयुतेषु कुजोक्तेषु स्थानेषु ९।३।१।८।७।२।११।४।१०।९। शुभः॥ शनेः तृतीयषष्ठपंचमद्वादशेषु ३।६।५।१२। शुभः॥ ५॥ शुक्राष्टकवर्ग
।१०।११।६। शुभः॥ चन्द्रात्सप्तमैकादशद्वितीयनवमपंचमेषु ७।११।२।९।५। शुभः॥ लग्नात्सप्तमयुतेष्वेषु १।५।६।२।४।१०।११।९।७। शुभः॥ चन्द्राद्दशयुतेष्वेव ।१।२।३।४।५।११
मष्टद्वितीयचतुर्थैकादश प्रथमनवमेषु १।५।६।२।४।११।१।८। शुभः॥ ... मैकादशाष्टमनवमेषु॥ १।२।३।४।५।११।...। शुभः॥
माह॥ लग्नादिति॥ शुक्रो लग्नात्प्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमैकादशाष्टमनवमेषु॥ १।२।३।४।५।११।८।९। शुभः॥

दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु कुजात्स्वात्त्रिके स्वगिराः सूर्यात्त्रिलस्पसुधी स्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥ जायार्यायिनवात्मजे
दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु कुजात्स्वात्त्रिके स्वगिराः सूर्यात्त्रिलयसुधी स्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥ जायायार्यनवात्मजे

दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु कुजात्स्वात्त्रिके स्वगिराः सूर्यात्त्रिलयसुधी स्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥ ५॥ लग्नाद्यासुतलाभरंध्रनवगः संस्थः

दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु कुजात्स्वात्त्रिके स्वगिराः सूर्यात्त्रिलयसुधी स्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥ जायायार्यनवात्मजे दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु कुजात्स्वात्त्रिकेन्द्रेऽङ्गिराः सूर्यात्त्रिलयसुधी स्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्॥ ५॥ लग्नाद्यासुतलाभरंध्रनवगः संस्थः
दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु ... स्वसुखायपूर्वेनवगोऽस्तात्सस्मरश्चोऽस्यात्॥ ५॥ लग्नाद्यासुतलाभरंध्रनवगः संस्थः
षु हिमगोर्मे सत्रिषट्धीव्यये दिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वे नवगो ... स्वतश्च सस्मरः श्चोस्यात्॥ रंध्रायव्ययगोरवेर्नवदशधा ... सख्यधीस्थोऽगरीर्ज्ञाद्धी
शशांकास्सितः स्वात्सास्तेष्वसुखत्रिधीनवदशच्छिद्रापिगः सूर्यजात्॥ ६॥ मंदः स्वात्त्रिसुतायशत्रुषु शुभः साज्ञास्तगोभूमिजात्सके शयाद्धयनेष्वि
आयनवादिगस्त्रिनवषट्पुत्रायगोऽस्य कुजात्॥ ६॥ मंदः स्वात्त्रिसुतायशत्रुषु शुभं षष्ठांत्यायगतः सितात्सुरगुरोः आस्यंतधी शत्रुगः
आयनवादिगस्त्रिनवषट्पुत्रायगोऽस्य कुजात्॥ धर्मायारिदशान्त्यगः सुखतुधीशं शत्रिषट्लाभगः षष्ठान्त्यायगतः सितात्सुरगुरोरास्यंतधी शत्रुगः
नाद्युपयेष्वाघे सुखेचोरयात्॥ धर्मायारिदशान्त्यगः सुखतुधी च ज्ञात्त्रिषट्लाभगः॥ रवेः व्ययषष्ठैका

१।२।३।४।५।११।८।९।१०।१२।१। शुभः॥ शनेश्चतुर्थतृतीयपंचमनवमदशमाष्टमैकादशेषु ४।३।५।९।१०।८।११। शुभः॥ कुजात्तृतीयनव
८।९।१२॥ स्वस्थानाद्दशमयुतेष्वेषु १।२।३।४।५।११।८।९।१०। शुभः॥ बुधात्तंचमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषु ५।३।११।९।६। शुभः॥ कुजाद्द
दशाद्दशेषु १।११।१२। शुभः॥ गुरोः नवमदशमैकादशाष्टमपंचमेषु ९।१०।११।८।५। शुभः॥ शनेः स्वस्थानात्तृतीयपंचमैकादशेष्वाद्यचतुर्थेषु ३।५।११।१।४। शुभः॥ गुरोरेका
मषष्ठपंचमैकादशद्वादशेषु ३।८।६।५।११।१२। शुभः॥ ६॥ शन्यष्टकवर्गमाह॥ मंदइति॥ शनिः स्वस्थानात्तृतीयषडेकादशेषु ३।६।५।११। शुभः॥ लग्नात्त्रिषडेकादशेषु ... शुभः॥ शुक्रात्षष्ठद्वादशैकादशेषु ६।१२।११। शुभः॥ गुरोरेका
शमद्वादशयुतेष्वेषु ३।५।११।६।१२।... शुभः॥ सूर्यात्केन्द्रैकादशाष्टमद्वितीयेषु १।४।७।१०।११।८।२। शुभः॥ चन्द्रात्तृतीयषष्ठैकादशेषु ३।६।११। शुभः॥
बुधान्नवमषष्ठैकादशदशमद्वादशाष्टमेषु ९।६।११।१०।१२।८। शुभः॥

७॥ ७॥ ७॥ ७॥

दिक्स्वाद्याष्टमरायवेधुषु ...

56

६५ विलग्ननाथाश्रितराशिनीचभवंतिरेखाः खलु पत्रतत्र ॥ विलग्ननस्तस्य च तत्रराशेसंस्थापनीयासुधियाक्रमेण ॥ १ ॥

२१.म.टी.
२९

अष्टकवर्गफलविशेषमालिन्याह ॥ इतिनिगदितमिति ॥ इत्युक्तप्रकारेणयत्स्थानंग्रहातग्रहस्योक्तं तदिष्टंशुभं ज्ञेयं ॥ अस्मात अनुक्तं अनिष्टमशुभं ज्ञेयं ॥ अत्राष्टक वर्गेत्यफलंतेग्रहाः जन्मभातजन्मकालेयत्रस्थितास्तस्मात्स्थानात्शुभाशुभफलमधिकवशात्कुर्वंति ॥ नकालाक्रांतराशिनः ॥ अयमर्थः ॥ यानिस्थानान्यत्रा यैरुक्तानितानिरेखोपलक्षितानिकामणि ॥ अनुक्तानिबिंदुपलक्षितानि ॥ यत्ररेखास्तत्रशुभं ॥ यत्रैतुक्तंतत्राई ॥ यत्रदेरेखातत्रपादफलं ॥ यत्रषट्तत्र पादोनं ॥ एवंबिंदुष्वशुभं ॥ एवंगोचरेऽधिकशा फलविफलविपाकंददाति ॥ तत्राधिविशेषमाह ॥ उपचयेति ॥ उपलक्षनेनएभेतशुभस्थानेषोजन्मका लेलग्नाच्चराशेपचयंगतः स्वक्षेत्रस्थोऽस्तंगतोऽनिष्टफलदः ॥ निष्फलंवेदनिष्फलंददाति ॥ अर्थारेवशुभग्रहस्याशुभम ॥ अशुभग्रहस्यशुभफलंभ रेखाधिकेपि ॥ इदंचजन्मनिकालीनयाहं ॥ नचारकालिकं ॥ उक्तंच ॥ लग्नादुपचयसंस्थास्वंशदाखग्रहमलहुंगगत ॥ मित्रक्षेत्रगतोवाफलमत्यर्थंशुभंदद्यात ॥ १ ॥ अथचयपराशौनीचेशत्रुक्षेत्रेजन्मकालेस्यात ॥ पञ्चासद्याल्पंफलमतिशापितंयथाकालमि ॥ २ ॥ एवंगोचरगतेग्रहेचारवशात्फलानातत्संक्षेप

इतिनिगदितमिष्टंनेष्टसंपद्विशेषाद्धिकफलविपाकंजन्मभात्तेत्रदद्युः ॥ उपचयगृहमित्रस्वोच्चगैःपुष्टमिष्टंत्वपचयगृहनीचारास्ता रिगैर्नेष्टसंपत ॥ ८ ॥ १७५ ॥ इत्यष्टवर्गाध्यायः ॥ १० ॥ अर्थाप्तिः पितृपितृपत्निशत्रुमित्रभ्रातृस्त्रीभृतकजनाद्दिवाकराद्यैः होरेंद्रोई शम्भगतैर्विकल्पनीयाभेवृकोस्यद्द्पतिगांशनाथरत्ना ॥ १ ॥ अथकर्माजीवाध्यायोव्याख्यायते ॥ नरेणकथंधनमर्जनीयमित्यत्रनिरू पितम्यर्थः ॥ १५ ॥ इतिश्रीमाही धरकृतेवृहज्जातकविवरणे अष्टकवर्गाध्यायोनवमः ॥ ९ ॥ ॥ लग्नेंदुकारांशकाशाधोरस्यराशिपतिः सयत्रनवांशस्थितस्त प्यते ॥ तत्रग्रहः प्रकारद्वयेनधनदः ॥ लग्नाच्चंद्राद्दशमगतोधनदाता ॥ लग्नेंदुशीर्षशमेशुन्ये ॥ लग्नेंदुकांशकाशाधोरस्यराशिपतिः सयत्रनवांशस्थितस्त प्यते ॥ तत्रग्रहः प्रकारद्वयेनधनदः ॥ लग्नाच्चंद्राद्दशमगतोधनदाता ॥ लग्नेंद्वोर्दशमगोयेनप्रकारेणधनदत्तंप्रदर्शित्वाह ॥ अर्थाप्तिरि ति ॥ लग्नचन्द्राभ्यां न्नवांशपतिर्धनदाता ॥ सतुधनदानप्रकारः ॥ पूर्वस्याद्धिना ॥ तत्राहौलग्नचन्द्राभ्यांदशमगोयेनप्रकारेणधनदत्तंप्रदर्शित्वाह ॥ अर्थाप्तिरि दशमगतैरर्काद्यैः क्रमात्स्त्राद्भिर्धनाप्तिर्वाच्या ॥ यथाजन्मनिलग्नाच्चंद्राद्वायद्यर्कोदशमःतदापित्ततोधनाप्तिः ॥ १ ॥ चन्द्रेदशमेमातृतः २ भौमेरिपोः ३ बुधेसु हृदात ४ गुरोसहजात ५ शुक्रेस्त्रीतः ६ शनौकर्मकारात ॥ यद्युभाभ्यांदशमौतदास्वदशायामुभौधनदौस्तोक्तविधिना ० यदिबहवोदशमेगाःतदासर्वेस्वस्वांत ईशापांस्तोक्तधनदाः ॥ लग्नेन्द्रोर्दशमाभावेधनाप्तिमाह ॥ भेवृकेति ॥ लग्नचन्द्रकाणांयेदशमराशयः तेषांयेपतयः तेयन्नवांशेस्थिताःतेषांयेनाथाः तेधा ते

राम
२९

57

वत्वावक्षामाने याधनाप्तिर्वाच्य॥ अत्र केचिदेवं व्याख्याति॥ लग्नाच्चन्द्राद्दशमेयद्येलग्नचंद्रयोर्योवली तद्दशमोधनदइति॥ तथा मेन्द्वर्काणांमेव लीतस्मात्स्यद्दशपतिगांशनाथवत्सार्थाप्तिरिति॥ तद्दयमयुक्तं॥ यंद्रौवलपरमत्रनास्तितस्मात्सर्वे धनदाः॥ स्वस्वदशायां॥ तदुक्तं॥ उदयात्खशिनोवापियेग्रहाः दशमेस्थिताः तेसर्वेर्थप्रदासैयाः॥ स्वदशासुयथोदिता ॥१॥ लग्नार्करात्रिनाथेभ्यो दशमाधिपतिर्ग्रहः॥ यस्मिन्नवांशेतत्कालं वर्त्तते तस्यपतिः तद्वत्त्वाप्रवदेदितं जातस्यवहवो यदाभवंतिवित्तदास्तेपिस्वदशासुविनिश्चितमिति॥ २॥ भेन्द्वर्कोस्पदंपतिगांशनाथवत्सेनयदुक्तं तांप्रवर्तित्रहर्षिनाद्वयेनाह॥ चन्द्रेद्वमंशंस्वग्रर्कीशइति॥ भेन्द्वर्कास्पदयतिनवांशयनौ स्वर्यंसतिसुगंधतत्पेहेम्नाविंलोमभिः शौचयेनादिपरा॥ रोगीपरिचर्ययाधनाप्तिः॥ चन्द्रे कुमांशेस्वसकाप्रवालादिविक्रयेनारिष्टमाश्रयाच्चधनाप्तिः॥२॥ कुजेधातुभिः स्वर्णादिभिर्मनःशिलाहिंगुलहरितालादिभिः वा अग्निकर्मणास्वकृतोमरच क्राद्भिषस

अर्कीशेतृणकनकोर्णाभेषजाद्यैश्चं द्वांशेकृषिजलजांगनाश्रियाश्च॥ धात्वग्निप्रहरणसाहसैः कुजांशेसौम्यांशेलिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः॥२॥ जीवांशेद्विजविबुधाकरादिधर्मैः काव्यांशेमणिरजतादिगोमहीषैः॥ सौरांशेश्रमवधभाररवीचशिल्पैः कर्मेशाध्युषितनवांशकर्मसिद्धिः॥३॥

मौक्षितकार्यकरणेर्वलक्रियपाचार्याप्तिः॥३॥ बुधेऽक्षरविन्यासेनगणितेनादिपद्यारव्यानेनयत्रयोगेकाव्यक्रियपाशिल्पैःचित्रपत्रछेदपुस्तफसुचीवाणमाल्यरचनागंधपुष्पादिभिर्धनाप्तिः॥४॥ जीवांशइति॥ गुरोनवांशेविप्रेभ्योविद्भ्योदेवेभ्योवाखर्णालवनगजाधुपतिस्यानेभ्यआदियदाक्रियावेदनयज्ञदानोपवासगुरुसेवादिभिर्धनाप्तिः॥५॥ शुक्रेवज्रपद्मरागादिभिः रूप्याणादियदालौहेगोवृषमहिषकर्मणाधनाप्तिः॥६॥ शनौमार्गगमनादिनाघातेनखांगतड़नादिनवाभारवहनेनस्वकुल्यानुचितकर्मभिश्वधनाप्तिः॥७॥ एवंजन्मकालेनरस्यधनाप्तमनेप्तेचारवप्राप्तसर्वदासिद्धिकालमाह॥ कर्मेशइति लग्नाद्दशमेशस्वाखसाधस्मिन्नवांशेगतस्तत्पतेर्यानिकर्माणितएक्तानकादिनितदाप्राधनसिधं॥ ३॥ २॥ ३॥ श्रीकृष्णायः॥
तानि१

वृ०जा०
३०

नानाधनागमंप्रहर्षमिमाह ॥ मित्रेति ॥ चन्द्रलग्नयोर्यद्दशमास्तद्भावे येभेदकोस्ट्यति स्वांशनाथाः तेषुमित्रग्रहगेषु तद्दशायांमित्राद्धनाप्तिः ॥ रिपुग्रहगेषु रिपुतोधनाप्तिः ॥ स्वगृहगेस्वगृहाद्धनं ॥ तुंगेति ॥ पूर्वोक्तयुक्त्यायद्दिरविद्धनरः तद्राजन्मकाले रवौमेषगे ऽ मे: कालवान्माधैयुक्तेचास्याधमाद्धनाप्तिः ॥ वलिषुसौम्येषुलग्नलाभधनेषु नानाप्रकारैर्धनंचिंतं ॥ येनविधिनेच्छतितेनाप्नोतीत्यर्थः ॥ तद्धक्तं ॥ धनदाजन्मसमयेमित्राद्दिस्वगृहोपगाः ॥ यस्यतस्यधनंद्रव्यमित्रारिस्वगृहोद्भवं ॥ ११ धनदोभास्करोयस्यतुंगेवलसमन्वितः ॥ भवेज्ज्ञानितस्यसाध्वित्तमात्मोद्यमार्जितं ॥ २ ॥ लाभार्थलग्नगैःसौम्यैर्येनैवकर्मणा ॥ धनार्जनंप्राप्यतेतेनजत्नात्समश्नुते ॥ ३ ॥ ५ ॥ इतिश्रीमहीधरकृतेवृहज्जातकेविवरणेकर्माजीवा

मित्रादिस्वगृहगतैस्तत्तस्ततोर्थोस्तुंगस्थेवलिनिचभास्करेस्ववीर्यात् ॥ आयस्वेहृदयधनाश्रितेश्चसौम्यैः संचिंत्यंवलसहितैरनेकधास्वं ॥ ४ ॥ १७२ ॥ इतिकर्माजीवाध्यायः ॥ १० ॥ प्राहुर्यवनाः स्वतुंगगैः क्रूरैः क्रूरमतिंमहीपतिं ॥ क्रूरैस्तुनजीवशर्मणः पक्षेक्षित्यधिपः प्रजायते ॥ ११ ॥

ध्यायः ॥ दशमः ॥ १० ॥ अथराजयोगाध्यायः ॥ तत्रयवनजीवशर्मणोर्मतं वैतालिकेनाह ॥ प्राहुरिति ॥ त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंतिराजानइतिसर्वजातकेप्रसिद्धं ॥ तत्रयवनाएवमाहुः ॥ क्रूरेषूच्चगेषुराजाभवंति। परंतुपापबुद्धिः अर्थीसौम्येषुधर्मात्मा ॥ मिश्रैर्मिश्रः ॥ तद्वाक्यं ॥ पापैःपापमतिस्यात्सोच्चगेर्धर्मवान्तथासौम्यैः ॥ व्यामिश्रैर्मिश्रमतिः पृथ्वीशोजायतेमनुजइति ॥ जीवशर्ममतेतु ॥ क्रूरेषूच्चगेषुराजैवनकिंतुतत्तुल्योधनी ॥ तथाचतद्वाक्यं ॥ पापैरुच्चगतैर्जातानभवंतिनराधिपाः ॥ किंतुवित्तान्विताःस्तेस्युः क्रोधनाःकलहप्रियाइति ॥ १ ॥

59

द्वात्रिंशद्राजयोगान्व शंततिलकेनाह ॥ वक्रेति ॥ कुजशनिरविगुरुषु स्वोच्चगेषु चतुर्णामन्यतमेन लग्नगेन चत्वारो राजयोगाः ॥ तेषामध्यात् त्रिषूच्चगेषु तमेन लग्नेऽष्टादश राजयोगाः ॥ एवं षोडश ॥ द्व्येकेति ॥ एषामन्योन्ययोरुच्चयोरेकतमे लग्ने चन्द्रे च कर्कस्थे द्वादश राजयोगाः ॥ एषामेकस्मिन्नुच्चे लग्नगे च चन्द्रे कर्कगे चत्वारः ॥ एवं षोडश पूर्वोक्तैः सह द्वात्रिंशद्राजयोगाः ॥ तद्यथा ॥ मेषेऽर्कः कर्के गुरुः तुलायां शनिः मकरे कुजः ॥ शेषाः पथे छं ॥ एवं शं ग्रहसंस्थायां मेषलग्ने एकः १ कर्के द्वितीयः २ तुलायां तृतीयः ३ मकरे चतुर्थः ४ एवं सर्वैरुच्चैरेकतमे लग्ने चत्वारः त्रिभिर्द्वादश पथा ॥ मेषेऽर्कः कर्के जीवः तुलायां शनिः शेषाः यथेच्छं एवं सति मेषलग्ने एकः ॥ कर्के द्वितीयः तुलायां तृतीयः ॥ एवं सहस्त्रं ७ अथ मेषेऽर्कः कर्के गुरुः मकरे कुजः शेषाः यथेच्छं ॥ एवं सति मेषलग्ने एकः कर्के द्वितीयः मकरे तृतीयः ॥ एवं पूर्वैः सह दश १० ॥ अथ मेषेऽर्कः तुलायां शनिः ॥ मकरे कुजः शेषाः पथेच्छं ॥ एवं सति मेषलग्ने एकः ॥ तुलायां द्वितीयः मकरे तृतीयः एवं पूर्वैः सह त्रयोदश १३ ॥ अथ कर्के गुरुः तुलायां शनिर्मृगे कुजः शेषाः पथेच्छं एवं सति कर्कलग्ने एकः

वक्रार्कजार्कगुरुभिः सकलैस्त्रिभिश्च स्वोच्चेषु षोडश नृपाः कथितैकलग्ने ॥ द्व्येकाश्रितेषु च तथैकतमे विलग्ने स्वक्षेत्रगे शशिनि षोडश भूमिपाः स्युः ॥ २ ॥

तुलायां द्वितीयः ॥ मकरे तृतीयः ॥ एवं पूर्वैः सह षोडश १६ ॥ अथ द्व्येकेति ॥ मेषेऽर्कः कर्के जीवेन्दु शेषाः यथेच्छं ॥ एवं सति मेषलग्ने एकः ॥ कर्के द्वितीयः ॥ अथ मेषेऽर्कः ॥ कर्के चन्द्रः तुलायां शनिः शेषाः पथेच्छं ॥ एवं सति मेषलग्ने तृतीयः ॥ तुलायां चतुर्थः ॥ अथ मेषेऽर्कः कर्के चन्द्रः मकरे भौमः शेषाः पथेच्छं एवं सति मेषलग्ने एकः ॥ एवं पूर्वैः सह पंचमः ॥ मकरे षष्ठः अथ कर्के जीवेन्दू ॥ तुलायां शनिः शेषाः यथेच्छं एवं सति कर्कलग्ने सप्तमः ७ ॥ तुलायामष्टमः अथ कर्के जीवेन्दू मकरे कुजः शेषाः पथेच्छं ॥ एवं सति कर्कलग्ने नवमः ॥ मकरे दशमः १० अथ कर्के चंद्रः तुलायां शनिः मृगे कुजः शेषाः यथेच्छं एवं सति तुलालग्ने एकादशः मकरे द्वादशः द्व्याश्रितेनगतो एकाश्रिते पथा ॥ कर्के चन्द्रे मेषेऽर्के लग्नगे एकः कर्कलग्नगयोर्जीवचन्द्रयोर्द्वितीयः २ कर्के चन्द्रे तुलालग्नगे शनौ तृतीयः ३ कर्के चन्द्रे मकरलग्नगे कुजे चतुर्थः ४ एवं पूर्वोक्तैर्द्वादशभिः सह षोडश ॥ एवं षोडशरूपेण द्वात्रिंशद्राजयोगाः ॥ ३२ ॥ ॥ २ ॥ श्रीकृष्णचन्द्राय नमः ॥

बृ.ज.टी.
३१

चतुश्चत्वारिंशद्राजयोगाननुष्टुप् आह ॥ वर्गोत्तमेति ॥ जन्मलग्ने स्वनवांशगते चन्द्रे वा वर्गोत्तमे सति चन्द्ररहिते चतुर्भिः पंचभिः षड्भिर्वा ग्रहैर्दृष्टे द्वाविंशति राजयोगाः ॥ चन्द्रेः पश्यति भावार्थो न गण्यः एवं चन्द्रे वर्गोत्तमे द्वाविंशतिः एवं चतुश्चत्वारिंशत् ॥ लग्ने चन्द्रे वा चतुर्भिर्दृश्यमाने पंचदश भेदाः ॥ १५ पंचभिर्दृश्यमाने षट् ।६ षड्भिर्दृश्यमाने एकः । एवं द्वाविंशतिः २२ ॥ तद्यथा ॥ लग्ने चन्द्रे वा रविभौमबुधगुरुभिर्दृश्यमाने एकः ॥ रविभौमबुधसितैर्द्वितीयः ॥ रविकुजबुधशनिभिस्तृतीयः ३ ॥ रविकुजगुरुसितैश्चतुर्थः ॥ ४ ॥ रविकुजगुरुशनिभिः पंचमः ५ रविकुजसितशनिभिः षष्ठः ६ रविबुधगुरुसितैः सप्तमः ७ ॥ रविबुधगुरुशनिभिरष्टमः ८ रविबुधसितशनिभिर्नवमः ९ रविसितगुरुशनिभिः दशमः १० कुजबुधगुरुशुक्रैरेकादशः ॥ ११ ॥ कुजबुधगुरुशनिभिर्द्वादशः १२ ॥ कुजबुधसितशनिभिस्त्रयोदशः । १३ कुजगुरुसितशनिभिश्चतुर्दशः १४ बुधगुरुसितशनिभिः पंचदशः । १५ । एवं चतुर्दृष्टे पंचदश भेदाः अ

वर्गोत्तमगते लग्ने चन्द्रे वा चन्द्रवर्जितैः ॥ चतुराद्यैर्ग्रहैर्दृष्टे नृपा द्वाविंशतिः स्मृताः ॥ ३ ॥ यमे कुंभे र्के जे गवि शशिनि तैरेव तनुगैर्नृयुक्सिंहालिस्थैः शशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः ॥ यमे हृत्तुंगे गे ससित(?) शशिजौ षष्ठभवने तुलाजेन्दुक्षेत्रैः ससितकुजजीवैश्च नृपौ ॥ ४ ॥

थ पंचदृष्टि भेदाः ॥ रविकुजबुधगुरुशुक्रैरेकः ।१। रविकुजबुधगुरुशनिर्द्वितीयः २ रविकुजबुधसितशनिभिस्तृतीयः ३ रविकुजगुरुसितशनिभिश्चतुर्थः ॥ ४ ॥ रविबुधगुरुसितशनिभिः पंचमः ५ कुजबुधगुरुसितशनिभिः षष्ठः ६ एवं पंचदृष्टे षट् भेदाः ॥ पूर्वोक्तैः सहैकविंशतिः २१ रविभौमबुधगुरुसितशनिभिः षड्भिरेकः १ एवं द्वाविंशतिराजयोगा लग्नात् चन्द्रादप्येवं ॥ एवं चतुश्चत्वारिंशत् ४४ एवं लग्ने तनिराशौ वर्गोत्तमगते ४२ गणनायां चतुःषष्ट्याधिकं शतद्वयं योगाः भवंति ॥ एवं चन्द्रे पि मिलित्वाष्टाविंशतिर्नृपयोगा भवंति ॥ ३ ॥ पंचयोगान् शिखरिण्याह ॥ यमेति ॥ कुंभे शनिः मेषे र्कः १ वृषे चन्द्रः मिथुने बुधः सिंहे गुरुः वृश्चिके कुजः । एवं ग्रहस्थितौ कुंभलग्ने एकः १ मेषे द्वितीयः २ वृषे तृतीयः ३ किंच तुलायां शनिः वृषे चन्द्रः कन्यायामर्कबुधौ तुलायां शुक्रः मेषे कुजः कर्के गुरुः । एवं ग्रहस्थितेः तुलालग्ने एको योगः ।१। वृषे द्वितीयः २ एवं त्रिभिः सह पंच पतद्युक्तं ॥ तुलालग्ने सितशशी मेषे भौमो गुरुः कुलीरगतः ॥ कन्यायां रविशशिजौ जातो नृपतिर्वृषे चन्द्रे इति ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ४ ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः

राम
३१

61

राजयोगत्रयं शिखरिणा ॥ कुजेति ॥ मकरे कुजः ॥ चापेऽर्कचन्द्रौ । लग्ने शनिः । यद्यपि सामान्येनोक्तं तथापि मकरलग्ने शनिरिति ज्ञेयं तदा भूपतिः ॥ तदुक्तं ॥
आदित्यश्च निशाकरश्च भवतो वागीशराशौ यदा साई भास्करिणा स्ववीर्यसहितः प्राप्तो मृगे मंगल ॥ प्राप्नोतीह भवं सदा सुसुकृती भूपालचूडामणीनं
शंपति प्रति पक्षिलोरणासु खेयस्मा ल्लतां ताद्दिवेति ॥ किं च ॥ अस्मिन्नेव योगे सचन्द्रकुजे लग्ने राजा ॥ अथ मर्थः ॥ मकरलग्ने कुजचन्द्रौ । धनुषि रवि स्त
दा राजेति ॥ २ ॥ सप्तमो शनिचंद्रौ चापे गुरुः मेषलग्नस्थोऽर्कः ॥ तदा तृतीयो राजयोगः ॥ ५ ॥ योगद्वयं पुनराह ॥ वृषेति ॥ वृषे जन्मलग्ने चंद्रः सिंहेऽर्कः व
श्चिके गुरुः कुंभे शनिः तदा राजा ॥ १ ॥ तथा मकरलग्ने सशनिः मीने चंद्रः मिथुने कुजः कन्यायां बुधः चापे गुरुः रविशुक्रौ पयेघं ॥ तदा द्वितीयो रा

कुजे तुंगेऽर्केन्द्वौ धनुषि यमलग्ने च कुपतिः पतिर्भूमेश्चान्यः क्षितिसुतविलग्ने सशशिनि ॥ सचंद्रे सौरेऽस्ते सुरपतिगुरौ चापधरगे स्व
तुंगस्थे भानावुदयमुपयाते क्षितिपतिः ॥ ५ ॥ वृषेऽलग्ने सेंदौ सवितृगुरुतीक्ष्णांशुतनयेः सुहृज्जायाखस्थे भवति नियमान्मानवप
तिः मृगे मंदे लग्ने सहजरिपुधर्मव्ययगतैः शशांकाद्यैः ख्यातः पृथुगुणयशाः पुंगवपतिः ॥ २ ॥ हयेसेंदौ जीवे मृगमुखगते भू
मितनये स्वतुंगस्थेऽलग्ने भृगुजशशिजाव चन्द्रपतौ ॥ सुतपस्थौ वक्रार्कौ गुरुशशिसिताश्चापि हिबुके ४ वृषे कन्यालग्ने भवति
हि नृपो न्योपि गुणवान् ॥ ७ ॥ [illegible] षे सेंदौ लग्ने घटमृगमगेंद्रं सहितैर्यमाशार्कैर्यो भूत्स खलु मनुजः शास्ति वसुधां ॥ अजेसारे मृतौ
शशिगृह गते चामरगुरौ सुरेज्ये वा लग्ने धरनिपतिरन्योपि गुणवान् ॥ ८ ॥
जयोगः ॥ तदुक्तं ॥ मृगे लग्ने सौरे तिमिथुनगतः शीतकिरणः कुजो युग्मे स्वोच्चे शिशिरगुसुतः श्चापधरगः ॥ शरदैःसेज्यार्की वमिमतगतो चापधरगः ॥
प्रसुतोयस्या शो भवति नरपः शक्रशारदशमिति ॥ ५ ॥ राजयोगत्रयं पुनराह ॥ हयेसेंदाविति ॥ मीने जन्मलग्ने शुक्र ॥ दशमो गुरुचन्द्रौ ॥ लाभे कुजः त
देको योगः ॥ १ ॥ कन्यालग्ने बुधाच चतुर्थो गुरुचन्द्रौ ॥ पंचमः कुजः तदा द्वितीयः ॥ कन्या [illegible]
द्वा ॥ स्था [illegible] पुनराह ॥ भूषेति ॥ मीनलग्ने चन्द्रः ॥ कुंभे शनिः ॥ मकरे भौमः सिंहे रविः तदा एको राजयोगः ॥ ७ नर्यो गः मेषलग्ने कुजः कर्के गुरुः तदा द्वितीयः २

स्र

...कोणे त्रिधा ... ३ ॥ ... (margin, vertical)

ब॰ ल॰ टी॰
३२

एकं राजयोगं मणिबंधेनाह॥ कर्किणीति॥ कर्के जन्मलग्ने गुरुः। चन्द्रशुक्रबुधाश्च यस्याः। मेषेऽर्कः तदा भूपतिः स्यात्॥९॥ एकं नृपयोगं द्रुतपदेनाह॥ मृगेति॥ मकरे जन्मलग्ने शनिः मेषे कुजः कर्के चन्द्रः सिंहेऽर्कः मिथुने बुधः तुलायां शुक्रः जीवो धन्वे तदा भूपः॥१०॥ एकं नृपयोगमनुष्टुभाह॥ स्वोच्चेति॥ कन्या जन्मलग्ने बुधः मिथुने शुक्रः मीने गुरुचन्द्रौ॥ मकरे शनिकुजौ अर्थाद्‌ रविर्मेषे तदा राजयोगः॥११॥ राजवंशजानामेव राजयोगं प्रतिज्ञामालिन्याह॥ अखिलेति॥ एते सूक्तेषु राजयोगेषु जाता अन्यवंशजा अपि राजानः स्युः॥ अथ राजवंशजानां किमु वक्तव्यं॥ वक्ष्यमाण

कर्किणि लग्नेतस्थे जीवे चन्द्रसितज्ञैराय॥११प्राप्ते॥॥ मेषे गतेऽर्के जातं विद्यात् विक्रमयुक्तं पृथ्वीनाथं॥९॥ मृगमुखे र्के तनयेत नु
र संस्थे त्रिमकुलीर हयाधिपयुक्ताः॥॥ मिथुनतौलिसहितौ बुधशुक्रौ परितः पृथुयशाः पृथिवीशः॥१०॥ स्वोच्चसंस्थबुधे लग्ने
भृगौ मेषूरगा१ श्रिते॥ सजीवे सति निशानाथे राजा मंदारयोः सुते॥११॥ अपि खलु कुलजाता मानवा राजभाजः किमुत नृपकुलोत्थाः प्रोक्तभूपालयोगैः॥ नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवा वक्ष्यमाणैर्भवति नृपति तुल्यास्तेष्व भूपालपुत्राः॥१२॥ त्या॰२
स्वोच्चस्वत्रिकोणगैर्वलिष्ठैः स्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजा नरेन्द्राः॥ पंचादिभिरन्यवंशजाता हीनैर्वित्तयुतान भूमिपालाः॥१३॥ लेखास्थेऽर्केऽजेंदौ लग्ने स्वोच्चे भौमे कुंभे मंदे॥ चापप्राप्ते जीवे राजन्पुत्रं विद्याद्भूमेर्नाथं॥१४॥

योगेस्तु नृपवंशजा एव नृपा भवंति॥ अन्यकुलजा नृपतुल्याः स्युः॥१२॥ एकं योगमौपच्छंदसिकेनाह॥ स्वोच्चेति॥ त्रिषु चतुर्षु वा ग्रहेषु स्वोच्चगेषु मूलत्रिकोणगेषु कालादिबलयुतेषु सत्सु नृपकुलजा नृपाः स्युः॥ पंच सु षट्‌सु सप्तसु वा स्वोच्चेषु मूलत्रिकोणगेषु वा बलिषु सत्सु हीनकुलोत्था अपि नृपाः स्युः
स्वोच्चगेषु त्रिकोणगेष्वपि त्रिषु हीनेषु नृपकुलजा अपि नृपा न भवंति॥ किंतु धनिनः॥ द्वयोरुच्चस्थयोस्त्रिकोणगयोर्वलिनोरेकस्मिन्नपि तथाभूते धनिनो वा॥१३॥ राजयोगमेकं विद्युन्मालयाह॥ लेखेति॥ लेखो देवले खात तत्रस्थेऽर्के ऽजे दिते दूरार्थः॥ अयमर्थः॥ यदा मेषलग्ने चन्द्रः आदित्यो भानुश्च मकरे कुजः कुंभे शनिः चापे गुरुः सदा राजपुत्रो भूपतिः स्याद्‌ महाधनी॥ अत्र लेखस्थेऽर्के इति पाठे सिंहे सूर्यः तदापि राजयोगः॥ १४॥ श्री॥

राम॰
३२

63

पुनरेकं विधमाह ॥ स्वर्क्षेति ॥ स्वर्क्षगः शुक्रः चतुर्थः नवमश्चन्द्रः ॥ लग्नतृतीयैकादशगाः शेषाः । तदा राजयोगः ॥ अयमर्थः ॥ कुंभो लग्ने
वृषे शुक्रः तुलायां चंद्रः रविकुजगुरुशनयो यथासंभवमेषकुंभधनुस्थाः तदा राजपुत्रो राजा ॥ अन्योधनी ॥ अथवा कर्के लग्ने तुलायां शुक्रः मी
ने चंद्रः अन्ये कर्ककन्या वृषस्थाः तदपि राजयोगः ॥१५॥ एकं योगं नवमायाह ॥ सौम्येति ॥ कालाक्षिलग्ने तौ धौ लग्ने ॥ शुक्रजीवाभ्यां
मीवलीनवमे । सुखपातेरति पाठे चतुर्थे ॥ शेषा नवमस्थिता यो पंचमे भुयथासंभवं ॥ तदा नृपजो राजा ॥ अन्यो धनी ॥१६॥ योगद्वयं वृशास्ये
नाह ॥ वृषोदयेरति ॥ वृषे जन्मलग्ने चंद्रः मिथुने गुरुः तुलायां शनिः मीने रविकुजबुधशुक्राः तदा नृपजो राजा ॥ अन्योधनी ॥ चतुर्थे गुरुः

स्वर्क्षे शुक्रे पाताल स्थे४ धर्म९ स्थानं प्राप्ते चंद्रे ॥ दुश्चिक्यो ३ ग १ प्राप्ति ११ प्राप्तैः शेषैर्जातः स्वामी भूमेः ॥१५॥ सौम्ये वीर्ययुते
लग्ने १ गुरौ वीर्याढ्ये च शुभे सुखपाते ॥ धर्मार्थो २ पंचये ३।६।१०।११ स्थपग्रहे धर्मात्मा नृपजः पृथिवीशः ॥१६॥ वृषो
दये मूर्ति १ धना २ रि ६ लाभगैः ११ शशांकजीवार्कसुता परे नृपः ॥ सुखे ४ गुरौ खे १० शशिनी दृष्टी धितौ धर्मोदये १ लाभ
११ गतैर्नृपो परैः ॥१७॥ मेषूरणग १ य ११ तनु १ गाः शशिमंदजीवा ज्ञारो धने २ सितरवी हिबुके ४ नरेन्द्रं वक्रासितौ शशि
सुरेज्यसिताः केसौम्याहोरा १ सुखा ४ स्त ७ सुते ५ खा १० न्ति ११ गताः प्रजेशं ॥१८॥

दशमे चंद्रार्कौ लग्ने शनिः एकादशे कुजबुधशुक्रा लदाधिराजा ॥१७॥ योगद्वयं वशंततिलकेनाह ॥ मेषूरणेति ॥ दशमे चंद्रः एकादशे शनिः ल
ग्ने गुरुः द्वितीये बुधभौमौ ॥ चतुर्थे शुक्रार्कौ ॥ तदेको योगः १ लग्ने कुजशनी ॥ चतुर्थे चन्द्रः सप्तमे गुरुः नवमे शुक्रः दशमेऽर्कः एकादशे बुधः तदा
द्वितीय ॥ अनेन योगे नृपयोराजा ॥ अन्योधनी ॥ उक्तयोगेषु जातानां कदाधिराज्याप्तिरित्यागततत्राह ॥ कर्मेति ॥ योगकर्तृग्रहाणां मध्यायोः दशम
स्थो लग्नस्थो वा तस्य पाकदशायां अंतर्दशायां राज्याप्तिः ॥ यदा लग्नदशमयोर्द्वयोरपि ग्रहौ स्तः कस्मिन्दपो वा बहवस्तदा तेषु बलवांतां तर्दशायां रा

वृ० ज० टी०
३३

प्राप्तिः॥ लग्नदशमयोर्ग्रहहीनयोः किं कार्यमतआह॥ अथवेति॥ यत्र लग्नदशमेऽप्युक्तदा सर्वग्रहेषु योवली तदन्तर्दशायां राज्यं वलवत्त एव वहु
खंतर्दशासु प्रत्यन्तर्दशाकाले चारवशादतिवलवलेतत्र राज्यं॥ प्राप्तराजस्य भ्रंशमाह॥ शत्रुनीचेति॥ लब्धराजस्य लग्नकालेश त्रुक्षेत्रस्थेन
नीचराशिगेन च यांतर्दशाद्दत्ताय सांतस्मिन्‌ चारवशात्‌ वलध्ववले राज्यहरणं वाच्यं॥ साछिद्रदशाज्ञेया॥ पुनः चारवशात्तस्मिन्‌ वलरहितेस
ति॥ छिद्रदशैव संश्रयदशाज्ञेया॥ तस्मान्यस्यदैव युक्तलपस्य संश्रयात्पुनः राज्यप्राप्तिः स्यात्‌॥ यथोक्तं गार्गेण॥ लग्नगः कर्मगो वा स्यात्‌ स्थवा प्रव
लोपियः स्मृता स्वांतर्दशाकाले राज्यदः प्रवलोपहा॥१ नीचारिगृहसंस्थस्य दशा प्रवलस्य च॥ च्युतिर्वलहीनस्य तन्त्रोक्षवरसंश्रयात इति॥ १९॥
भोगिनाशवरदस्युस्वामिना च जन्मज्ञानं मालिन्याह॥ गुरुसितेति॥ लग्ने गुरुस्तु कुबुधानामन्यतमः॥ सप्तमे शनिः दशमेऽर्कः तदा भोगिनां जन्म॥

कर्मे १० लग्नयुतपाकदशायां राज्यलब्धिरथवा प्रवलस्य॥ शत्रुनीचगृहपाकदशायां छिद्रसंश्रयदशाः परिकल्प्या॥ १९॥ गुरुबुध
सित लग्ने सप्तमस्थेऽर्के पुत्रे वियेति दिवसनाथे भोगिनां जन्म विंद्यात्‌॥ शुभयुत वलकेंद्रैः क्रूरभस्थैश्च पापैर्व्रजतिशवरद
स्युः स्वामितामर्थभाक्‌ च॥ २०॥ इति श्री वराहमिहिरकृतौ वृहज्जातके राजयोगाध्याय एकादशः॥ ११॥

यतस्ततो भोगावाप्तिस्तस्य दशमेऽर्कें बुधो लग्नेन स्यात्तदापि पूर्वशास्त्रानुसारेणोक्त फलं न दोषः॥ तदुक्तं॥ गुरुज्ञ भार्गवे सप्तमस्थेऽर्केनंदने॥ दशम
स्थे रवौ जातो भोगभाक्‌ पुरुषो भवेदिति॥ शुभेति॥ शुभग्रहसंहसंवंधिनो दशाय स्ते च वलयुताय दिकेन्द्रगता भवंति॥ पापराशिगाश्चतदा जातो भि
ल्लानां चौराणां च स्वाम्यं प्राप्नोति॥ धनवांश्च॥ तदुक्तं॥ पापक्षेत्रगतैः पापैः केन्द्रस्थैः सौम्यराशिभिः॥ सवलैर्जन्मजस्स्यात्सुरुस्वामपकृति॥ २०॥
इति श्री महीधरकृते वृहज्जातकविवरणे राजयोगाय॥ ११॥ अथ नाभसयोगाध्यायः॥ नाभसयोगानां चत्वारो विकल्पाः॥ आकृतियोगाः १ संख्या
योगाः २ आश्रययोगाः ३ दलयोगाः ४ चेति। तत्र विंशति राकृतियोगाः २० सप्तसंख्यायोगाः त्रयआश्रययोगाः ३ द्वौ दलयोगौ २ तत्र द्वि चतुर्विकल्पानां

राम
३३

संतो द्वित्री विकल्पनासंख्याः १२।३०।३२ स्यु
संख्या स्थानमौपच्छंदशिके नाह ॥ नवेति ॥ नवद्वशास्येष १७८ एते यथाक्रमं त्रिचतुः ३।४। गुणिता : संतो द्वित्री विकल्पनासंख्याः १२।३०।३२ स्यु
रिति ॥ अयमर्थः ॥ आकृतियोगः २७ संख्यायोगाः ७ एतद्विकल्पै येन सप्तविंशतिः २७। आश्रययोगा ३ तद्योगो त्रिंशत् ३०२ लयोगो द्वौ
२ तद्योगो द्वात्रिंशत् ३२ एवं द्वित्री चतुर्विकल्पना योगाः स्युः ॥ यवनेपुन स्त्रिंशं गुणषष्ठशती अष्टादशशतानि १८०० योगा विस्तारेण कथिताः ॥
तन्मते आश्रययोगास्त्रयो विंशतिः सप्तविंशत्स्वधिकं शतं १२७ तद्योगे सार्द्धशतं जातं १५० तच्चैकैकं राशिं लग्नमधिकृत्योक्तं तस्माद्द्वादशे
न सार्द्धशतं गुणितं अष्टादशशती १८०० भवती ॥ एवं यवने त्रिसंगुणषट्शती विस्तारेणोक्ता ॥ अत्र शास्त्रे तत्समासस्तस्य विस्तारस्य संक्षेपः
कथ्यते ॥ द्वात्रिंशद्योगेष्वेवाष्टदशशतानां तं भवति तत्फले घस्मफल समासात् ॥ अथाश्रययोगत्रयं दलयोगद्वयं चौपच्छंदसिकेनाह ॥ रज्जुरि

नवदिग्वसवस्त्रिकाग्निवेदैर्गुणिता द्वित्रिचतुर्विकल्पजाः स्युः ॥ यवने त्रिगुणा हि षट्शती सा कथिता विस्तरतोऽत्र तत्समासः ॥
१॥ रज्जुर्मुसलं नलश्चराद्यैः सत्सत्वाश्रयजास्त्रजगाद्द्योगान् ॥ केन्द्रैः सदसद्युतैर्दलाख्यौ स्रक्सर्पौ कथितौ पराशरेण ॥२॥

ति ॥ चरस्थिरद्विस्वभावैर्गृहैर्यथाक्रमं रज्जुमुशलनलसंज्ञा आश्रययोगास्ते सत्याचार्यमते ॥ अयमर्थः ॥ एकस्मिंश्चरराशौ चरराशिद्वये चरराशि
त्रये चरराशिचतुष्के वा यदा सर्वे ग्रहाः स्थिताः स्थिरादिस्वभावाश्च स्यात् तदा रज्जुयोगः ॥ एवं स्थिरराशावेव सर्वे ग्रहास्तदा मुशलयोगः
॥२॥ एवं द्विस्वभावराशौ यदा सर्वे तदा नलयोगः ३ तथा च सत्यः ॥ सर्वे चरेषु यदा स्थिता योगमाहुस्तं रज्जुं ॥ अनयप्रियस्य सततं विदेशवासार्थयुक्तस्य सर्वे स्थि
रेषु राशिषु यदा स्थिता मुशलमाहुस्तं योगं ॥ जन्मनि कर्मकराणां युक्तानामर्थमानाभ्यां द्विशरीरेषु नल इति योगो हीनातिरिक्तदेहानां ॥ निपुणानांप्रभू
णां धनसंचयभागिनां नवतीति ३ अत्र केचिदाहुः ॥ चरचतुष्के सर्वे रज्जुः ॥ स्थिरचतुष्के मुशलं ॥ अंगचतुष्के नल इति ॥ तदुक्तं ॥ यतो गार्गिः ॥ एको द्वौ वा च पः
सर्वे चराः सर्वे यहे युताः ॥ चरयोगास्तदा रज्जुः साधानां जन्महो भवेत् ॥१॥ स्थिरश्चेन्मुशलं नाममानिनां जन्मरूपिणां ॥ द्विस्वभावे नलाख्यस्तु धनिनो परिकीर्तित

बृ.म.टी.
३८

इति॥ केन्द्रैरिति॥ शुभाशुभयुतैः केन्द्रैर्मालासर्पाख्यौ दलयोगौ पराशरेणोक्तौ॥ अयमर्थः॥ येषु तेषु त्रिषु केन्द्रेषु शुभग्रहेषु स्थितेषु नकुत्रापि केन्द्रे पापा स्तदा मालायोगः॥ अथ येषु तेषु त्रिषु केन्द्रेषु रविशनिकुजाः नकुत्रापि सौम्यः केन्द्रे स्तदा सर्पयोगः। न तु चतुर्ष्वपि केन्द्रेषु कृष्णपक्षयोः शुभाः शुभाश्च॥ तद्योगा द्यपि मालासर्वलं च तुः केन्द्रेषु भवतीति त्रिषु केन्द्रेषु क्षिप्ति कुतो व्याख्यानमुपतोगार्णि॥ केन्द्रसंस्थैर्यमारार्कैः सर्पो दुःखित जन्मदः॥ भोगी जन्म प्रदो मालातदूर्जी वसितैनु जैरिति॥ पराशरोपि॥ केन्द्रत्रयगतैः पापैः सौम्यैर्वा दलसंज्ञितौ॥ द्वौ योगौ सर्पमालाख्यावनिष्टेष्टफलप्रदाविति॥ ननु तथापि पापहीन केन्द्रेषु सौम्येषु माला सौम्यहीनकेन्द्रगेषु पापेषु सर्प इति कथं ज्ञातं॥ वचनात्॥ यत्तो बादरायणः॥ केन्द्रेष्वपापेषु सितज्ञजीवैस्त्रिकेन्द्रसंस्थैः कथयन्ति माला॥ सर्पस्त्वसौम्येषु यमारसूर्यैर्योगाविमौ द्वौ कथितौ दलाख्याविति॥२॥ आश्रयदलयोगाः स सपराशरमते नोक्तास्तत्र स्वमताभावे कारणमुपजाता

योगा व्रजन्त्याश्रयजाः समत्वं यवाब्जवज्राण्डजगोलकाद्यैः॥ केन्द्रोपगैः प्रोक्तफलौ दलाख्यावित्याहुरन्ये न पृथक्फलौ तौ॥३॥
आसन्नकेन्द्रभवनद्वयगैर्गदाख्यस्तन्वस्तगेषु शकटं विहगः खबन्धौ॥ शृङ्गाटकं नवमपञ्चमलग्नसंस्थैर्लग्नान्यगैर्हलमितिप्र

हः॥ योगाविति॥ रज्जुमुशलनलयोगाश्राकृतियोगैर्यवपद्मवज्रविहगगोलकैरादिपदाद्दाशकटाभ्यां गोलयुगमलकेशारैः संख्यायोगैश्च शाङ्गरूपं प्राप्नुवं ती त्यन्ये नोक्ताः॥ दलयोगौ मालासर्पाख्यौ तु केन्द्रगतग्रहफलेन पुनरुक्तौ॥ ततोन्ये नोक्तौ॥ तदुक्तं॥ केन्द्रत्रिकोणेषु शुभाः प्रशस्तास्तेष्वेव पापा न शुभप्रदाः स्यु रिति॥ तर्हि ताभ्यां किमित्युक्तौ नामसंसाविशेषाभिव्याप्ति॥३॥ आकृतियोगान्यं चगदाशकटविहग शृङ्गाटकहलाख्यान्वसंततिलकेनाह॥ आसन्नेति॥ निकटवर्तिकेन्द्रद्वयगैः सर्वैर्गदायोगः॥ स चतुर्विधः॥ लग्नचतुर्थगैः सर्वग्रहैरेकः॥ चतुर्थसप्तमे द्वितीयः २ सप्तमदशमे तृतीयः ३ दशमलग्नगैश्च तुर्थः ४ इति॥ लग्नसप्तमगैः सर्वैः शकटयोगः॥ दशमचतुर्थैः सर्वैर्विहगयोगः॥ नवमपंचमलग्नस्थैः सर्वैः शृङ्गाटकयोगः॥ लग्नवर्ज्यैः सर्वैः परस्परत्रिकोणगैर्हलयोगः ५॥ स त्रिविधः॥ द्वितीयषष्ठदशमगैः सर्वैरेकः॥ तृतीयसप्तमैकादशे द्वितीयः॥२॥ चतुर्थाष्टमद्वादशगैस्तृतीयः ३॥ इति॥ ४॥ श्रीकृष्णायनमः॥१॥
२।६।१० ३।७।११ ४।८।१२

दृप्र
३८

वज्रयवपद्मवापीसंज्ञं योगचतुष्टयं वैतालिके नाह ॥ शकटेति ॥ शकटयोगव स्थितैः शुभैर्विहगवत्स्थितैरशुभैश्च वज्रयोग ॥ ॥ अयमर्थः ॥ लग्नसप्तमयोः सौ
म्याः चतुर्थदशमयोश्च पापाः नान्यत्र केचित्तदा वज्रयोगः ॥ तद्विपरीतैर्यवइति ॥ लग्नसप्तमयोः पापाः चतुर्थदशमयोः सौम्याः तदा यवयोगः मिश्रैः क
मलमिति ॥ शुभाः पापाश्च मिश्राः संतः चतुष्केंद्रगास्तदा पद्मयोगः ॥ तदेव कमलं केंद्राद्बाह्ये वापीयोगः ॥ सद्विधिः पणफरस्थैः सर्वैरेकः आपोक्लि
मगैर्द्वितीयः २॥५॥ वज्रयवयोगद्वयं संभवमनुष्टुप् आह ॥ पूर्वेति ॥ वज्रयवौ यवनमयाद्यैरुक्तौ लग्नयोक्तौ यतोऽरवेश्चतुर्थ तशिगोऽर्वैप्ष्याद्बुधश्चक्रो
न भवतएव ॥ वरु वचनमन्येषामीदृशा नाम पलक्षणं ॥ ६ ॥ अथ यस्येषु शक्तिर्दंडाख्ययोग चतुष्टयमनुष्टुभाह ॥ कंटकेति ॥ लग्नाद्यैः केंद्रैः सुखाके

शकटांडजवच्छुभाशुभैर्वज्रं तद्विपरीतगैर्यव ॥ ॥ कमलं तु विमिश्रसंस्थितैर्वापी तद्यदि केंद्रबाह्यतः ॥ ७ ॥ पूर्वशास्त्रानुसारेणाष्यवज्री
द्वयः कृताः ॥ चतुर्थभवने सूर्ये ज्ञसितौ भवतः कथं ॥ ६ ॥ कंटकाद्प्रवृत्तैस्तु चतुर्गृहगतैर्यदि ॥ सप्तेषुशक्तिदंडाख्या होराद्यैः कंटकैः
क्रमात् ॥ ७ ॥ नौकूटछत्रचापानि तद्वत्सप्तर्क्षसंस्थिते ॥ ॥ अर्द्धचंद्रस्तु नावाद्यैः प्रोक्तास्त्वन्यर्क्षसंस्थितैः ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

द्धादितश्चतुर्थगृहगैः सर्वैर्ग्रहैर्यस्य तथाहि ॥ लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थगैः सर्वग्रहैर्यस्य ॥ १ ॥ चतुर्थपंचमषष्ठसप्तमैः सर्वैः शरयोगः २ सप्तमाष्टमनव
मदशमैः सर्वैः शक्तियोगः ३ दशमैकादशद्वादशलग्नस्थैर्गैः सर्वैर्दंडयोगः ॥ ४ ॥ ७ ॥ नावादियोगपंचकमाह ॥ नौकूटेति ॥ तद्वल्लग्नादिकेंद्रेभ्यश्च र्क्षैः
सप्तस्थानस्थैः सप्तग्रहैर्नावादियोगचतुष्टयं भवति ॥ अयमर्थः ॥ लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषु यदा सर्वे ग्रहास्तदा नौयोगः ॥ १ ॥ एवं चतुर्थादिदश
मांतेषु यदा सर्वे तदा कूटयोगः २ सप्तमादिलग्नांतेषु यदा सर्वे तदा छत्रयोगः ३ दशमाच्चतुर्थांशेषु यदा सर्वे तदा चापयोगः ४ अर्द्धचंद्र इति ॥ नावाद्यैरेवान्यर्क्षै
षु केंद्रव्यतिरिक्तेषु स्थितैरर्द्धचंद्रयोगः ॥ तद्यथा ॥ पणफरेभ्य आपोक्लिमेभ्यो वा रभ्य निरंतरं सप्तगृहेषु यदा सर्वे ग्रहास्तदार्द्धचंद्रयोगः ॥ सोऽष्टविधिः ॥ द्वि
तीयाद्यष्टमांतेषु यदा सर्वे ग्रहास्तदैकः ॥ तृतीयादिनवमांतेषु सर्वैर्द्वितीयः २ पंचमादिएकादशांतेषु सर्वैस्तृतीयः ३ षष्ठादिद्वादशांतेषु सर्वैश्चतुर्थः ४ अष्ट

मादिद्वितीयांतेषु सर्वैस्तदा पंचमः ५ नवमादितृतीयांतेषु स
र्वैः षष्ठः ६ एकादशादिपंचमांतेषु सर्वैस्तदा सप्तमः ७ द्वादशादिष
ष्ठांतेषु सर्वैरष्टमः ८ ॥ ॥ ८ ॥

वृ.ज.टी.
३५

इतियोगद्वयमाह॥ एकांतरेति॥ द्वितीयस्थानादेकान्तरं षड्ग्रहाश्रितैः समुद्रयोगः॥ लग्नादेवं चक्रे॥ तद्यथा॥ द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशेषु यदा
सर्वैः तदा समुद्रयोगः १ लग्नात्तृतीयपंचमसप्तमनवमैकादशेषु यदा सर्वे तदा चक्रयोगः २ एवं आकृतिजा विंशतियोगा उक्ताः॥९॥ संख्यायोगान्
शालिन्याह॥ संख्यायोगा इति॥ सप्तभिर्ग्रहैः सप्तादिस्थानेषु गतैरेकैकापगमाद्वल्लक्याद्यः सप्त योगास्तु॥ तद्यथा॥ सप्तसु स्थानेषु सर्वैर्वल्लकीयो
गः १ षट्सु सर्वैर्दामयोगः २ पंचसु पाशः ३ चतुर्षु केदारः ४ त्रिषु शूलः ५ द्वयोर्युगः ६ एकस्मिन्गोलः ७ परंतु पूर्वोक्तान्योगांस्त्यक्त्वा [illegible] पूर्वोक्तयोगैः
संख्यायोगसादृश्ये पूर्वोक्तयोग एव ग्राह्यः॥ न संख्यायोग इत्यर्थः॥१०॥ अथाश्रययोगत्रयजानां दलयोगद्वयजानां च फलं वसंततिलकेनाह॥ ईर्ष्यु

एकांतरगतैरर्थ्यात्समुद्रः षड्ग्रहाश्रितैः॥ विलग्नादिस्थितैश्चक्रमित्याकृतिजसंग्रहः॥ संख्यायोगाः सप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापा
पायाद्वल्लकी दामिपाशाः॥ केदारः शूलयोगो युगं च गोलश्चान्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय॥१०॥ ईर्ष्युर्विदेशनिरतोऽध्वरुचिश्च
रज्ज्वां मानी धनी च मुशले बहुकृत्यसक्तः॥ व्यंगस्थिराढ्यनिपुणो नलजः स्रगुत्थो भोगान्वितो भुजगजो बहुदुःखभाक्स्या
त्॥११॥ आश्रयोक्ताः स्युर्विफला भवंत्यन्यैर्विमिश्रिताः॥ मिश्रा ये [illegible] फलं ददुरमिश्रास्तु फलप्रदाः॥१२॥

सं

च

रिति॥ रज्जुयोगे जातः परर्द्धिमत्सरः॥ परदेशव्यसनी सततमटनशीलः स्यात्॥ मुशलयोगजस्तु गर्वितः विभवान्बहुकर्मारम्भशीलः॥ नल
योगेंऽगहीनः दृढनिश्चयः धनवान् कार्यकुशलः क्षमदक्षः॥३॥ दलयोगफलमाह॥ स्रगिति॥ मालायोगे भोगाशक्तः॥४ सर्पयोगे नानादुःखभोगी
॥११॥ अथाश्रययोगानामन्ययोगसाम्ये सत्याश्रयवैफल्यमनुष्टुभाह॥ आश्रयेति॥ आश्रययोगा रज्ज्वाद्योऽन्यैर्वज्रयवादिभिर्मिश्राः तादृशं गताः
संतो निःफलाः स्युः॥ ये सादृश्यास्त एव फलदाः स्युः॥ यद्यन्यैरमिश्रास्तदा स्वफलदाः॥ चरराशौ लग्नगते स्थिरद्विस्वभावस्थे द्विस्वभावलग्ने चरस्थिरगै
र्गैरमिश्रत्वमित्यर्थः॥१२॥ गदादियोगपंचकफलं वसंततिलकेनाह॥ जज्ञेति॥ गदायोगे यजनशीलः॥ धनी॥ धनार्जनोद्यमशीलश्च॥ शक

राम
३५

८ योगेत्त द्वत्तिभुक्शाकठाजीवीस्यर्थ॥ रोगीकुत्सितभार्य्यश्च। २ विहगयोगेदु ससकर्त्ता॥ भ्रमणशीलः कलिरुश्च। नरुहतोमाप्यदनेभार्यते ग्रटनपरंद्ये
र्थसत्यं॥ परेछ्पागमशीलोहतः स्वेछ्पात्वदनः॥ लदुभयभागीस्यर्थः॥ ३॥ श्रृंगाटकयोगेचिरेणसुखी॥ वयोंत्सेसुखभागीस्यर्थः॥ चिरकालसुखी
तिकष्ठितघ्न॥ यतोगार्गिः॥ लग्नपंचमधर्मस्थेर्योगः श्रृंगाटकोमतः। वयोंतेसुखिनांजन्मतत्रसान्स्वादुभाषिणामिति॥ ४ हलयोगेकृषिकरः॥
१३॥ वज्राद्वियोगे ३ तुष्टु फलंतेनैवाह॥ वज्ररति॥ वज्रयोगेवाल्मेवार्द्धकेचसुखीयौवनेदुःखीस्यर्थः॥ जनप्रियः सुधारश्च। ६ यव योगेपराक्रमायौ
वनेसुखी॥ अंतमध्ये ७ पद्मयोगेप्रसिद्धकीर्त्तिः॥ अपरिमितसुखगणाश्चविद्याशौर्यौ दयोंपस्पसः ८ वापियोगेस्वल्पंचिरकालीनंचसुखंपस्पसः

यज्वार्थभाक्सततमर्थरुचिर्गदायां तद्वत्तिभुक्शाकटजः सरुजकुदारः हतोटनः कलहरुद्विहगे प्रदिष्टः॥ श्रृंगाटकेचिरसुखी
कृषिकृद्धलाख्ये॥ १३॥ वज्रेंत्सपूर्वसुखितः सुभगोतिशूरः शौर्यान्वितस्त्वथयवेसुखितोवयोंते॥ विख्यातकीर्त्तिमितसौख्यग
णः स्तृप द्मेवाप्यांतनुः स्थिरसुखीनिधिकृन्नदाता॥ १४॥ स्याम्पस्मवान्कलुबरैर्यजिलेतुयूपेहिंस्रो यशस्वधिकृतः शरकृछरा
ख्ये॥ नीचोत्सः सुखधनैर्वियुतश्चशक्तौदंडेप्रियैर्विरहितः पुरुषोस्यवृत्तिः॥ १५॥ कीर्त्यायुतश्चलसुखंरुपराश्चनौजः कूटे
तल्पवनवंधनपश्चजाताः॥ छत्रोद्भवः स्वजनसौख्यकरोल्पसौख्यः शूरश्चकार्मुकभवः प्रथमांत्ससौख्यः॥ १६॥

भूमौधनस्थापनशीलः करपश्च९॥ १४॥ एषाद्विचतुष्कफलमाह॥ साभीति॥ एपयोगेदाताश्चप्रमारीश्चस्ययसकर्त्ताः ९ शरयोगेवधशीलः वंधनागा
राधिकारीवाणकर्त्ताच॥ ११ शक्तियोगे ७ नुचिरतकारी॥ कर्मपटुः दुःखीनिर्द्धनश्च। १२ चन्द्रयोगेपश्चाद्विहीनः नीचवृत्तिश्चसेवयाजीवतीस्यर्थ॥ १३॥ १५॥ नावादि
चतुष्कफलमाह॥ कीर्त्तेति॥ नौयोगेकिर्त्तिमान्कदाचित्सुखीअरातश्च १४ कूटयोगे ७ नृतेष्ववलामनिर्पस्पसः मिथ्याभाषीस्यर्थः॥ रागाकाराधिकारी
च॥ १५ छत्रयोगेवंधूनांसुखकरः वार्द्धकेसुखीचप १६ चापयोगेशूरः प्रियः वाल्यवार्द्धकयोःसुखीच १७ ॥ १६॥ श्रीगजाननेदायनमः॥ श्री॥

बृ. म. टी.
३६

अर्द्धचन्द्रादिचतुष्कफलमाह ॥ अर्द्धेदुज इति ॥ अर्द्धचन्द्रयोगे सर्वजनप्रियः ॥ दर्शनीयः सर्वजनश्लाघ्यः ॥ १८ समुद्रयोगे राजतुल्यः भोगवांश्च १९ चक्रयोगे नृपसेवितश्चक्रवर्ती त्यर्थः ॥ तयोस्तानादियोगानां परस्परं वा २० एवमाकृतियोगफलमुक्ता संख्यायोगफलमाह ॥ वीणायोगे सुक्ष्मदृष्टिः गीतप्रीयो नृत्यप्रियश्च ॥ १ ॥ १७ ॥ दामन्यादियोगचतुष्कफलमाह ॥ दातेति ॥ दामयोगे उदारः परोपकारनिरतः पशूनां पालकश्च २ पाशयोगे धनार्जने वी शील ॥ असन्मार्गेण धनार्जकस्त्वर्थः ॥ तथापि भृत्या बांधवाश्च बाला करः ३ केदारयोगे कर्षणकरः बहूनामुपकारी ४ शूलयोगे युद्धप्रियः प्रहारयुतः ॥ अर्थप्रियः दरिद्रश्च ५ ॥ १८ ॥ युगगोलयोः फलं नाभसंयोगानां सर्वदशास्वपि फलदातृत्वं चाह रिणाह ॥ धनविरहितेति ॥ युगयोगे निर्द्धनो वेदमार्गवयपेतश्च ॥ गोलयोगे निर्द्धन ॥ मलिनां गो मलिनवस्त्रश्च सर्वः ॥ लोकनिघः शिल्पकर्ता ॥ कर्मापटुः भ्रमणशीलः ॥ न चलसोठ नक्रेति

अर्धेन्दुजः सुभगकांतवपुः प्रधानस्तोयालये नरपतिप्रतिमश्च भोगी ॥ चक्रे नरेन्द्रमुकुटद्युतिरंजितांघ्रिवीणोद्भवश्च निपुणः प्रियगीतनृत्यः ॥ १७ ॥ दाता न्यकार्यनिरतः पशुपश्च दाम्नि पाशे धनार्जनविशीलसुभृत्यबंधुः केदारजः कृषिकरः सुबहूपयोज्यः शूरः क्षतो वधरुचिर्विधनश्च शूले ॥ १८ ॥ धनविरहितः पाखंडी वा युगे त्वथ गोलके विधनमलिनो ज्ञानोपेतः कुशिल्प्यलसोटनः ॥ इति निगदिता योगाः सार्धं फलैरिह नाभसा नियतफलदाश्चिंता ह्येते समस्तदशास्वपि ॥ १९ ॥

इति नाभसयोगाः ॥ बृ. जा. ११२

विरुद्धं ॥ उच्यते ॥ यद्यपि स्वरूपेण लसत्तापापि भोजनस्यान्नं विनाशं पादयितुमशक्नेरटनः ७ एवं फलैः सार्द्धं नाभसयोगा ३२ क्रान्ते सर्वग्रहाणां दशासु स्वकीयं फलं ददाति ॥ ते योगा दशास्वकवर्गफलहंतारो न भवंती ॥ दशाफलं दशापतिर्ददाति ॥ गोचरे चाष्टकवर्गोत्थं च ॥ नन्वेवं नाभसस्य विरुद्धे दशापतेश्च शुभफले चतं दैपरीत्यवाविरोधरति चेन्न ॥ भोगिनोऽप्याधिभिरभिभूयंते ॥ भैक्षाशिनोऽपि सीतलद्रुमच्छायाश्रिता ॥ सुखिनमात्मानं मन्यत इति मिश्राफलानुभवो भोगीनां दरिद्राणां च संभवत्येव ॥ यद्य वनमते सार्द्धशतं नाभसयोगा ३ क्रान्ते कथ्यं ते ॥ लग्नचतुर्थयोः सर्वैर्गदा १ तुर्यास्तयोः सर्वैः संखः २ सप्तमदशमयोः सर्वैर्भः ३ दशमलग्नयोः सर्वैर्धजः ४ संखवज्रधजैः सहद्वौ विंशतिस्त्रयो विंशतिः २३ सप्तविंशत्युत्तरं संख्यायोगा यथा ॥ ७ ॥ २ ॥ ३ ॥ ५ ॥ २ ॥ ४ ॥ २ ॥ ७ ॥ १ ॥ एकविकल्पाः सप्त

इति नाभसयोगविधिः

7

२१ त्रिविकल्पापंचत्रिंशत॥ चतुर्थे विकल्पाः पंचत्रिंशत्॥ पंचविकल्पाएकविंशति॥ षड्विकल्पाः सप्त॥ सप्तविकल्पाएक॥ एषामैक्येसप्तविंशत्यधिकं
शतं १२७। पूर्वोक्तत्रयोविंशत्यासह सार्द्धं शतं १५० राशिभास्थाके नाषार शतानि भवंति॥ तदुक्तानित्रिकारोगणितशास्त्रात्सैयेविंशरभयांतोच्यते॥ १९॥ २
तिश्रीमहीधरकृते वृहज्जातकविवरणेनाभसयोगाध्यायोद्वादश॥ १२॥ ॥ अथचंद्रयोगाध्यायः॥ तत्रादौसूर्यात्केंद्रेपणफरापोक्लिमगेचंद्रेफलं
मलिन्याह॥ अधमेति॥ विनयः सुखीलतावित्तंधनं॥ ज्ञानंशास्त्रबोधः॥ स्त्रीबुद्धिः नैपुण्यंकार्येषु सूक्ष्मदर्शित्वं॥ अर्कात्केंद्रगेचन्द्रेविनयादीन्यधमानि
॥ असत्र्याणि॥ भवंतीत्यर्थः॥ रवेःपणफरगेचंद्रेतानिमध्यानिस्वल्पानिकदाचित्कानीत्यर्थः॥ रवेरापोक्लिमस्थेचन्द्रेतौ न्युत्कृष्टानि॥ तदुक्तं॥ मूर्त्तान
दृदिङ्मांश्च पत्यान्वविशीलांश्चेन्दुः प्रसूतेः केचतुष्टयस्य॥ कुर्याद्द्वितीयेधनिनांप्रसूतिंगापोक्लिमस्येचकलाग्रजानामिति॥ अहनीति॥ दिवाजन्मनिपत्रतत्र

अधमसमवरिष्ठान्यर्ककेन्द्रादिसंस्थे शशिनिविनयवित्तज्ञानधीनैपुणानि॥ अहनिनिशिचचन्द्रेस्वेधिमित्रांशकेवासु
रगुरुसितदृष्टे वित्तवान्स्यात्सुखीच॥ १॥ सौम्यैः स्मरारिनिधनेष्वधियोगइन्दोस्तस्मिंश्चमूपसचिवःक्षितिपालजन्म॥
संपन्नसौख्यविभवाहतशत्रवश्चदीर्घायुषोविगतरोगभयाश्चजाता॥ २॥
स्यश्चन्द्रोयदिस्वनवांशस्थोऽधिमित्रनवांशस्थोवागुरुणा
दृष्टे श्वेत्तदाधनीभोगीच॥ रात्रौजन्मनितारदशश्चन्द्रः शुक्रदृष्टश्चेत्तदाधनीभोगीच॥ तदुक्तं॥ स्वांशेधिमित्रांशेवासंस्थितोदिवसेराशी॥ गुरुणादृश्यतेतत्रजा
तोवित्तसुखान्वितः १॥ निश्येवंभार्गवणादृष्टः शशीजन्मनिशस्यते॥ विपर्ययस्थेशीलांशोजायतेऽल्पधनोनरइति॥ १॥ अधियोगंसफलंवसंततिलकेनाह॥ सौम्यैरि
ति॥ चंद्रात्सप्तमषष्ठाष्टमगेषुधगुरुसितेष्वधियोगः इन्दोरेकस्मिन्वास्थानेस्थितैरपि॥ तदुक्तं॥ निधनंघ्नेषष्ठंचन्द्रस्थानात्परागुभयदैर्युक्तं अधियोगःसप्तो
क्तोव्यासकृतः सप्तधापूर्वैरिति॥ व्यासकृतोविस्तारेणसमधाकृतइत्यर्थः॥ सप्तधा॥ षष्ठगैः सर्वसौम्यैरेकः १ सप्तमेद्वितीयः २ अष्टमेतृतीयः ३ षष्ठसप्तमे
चतुर्थः ४ षष्ठाष्टमेः पंचमः ५ सप्तमाष्टमेषष्ठः ६ षष्ठसप्ताष्टमेः सप्त ७ अपरिवंस्थितैः पापैः पापयोगः॥ मिश्रैर्मिश्र॥ तदुक्तं॥ षष्ठसप्ताष्टमसंस्थेअन्य

श्रा॰ लेयरसि: पादसानि भाले निरी दृश्यमाले: स फले नभोगे: ॥ नरं चिरं जीवितमा र्भौमे फरोति क्षेम दुमुमा थरत्ता ॥ ॥ सेप श्रोयं

ब॰ मरी॰
३७

त्सोम्ये: शुभोपि योगो यम्॥ पापै रेवं मिश्रैर्मिश्रं स्तथैवोक्तं इति॥ अधियोगफलमाह॥ तस्मिन्निति॥ तस्मिन्नधियोगजः सेनापति॥ मंत्री भूपो वा स्यात्॥ एतत्फलानां युगपत्संभावादेवं ज्ञेयं॥ उत्कृष्टवीर्ये सौम्ये नृपः॥ मध्यमबले मंत्री हीनबले: सेनापति रिति॥ नृपादीनाम् नृपतमा श्रपी इशा फलाभवंति बहुसुखा॥ वह्वैश्वर्यान्वयाः स्युः चिरंजीविनः॥ नीरोगा॥ निर्भयाश्चेति॥ अन्यैरयं राजयोग एको क्तः॥ तदुक्तं॥ एतं शुभमपाथ मंशिर गोपाप्ताः समस्ताः शुभाः क्रूराणां यदि गोचरेणायति ता भान्वाल याहरत॥ भूपालत्रभवेत्सयस्मजलधेर्वेधावनांतो भवे: सेनामलंकरीन्द्रदानसलिले भृंगैर्मुहुः पीयेत इति २७ सुनफानफादुरधुराकेमद्रुमाख्यं योग चतुष्टयं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ हित्वेति॥ रविं विना चन्द्राद्द्वितीयगैर्ग्रहैः सुनफायोगः॥ द्वादशगैरनफायोगः॥ द्विर्द्वादशगै रनफायोगः॥ रवियोगं भंगहीन॥ पर योग क त्रमध्येनगणपयद स्यर्या॥ एतद्योगत्रयाभावे केमद्रुमयोगः एतेयो गाः सर्वसमताः॥ केश्चित्आचार्यैर्लग्नात् भौमादि ग्रहे केंद्रगे भौमादि ग्रहयुते वा चन्द्रे केमद्रुमभंग उच्यते॥ चन्द्रादि अपि केंद्रगे यहे केमद्रुमाभाव:॥ त

हित्वार्कं सुनफानफादुरधराः स्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथा तु बहुभिः केमद्रुमोऽन्यैस्त्वसौ॥ केन्द्रे शीतकरेऽथवा ग्रहयुते केमद्रुमो नेष्यते केचित्केन्द्रनवांशकेष्वपि वदंत्युक्तिः प्रसिद्धा न ते॥ ३॥

उक्तं॥ यथार्थकेन्द्रगश्चन्द्राद्विनाभाउनचेद्ग्रहः॥ केश्चिद्दास्याद्विनालग्नालग्नात्केन्द्रगतो थवा॥ योग केमद्रुमो मत्तः स्यादितिगर्हितः॥ भवन्ति निन्दिता चारादृ श्विह्यामयसंयुताइति॥ मतांतरैमाह॥ केचिदिति॥ केचिदाचार्याः केन्द्रेषु केचिन्नवांशेषु योगत्रयवदंति॥ तद्यथा॥ ताराग्रहैस्वस्थाच्चतुर्थगैः सुनफा॥ दशमस्थै रनफा॥ चतुर्थदशमे स्थैदुरुधुरा॥ अतोन्यथा केमद्रुमः॥ तथा वश्यत कीर्ति॥ चन्द्रचतुर्थस्थैः सुनफा दशमस्थैकीर्तिरनफा विलग्ने उभयस्थितैर्दुरुधराके मद्रुमसंज्ञितो तोऽन्यइति॥ केचिन्नवांशेषु योगत्रयं वदंति॥ यथा॥ यत्रतत्रराशौ यद्राशिसंबंधि नवांशके चन्द्रस्तस्माद्राशेर्द्वितीयराशौ ताराग्रहे सुनफा॥ चन्द्रनवांशराशेर्द्वादशगेताराग्रहे ऽनफा॥ चन्द्रनवांशराशेर्यदा द्वितीयद्वादशगे ताराग्रहे दुरधुरा॥ चन्द्रनवांशराशेर्यदा द्विर्द्वादशौ अन्यौतदा केमद्रुमः॥ तथा चन्नीवशर्मा॥ यद्राशिशंस्ते शीतांशुर्नवांशेजन्मनिस्थितः॥ तद्वितीयस्थितैर्योगः सुनफाख्यः प्रकीर्तितः॥ द्वादशेरनफा ज्ञेयो ग्रहे द्विर्द्वादशस्थिते

४३ दूर्वैलदूर्वैलाग नैन गुरुं हस्थानं रिनां सं प्रनद्दंत संख्यां भिति अन्पैउं

सुनफादीनां संख्यामिन्दुवज्जयाह ॥ त्रिंशद्दिति ॥ एकत्रिंशत्सुनफायोगाः ॥ तावन्त एवानफायोगाः ॥ अथीत्सुभरशातदुधुराभेदाः ॥ इच्छाविकल्पैः परिणाघाग भिनीपसंख्यापनीतेसनिवृत्तिः कार्या ॥ पुनरभयोः स्मनीति ॥ स्थानान्तरे चात्यन्तं कार्यं ॥ अथसमर्थः ॥ सुनफाद्योभौमबुधगुरुसितासितैः पंचभिर्निष्पद्यंते ॥ तस्मादिच्छाविकल्पाः पंच ५ तेषांन्यासः ॥ तत्र लीलावत्यां भास्करोक्तविधिना विकल्पसंख्यानयनं ॥ तदुक्तं तत्र ॥ एकाद्येकोत्तराअंका व्यस्ता भाज्याः क्रमात्स्थितैः ५।४।३।२। परःपूर्वेणसंगुणएपस्तत्परेण च ॥ एकद्वि आदिभेदाः स्युरिदं साधारणंस्मृतमिति ॥ एकादिकाएकोत्तरा व्यस्ता अंकाः क्रमस्थि ५।२। तैर्भाज्याः ॥ लब्धे गुणिताः संतरस्पर्धे ॥ यथा ॥ पंचानाम धोरूपं भेदाः १ तेपंचानांभाग महत्त्वावाप्तं पंच तैर्द्वितीयस्थानचतुरः संगुणपाः २० पंस्थाभ्यां द्वाभ्यांभागे हृते लब्धं दश १० तैस्त्रत्ती यस्थास्त्री नसंगुणपा ३० पस्थे त्रिभिर्भक्ते लब्धं १० तैश्चतुर्थस्थाने द्वे २ संगुणपाधस्थैश्चतुर्भिर्भक्ते लब्धं पंच ५ तैः पंचस्थानमेकं संगुणपा ५ धस्थैः पंचभि

त्रिंशत्स्वरूपाः ३१ सुनफानफाख्याः षष्टित्र १८० त्रयंद्वौरधरस भेदाः ॥ इच्छाविकल्पैः क्रमशो भिनीयनीते निवृत्तिपुनरन्यनीतिः ॥४॥

भिर्भक्ते लब्धमेकं १ एवं कल्पाः ५।१।१०।५।१ एकादिका ज्ञेयाः ॥ यथा ॥ एकविकल्पाः पंच ५ द्विविकल्पाः दश १० त्रिविकल्पा दश १० चतुर्थविकल्पाः पंच ५ पंचवि कल्पाः एकः १ एवमेकत्रिंशत्सुनफानफाः ॥ तेयथा ॥ चन्द्राद्वितीये भौमः १ बुध २ गुरुः ३ शुक्रः ४ शनिः ५ एवमेकविकल्पाः पंच ५ ॥ कुजबुधौ ६ कुजजीवौ ७ कुजशु क्रौ ८ कुजशनी ९ बुधगुरू १० बुधशुक्रौ ११ बुधशनी १२ गुरुशुक्रौ १३ गुरुशनी १४ शुक्रशनी १५ एवं द्विविकल्पा दश १० ॥ अथ त्रिकल्पाः ॥ कुजबुधजीवाः १६ कुजबु धशुक्राः १७ कुजबुधशनयः १८ कुजगुरुशुक्राः १९ कुजगुरुशनयः २० कुजशुक्रशनयः २१ बुधगुरुशुक्राः २२ बुधगुरुशनयः २३ बुधशुक्रशनयः २४ गुरुशुक्रशनयः २५ एवं त्रिविकल्पा दश १० ॥ अथ चतुर्विकल्पाः ॥ कुजबुधगुरुशुक्राः २६ कुजबुधगुरुशनयः २७ कुजबुधशुक्रशनयः २८ कुजगुरुशुक्रशनयः २९ बुधगुरुशुक्रशनयः ३० एवं चतुर्विकल्पाः पंच ५ ॥ कुजबुधगुरुशुक्रशनिभिः पंचविकल्पा एकः ३१ ॥ एवमेकत्रिंशत्सुनफायोगाः ॥ अनेनैव विधिना चन्द्रा

७४

व.मरी.
३८

द्वादशांशैः षष्ठेनकायोगाः एकत्रिंशत् ३१ अथ दुरधुरायोगविकल्पाः ॥ तत्र प्रस्तारभावाक्रम शोभिनीयेन प्रस्तुताः ॥ एको द्वितीये १ द्वादशे द्वितीयः २ द्वितीये एको द्वितीये द्वाद-
शे यथा ॥ भौमबुधौ १ बुधभौमौ द्वितीय ३ कुजगुरू ३ गुरुकुजौ ४ कुजशुक्रौ ५ शुक्रकुजौ ६ कुजशनी ७ शनिकुजौ ८ बुधगुरू ९ गुरुबुधौ १० बुधशुक्रौ ११ शुक्रबुधौ १२ बुधशनी १४
गुरुशुक्रौ १५ शुक्रगुरू १६ गुरुशनी १७ शनिगुरू १८ शुक्रशनी १९ शनिशुक्रौ २० अथैको द्वितीये द्वादशे द्वितीये द्वौ द्वादशे चैकः ॥ तद्यथा ॥ कुजो बुधजीवौ १ बुधजीवौ कुजः २
कुजो बुधशुक्रौ ३ बुधशुक्रौ कुजः ४ कुजो बुधशनी ५ बुध[illegible] ६ बुधशनी कुजः ६ कुजो गुरुशुक्रौ ७ गुरुशुक्रौ कुजः ८ कुजो गुरुशनी ९ शनिगुरू कुजः १०
कुजशुक्रशनी ११ शुक्रशनी कुजः १२ बुध कुजगुरू १३ कुजगुरू बुधः १४ बुधकुजशुक्रौ १५ कुजशुक्रौ बुधः १६ बुधकुजशनी १७ कुजशनि बुधः १८
बुधशुक्रगुरू १९ गुरुशुक्रौ बुधः २० बुधो गुरुशनी २१ गुरुशनी बुधः २२ बुधशुक्रशनी २३ शुक्रशनी बुधः २४ गुरुः कुजबुधौ २५ कुजबुधौ गुरुः २६ गुरुः कुजशुक्रौ २७ कुज-
शुक्रौ गुरुः २८ गुरुः शुक्रशनी २९ शुक्रशनी गुरुः ३० गुरुर्बुधशुक्रौ ३१ बुधशुक्रौ गुरुः ३२ गुरुर्बुधशनी ३३ बुधशनी गुरुः ३४ गुरुः शुक्रशनी ३५ शुक्रशनी गुरुः ३६ । शुक्रः कु-
जबुधौ ३७ कुजबुधौ शुक्रः ३८ शुक्रः कुजगुरू ३९ कुजगुरू शुक्रः ४० शुक्रः कुजशनी ४१ कुजशनी शुक्रः ४२ शुक्रो बुधगुरू ४३ बुधगुरू शुक्रः ४४ । शुक्रो बुधशनी ४५ ।
बुधशनी शुक्रः ४६ शुक्रो गुरुशनी ४७ गुरुशनी शुक्रः ४८ शनिः कुजबुधौ ४९ । कुजबुधौ शनी ५० शनिः कुजगुरू ५१ कुजगुरू शनी ५२ शनिः कुजशुक्रौ ५३ कुजशुक्रौ
शनी ५४ शनिर्बुधगुरू ५५ बुधगुरू शनी ५६ शनिर्बुधशुक्रौ ५७ बुधशुक्रौ शनिः ५८ शनिर्गुरुशुक्रौ ५९ । गुरुशुक्रौ शनी ६० एवमेकत्र जाता अशीतिः ८० ॥ अथै-
को द्वितीये द्वादशे त्रयः ॥ द्वितीये त्रय एको द्वादशे ॥ तद्यथा ॥ कुजो बुधगुरुशुक्राः १ बुधगुरुशुक्राः कुजः २ कुजो बुधगुरुशनयः ३ बुधगुरुशनयः कुजः ४ कुजो
बुधगुरुशनयः ५ बुधगुरुशनयः कुजः ६ कुजो गुरुशुक्रशनयः ७ गुरुशुक्रशनयः कुजः ८ बुधः कुजगुरुशुक्राः ९ कुजगुरुशुक्राः बुधः १० बुधः कुजगुरुशनयः ११
कुजगुरुशनयो बुधः १२ बुधः कुजशुक्रशनयः १३ कुजशुक्रशनयो बुधः १४ बुधो गुरुशुक्रशनयः १५ गुरुशुक्रशनयो बुधः १६ गुरुः कुजबुधशुक्राः १७ कुजबु-
धशुक्राः गुरुः १८ गुरुः कुजबुधशनयः १९ कुजबुधशनयो गुरुः २० गुरुः कुजशुक्रशनयः २१ कुजशुक्रशनयः गुरुः २२ गुरुः बुधशुक्रशनयः २३ बुधशुक्रशनयो गु-
रुः २४ शुक्रः कुजबुधगुरवः २५ कुजबुधगुरवः शुक्रः २६ शुक्रः कुजबुधशनयः २७ कुजबुधशनयः शुक्रः २८ शुक्रः कुजगुरुशनयः २९ कुजगुरुशनयः शुक्रः ३०

राम

शुक्रौ बुधगुरुशनयः ३१ बुधगुरुशनयः शुक्रः ३२ शनिः कुजबुधगुरवः ३३ कुजबुधगुरवः शनिः ३४ शनिः कुजबुधशुक्राः ३५ कुजबुधशुक्राः शनिः ३६ शनिः कुजगु
शुक्राः ३७ कुजगुरुशुक्राः शनिः ३८ शनिर्बुधगुरुशुक्राः ३९ बुधगुरुशुक्राः शनिः ४० एवं विंशत्युत्तरं शतं १२०॥ अथ द्वितीये एकः द्वादशे चत्वारः॥ चत्वारो द्विती
ये द्वादशे चैकः॥ तद्यथा॥ कुजो बुधगुरुशुक्रशनयः १ बुधगुरुशुक्रशनयः कुजः २ बुधः कुजगुरुशुक्रशनयः ३ कुजगुरुशुक्रशनयो बुधः ४ गुरुः कुजबुधशु
क्रशनयः ५ कुजबुधशुक्रशनयो गुरुः ६ शुक्रः कुजबुधगुरुशनयः ७ कुजबुधगुरुशनयः शुक्रः ८ शनिः कुजबुधगुरुशुक्राः ९ कुजबुधगुरुशुक्राः शनिः १०
एवं त्रिंशदुत्तरं शतं १३०॥ अथ द्वौ द्वादशे द्वावेव द्वितीये द्वौ द्वितीये द्वावेव द्वादशे॥ तद्यथा॥ कुजबुधौ गुरुशुक्रौ १ गुरुशुक्रौ कुजबुधौ २ कुजबुधौ गुरुशनी ३ गुरुशनी
कुजबुधौ ४ कुजबुधौ शुक्रशनी ५ शुक्रशनी कुजबुधौ ६ कुजगुरू बुधशुक्रौ ७ शुक्रबुधौ कुजगुरू ८ कुजगुरू बुधशनी ९ बुधशनी कुजगुरू १० कुजगुरू शुक्रशनी ११ शु
क्रशनी कुजगुरू १२ कुजशुक्रौ बुधगुरू १३ बुधगुरू कुजशुक्रौ १४ कुजशुक्रौ बुधशनी १५ बुधशनी कुजशुक्रौ १६ कुजशुक्रौ गुरुशनी १७ गुरुशनी कुजशुक्रौ १८ बु
धगुरू कुजशनी १९ कुजशनी बुधगुरू २० कुजशनी बुधशुक्रौ २१ बुधशुक्रौ कुजशनी २२ कुजशनी गुरुशुक्रौ २३ गुरुशुक्रौ कुजशनी २४॥ बुधगुरू शुक्रश
नी २५ शुक्रशनी बुधगुरू २६ बुधशुक्रौ कुजशनी २७ कुजशनी बुधशुक्रौ २८ गुरुशुक्रौ बुधशनी २९ बुधशनी गुरुशुक्रौ ३० एवमेकं षष्ट्युत्तरशतं १६० अथ द्वौ द्वितीये
॥ त्रयो द्वादशे त्रयो द्वितीये द्वौ द्वादशे॥ तद्यथा॥ कुजबुधौ गुरुशुक्रशनयः १ गुरुशुक्रशनयः कुजबुधौ २ कुजजीवौ बुधशुक्रशनयः ३ बुधशुक्रशनयः कुजजीवौ ४
कुजशुक्रौ बुधजीवशनयः ५ बुधजीवशनयः कुजशुक्रौ ६ कुजशनी बुधगुरुशुक्राः ७ बुधगुरुशुक्राः कुजशनी ८ बुधगुरू कुजशुक्रशनयः ९ कुजशुक्रशनयो बुधगु
रू १० बुधशुक्रौ कुजगुरुशनयः ११ कुजगुरुशनयो बुधशुक्रौ १२ बुधशनी कुजगुरुशुक्राः १३ कुजगुरुशुक्रा बुधशनी १४॥ गुरुशुक्रौ कुजबुधशनयः १५ कुजबुधशनयो
गुरुशुक्रौ १६ गुरुशनी कुजबुधशुक्राः १७ कुजबुधशुक्रा गुरुशनी १८ शुक्रशनी बुधगुरुकुजाः १९ कुजबुधगुरवः शुक्रशनी २० एवमेकाशीत्युत्तरशतं १८०॥

बृह०सुरी०
३९

दुरधरयोगः॥४॥ सुनफानफयोः फलमालिन्याह॥ स्वपमिति॥ स्वोपार्जितं धनं॥ नृपस्तत्तुल्योवा॥ बुद्धिवित्तकीर्त्तिभिर्युक्तः ईदृशः सुनफायोगजो भवति॥ अप्रतिहतः स्वामी
रोगदेह॥ विनयादिगुणायुक्तः। प्रथितयशाः शब्दादिविषयोप्यसुखयुक्तः॥ अतुलेपालंकाराधेरवेषः॥ निर्वृत्तो मनो दुःखहीनः। ईदृगनफांजोनरः॥५॥ उरधराकेमद्रुम
योः फलं वसंततिलकेनाह॥ उत्पन्नेति॥ यत्र तत्रोत्पन्नैर्भोगैः सुखयुतः धनैरश्वादिभिरनेकैर्युक्तः दातासमीचीनसेवकः॥ ईदृशुरधुराजः स्यात्॥ मलिनवासाः दुःखी
स्वकुलाविचित्कर्मकृत्॥ निर्द्धनः परकर्मकृत् दुष्टस्वभावः नृपसुतोपि केमद्रुमे ईदृशः स्यात्॥६॥ सुनफादीनां सामान्यफलमलाय हवशादिशेषफलमाह॥ उत्सा
हेति॥ उद्योगशीलः॥ रणप्रियः॥ धनी। असमीक्षितकारी॥ कुजे योगकर्त्तरीदृग्भवति॥ दक्षः शोभनभाक्॥ नृत्यचित्रपुस्तकलिपिषु कुशलः बुधे योगकर्त्तरीदृग्भवति॥ २

स्वयमधिकृतवित्तः पार्थिवस्तत्समोवा भवति हि सुनफायां धीधनाख्यातिमांश्च॥ प्रचुरगदशरीरः शीलवान्ख्यातकीर्त्तिर्विषयसुखसुवेषो निर्वृत्तश्चान
फायां॥५॥ उत्पन्नभोगसुखभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागान्वितो दुरधराप्रभवः सुभृत्यः॥ केमद्रुमे मलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेष्याः खलाश्च नृपतेरपि वं
हि शजाताः॥६॥ उत्साहशौर्यधनसाहसवान्महीजे सौम्येः पटुः सुवचनो निपुणः कलासु॥ जीवोर्थधर्मसुखवान्नृपपूजितश्च कामी भृगौ बहुधनो विष २४
योपभोक्ता॥७॥ परविभवपरिच्छदोपभोक्तारवितनयो बहुकार्यकृद्गणेशः॥ अशुभकृदुडुपोन्हि दृश्यमूर्त्तिर्गलिततनुष्वशुभो न्यथान्यहृद्यैः॥८॥

धनी धर्मी सुखी राजमान्यः॥ गुरुयोगकर्त्तरीदृक् स्त्रीलोलः॥ प्रभूतार्थः इंद्रियार्थोपभोगशीलः शुक्रे योगकर्त्तरीदृक्॥४॥७॥ शनैश्चरे योगकर्त्तरि स्वंस्वं दृश्यपारक्यंच तातस्य क
लंकलं पुष्यिता ययाह॥ परविभवेति॥ परार्जितानामैश्वर्याणां गृहवस्त्रवाहनादिपरिवाराणां भोक्ता॥ नानाकार्यकर्त्ता बहूनां स्वामी॥ शनौ योगकर्त्तरीदृक्॥ एवं ग्रहादिश्चेहे
योगकर्त्तरि ग्रहाणां फलं वाच्यं॥ अशुभकृदिति॥ चंद्रोह्नि दृश्यमूर्त्तिः सप्तमादिभावषट्कगतो निष्करो हारिः आरिकर्त्ता॥ गलिततनुरदृश्यशरीरो लग्नादिषड्भावगतः शुभए
ष्वर्यादिप्रदः॥ अन्यथाप्रकारांतरेणान्यत् विपरीतं दुःस्थं राजाख्यं॥ अयमर्थः॥ रात्रौ जन्मन्यदृश्ये च कार्ये चंद्रो शुभः दृश्यचक्रार्धे गतः शुभ इति॥ ॥८॥ ॥ ॥

राम
३९

लग्नाच्चं द्रादोपचयगतानां सौम्यानां फलं वसंतंतिलकेनाह ॥ लग्नादिति ॥ यस्य जन्मनि लग्नादुपचयस्थ ३ पगुरुसितास्त्रयोपि सुःसौ० संतैर्धनी ॥ चंद्रादुपच
यतैस्तैर्द्धनी ॥ लग्नाच्चंद्राद्वादुपचयगौत हासमो मध्यमधनः ॥ तिकृद्धनोनाल्पधनरः स्यर्थः ॥ तद्रूनतां मोलग्नाच्चंद्राद्दैस्त्रिस्तपचयगे० ल्पधनी किंचित्धन नालि
स्यर्थः ॥ अर्थादिवलग्नाच्चंद्राद्दोपचये सौम्यहीने निर्द्धनः ॥ अनेनैव शुभाशुभफलेषु विद्यमानेष्वपीरवाद्यल्पेनवाच्यं ॥ अयमर्थः ॥ लग्नाच्चंद्राद्दोपचयगाः सौम्याः केमद्रु
मा यशुभफलमप्यभिमृ यशुभमेव प्राधान्येन द्यफ्रदिति ॥ २ ॥ इति महीधरकृते वरज्जातकविवरणे चंद्रयोगाध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ अथयद्रयोगाध्यायः ॥ तत्रादौ चं
द्रादियुक्ते फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ तिग्मांशुरिति ॥ रविश्चंद्रयुतो यंत्राणां पाषाणानां च क्रियासु कुशलं नरं कुरुते १ कुजयुतः पापिनं २ बुधेन युतः क्रियाकुशलं ३ बु

लग्नारतीव वस्तुमानवसुमान्स्या शशांकात्सौम्यग्रहैरुपचयोपगतैः समस्तैः ॥ द्वाभ्यां समोल्पवसुमांश्च तदूनतायामस्वेष्वसत्स्वपि फलेष्विदमुत्कटे
न ॥ १२ ॥ इति चंद्रयोगाध्यायस्त्रयोदशः ॥ ॥ तिग्मांशुर्जनयेदिनांशुसहितो यंत्राश्मकारं नरं भौमेनाघ्नरतं बुधेन निपुणं धीकीर्तिसौख्यान्वितं ॥ क्रूरं
वाक्पतिनान्यकार्यनिरतं शुक्रेण रंगायुधैर्लब्धस्वं रविजेन धातुकुशलं भांडप्रकारे षु वा ॥ १ ॥ कूटस्त्र्यासवकुंभपण्यमशिवं मातुः सवक्रः शशी सत्स्रग्
प्रस्तरवा क्यमर्थनिपुणं सौम्यं प्रकीर्त्यान्वितं ॥ विक्रांतं कुलमुख्यमस्थिरमतिं वित्तेश्वरं सांगिरा वस्त्राणां ससितः क्रयादिकुशलं सार्किः पुनर्भूसुतं ॥ २ ॥

द्विपः सुखयुतं ३ गुरुयुतो विषमस्यभावं परकर्मकरं च ४ शुक्रयुतो मल्लादिक्रियपात्वक्रायायुधो श्च प्राप्तधनं ५ शनियुतो धातुयुतास्त्रा ध्रूत्पत्तिक्रियासु गैरिकादिषु च
पत्नीणं भांडप्रकाराः समुद्रकारय स्तेषु वा कुशलं कुरुते ॥ ६ ॥ कुजादियुतचंद्रफलमाह ॥ कूटइति ॥ कूटार्निपण्यानियस्य तं ॥ कूटपण्यं ज्यायाम प्रतिरूपक्रियया विक्रय
शीलं ॥ नाया ॥ मद्यस्यकुंभानां च विक्रयकरं ॥ १ ॥ ननायं च सगुरुश्चंद्र २ वा ससोकपारौ निपुणं तनुवायं ॥ आदिपदात्सीवनरंजनजनकं पविक्रयेष्वपि कुशलं शुक्रयुत
श्चंद्रः ॥ ४ ॥ यास्त्रे रिणी पापतिहितासवर्णा कामतः अपेत ॥ अक्षताच क्षताचैव पुनर्भूः संस्कृता पुनरितिपुनर्भूलक्षणं ॥ तत्र शनियुतेश्चंद्रः कुरुते ॥ ४ ॥ २ ॥ २ ॥ २

वृ॰ म॰ टी॰
४०

बुधादियुतकुजस्य फलं स्वग्धारयाह ॥ म्लेच्छादीति ॥ म्लेच्छपुष्यवल्कलैः सेल्लार्थैः कूटैः कृत्रिमद्रव्यैश्च व्यवहारकरो वाणिक्शनियुक्तेतिपुरुः कुशलः । बुधयुते कुजे नगरे धिकृतः राजा बालपधनो विप्रो वा गुरुयुते कुजे गोपालः ॥ वृद्धयोरु ॥ चतुरः परस्त्रीसक्तवित्तवः इष्टाप्सु कुयुते कुजे ३ उः खीबी मिथ्याप्रतिज्ञाकर्ता निंदितो ॥ स्त्रयायुतश्च शनियुते कुजे भवति ३ ॥ शुक्रादिपुतबुधस्य स्पकादियुतगुरोश्च फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ सोम्यरति ॥ रंगचरो मल्लादिकः गानवल्लभः । नर्तनकुशलश्च गुरुयुते बुधे वचनकुशलः ॥ भूमेर्गणानां नरसंघानां च स्वामी शुक्रयुतेपि स च नरेश्वः ॥ लंघकोगुरुः वञ्चनाति कमीच शनियुते बुधे ३ ॥ शनिः

प म्लेच्छादिस्नेहकूटैर्व्यवहरति वणिग्वा ऊपो दासलोसौ पुष्पध्यक्षः सजीवे भवति नरेंति याप्त विंत्तो द्विजो वा ॥ गोपो मल्लोथ दक्षः परयुवतिरतो
८ शूलकुसासुरेज्येङः खान्तीसत्यसंधः ससर्वैलिनयेभूमिजेर्निंदितश्च ॥ ३ ॥ सौम्ये रंगचरो वृहस्पतियुते गीतप्रियो न स्त्वा चाग्मी भूगणपः सि
तेन मृदुना मायापटुर्लंपटः ॥ सद्विद्योधनः दारवान्बहुगुणः शुक्रेण युक्ते गुरौ ज्ञेयः स्मश्रुकरो सितेन घटकृज्जातोन्नकारोपि वा ॥ ४ ॥ असि
तस्सितसमागमेल्पचक्षुर्युवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः भवति च लिपिलेख्यचित्रवेत्ता कथितफलैः परतो विकल्पनीयाः ॥ ५ ॥ इतिग्रहयोगाध्याये

३ शोभनविद्यायुतः धनकलत्रयुतः ॥ विनयादिगुणाद्यश्च शुक्रयुते गुरौ २ नापिः ॥ कुंभकारो वा सूपकारो वा शनियुते गुरौ २ ज्ञेयः ४ शनियुतशुक्रफलं आदि
फले च पुष्पिताग्रयाह ॥ असितेति ॥ मंदनेत्रः स्त्रीणामाश्रयेण लब्धधनः ॥ तिपिरक्षरविन्यासः पुस्तकं लेखकर्म चित्रमालेख्यं ते ऽभिज्ञाता ॥ ईदृशः ॥ शनि
युते शुक्रे भवति ॥ कथितेति पर तोधिकयोगेपि उक्तफलं कल्प्यं ॥ यथा ॥ रवींदुकुजयोगे रवीदुयोगे यत्फलं रविकुजयोगे यत्फलं चेंदुकुजयोगे च यत्
फलं त्रयमपि वाच्यं ॥ एवं द्वित्रिचतुःग्रहयोगे विग्रहयोगे च सर्वाणि फलानि वाच्यानी त्यर्थः ॥ इति महीधरकृते वृहज्जातकविवरणे द्विग्रहयोगाध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ अथ प्रव्रज्यायोगाध्याय ॥ तत्रादौ चतुरादिग्रहैरेकस्थैः प्रव्रज्यां शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ एकस्थैरिति ॥ यत्र तत्र राशौ चत्वारः पंच षट्

राम
४०

सत्तवाएकस्थायदाग्रहाः सर्वेच बलहीनास्तदाप्रव्रज्यानभवति॥ चतुरादिभिरेकगानामध्यायद्येकोपिबलीतदैवप्रव्रज्यापदावहवोबलिनस्तदावहुः प्रव्रज्याःस्युः
एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलिभिः प्रव्रज्यायोगः॥ ताश्चपरवलयुतेर्माभौमेद्यादिभिः शाक्याद्यः क्रमात्स्युः॥ अयमर्थः॥ चतुरादीनामेकस्थानांमध्यात्कुजेबलव
तिशाक्योरक्तपटोबौद्धोवा१ बुधेसवलेआजीवकः एकदंडी२ गुरौसवलेभिक्षुस्त्रिदंडी३ चंद्रेसवलेवृद्धश्रावकः कापालिकइत्यर्थः४ वृत्तभंगभयात्श्रावक
पदलोपः भृगौसवलेचरकः चक्रचरः५ शनौसवलेनिर्ग्रंथः क्षपणकः६ रवौसवलेव।न्याशनोमूलफलाशनस्तपस्वी७ एवंबलवतग्रहःस्यात्प्रव्रज्या
ज्ञेया॥ वहुषुबलवत्सुबलाधिक्यक्रमेण॥ पराजितैरिति॥ शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहैरन्यग्रहपराजितैः प्रव्रज्याच्युतिर्वाच्यायहोक्तंप्रव्रज्यामात्रायपुन

एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जातः पृथग्वीर्यगैः शाक्याजीवकभिक्षुवृद्धचरकानिर्ग्रंथवन्याशनाः॥ माहेयज्ञगुरुक्षपाकरसित
प्रभाकरीनैःक्रमात्प्रव्रज्याबलिभिःसमाः पराजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिः॥१॥ रविलुप्तकरैरदीक्षिताबलिभिस्तद्गतभक्तयोन
राः॥ अभियाचितमात्रदीक्षितानिहतैरन्यनिरीक्षितैरपि॥२॥

स्य जातीस्यः॥१॥ अत्रैवविशेषंवैतालीयेनाह॥ रविलुप्तेति॥ चतुरादीनामेकस्थानांयावंतोबलिनस्तावंतः प्रव्रज्याः प्रदारस्युक्तं॥ तत्रापिबलिनांमध्ये
यावंतोस्तमितास्तेष्व प्रव्रज्यांनददति। किंतुतद्गतभक्त्यस्तत्प्रव्रज्याप्रव्रजितानांभक्तिभाजंभवंति॥ अभियाचितेति॥ बलिभिर्निहतैर्ग्रहयुद्धेऽन्यग्रहजितैर
न्यग्रहदृष्टैश्चाभियाचितमात्रेणादीक्षिताः॥ दीक्षाप्रार्थनपराननुतदीक्षांप्राप्नुवंतीत्यर्थः॥ ननुपराजितैः पूर्वप्रव्रज्याप्रच्युतिरुक्ता॥ अत्रपुनः प्रव्रज्याः प्रार्थ
नमुच्यतइतिविरोधः उच्यते। बलीग्रहोग्रहयुद्धेऽन्येनजितः सन्नकेनापिदृष्टस्तेनतदाप्रव्रज्यांगृहीत्वात्यजति॥ यदाजितोप्यन्येनदृष्टस्तेनतदाप्रव्रज्यामर्थयमानोपि
नाप्नोति॥ साचप्रव्रज्यावलिनीतदीशायांस्यात्॥ तदुक्तं दीक्षानदानसमर्थोभवतियदाबलेनसंयुक्तः॥ तस्यैवदशाकालेदीक्षांलभतेनरोवदपमिति॥२॥३॥

बृह० मही० ४१

चतुरादिभिरेकस्थैर्विनापि प्रव्रज्यायोगं शालिन्याह ॥ जन्मेशइति ॥ नजन्मकालेयद्यशीर्चंद्रसद्राशी जन्मेशः सपश्यन्सै रदृष्टः शनिं पश्यति तदा प्रव्रज्यायोगः ॥ सचशनिजन्मेशयोर्यो वली तत्संबंधी तद्दशायांच ॥ तदुक्तं ॥ जन्मव्यापिकवरकोणं जन्मशनी दृग् हृहि॥ न्यादि ॥ तस्य न्यादिकवाद्यानेवलिनस्य होड्तलकालं ॥ अस्यार्थः ॥ यस्यवेक्षते शनिं जन्मपतिर्यदेरदृष्टः ॥ तस्य दीक्षादानं वविनो दशाभवतितत्कालमिति ॥ आर्किरिति ॥ शनिर्वलहीनं जन्मेशं वापश्यतितदाशत्युक्तप्रव्रज्या ॥ तदुक्तं ॥ सणिदिःवलहीनोजन्मस्तराणेभराहणि गाथां ॥ अस्यार्थः ॥ शनिदृष्टेवलहीने जन्मनाथे भणाजवि दीक्षामिति ॥ दीक्षामिति ॥ यत्रतत्रस्थश्चंद्रो यदि शनिद्रेष्काणगः कुजेशांशस्तरनवांशगश्च निदृष्टो ॥ नैरदृष्टश्चतदापि प्रात्युक्तप्रव्रज्या ॥ तदुक्तं ॥ कोणस्स विद्रिकाणे न्नरहोदस्सखीतस्स

जन्मेशोऽन्यैर्यद्यदृष्टोर्कपुत्रंपश्यत्यार्किर्जन्मपंवावलोनं ॥ दीक्षां प्राप्नोत्यार्किद्रेष्काणसंस्थे भौमार्कांशे सौरदृष्टे चचन्द्रे ॥ ३ ॥ सुरगुरुशशि

होरास्वार्किदृष्टासु धर्मगुरुरत्यनृपतीनां योगजस्तीर्थकृत्स्यात् ॥ नवमभवनसंस्थे मन्दगेऽन्यैरदृष्टे भवति नरपयोगे दीक्षितः पार्थिवेन्द्रः ॥ ४ ॥ इति श्रीवराहमिहिरविरचिते बृहज्जातके प्रव्रज्यायोगाध्यायः ॥ १५ ॥

गतं ॥ नक्कं सेवादिरो कोणेणसचरं सणविमुक्को ॥ अस्यार्थः ॥ कौणस्यापिद्रेष्काणोयदि भवतिशशीतदंशगोतःवकांशवादृष्टः कोणेनसर्वदर्शनविमुक्त इति ॥ ३ ॥ गतं ॥ नक्कं सेवादिरो कोणेणसचरं सणविमुक्को ॥ सुरगुर्विति ॥ गुरुचंद्र जन्मलग्नेषु शनिदृष्टेषु नवमेचगुरौ राजयोगे सर्वोते जातस्तीर्थकृन्नशास्त्रकर्त्ता इति ॥ य योगेराजापि दीक्षितस्यात् योगद्वयं मालिन्याह ॥ सुरगुर्विति ॥ गुरुचंद्र जन्मलग्नेषु शनिदृष्टेषु नवमेचगुरौ राजयोगे ॥ राजयोगाभावेऽपि दीक्षामाप्नोति ॥ तदुक्तं ॥ नवस्थानस्थोतः स्यात् द्वितीयमाह ॥ नवमेति ॥ अन्यग्रहादृष्टे शनौ नवमे नृपयोगे जातो राजा दीक्षितो भवति ॥ नृपयोगस्याभावयोगेऽस्मिन्दीक्षितो नरो जातः ॥ निस्संदिग्धं प्रव्रजेद्योगरोयदिस्थितः सर्वदर्शनैर्विमुक्तः ॥ नरनाथयोगजातोन्योपिसनदीक्षितो भवति ॥ नृपयोगस्याभावयोगे ॥ स्यास्यंप्रभावेनेति ॥ ४ ॥ ॥ इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातविवरणे प्रव्रज्याध्यायः पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ ॥ श्री ॥

राम

४१

अथ नक्षत्रराशिशीलाध्यायः ॥ चन्द्रसुज्यमाननक्षत्रवशीलं चतुर्दशार्याभिराह ॥ एकैकपादनक्षत्रफलमाह ॥ प्रियभूषणा इति ॥ मदनवल्लभः शोभनाः
जनप्रियः कार्यपटुः बुद्धिमान् ईदृगश्विनीजातः ॥ बहुवचनं तारकापेक्षया ॥ प्रारब्धकर्मणां मंतगः सत्यवादी चतुरः सुखी ॥ ईगभरणीजातः ॥ १ ॥ बहुभुगिति ॥
प्रभूताहारः परस्त्रीरतः तेजस्वी ॥ प्रसिद्धः ॥ जनप्रसिद्धः ॥ इदृक्कृत्तिकाजः ॥ प्रियभाषी ॥ शास्त्रोक्तशुद्धिकर्ता ॥ मधुरवाक् निश्चलबुद्धिः सुंदरदृष्टयो
हि णीजातः ॥ २ ॥ चपल इति ॥ क्रियास्वनवस्थितः दक्षः ॥ भयाकुः ॥ प्रियवक्ता उद्यमी ॥ वित्तवान् भोगशीलः ईदृग्मृगशिरोजातः ॥ शठः परकार्यविमुखः ॥ तद्

प्रियभूषणः सुरूपः सुभगो दक्षोऽश्विनीषु मतिमांश्च ॥ कृतनिश्चयसत्यपरोऽदक्षः सुखितश्च भरणीषु ॥ १ ॥ बहुभुक्परदाररतस्तेजस्वी कृ र

त्तिकासु विख्यातः ॥ रोहिण्यां सत्यशुचिः प्रियंवदः स्थिरमतिः सुरूपश्च ॥ २ ॥ चपलश्चतुरो भीरुः पटुरुत्साही धनी मृगे भोगी ॥ शठगर्वितः

दुर्मेधा कृतघ्नो हिंस्रः पापश्चार्द्रायाम् ॥ ३ ॥ दान्तः सुखी सुशीलो दुर्मेधा रोगभाक् पिपासुश्च ॥ अल्पेन च संतुष्टः पुनर्वसौ जायते मनुजः ॥ ४ ॥ शान्तात्मा सुभ
गः पंडितो धनी धर्मसंश्रितः पुष्ये ॥ शठः सर्वभक्ष्यपापः कृतघ्नधूर्तश्च भौजंगे ॥ ५ ॥ बहुभृत्यधनो भोगी सुरपितृभक्तो महोद्यमः पित्र्ये ॥ प्रि
यवाक् दाता द्युतिमानटनो नृपसेवको भाग्ये ॥ ६ ॥ सुभगो विद्याप्तधनो भोगी सुखभाक् द्वितीयफाल्गुन्याम् ॥ उत्साही धृष्टः पानपो घृणी तस्करो हस्ते ॥ ७ ॥ नैनो

तु ॥ वचसा मनसा यच्च दृश्यते कार्यं न तत्परः ॥ कर्मणा विपरीतश्च स सठः सम्भिरिष्यत इति ॥ मानी कृतसकृतहंती तिकृतघ्नः वधपरः ॥ पापकृत दृगार्द्रजः ॥ ३ ॥
दांत इति ॥ तपस्के शसह ॥ सुखभाक् ॥ शोभनशीलः ॥ जडः व्याधिमान् तर्षार्त्तः स्तोकार्थेन संतुष्टः ईदृक् पुनर्वसुः ॥ ४ ॥ शांतात्मेति ॥ जितेंद्रियः जनप्रियः ॥ शा
स्त्रवित् ॥ वित्तमान् ॥ धर्मरतः ईदृक्पुष्यजः ॥ परकार्यविमुखः सर्वभक्षः ॥ संचयेशी स्त्री दीसाम्निर्वा ॥ पापरतः ॥ अनुपकृति मः ॥ वंचकः ॥ उक्तं च ॥ मुखं पम
स्त्र ॥ वित्तमान् ॥ धर्मरतः ईदृक्पुष्यजः ॥ परकार्यविमुखः ॥ सर्वभक्षः ॥ हृदयेकर्त्री सममंत्रिविधंश्च र्तलक्षणमिति ॥ ५ ॥ बहुभृत्येति ॥ बहुसेवको बहुधनः भोगभाक् देवपितृभक्तिमान् ॥ महोत्साहः ईदृ
दृग्मघाजः ॥ प्रियभाषी दानशीलः कांतियुक्तः भ्रमणशीलः राजसेवारतः ईदृग्पूर्वाजः ॥ ६ ॥ सुभग इति ॥ जनप्रियः विद्यया प्राप्तधनं येन ॥ भोगयुक्तः ॥ सुखी ॥

वृ॰ मू॰ टी॰
४२

चित्रेति ॥ नानाविधवस्त्रपुष्पधारी। शोभननेत्रावयवः ईदृक् चित्राजः विनयी। क्रयविक्रयवित् ॥ दयालुः ॥ अभिमतभाषी धर्मरतः ईदृक् स्वातौ ॥ ८ ॥ ईर्ष्यु
रिति ॥ परर्द्धिमत्सरी लोभाभिभूतः। सुरूपः संभाषणदक्षः विरोधाकृत्। ईदृक् विशाखाजः ॥ ईश्वरः परदेशवसनशीलश्च। क्षुधापाश्यसहनः। धम
णः ईदृगनुराधाजः ॥ ९ ॥ ज्येष्ठास्विति ॥ स्वल्पसुहृत् ॥ संतोषी धर्मरतः ॥ भूरिरोषः ॥ ईदृक् ज्येष्ठाजः गर्वितः बहुधनः सुखवान् हिंसानिवृत्तः एकमतिः
भोगरः ईदृङ्मूलजः ॥ १० ॥ उषेति ॥ इष्टमभिमतमानदजनकं च कलत्रं च यस्य सः वितः स्थिरप्रेमा ईदृक् पूर्वाषाढजः। विनयी ॥ धर्मज्ञः प्रभूतसुहृत्। उपका
रवित्। जनप्रियः ईदृगुत्तराषाढजः ॥ ११ ॥ श्रीमानिति ॥ श्रीयुतः पंडितः शोभनस्त्रीकः धनी। जनविदितः ईदृक् श्रवणजः ॥ रातुं शीलः। ईश्व

चित्रांबरमाल्यधरः सुलोचनांगश्च भवति चित्रायां ॥ दांतो वणिक्कृपालुः प्रियवाग्धर्माश्रितः स्वातौ ॥ ८ ॥ ईर्ष्युर्लुब्धो द्युतिमान्वचनपटुः कलहरु
चिर्विशाखासु ॥ आढ्यो विदेशवासी क्षुधालुरटनोनुराधासु ॥ ९ ॥ ज्येष्ठासु न बहुमित्रः संतुष्टो धर्मकृत्प्रचुरकोपः ॥ मूले मानी धनवान्सुखी न हिंस्रः
स्थिरो भोगी ॥ १० ॥ इष्टानंदकलत्रो मानी दृढसौहृदश्च जलदेवे ॥ वैश्वे विनीतधार्मिकबहुमित्रकृतज्ञसुभगश्च ॥ ११ ॥ श्रीमाञ्छ्रवणे श्रुतवानुदारदा
रो धनान्वितः ख्यातः ॥ दाताढ्यः शूरो गीतप्रियो धनिष्ठासु धनलुब्धः ॥ १२ ॥ स्फुटवाग्व्यसनी रिपुहा साहसिकः शतभिषजि दुर्ग्राह्यः ॥ भाद्रपदासू
पि द्विग्नः स्त्रीजितो धनवान्पटुर्दाता ॥ १३ ॥ वक्ता सुखी प्रजावान्जितशत्रुर्धार्मिको द्वितीयासु ॥ संपूर्णांगः सुभगः शूरः शुचिरर्थवान्पौष्णे ॥ १४ ॥ इति न

रः। रणप्रियः। गीतवल्लभः। अर्थरुचिः ईदृग्धनिष्ठाजः ॥ १२ ॥ स्फुटवागिति ॥ स्पष्टवचनः। स्त्र्यादिव्यसनोपहतः। शत्रुघातकः ॥ असमीक्षितकार्यकृत्। दुराराध्यः। ईदृक्
रि शतभिषग्जातः ॥ दुःखितमनाः। नारीपराभूतः। धनी प्रवक्ता ॥ धनपटुरिति पाठे। स्त्रीभिर्जितं धनं यस्य। पक्षे धनपटुः धनार्जने चतुर इति ॥ धनसंचयकरः ईदृक् पूर्वा
भाद्रजातः ॥ १३ ॥ वक्तेति ॥ भाषणे दक्षः सुखयुतः बहुपुत्रपौत्रः ॥ जितारिः। धर्मशीलः ईदृगुत्तरजः ॥ संपूर्णावयवः। जनप्रियः रणप्रियः। परधनादिष्वलुब्धः धनः
ईदृग्रेवतीजातः ॥ एते नक्षत्रस्वभावाः अंशे सबले पूर्णाः मध्ये मध्याः। अबलेऽल्पाः ॥ १५ ॥ इति महीधरकृते जातकविवरणे नक्षत्रशीलम् षोडशः ॥ १६ ॥ १६ ॥

राम
४२

83

अथमेषादिसप्तराशिगतचन्द्रफलानिसप्तशार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ वृत्तेति ॥ वर्तुललोचनेत्रेपसस ॥ उष्णभोजी । शाकभोजी । स्वल्पभोजी च ॥ शीघ्रंप्रसी
दति ॥ भ्रमणः रतिप्रियः । निर्मांसजंघोरुसंधिः ॥ चलधनः । रणप्रियः ॥ स्त्रीप्रियः ॥ परधनकुशल ॥ कुत्सितनख ॥ भग्नमूर्द्धा । गविति ॥ भ्रातृमुख्यः । गुणी
त्यर्थः ॥ शास्त्राचिन्हविशेषेण हस्तले विन्हितः ॥ जले सभयः ॥ ईदृग्मेषस्थे चन्द्रे जातो भवति ॥ १ ॥ कान्त इति ॥ सुंदरः विशालगामी । विस्तीर्णोरुमुखः ॥ पृष्ठमुख
पार्श्वेषु चिन्हवान् ॥ दाता । कष्टर्थन्मसमर्थः । अप्रतिहतास्त्र ॥ उन्नतस्कंध ॥ स्त्रीजनकः ॥ ककाधिकः ॥ प्रथमजैः कुचौर्वित्तम् । पुत्रैश्च रहित ॥ जनप्रियः ॥ दृढमित्रः ।
क्षमावान् ॥ प्रदीप्तोदरानल ॥ स्त्रीप्रियः ॥ दृढमित्रः । यौवने वार्द्धके च सुखी ॥ अर्थाद्देव बाल्ये दुःखी ॥ ईदृग्वृषस्थे चन्द्रे जात ॥ २ ॥ स्त्रीलोल इति ॥ नारीष्व

रक्ता ताम्रदृग्गुरुस्मश्राकलघुमूरुक्षिप्रप्रसादोदनः कामी दुर्बलजानुरस्थिरधनः श्रूरोंगनावल्लभः सेवाज्ञः कुनखी ब्रणांकितशिरा मानी सहोदराग्रजः ली:
शास्त्रापाणितलेंकितोतिचपलस्तोये च भीरुः स्त्रिये ॥ १ ॥ कांतः खेलगतिः पृथुरुवदनः पश्चात्स्यपार्श्वांकितस्त्यागी लोकेश्व सहः प्रभुः ककुद्वान्क्षमाग्रज
श्लेष्मलः ॥ पूर्वैर्बन्धुधनात्मजैर्विरहितः सौभाग्ययुक्तः क्षमी दीप्ताग्निः प्रमदाप्रियः स्थिरसुहृन्मध्यांत्यसौख्यो गवि ॥ २ ॥ स्त्रीलोलः सुरतोपचारचतुरः
स्तांम्रेक्षणः शास्त्रवित्दूतः कुंचितमूर्धजः पटुमतिर्हास्येंगितद्यूतवित् । चार्वंगः प्रियवाक्प्रभक्षणरुचिर्गीतप्रियो नृत्यवित्क्लीबैर्याति रतिं समु
न्नतनसः श्चंद्रेत्रतीयर्क्षगे ॥ ३ ॥ आवक्रद्रुतगः समुन्नतकटिः स्त्रीनिर्जितः सत्सुहृद्दैवज्ञः प्रचुरालयः क्षयधनैः संयुज्यते चंद्रवत् ॥ ह्रस्वः पीनगलः स
मेतिचैवंशंसाम्नासुहृद्वत्सलस्तोयोद्यानरतिः स्ववेश्मसहिते जातः शशांके नरः ॥ ४ ॥

मिलाबुकः ॥ कामशास्त्रकुशलः ॥ रक्तनेत्रः ॥ पंडितः । परदेशप्रापकः ॥ कुटिलकेशः चतुरधो ॥ हासचेष्टितधूर्तान्निवेत्तीति ॥ सुंदरदेहः ॥ मधुरभाषी । बहुमुक्
गान्नरतिः ॥ बलज्ञः । बंधैस्सह प्रीतिमान् ॥ उन्नतनासिकः ईदृग्मिथुने चंद्रे जातः ॥ ३ ॥ आवकेति ॥ कुटिलशीघ्रगामी ॥ उच्चधनः ॥ प्रमदाभिभूत ॥ शोभनमि
त्रः । ज्योतिःशास्त्रवेत्ता । बहुगृहः । चन्द्रवत्क्षयेण धनेन च संयुज्यते ॥ कदाचिद्धनी । कदाचिन्निर्धन इत्यर्थः ॥ वामनः ॥ स्थूलकण्ठः । सांते ॥ प्रीतिमान् । मित्रे
ष्वनुरक्तः ॥ जपे उद्याने च प्रीतिमान् ॥ ईदृक्कर्के चन्द्रे जातः ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥ ४ ॥

बृ॰ मरी॰
४३

तीक्ष्णश्रुति ॥ अमर्षशीलः ॥ बहलकपोलः ॥ विस्तीर्णमुखः ॥ कपिलनेत्रः ॥ स्वल्पापत्यः ॥ भ्रमणाद्विष्टः ॥ प्रियमांसः वनपर्वतायस्थः निःकारण कोपशीलः
बुभुक्षापिपासाजठरदशनचित्तैरुत्पन्नरोगेनपीडित ॥ दाता ॥ पराक्रमी ॥ एकाचित्तः ॥ अभिमानी ॥ जननीवश्यः ॥ ईदृश सिंहगे चंद्रे जाता ॥ ५ ॥ व्रीडेति ॥ लज्जा
लस्याभ्यांमनोहरे दर्शनमेधयस्यः ॥ शिथिलस्कंधः ॥ शिथिलभुजश्च ॥ सुखयुतः ॥ मंडलकः ॥ सत्यभाषी ॥ गीतवाद्यपुस्तकादिकलासु चतुरः ॥ पण्डितः ॥
बुद्धिमान् ॥ संभोगलालसः ॥ परकार्यैर्वेश्मभिर्धनैश्च युक्तः ॥ अन्यदेशवासी ॥ स्त्रीजनकः स्तोकसंतानः ॥ ईदृग कन्यास्थे चंद्रे जातः स्यात् ॥ ६ ॥ देवेति ॥ देवा

तीक्ष्णः स्थूलहनुर्विशालवदनः पिंगेक्षणो लात्मजः स्त्री [illegible] कानन गः कुम्भाख्यकार्यो चिरं ॥ क्षुल्लसोदर दंत मानसरुजासंपी
डितस्त्यागवान्विक्रांतः स्थिरधीः सुगर्वितमना [illegible] ॥ ५ ॥ व्रीडामंथरचारुवीक्षणगतिः स्रस्तांसबाहुः सुखी श्लक्ष्णः सत्सर
लः क [illegible] कलासुकुशलः शास्त्रार्थविद्धार्मिक [illegible] सुरतप्रियः परगृहैर्वित्तैश्च संयुज्यते कन्यायां परदेशगः प्रियवचाः कन्याप्रजोल्पात्मजः
॥ ६ ॥ देवब्राह्मणसाधुपूजनरतः [illegible] शुचिः स्त्रीजितः प्रांशुरुन्नतनासिकः कृशचलद्गात्रोटनोर्थान्वितः ॥ हीनांगः क्रयविक्रयेषु कु
शलो देवद्विजानां [illegible] सुपकारकृद्विरहितस्त्यक्तोश्चतैः सप्तमे ॥ ७ ॥ पृथुलनयनवक्षा वृत्तजंघोरुजानुर्जनकगुरुवियुक्तः शैशवे
व्याधितश्च ॥ [illegible] पतिकुलपूज्यः पिंगलः क्रूरचेष्टो झषकुलिशखर्गांकस्पष्टपाणिर्जातः ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

द्विनामासरूह्

नां विप्राणां च संतानां च पूजनेतत्परतः ॥ मेधावी ॥ तदुक्तम् ॥ अतीतानां स्मृतिर्मेधा बुद्धिस्तत्कालवेदिनी ॥ शुभाशुभविचारज्ञः प्राज्ञः प्राज्ञैरुदाहृतमिति ॥ श्रो
त्रियः ॥ नारीवशः ॥ उच्चः ॥ उच्चप्राणः ॥ दुर्बलशिथिलशरीरः ॥ भ्रमणशीलः ॥ धनी ॥ अपरिपूरणाङ्गवयव ॥ क्रयविक्रयाभिज्ञः ॥ देवद्विजानामासुसुपपार्यं दृिती
यं नामपरस्य ॥ रोगवान् ॥ स्वजनानां हितकारी तैर्बंधुभिर्विमितो ॥ सत्यसक्तश्च ॥ ईदृक् तुलास्थे चंद्रे जाता ॥ ७ ॥ वृश्चिकचन्द्रफलमालिन्याह ॥ पृथुलेति ॥ विस्ती
र्णे नेत्रे वक्षस्थे यस्य ॥ वर्तुले जंघे ॥ ऊरुजानुनी यस्य मातापितृभ्याः उपदेशाकैरपि त्यक्तः ॥ बाल्ये रोगी ॥ राजकुले मान्यः ॥ कपिलः विषमस्वाभावः ॥ मीनवज्रि

राम
४३

धनुर्मृगयोः फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ व्यारी यैति ॥ दीर्घमुखग्रीवः पित्तसंबंधिनेन युक्तः ॥ दाता ॥ काव्यकृत् ॥ बलवान् ॥ आश्रयशील ः स्थूलदन्ताः क
पोलौ ग्रीवा नासिका च यस्य सः ॥ कार्ये द्यमी ॥ लिपिपुस्तकचित्रज्ञः ॥ नतस्कंधाः कुत्सितनखाः ॥ पीनबाहुः ॥ धाष्ट्र्ययुक्तः ॥ धर्मज्ञः ॥ बांधवद्वेषी ॥ हठाद् सं
नापाति ॥ सांते नैव वश्यः ॥ ईदृग धनुःस्थे चन्द्रे जातः ॥ ९ ॥ नित्यमिति ॥ सर्वे दात्मी पानुः उत्तकलत्रानाराधयति ॥ दांभिकः ॥ अधोभागे दुर्बलः ॥ शोभननेत्रः
कृशजघनः ॥ उत्कयाहकः ॥ यदुच्यतेत त्सहते वग स्तानी लर्थः ॥ सर्वजनप्रियः ॥ आलस्योपेतः ॥ शीतंनसहतो ॥ भ्रमणशीलः ॥ उदारवेषः ॥ कविः लोभा

व्यारी घ्रास्पशिरोधरः पित्तधनस्त्यागी कविः वीर्यवान्वक्ता स्थूलरदश्रवाधरनसः कर्मोघलः शिल्पवित् ॥ कुज्ञांगः कुनखीसमांसलभुजः
प्रागल्भ्यवान्धर्मविद्धः स्थिरमनाः समेतिच वशंसात्मैवसाधो भ्युदाः ॥ ९ ॥ नित्यं लालयति स्वबंधुतनयान्धर्मध्वजोधः कृशः स्वक्षः क्षामक
टिर्गृहीतवचनः सौभाग्ययुक्तोलसः शीतालुर्मनुजोटनश्रमकरेसत्वाधिकः काव्यकृत्सु भोगमजरांगनासुविरतः संसक्तालज्जोघ्र
णी ॥ १० ॥ कर मगलः शिरालुः खररोमदीर्घतनुः पृथुचरणो रूपष्टजघनास्यकटिर्जठरः ॥ मरवनितार्थपापनिरतः क्षयवृद्धियुतप्रिय
कुसुमानुलेपनसुहृद्घटजोधृसहः ॥ ११ ॥ जलधनेपरैभोक्ता सारवान्सानुरक्तः समरुचिरशरीरस्तुंगनासो रहलकः ॥ अभिभवतिसपत्नान्
स्त्रीजितश्चारुदृष्टिर्द्युतिनिधिधनभोगीपंडितश्चांसराशौ ॥ १२ ॥
भिम्रतः ॥ अगम्यासु स्वगोत्रजासुति हृष्टजाति सुचजरांगनासुवस्थस्त्रीसुचप्रसक्तः ॥ निर्लज्जः निर्दयः ॥ ईदृग्मनुजो मकरे चन्द्रे जातः ॥ १० ॥ कुम्भगचन्द्र
फलं नर्कुटेनाह ॥ करभेति ॥ उष्ट्रसमग्रीवाः ॥ शिरव्याप्त ककशलो मवद्कला अत्युच्चातनुरशीरयस्य ॥ विस्तीर्णपादौ सक्थिनी देहपश्चिमभागो नि
वस्यासैमुखंवस्ति श्चयस्य ॥ जठरोमरवैः ॥ परनार्यां परधने पापे वासक्तः ॥ उपचयापचययुतः प्रियाणि पुष्पसमालंभतंमित्राणि वस्य ॥ मार्गे च क्षेमः
ईदृक्कुंभगे चन्द्रे जातः ॥ ११ ॥ मीनचन्द्रफलमालिन्याह ॥ जधरेति ॥ जलोत्पन्नेनांसुक्ताफलादिधनानां परलाना श्च भोक्ता स्त्री सुवस्त्रेषु च प्रेमवान् अत्रमूर्त्ति
पिंडसुंदरं च शरीरं यस्य ॥ उच्चनासिकः ॥ विस्तीर्णमस्तकः ॥ रिपुपराभवकारी ॥ प्रमादावश्यः ॥ शोभननेत्रः ॥ कांतिनिधनाधनानांभोक्ता ॥ शास्त्रवित् ॥ ईदृ

बंधुदुहृद्वलात् लभ्य

दार

मीनकर्ककच्छ जातः ॥ १२ ॥

बृ० सूरी०
४४

उक्तराशिस्वरूपं भ्रमरविलसितेनाह ॥ बलवतीति ॥ चन्द्राक्रांतराशौ तद्राशिनाथे चन्द्रे च बलिनि एवं त्रिषु बलसु पूर्णं फलं भवति ॥ तेषां मध्याद् द्वयोर्बलिनोर्मध्यफलं ॥ एकस्मिन् बलिनि हीनम् ॥ त्रयाणां बलत्वे योक्तं फलं किंचिन्न स्यात् ॥ अन्येपि व्यारयम्त्र चर्चयितव्या नीया ॥ असमर्थ ॥ यत्र राशौ रकुजादय स्तद्राशौ तद्राशेर्व्याशो च बलवति वक्ष्यमाणं फलं पूर्णम् ॥ द्वयोर्बलिनोर्मध्यमानेत्रिषु बले शून्यमिति ॥ १३ ॥ इति चंद्रराशिभावः ॥ मेषवृषागतार्क फलमौपछंदसिकेनाह ॥ प्रथितइति ॥ विख्यातः ॥ दक्षः ॥ भ्रमणशीलः ॥ स्वल्पधनः ॥ शस्त्रधारिभिः ईदृग्मेषगेऽर्के जातः ॥ परंतु चांशे ॥ परमोच्चांशगेर्के न भ्रमणशील ॥ किंतु स्थिरो बहुधनी ॥ शस्त्रधारिभिः सेव्यश्च ॥ १ ॥ गवीति ॥ वासोभिः सुगन्धद्रव्यैः पण्यैश्च जीवति ॥ स्त्रीद्वेष्टा ॥ गीतवाद्येषु स्थ

बलवति राशौ तदधिपतौ वा स्वबलयुतः स्याद्यदि तुहिनांशुः कथितफलानामविकलदाता शशिवदतोन्ये प्यूह्यमिति चिंत्याः ॥ १३ ॥ इति
चंद्रराशिगुणाः ॥ अथ रविराशिगुणाः ॥ प्रथितश्चतुरोटनोल्पवित्तः क्रियगो त्रायुधभृद्धितुंगभागे ॥ गवि वस्त्रसुगंधपण्यजीवी व
निताद्विट् कुशलश्च गीतवाद्ये ॥ १४ ॥ विद्याज्योतिषवित्तवान्मिथुनगे भानौ कुलीरस्थिते तीक्ष्णोस्वः परकार्यकृच्छ्रमपथः क्लेशै
श्च संयुज्यते ॥ सिंहस्थे वनशैलगोकुलरतिर्वीर्यान्वितोज्ञः पुमान्कन्यास्थे लिपिलेख्यकाव्यगणितज्ञानान्वितः स्त्रीवपुः ॥ १५ ॥ जा
मध्य विक्रीयी — तस्तौलिनि शौंडिको ध्वनिरतो हेरण्यकोनीचरुक्क्रूरः साहसिको विषार्जितधनः शस्त्रांतगोलिस्थिते ॥ सत्स्त्योधनवान्धनुर्धरगते
तीक्ष्णो भिषक्कारुकोनीचोज्ञः कुवणिङ्मगे ल्पधनवान्धोन्यभाग्येरत ॥ १६ ॥

॥ ईदृग्वृषगेऽर्के जातः ॥ २ ॥ १४ ॥ मिथुनादि चतुःकर्कफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ विद्येति ॥ पंडितः ॥ ज्योतिषशास्त्रवेत्ता ॥ धनी ॥ ईदृग्मिथुनगेऽर्के ॥ ३
ति — उष्णोस्तिर पेक्षरत्सर्पं ॥ निर्धनः ॥ अन्यकार्यकर्त्ता ॥ खेदेन मार्गेण दुःखैश्च सदा युक्तः ॥ ईदृक्कर्कगेऽर्के ॥ ४ ॥ अरण्ये पर्वते गोष्ठे च प्रीतिर्यस्य तद्वासशीलस्स
र्यः ॥ बली ॥ मूर्खः ईदृक्सिंहगेऽर्के ॥ ५ ॥ लिपिरक्षरन्यासः ॥ लेख्यं विचित्रकर्म ॥ कवित्वं ॥ गणितशास्त्रविज्ञानं चैतैर्युक्तः ॥ नारीतुल्यशरीरः ॥ ईदृक्कन्यागे
र्के ६ ॥ १५ ॥ तुलादि चतुष्कफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ जात इति ॥ मद्यविक्रयी ॥ पथिघासक्त ॥ सवर्णकारः ॥ अनुचितकर्मकर्त्ता ॥ ईदृशस्तत्तुलार्के उ

५

यस्वभावः॥ असमीक्षितकार्यकर्त्ता॥ विषप्रयोगेणार्जितं धनं येन॥ शास्त्रेणान्नं नाशं गच्छतीति शस्त्रनिर्वाणाद्‌र्थः॥ ईदृशो ऽलिगे र्के॥८॥ सतां पूज्यः॥ धनी॥ क्रूरचेष्टः॥ वैयकर्मकृत॥ शिल्पिकर्मज्ञः॥ ईदृशो धनुरर्के॥९॥ कुलानुचितकर्मकृत॥ मूर्खः॥ कुत्सितवाणिज्यकर्त्ता॥ स्वल्पवित्तः॥ लोभी॥ परभाग्येरत॥ परार्थोपभोक्तेत्यर्थः॥ ईदृशो मकरगेऽर्के॥१०॥ २६॥ कुंभमीनार्कफलं चन्द्रार्कयोरेकराश्योश्च लक्ष्म साम्यं च वसन्ततिलकेनाह॥ नीच इति॥ कुलानुचितकारी॥ पुत्रैर्जनवस्त्रभेन च विरहितः॥ ईदृशः कुंभगेऽर्के॥११॥ जलोत्थमणिमुक्ताफलप्रवलादितत्पण्येन तद्विक्रयेण विभवऐश्वर्यं यस्य

नीचो घटे तनयभाग्यपरिच्युतो ऽस्वस्तोयोत्थपण्यविभवो वनितावृतोंऽसे॥ नक्षत्रमानवतनुप्रतिमे विभागे लक्ष्मादिशेत्तुहिनरश्मिदिनेशयुक्ते॥१७॥ इति रवेः॥ नरपतिसत्कृताटनचमूपवणिक्सधनाक्षततनुचौरभूरिविषयांश्च कुजः स्वगृहे॥ युवतिजितान्सुहृत्सुविषमान्परदाररतान्कुहकसुवेषभीरुपुरुषान्सितभे जनयेत॥१८॥ बौधे सहस्ततनयवान्विसुहृत्कृतज्ञो गांधर्वयुद्धकुशलः कृपणोऽभयार्थी॥ चांद्रेऽर्थवान्सलिलयानसमार्जितस्वः प्राज्ञश्च भूमितनये विकलः खलश्च॥१९॥

स्त्रीणां पूज्यः॥ ईदृशो मीनगेऽर्के॥१२॥ नक्षत्रमानवो राशिः पुरुषः कालांगानीत्यादिनोक्तः॥ तुंगे विभागे चन्द्रार्कयुक्ते चिन्हं वदेत॥ यथामेषस्यपौष्णं द्रार्कयोः॥ अयमर्थः॥ चन्द्रार्कौ यद्राशावेकगौ स राशिः कालपुरुषे यत्रांगे प्रदितः तत्र मशकातिलकादि चिन्हं वेत्॥ यथा मेषस्य यौष्णं द्रार्कयोः॥ शिरसि वृषस्य योर्मुखे इत्यादि॥ १७॥ इति रविराशिफलं॥ अथ मेषवृश्चिकतुलावृषस्य कुजफलं मकुठकेनाह॥ नरपतीति॥ राज्ञः पूज्यः॥ भ्रमणशीलः॥ सेनापतिः क्रयविक्रयः॥ धनी॥ व्रणितांगः॥ तस्करः॥ विप्रकीर्णेन्द्रियः॥ ईदृशो मेषालिगे कुजे॥ स्त्रीजितः॥ मित्रेषु क्रूरः॥ परस्त्रीसक्तः॥ कपटी॥ शोभनालंकारः॥ भार्यान्तः॥ निःस्नेहः॥ ईदृशो वृषतुलोः संस्थो कुजो॥४॥ १९॥ मिथुनकन्याकर्कगकुजफलं वसंततिलकेनाह॥ बौधेति॥ असत्क्रूर शीलस्तेजस्वी त्यर्थः॥ पुत्रयुक्तः मित्रहीनः॥ परोपकारशीलः॥ गीतज्ञः॥ संग्रामतिसातः॥ अरत्नानिर्भयः॥ अर्थोपार्जनपरः॥ ईदृशो मिथुनकन्यागे कुजे॥ २॥ ध

बृ॰ज॰टी॰
४५

सिंह धनुर्मीन मकर कुजफलं श्लोकद्वयेनाह ॥ निःस्वरति ॥ निर्धनः ॥ कदर्थनाक्षमः ॥ अरण्यमध्यचारी ॥ स्तोककलत्रः ॥ स्वल्पापत्यः ॥ ईदृशः सिंह धनुर्मीन मकरकुजे ॥ १७ ॥ निःस्वदुःखी ॥ निर्धनः ॥ भ्रमणशीलः ॥ मिथ्याभाषी ॥ निरपेक्ष्यः ॥ ईदृशः कुंभेकुजे ॥ ११ ॥ बहुधनः ॥ बहुपुत्रः ॥ राजा ॥ तत्तुल्यो वा ॥ ईदृशो मकरे कुजे ॥ १२ ॥ २० ॥ इति कुजराशिफलं ॥ मेष वृश्चिक तुलास्थे बुधे फलमाह ॥ द्यूतेति ॥ अक्षस्थाने क्रमेण परस्वहरः ॥ सोमपानेच सक्तः ॥ शास्त्रार्थद्वषकः ॥ तस्करः ॥ दरिद्रः ॥ कुत्सितभार्यः ॥ दांभिकः ॥ अनृतभाषी ॥ ईदृक् मेषालिगे बुधे ॥ २१ ॥ उपदेष्टा ॥ बहुपुत्रः ॥ बहुस्त्रीकः ॥ वित्तोपार्जनेरतः ॥ दाता ॥ मातृपितृगुरुसेवारतः ॥ ईदृशो वृषतुलास्थे ॥ ४ ॥ २१ ॥

पुस्तकं ॥

दुःखार्तो विपनोऽत्यन्तरत

निःस्वः क्लेशसहो वनांतरचरः सिंहे स्यदारात्मजो जैवे नैकरिपुर्नरेंद्रसचिवः स्यात्तो भयो त्यात्मजः ॥ निःस्वः कुस्त्रीस्तीक्ष्णश्च कुंभस्थिते भौमे भरिधनात्मजो मृगगते भूपोथवा तत्समः ॥ २० ॥ इति भौमस्य ॥ द्यूतसुरापानरत नास्तिकचौर निःस्वाः कुस्त्री ८ कूटकृत् सौम्ये ॥ २१ ॥ विकत्थनः शास्त्रकलाविदग्ध्यः ८ हरस सरताः कुजर्क्षे ॥ आचार्यभूरिसुतदारधनार्जनेष्टो ब्धे कवदान्यगुरुभक्तिरताश्च सौम्ये ॥ २२ ॥ स्त्रीद्वेष्यो विधनसुखात्मजोटनो ज्ञः प्रियंवदः सौख्यरतस्तृतीये ॥ वलार्जितस्वः स्वजनस्य शत्रुः प्राज्ञः कुजे प्रीतकरः स्वयुक्ते ॥ २२ ॥ स्त्रीलोलः स्वपरिभवोर्कराशिगे ज्ञे ॥ त्यागी ज्ञः प्रचुरगुणः सुखी क्षमावान् युक्तिज्ञो विगतभयश्च पंचराशौ ॥ २३ ॥

गा

मिथुन कर्क बुधफलमिंद्रवज्रयाह ॥ विकत्थनः इति ॥ वाचालो सत्यभाषी स्पर्धः ॥ शास्त्रेषु कलासु च गीत नृत्य वाद्यलिपि कर्मसु शिक्षितः प्रियभाषी ॥ सुखासक्तः ॥ ईदृशो मिथुनगे बुधे ॥ ५ ॥ उद्यैर्केनार्जितं धनं येनाबलार्जिते पाठे स्वयं स्वीयोपार्जितधनः ॥ स्वीयबंधुजनस्यरिपुः ॥ ईदृशः कर्कगे बुधे ॥ २२ ॥ सिंह कन्यागत बुधफलं प्रहर्षिणयाह ॥ स्त्रीद्वेष्यरति ॥ योषितामनभिमतः ॥ निर्धनः ॥ दुःखी ॥ पुत्रहीनः ॥ भ्रमणशीलः ॥ मूर्खः ॥ वनिताभिलाषी ॥ स्वेभ्यः आली येभ्यः परिभवो यस्य अतएव तेरेभिभूतः स्पर्धः ॥ ईदृशः सिंहगे बुधे ॥ ७ ॥ दाता ॥ पंडितः ॥ विद्याशोर्यादि बहुगुणयुतः ॥ सुखभाक् ॥ सहिष्णुः ॥ प्रयोगवेत्ता ॥ निर्भयः ॥

राम
४५

बृहज्जातकटीका

मकरकुंभधनुर्मीनगेबुधफले मौपछन्दसिकेनाह ॥ परकर्मकृदिति ॥ परप्रेष्यः ॥ निर्धनः शिल्पकर्मणि बुद्धिर्यस्य ॥ परस्वगृहणशील ॥ निर्मलस्य कार्यकर्ता ॥ ईदृशो मकरकुंभगे बुधे ॥ १० ॥ राजवल्लभः ॥ विद्वान् ॥ व्यवहारार्थवेत्ता ॥ आत्मनुकूलं वाक्यं यस्येति ॥ ईदृशो धनुस्स्थे बुधे ॥ ११ ॥ जिताः सेवका येनाप्ता ॥ ईदृशो मकरकुंभगे बुधे ॥ १० ॥ राजवल्लभः ॥ विद्वान् ॥ व्यवहारार्थवेत्ता ॥ आत्मनुकूलं वाक्यं यस्येति ॥ ईदृशो धनुस्स्थे बुधे ॥ ११ ॥ जिताः सेवका येनाप

राराधकुशलः दस्तर्षी ॥ कुत्सितशिल्पः १२ ईदृशो मीनस्थे बुधे जातः ॥ २४ ॥ इति बुधराशिस्वभावः ॥ मेषादिराशिगतगुरुफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ सेनानीरिति ॥ सेनानायकः ॥ प्रभूतधनः ॥ प्रभूतभार्यः प्रभूतपुत्रः ॥ दानशीलः ॥ शोभनवस्त्रः ॥ क्षमावान् ॥ तेजस्वी कान्तादरै र्मार्यादिभिः गुणैर्विद्याभिश्चान्वितः ॥ कीर्तियुक्तः ॥ ईदृशो मेषवृश्चिकस्थे गुरौ ॥ कल्पं नीरोगमंगं यस्य ॥ कल्पो ऽनार्त्तो निरामयः ॥ कल्पो नीरोगदक्षयोरिति ॥ चा निधने ससुखः सुखि

पर कर्म्महृत् स्वः शिल्पबुद्धि र्गुणवान् विद्विकरो बुधे ऽर्कजर्क्षे ॥ नृपसत्कृतपण्डितासवाक्योनवमे ऽन्त्ये जितसेवको ऽन्यशिल्पः ॥ २४ ॥ इति बुधः सेनानीर्बहुवित्तदारतनयोदातासुभृत्यः क्षमी तेजोदारगुणान्वितः सुरगुरौ ख्यातः पुमान्कौजभे ॥ कल्पांगः ससुखार्थमित्रतनयस्त्यागीप्रियः शौक्रभे वौमेहृत्परिच्छदात्मजसुहृत्साचिव्ययुक्तिः सुखी ॥ २५ ॥ चांद्रे रत्नसुतस्वदार विभवप्रज्ञासुखैरन्विं सिंहे स्याद्बलनायकः सुरगुरौ प्रोक्तं च यच्चंद्रभे ॥ स्वर्क्षे मांडलिकोनरेन्द्रसचिवः सेनापतिर्वा धनी कुंभे कर्कटे

न धे तः

बहुपरिवारः ॥ बहुपुत्रः ॥ साचिव्ये मंत्रित्वे नियुक्तः ॥ साधी धनी ॥ समित्रो मित्रयुतः ॥ सतनयः पुत्रान्वितः ॥ हाला जनवल्लभः ॥ ईदृशो वृषतुलास्थे गुरौ ॥ ४ ॥ बहुपरिवारः ॥ बहुपुत्रः ॥ साचिव्ये मंत्रित्वे नियुक्तः ॥ साध्वी धनी ॥ समित्रो मित्रयुतः ॥ सतनयः पुत्रान्वितः ॥ हाला जनवल्लभः ॥ ईदृशो वृषतुलास्थे गुरौ ॥ ४ ॥ बहु परिवारः ॥ बहुपुत्रः ॥ साचिव्ये मंत्रित्वे नियु

युतः ॥ साध्वी धनी ॥ समित्रो मित्रयुतः ॥ सतनयः पुत्रान्वितः ॥ हाला जनवल्लभः ॥ ईदृशो वृषतुलास्थे गुरौ ॥ ४ ॥ रत्नैर्मणिभिः पुत्रैः धनैः कलत्रैरश्वर्यैर्ज्ञानेमेधया सुखेन युक्तः ॥ ईदृशः कर्कगे गुरौ ॥ ७ सेनाक्तः ॥ सुखयुतः ॥ ईदृशो मिथुनकन्यागे गुरौ ॥ ६ ॥ २५ ॥ चांद्रे इति ॥ मणिभिः पुत्रैः धनैः कलत्रैरश्वर्यैर्ज्ञानेमेधया सुखेन युक्तः ॥ ईदृशः कर्कगे गुरौ ॥ ७ सेना

प्रधानः ॥ कार्किको क्तं फलं रत्नादियुक्तत्वम् ॥ तत्फलं च सिंहस्थे गुरौ ॥ ८ ॥ मण्डलाधिपतिः ॥ राजमंत्री सेनाध्यो वा स्यात् ॥ ईदृशो धनुर्मीनस्थे गुरौ ९ । १० ॥ ककक्तं फलं रत्नादिमत्वं तद्युतः कुंभगे गुरौ ११ कुलानुचितकर्त्ता स्वल्पधनः ॥ दुःखार्त्तः ॥ १२ ॥ ईदृशो मकरगे गुरौ ॥ २६ ॥ इति गुरुराशिस्वभावाः ॥ श्री ॥

बृ॰मू॰टी॰
४६

मेषवृश्चिकादिवृषतुलागतशुक्रफलं पुष्पिताग्रयाह ॥ परयुवतीति ॥ परस्त्रीसक्तः ॥ तासां परस्त्रीणामर्थं वा वैरं पराधानुवचनेन प्रहृतधनः ॥ कुलकलं कृतः ॥ ईदृशो मेषालिगे शुक्रे ॥ २ ॥ आत्मवीर्येण स्वभुजार्जितधनं यस्य ॥ राजमान्यः ॥ स्वबंधुस्वामी विख्यातो भयरहितः ॥ ईदृशो वृषतुलास्थे शुक्रे ४ ॥ २७ ॥
मिथुनकन्यामकरकुंभगशुक्रफलमौपच्छन्दसिकेनाह ॥ नृपेति ॥ राज्ञः कार्यकर्ता ॥ धनी । कलागीतवाद्यादिकाः येति ॥ ईदृशो मिथुनगे शुक्रे ५ निकृष्टकर्मकृत् कन्यागे शुक्रे । ६ सर्वजनप्रियः । प्रमदावशगः । कुत्सितस्त्रियामनुरक्तः । ईदृशो मकरकुंभगे शुक्रे ॥ ८ ॥ २८ ॥ कर्कसिंहधनुर्मीनगे शुक्रे फलं शिखरिण्याह ॥

परयुवतिरतस्तदर्थवादैर्हृतविभवः कुलपांसनः कुजर्क्षे ॥ स्वबलधनोनरेन्द्रपूज्यः स्वजनविभुः प्रथितोऽभयः सितेस्वे ॥ २७ ॥
नृपकृत्यकरोऽर्थवान्कलावान्मिथुने षष्ठगते च नीचकर्मा ॥ रविजर्क्षगते सुरारिपूज्ये शुभगः स्त्रीविजितो रतः कुमार्याम् ॥ २८ ॥
द्विभार्योऽर्थी भीरुः प्रबलमदशोकश्च शशिभे हरौ योषाप्तार्थः प्रवरयुवतिर्मन्दतनयः ॥ गणैः पूज्यः सस्वः सुरगुरुगृहे हि तेऽनवगुरौ ॥ व
गतेऽभ्यस्ते ॥ भूधे विद्वान्धार्योन्नृपजनितपूज्योऽतिसुभगः ॥ २९ ॥ मूर्खोऽटनः कपटवान्विसुहृद्यमेऽजे कीटे तु बंधवधभाक्कृपणोऽघनिघ्नः ॥ नि व
रीसुखार्थतनयः स्खलितश्चलेऽब्जे वंध्यापतिर्भवति मुख्यपतिश्च वौधे ॥ ३० ॥

द्विभार्यो इति ॥ द्विस्त्रीकः ॥ धनी । सभयः । प्रबलो मदशोको यस्य ॥ गर्वितोऽतिदुःखितश्च । ईदृशः कर्कगे शुक्रे ॥ ९ ॥ स्त्रीतः प्राप्तधनः । प्रधानः । प्रधानस्त्रीकः । अल्पापत्यः । ईदृशः सिंहस्थे शुक्रे ॥ १० ॥ गुणैर्वृन्दैः पूज्यः ॥ सधनः । धनेस्थे शुक्रे ११ पण्डितः ॥ ईश्वरः राज्ञा जनिता पूजा यस्य । सर्वजनानामतिवल्लभः । ईदृशो मीनगे शुक्रे ॥ १२ ॥ २९ ॥ इति शुक्रराशिस्वभावः ॥ मेषवृश्चिकमिथुनकन्यास्थे शनौ फलं वसन्ततिलकेनाह ॥ मूर्खेति ॥ अज्ञानः । भ्रमणशीलः ॥ दांभिकः । मित्रवर्जितः ॥ ईदृशो मेषगे शनौ ॥ १ वधं च बंधं च भजते ॥ क्रियास्थनवस्थितः निर्दयः । ईदृशो लिगे शनौ ॥ निर्गतास्त्री सुखार्थतनया यस्य । निर्लज्जः । दुःखी दरिद्रः । अपुत्र इत्यर्थः ॥ आलस्यकर्मणि स्खालितोऽकुशलः ॥ रक्षापतिः । रक्षिकः ॥ मुख्यानां प्रधानानां पतिर्नायः ॥ ईदृशो मिथुनकन्यास्थे शनौ ४ ॥ ३० ॥

राम
४६

91

वृषतुलाकर्किसिंहगेशनौफलं मन्त्रोक्तं तथा ॥ वर्ज्जैति ॥ अगम्यस्त्रीणां वल्लभः । स्वल्पैश्वर्यः । वहुदारः । ईदृशो वृषगे शनौ ॥ प्रविस्तिकीर्त्तिः । सम्यक् हानां नगरा
णां सेन्यानां ग्रामाणां च मान्यः ॥ ईदृशस्तुलास्थे शनौ ॥ निर्धनः । दंतहीनः । जननी वियुक्तः । उवहीनः ॥ मूर्खः । ईदृशः कर्क्कगे शनौ । दुर्जनः विमुखो दुःखी । वि
तनयो ऽपुत्रः ॥ विष्टिकृद्दारे शोककर्त्ता । भारवाहश्चसमर्थः । ईदृशः सिंहेगे शनौ ॥ ८ ॥ ३१ ॥ धनुर्मीनमकरकुंभगे शनौ फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ स्वतरति ॥ शोभ
नो ऽन्तोमस्तु यस्य शुभमस्तु ॥ यद्वा ॥ शोभनो ऽन्तो वार्द्धकं यस्य ॥ वार्द्धके सुखी समर्थः ॥ राजगृहे जातविश्वासः । शोभनपुत्रः । शोभनार्थः । शोभनवित्तः । नग
राणां सेनायाग्रामाणां चाग्रनेता ॥ प्रधाननायको ऽपीत ॥ धनुर्मीनगे शनौ ॥ १० परपोषिभिः परवित्तैश्च युतः । नगराणां सेनायाग्रामाणां च नायकः ॥ अल्प

वर्ज्मः स्त्री ष्टोनवरु विभवो भूरिभार्यो वृषस्थेरव्यातः स्वोच्चे गणपुरवल्ल्यामपूज्यो ऽर्थवांश्च ॥ कर्क्किमस्थो विकलदशनो मातृहीनो ऽसु
तो ऽज्ञः सिंहे भार्यो विसुखतनयो विष्टिकृत् सूर्यपुत्रे ॥ ३१ ॥ स्वन्तः प्रख्यातो नरेन्द्रभवने सत्सुत्रजायाधनो जीवक्षेत्रगते ऽर्क्कजे पुरवल
ग्रामाग्रनेतार्थवान् ॥ अन्यस्त्री धनसंग्रहः पुरवलग्रामाग्रणीर्मन्दहक् स्वक्षेत्रेमलिनस्थिरार्थविभवो भोगी जात प्रमात्त ॥ ३२ इति
शनिराशिगुणाः ॥ शिशिरकरसमागमेक्षणानां प्रहशफलं प्रवदंति ल्ययातम् ॥ फलमधिकमिदं यदत्र भावा भवनभनाथगुणैर्विचि
न्त्यनिया ॥ ३३ ॥ इति राशिशीलाध्यायो नाम षोडशः ॥ १७ ॥

दृष्टिः । मलोपेतः स्नानअलसरसमर्थः । स्थिरचित्तः । स्थिरैश्वर्यः भोगशीलः । ईदृशो नरो मकरकुंभगे शनौ भवति ॥ १२ ॥ इति शनिराशिशीलस्वभावः ॥ एवं राशिस्वभा
वानुक्त्वास्तत्रैव बोध्यम् ॥ राशौ राशौ स्थितग्रहे वलवति यथोक्तफलं संपूर्णम् ॥ अनेकयोश्च वलवती मध्ये नो नानैकस्मिन्श्चिद्वलवति ॥ न किंचिदिति ॥ ३२ ॥ अथमे
षादिलग्नेषु जातस्य चान्द्रा कान्तराश्युक्तस्वरूपातिदेशं पुष्पिताग्राह ॥ शिशिरेति ॥ चन्द्रस्य मेषादिराशिसंयोगे यत्स्वरूपमुक्तं वृत्तात्मत्र दृगित्यादिकं मेषां
दि लग्ने जातस्यापि वाच्यम् ॥ एवं चन्द्रकांतराशीक्षणस्य दर्शनस्य यत्फलं वक्ष्यमाणं चन्द्रे भूपबुधावित्यादिकं तदपि लग्नजातस्य फलं वाच्यम् ॥ किंतु इदं फलं
चन्द्रराशितो लग्नादिभावेश्वधिकम् ॥ यत् अत्र भावस्तत्स्वाद्यो भवनगुणैर्भावराशिजातस्य सगुणैर्भनाथगुणैस्तत्स्वामिगुणैर्विचार्याः ॥ भवनभनाथयोगुणा ॥

बृ॰ मू॰ टी॰
४७

सवलत्वम्॥ अयमर्थः॥ लग्नेलग्नेशे चबलवति जातस्य शरीरपुष्टिर्वाच्या॥ धनभावराशौ तदीशे चसबले धनवृद्धिः॥ एवंविशेषपिलग्नादि भावेष्वब
लहीनेषु भावहानिर्वाच्या॥ भावतन्नाथयोर्यघेकोबलीतदामध्यभाववद्धिरिति॥ ३३॥ इति श्रीमहीधरकृते जातकविवरणे नष्टजन्मराशिशीलाध्या
यः षोडशः॥ १६॥ ॥ अथ दृष्टिफलाध्यायः॥ तत्र मेषादिगे चंद्रे कुजादिदृष्टे जातस्य स्वरूपं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ चंद्रेभूप बुधाविति॥ मेषगे चन्द्रे
कुजदृष्टे राजा॥ बुधदृष्टे पण्डितः॥ गुरुदृष्टे राजतुल्यः ३ शुक्रदृष्टे गुणवान्॥ ४ शनिदृष्टे चौरः॥ ५ वृषगते चन्द्रे भौमदृष्टे दरिद्रः १ बुधदृष्टे चौरः २ गुरुदृ
ष्टे राजश्रेष्ठः ३ नृपमान्य इति पाठेन राज्ञां मान्यः नृपाढ्य इति पाठे नृपवत् धनेश्वरः॥ ३ शुक्रदृष्टे राजा ४ शनिदृष्टे धनवान्॥ ५॥ रविदृष्टे दासः॥ ६॥ २॥

चन्द्रे भूप बुधौ नृपोपमगुणी स्तेनोऽधनश्चाजगे निःस्वः स्तेननमान्यभूपधनिनः प्रेष्यः कुजाद्यैर्गवि॥ नृस्थे यो व्यवहारिपार्थिव
बुधाप्तभीस्तंतुवायाधनी स्वर्क्षे योधकवित्तभूमिपतयो योजीविदृग्योगिनः॥ १॥ ज्योतिर्ज्ञाढ्यनरेंद्रनापितनृपक्ष्मेशा बुधा
६ द्ये रीतद्वभूपचमूपनैपुणयुतौ सिंहेशुभैः स्त्रीश्रयः॥ जूकेभूपसुवर्णकारवणिजः शेषेक्षितेनैकृतिः कीटेयुग्मपिताचनम्ररजे त
कोयंगोधनोभूपतिः॥ २॥
मिथुनगे चंद्रे भौमदृष्टे शस्त्रविक्रयः १ बुधदृष्टे राजा २ गुरुदृष्टे पण्डितः ३ शुक्रदृष्टे निर्भयः ४ शनिदृष्टे वयनकरः ५ रविदृष्टे दरिद्रः॥ ३ कर्कगे चन्द्रे कुजेद
ष्टे युद्धकुशलः॥ १ बुधदृष्टे काव्यकर्त्ता २ गुरुदृष्टे पंडितः॥ शुक्रदृष्टे राजा ४ शनिदृष्टे अयोपजीवी ५ रविदृष्टे नेत्ररोगी॥ ६॥ ४॥ १॥ ज्योतिर्ज्ञेति॥ सिंहगे चन्द्रे बुधदृ
ष्टे ज्योतिःशास्त्रवेत्ता॥ गुरुदृष्टे ईश्वरः शुक्रदृष्टे राजा ३ शनिदृष्टे श्मश्रुकर्मा ४ रविदृष्टे राजा ५ कुजदृष्टे भूपः॥ ६॥ ५॥ कन्यागे चन्द्रे बुधदृष्टे राजा॥ १ गुरुदृष्टे ना
पतिः २ शुक्रदृष्टे सुसर्वकार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः ३ शनिरविकुजान्यतमदृष्टे स्त्रियमाश्रित्य जीवति॥ ६॥ ६॥ तुलास्थे चन्द्रे बुधदृष्टे राजा॥ १ गुरुदृष्टे हेमकारः २ शुक्र
दृष्टे क्रयविक्रयः ३ क्रूरदृष्टे प्राणिघातकः॥ ६॥ ७॥ वृश्चिकस्थे चंद्रे बुधदृष्टे युग्मजातकः॥ द्विपितृकः रतिकृच्चित्॥ गुरुदृष्टे नम्रः॥ २ शुक्रदृष्टे वस्त्ररंजकः॥ शनिदृष्टे ग
न्धिमान्॥ ४॥ रविदृष्टे दरिद्रः॥ ५ कुजदृष्टे राजा॥ ६॥ २॥ ८॥ ॥ ८॥ ॥ ८॥ ॥ ८॥ ॥ कुसायनम॥ ॥ १॥

राम
४८

93

स्नातीति॥ धनुस्थे चन्द्रे बुध दृष्टे स्नातिमर्त्ता। गुरुदृष्टेन्नृपः २ शुक्रदृष्टे जनानामाधारः ३ पापे दृष्टे दांभिकः। ६ परकार्य विमुख स्य ९॥ मकरस्थे च चन्द्रे बुध दृष्टे म
हाराजः॥१॥ गुरुदृष्टे राजा २ शुक्र विद्वान् ३ शनिदृष्टे वित्तवान् ४ रविदृष्टे दरिद्रः ५ कुजदृष्टे राजा। ६।१०॥ कुम्भगे चन्द्रे बुधदृष्टे नृपः। गुरुदृष्टे नृपतुल्यः २ शुक्रश
निरविकुजान्यतमदृष्टे परस्त्रीसक्तः ६।११॥ मीनगे चन्द्रे बुधदृष्टे परिहासशीलः १॥ गुरुदृष्टे राजा २ शुक्रदृष्टे पंडितः ३ पापे दृष्टे पापकर्त्ता। ६।१२॥ लग्ने दृष्टे फलं चन्द्र
दृष्टिफलं निर्दिष्टं शौनकैः॥ शिशिरकरसमागमेक्षणानां सदृशफलं प्रवदंति लग्नजातमिति॥ अथ चन्द्रदृष्टेलग्ने किमिति तत्क्रमः॥ तदुक्तमेव॥ होरा स्वामिगुरुज्ञ
वीक्षितयुता नान्यैस्तु वीर्योत्कटेति॥ ततः कर्कलग्नवर्ज्जमन्यलग्ने चन्द्रदृष्टे हीनबलत्वादशुभफलम्॥ तदुक्तम्॥ मीतूण चन्द्रभवनं लग्नगं सिसिकरणसहिदं॥

भूपो १

सौख्यैर्वीशनरेन्द्रपण्डितधनी द्युम्नेभूपो मगे भूपसमो न्यदाय निरतः शौर्येषु कुंभस्थिते हास्यज्ञो नृपतिर्बुधश्च झषगे पापश्च
पापेक्षिते॥३॥ होरेशर्क्षदलाश्रितैः शुभकरो दृष्टः शशी तत्फलस्त्र्यंशे तत्पतिभिः सुहृद्भवनगैर्वा वीक्षितः शस्यते॥ यत्प्रोक्तं प्र
तिराशिवीक्षणफलं तद्द्वादशांशे स्मृतं॥ सूर्याद्यैरवलोकितेपि शशिनि ज्ञेयं नवांशेष्वतः॥४॥ ॥४॥ ४॥ ४॥

अशुभफलं निर्दिष्टं सकलेषु प्रसूतसमयेषु॥ अस्यार्थः॥ मुक्त्वा चन्द्रभवनं लग्नगं शिशिरकिरणसंदृष्टं॥ अशुभफलं निर्दिष्टं सकलेषु प्रसूतिसमयेषु॥३॥ अथ हो
राद्रेष्काणद्वादशांशस्थितस्य चन्द्रस्य ग्रहदृष्टिफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ होरेति॥ होरा राश्यर्द्ध होराया ईशो होरेशस्तस्य ऋक्षदलं होरेशर्क्षदलं तदाश्रितैश्चन्द्रहोरा
यां श्रितैस्तद्गतैः॥ स्वहोरास्थैश्चन्द्रो दृष्टः शुभकरोति॥ यत्र तत्र राशौ स्वहोरास्थग्रहैर्यत्र तत्र राशिगे चन्द्रहोरास्थितैर्ग्रहैर्दृष्टः॥ शुभकर इत्यर्थः॥ आर्यादिवार्क होरास्थैर्दृष्टो
यांश्रितैस्तद्गतैः॥ स्वहोरास्थैश्चन्द्रो दृष्टः शुभकरोति॥ यत्र तत्र राशौ यस्मिन्द्रेष्काणे चन्द्रः स्थितस्तद्द्रेष्काणेशेन दृष्टश्चन्द्रः शुभकरः॥ यद्यपि सामान्येनोक्तं॥ तथापि शुभग्रहैर्द्रेष्काणपातिभिः ९
७ शुभकर इत्यर्थः॥ त्र्यंशेति॥ यत्र तत्र राशौ यस्मिन्द्रेष्काणे चन्द्रस्थितस्तद्द्रेष्काणेशेन दृष्टश्चन्द्रः शुभकरः॥ यद्यपि सामान्येनोक्तं॥ तथापि शुभग्रहैर्द्रेष्काणपातिभिः॥ सुहृदिति॥
शस्यते पापग्रहैर्मध्यमः॥ यस्मात्सेनेत स्वल्पजातके उक्तं॥ क्षेत्राधिपसंदृष्टे शशिनि नृपस्तत्सुहृद्भिरपि धनवांश्च॥ द्रेष्काणांशकपैर्वा प्रायः सौम्यैः शुभान्यैरिति॥ सुहृदिति॥
मित्रक्षेत्रस्थैर्ग्रहैर्दृष्टश्चन्द्रः शुभः॥ अर्थात्स्वभवनगैतैश्च॥ अथारिवारिभवनगतैर्दृष्टोऽशुभः॥ एवं लग्नेप्योज्यं॥ यत्प्रोक्तमिति॥ प्रतिराशिमेषादिस्थे चन्द्रे ग्रहदृष्टे यत्फलमुक्तं चन्द्रे मं

बृ॰ मू॰ टी॰
४८

मेषादिचतुष्कनवांशगे चन्द्रे कीदृग्ग्रहदृष्टे फलं वसंततिलकेनाह ॥ आरक्षक इति ॥ मेषालिनवांशस्थे चन्द्रे रविदृष्टे नृपेंगरक्षाधिकृतः ॥ कुजदृष्टे प्राणिघातकः ॥ २ बुधदृ
ष्टे वाग्योद्धा प्रवीणः ॥ ३ गुरुदृष्टे राजा ४ शुक्रदृष्टे धनी ॥ ५ शनिदृष्टे कलिकर्मसु सर्वदा समर्थः ॥ ६ ॥ वृषतुलांशगे चन्द्रे रविदृष्टे मूर्खः ॥ १ कुजदृष्टे परदाररतः ॥ २ बुधदृष्टे कवि
त्वज्ञः ॥ गुरुः शोभनकाव्यकर्त्ता ॥ ४ शुक्रदृष्टे सुखासक्तः ॥ ५ शनिदृष्टे परदारगामी ॥ ५ ॥ मिथुनकन्याकर्कनवांशगे चन्द्रे सूर्यादिदृष्टे फलमाह ॥ बौधे हीति ॥ कन्यामिथुन
नवांशस्थे चन्द्रे रविदृष्टे मल्लादिकः ॥ १ ॥ कुजदृष्टे चौरः २ बुधदृष्टे महाकविः ॥ ३ गुरुदृष्टे मंत्री ४ शुक्रदृष्टे गीतवित् । शनिदृष्टे शिल्पकुशलः ॥ ६ ॥ कर्कनवांशगे चन्द्रे रविदृष्टे स्व
ल्पदेहः १ कुजदृष्टे कृपणः २ बुधदृष्टे तापसः ३ गुरुदृष्टे प्रधानः ४ शुक्रदृष्टे स्त्रीभिर्वर्धनः ५ शनिदृष्टे कार्यासक्तः ६ ॥ ६ ॥ सिंहे धनुर्मीननवांशगे चन्द्रे सूर्यादिग्रहदृष्टे फलमाह

आरक्षको वधरुचिः कुशलो नियुद्धे भूपोऽर्थवान् कलहकृत् क्षितिजांशसंस्थे ॥ मूर्खोऽन्यदाररतवाग्विरः शिल्पी सस्त्यान्वयकृत्सुखपरोऽन्यक
लत्रगश्च ॥ ५ ॥ बौधे हि रंगचरचौरकवीन्द्रमंत्रिगेयज्ञशिल्पनिपुणाः शशिनि स्थितेंशे । स्वल्पोऽस्वगात्रधनलुब्धतपस्विमुख्यस्त्रीपोष्य
कृत्यनिरताश्च निरीक्ष्यमाणे ॥ ६ ॥ सक्रोधो नरपतिसंमतो निधीशः सिंहांशे प्रभुरसुतोऽतिहिंस्रकर्मा । जीवांशे प्रथितबलो रणोप
देष्टा हास्यज्ञः सचिवविकामवृद्धशीलः ॥ ७ ॥ अल्पापत्यो दुःखितः सत्यपि स्वे मानासक्तः कर्मणि स्वेऽनुरक्तः । दुष्टस्त्रीष्टो निर्घृणः कार्किभा
गे चन्द्रे भानौ तद्वदिंद्वादिदृष्टे ॥ ८ ॥

र्विरापाह ॥ सक्रोध इति ॥ सिंहनवांशगे चन्द्रे रविदृष्टे क्रोधी १ कुजदृष्टे राजमान्यः २ बुधदृष्टे निधानप्राप्तार्थी ३ गुरुदृष्टे प्रतिहतासुः ४ शुक्रदृष्टे पुत्रहीनः ५ शनिदृष्टे क्रूरत
रकर्मरतः ६ धनुर्मीननवांशगे चन्द्रे रविदृष्टे प्रख्यातवीर्यः ॥ १ कुजदृष्टे संग्रामे देशकालवृहद्रचनाभिज्ञः २ बुधदृष्टे उपहासकर्त्ता ३ गुरुदृष्टे मंत्री ४ शुक्रदृष्टे कामहीनः
५ शनिदृष्टे धार्मिकः ॥ ६ ॥ ७ ॥ मकरकुंभांशगे चन्द्रे रव्यादिदृष्टे फलं शालिन्याह ॥ अल्पापत्य इति ॥ मकरकुंभनवांशगे चन्द्रे रविदृष्टेऽल्पप्रजाः १ कुजदृष्टे धने विद्यमानेऽपि दुः
खी ॥ १ बुधदृष्टे गर्वी ३ गुरुदृष्टे कुलानुरूपकर्मकृत् ॥ ४ ॥ शुक्रदृष्टे दुष्टस्त्रीष्टो वल्लभः ॥ ५ शनिदृष्टे कृपणः ६ एवं तत्कालनवांशवशात् ग्रहदृष्ट्या ल्येपि ॥ किंतु ॥ तत्र
कर्कनवांश विना चन्द्रदृष्टिरशुभा ॥ नाभौ विति ॥ रवौ चन्द्रादिदृष्टे तद्वत् फलं ॥ अपमेर्थ्यः ॥ यत्र नत्र राशौ यत्र तत्र नवांशगे चंद्रे की दृष्टे यत्फलमुक्तं तन्नवांशगतेर्के चन्द्रादिदृष्टे तत्

नवांशदृष्टिफलस्य विशेषं वसन्ततिलकेनाह ॥ वर्गोत्तमेति ॥ मेषादिनवांशगते चन्द्रे लग्ने च शुभमशुभं चिंतितं द्विविधं दृष्टिफलमुक्तम् ॥ आरक्षकोपि धरान्विति स्वादि ॥ तत्र वर्गोत्तमगतचन्द्रस्य क्रूरदृष्टिफलं शुभमुक्तं तदतीव शुभं भवति ॥ स्वांशस्थस्य शुभं मध्यमम् ॥ परमनवांशगस्य शुभं स्तोकं ॥ एवं शुभफलस्य पुष्टमध्यलघुता ॥ अशुभफलं व्यत्ययेन ज्ञेयम् ॥ परनवांशगस्य चन्द्रस्याशुभं दृष्टिफलमतीवनिकृष्टम् ॥ स्वनवांशगस्य मध्यमं ॥ वर्गोत्तमगतस्य स्तोकमिति ॥ एवं लग्नादिस्वयेरपि दृष्टिफलं योज्यं ॥ आतंके सर्पादपि फलमिति भवति ॥ यदुक्तम् ॥ अन्योन्यांशपशुकसंत्रयोगैरन्योन्यसेदर्शनसंगमेश्च ॥ अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभिरिन्दुसमुत्थं उवरप्रमेयशतेति ॥ वीर्येति ॥ यस्मिन्नवांशे चन्द्रो लग्नं वा तन्नवांशेशो बली पूर्वोक्तं राशिदृष्टिफलं वाच्यमिति ॥ होराद्रेष्काणद्वादशभागेक्षणफलमपि रूणद्धि ॥ अयमर्थः ॥ नवांशपतिर्वली राशीक्ष

वर्गोत्तमस्वपरगेषु शुभं यदुक्तं तत्पुष्टमध्यलघुचाशुभमुत्क्रमेण ॥ वीर्यान्वितो शकपतिर्विरूणद्धि पूर्वं राशीक्षणस्य फलमंशफलं ददाति ॥ ९ ॥ इति फलयोगोनामसप्तदशोध्यायः ॥ १७ ॥ शूरस्तब्धो विकलनयनो निर्घृणोर्के तनुस्थे मेषे सस्वस्तिमिरनयनः सिंहसंस्थे निशांधः ॥ नीचेंधोस्वः शशिगृहगते बुद्बुदाक्षः पतंगेभूरिद्रव्योन्रपहृतधनो वक्ररोगी द्वितीये ॥ १ ॥ मतिविक्रमवांस्तृतीयगोर्के विसुखः पीडितमानसश्चतुर्थे ॥ असुतोधनवर्जितः स्त्रिकोणे वलवान्शत्रुजिंश्च शत्रुयाते ॥ २ ॥ २ ॥ न

णफलं हित्वांशेक्षणफलमेव ददाति ॥ अथांशपतिरवलस्तदा राशीक्षणांशेक्षणफले उभेपि वाच्ये ॥ एवं लग्नचन्द्रयोरपि ॥ रविस्तु नवांशफलमेव वाच्यं ॥ यज्ञस्तस्य राशीक्षणफलं नोक्तम् ॥ ९ ॥ इति श्रीमहीधरकृते जातकविवरणे दृष्टिफलाध्यायः ॥ ॥ अथ भावाध्यायः ॥ तत्र लग्नद्वितीयगरवेः फलं सन्क्रांतपाह ॥ शूर इति ॥ संग्रामप्रियः ॥ चिरकार्यकृत ॥ हीनदृष्टिः ॥ निर्दयः ॥ ईदृशो लग्नगोर्के सामान्येन ॥ मेषलग्ने पुष्पनी ॥ नेत्ररोगी सिंहलग्ने ॥ ऽर्के रात्र्यंधः ॥ तुलालग्ने ॥ ऽर्के नेत्रहीनः दरिद्रः ॥ कर्कलग्ने पुष्पितनेत्रः ॥ द्वितीयेर्के बहुधनः ॥ राज्ञाहृतधनः ॥ मुखरोगी ज्ञेयः ॥ तृतीयादि फलमौपच्छन्दसिकेनाह ॥ मतिविक्रमेति ॥ तृतीये बुद्धिमान् ॥ पराक्रमी च ॥ ३ ॥ चतुर्थे दुःखी ॥ नित्योद्विग्नः ॥ ४ ॥ पंचमे पुत्रहीनः दरिद्रश्च ॥ षष्ठेर्के बली रिपुनिर्जितः ॥ ६ ॥ २ ॥ २ ॥ ॥ २ ॥ ॥ २ ॥

म. टी. ग्र. ८०
४९

सप्तमादिफलं वसंततिलकेनाह॥ स्त्रीरिति॥ सप्तमेर्के नारीभिः परिभूतः॥७ अष्टमे र्के अल्पपुत्रः॥ हीनदृष्टिः॥८ नवमे पुत्री धनी सुखी॥९ दशमे विद्यावान् पराक्रमी च॥ सुखशौर्येति पाठः॥१० एकादशे बहुधनी॥११ द्वादशे स्वधर्मभ्रष्टः॥१२॥ ३॥ इति रविचारः॥ लग्नादिगतचंद्रफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ मर्केति॥ लग्ने चंद्रे वा निहीनः॥ पातु वैषम्याद्यथेष्टकारी॥ अप्रतिमन्तः॥ नेत्रहीनः॥ अनुचितकर्त्ता॥ श्रोत्रहीनः॥ दासश्च॥ कर्कमेषवृषलग्ने चंद्रे तु विनवान्॥ भरितश्च॥ धनी च कर्कमेषे॥ द्वितीये चंद्रे बहुकुटुम्बः॥२॥ तृतीये वधकर्त्ता३ चतुर्थे सुखी४ पंचमे पुत्री५ षष्ठे नैकशत्रुः६ सुकुमारो ऽकः॥ नातिप्रदीप्तोदराग्निः नातिकामी॥ क्रूरस्वभावः क्रियास्वपटुः॥४॥ ईर्ष्युरिति॥ सप्तमे चंद्रे पर ईर्ष्यामत्सरः॥ अतिकामी॥७ अष्टमे प्रचुररोगः॥ रोगपीडितः॥८ नवमे जनवल्लभः॥ पुत्री॥ सुहृद्युतः॥ बाधवान्वितः धनी॥९ दशमे सर्वकर्मसमर्थः॥ धर्मवा

स्त्रीभिर्गतः परिभवं मदने पात्रं गेहस्थात्मजो निधनगे विकलेक्षणश्च॥ धर्मे सुतार्थसुखभाक्सुत शौर्यभाक् वेला भेत्रमर्धनवाम्यतिलश्चारि के॥ ३॥ इति रवि॥ मर्कोन्मत्तजडांधहीनवधिरे प्रेष्याः शशांकोदये स्वर्क्षाजोच्चगते सुखी बहुसुतः सद्वः कुटुम्बी धुने॥ हिंस्रो भ्रातृगते सुखे सतनये सौख्यभावान्वितो नैकारिर्मृदुकायवह्निर्मदनः स्त्रीईर्ष्योलसश्चारिगे॥४॥ ईर्ष्युस्तीव्रमदो मदे बहुमतिर्व्याधिः रितश्चाष्टमे सौभाग्यात्मजमित्रबंधुधनभाग्धर्मस्थितेशीतगौ॥ निष्पत्तिं समुपैति कर्मधनधीसौर्ये युतः कर्मगे ख्यातो भावगुणान्वितो भवचगे तेक्ष्णशंग हीनो व्यये॥५॥ इति चं॥ लग्ने कुजे क्षततनुर्धनगे कदन्नो धर्मे घवाक्छिनकारकरश्च तिमोऽन्यसंस्थः॥ विद्वान्धनी प्रखलसंदितमंभ्रमशा चुधर्मस्नविख्यतगुणाः परतो कवल्ले

तरखेतिपा
त
ने
नी

न्॥ धनी बुद्धिमान् बली॥१० एकादशे जनप्रसिद्धः॥ लाभयुतः॥११ द्वादशे हिंस्रस्वभावः॥ अवपवरहितः॥१२॥ ५॥ इति चन्द्रचारः॥ लग्नादिगे कुजे कुधे च वसन्ततिलकेनाह॥ लग्नेरति॥ लग्ने कुजे प्रहारादिना क्षततनुः॥१ द्वितीये कुत्सितान्नाशी॥२॥ नवमे पापी९ अस्वत्व कुजो रवितुल्यफलदः॥१२॥ इति कुजचारः॥ लग्ने बुधे पण्डितः॥ द्वितीये धनवान्॥२ तृतीये दुर्जनः॥ चतुर्थे विद्वान्॥४ पंचमे मंत्री५ षष्ठे रिपुहीनः॥६॥ सप्तमे धर्मवित्॥ अष्टमे विख्यातयशाः॥८ नवमादिषु रविवत्॥१२॥६॥ इति बुधचारः॥ ॥गुरु लग्नमिंद्रवज्रयाह॥ विद्वानिति॥ लग्ने गुरौ पंडितः॥१ द्वितीये सोमनवक्ता२ तृतीये असाता३ चतुर्थे सुखी४ पंचमे बुद्धिमान्५

गम
४९

97

षष्ठेरिपुहीनः ६ ॥ सप्तमे जनकाद्गुणाधिकः ॥ ७ ॥ अष्टमे कुलात्त्यचितकर्ता ॥ नवमे तापसः ९ दशमे धनी १० एकादशे लाभवान् ११ द्वादशे दुर्जनः १२
१२ ॥ इतिगुरुचारः ॥ शुक्रफलं तामरसेनाह ॥ स्मरेति ॥ लग्ने शुक्रे कामकुशलः ॥ सुखी ॥ सप्तमे शुक्रे कालिवल्लभः ॥ मैथुनाभिलाषी ॥ ७ ॥ पंच
मे शुक्रे सजातः सुखः ५ अन्यभावेषु गुरुवच्छुक्रस्य फलं ॥ अन्त्ये मीनगे शुक्रे यत्र तत्रस्थे धनी ॥ ८ ॥ इति शुक्रचारः ॥ लग्नादिषु शनिफलं शिखरिण्याह ॥ अ
हस्वार्थ इति ॥ लग्नेशनौ नित्यदरिद्रः १ ॥ व्याधितः कामाधीनः निसंमलोपेतः ॥ बाल्ये रोगी ॥ अतिमन्दवाणीकः ॥ परं तु धनुर्मीनमकरकुंभतुलास्थ तम लग्न

विद्वान्सुवाक्यः क्षपणः सुखी च धीमान् शत्रुः पितृतोधिकश्च ॥ नीचस्तपस्वी सधनः सलाभः खलश्च जीवेक्रमशो विलग्नात् ॥ ७ ॥ इति
गुरुः ॥ स्मरनिपुणः सुखी बोध्य विलग्ने प्रियकलहो स्तगते सुरतेषु ॥ तनयगते सुखितो भृगुपुत्रे गुरुवै तोन्यगृहे सधनो न्त्ये ॥ ८ ॥ शुक्रः ॥ ६
अहृष्टार्थो रोगी मदनवशगोत्यंतमलिनः शिशुत्वे पीडार्त्तः सवितृसुतलग्ने सलसभाक् ॥ गुरोर्दृक्स्वर्क्षोच्चस्थे नृपतिसदृशो ग्रामपुरपः सु
विद्वांश्चार्वंगो दिनकरसमोन्यत्र कथितः ॥ ९ ॥ शनिः ॥ सुहृदरिपरकीयस्वर्क्षतुंगस्थितानां फलमनुपरिचिंत्यं लग्नदेहादिभावैः ॥ समुपचय
विपत्तीसौम्यपापेषु सत्यः कथयति विपरीतं रिष्फषष्ठाष्टमेपि ॥ १० ॥
गेशनौ राजतुल्यः ॥ ग्रामस्य नगरस्य वाधिपतिः ॥ पण्डितः ॥ सुन्दरदेहः ॥ अस्य वृत्ती याह्मिभावेषु रवितुल्य फलम् ॥ तदुक्तम् ॥ स्वोच्चे स्वजी वभवने क्षितिपालतु
ल्यो लग्ने वैजभवति देशपुराधिनाथः ॥ शेषेषु दुःखगदपीडित एव बाल्ये दारिद्र्यकामवसगो मलिनोऽलसश्चेति ॥ ९ ॥ इति शनिचारः ॥ लग्नादिद्वादशस्थानचारस्थो
भावास्तद्गतानां ग्रहाणां फलविशेषं मालिन्याह ॥ सुहृदिति ॥ लग्नमेव देह आदिर्येषां ते च ते भावाश्च कुटुम्बसहोत्थादयस्तैः कृत्वा सुहृदादिक्षेत्रस्थानां ग्रह
णां फलं विचार्यम् ॥ सुहृदरिग्रहाणाम् त्रिकोणानी चोपलक्षणं परकीय उदासीनः ॥ अयमर्थः ॥ मित्रक्षेत्रे स्वक्षेत्रे स्वोच्चे मूलत्रिकोणे च स्थितो ग्रहो यस्य भा
वे स्थितः तद्भाववृद्धिं करोति ॥ शत्रुक्षेत्रस्थो ग्रहो भावविनाशकृत ॥ उदासीनग्रहे मध्यो मिश्रस्वर्क्षत्रिकोणगः ॥ स्वोच्चगश्च ग्रहो वश्यभाववृद्धिकरस्मृतिः श्रुतिः ॥ समोचा
धस्फ सौम्यपापेषु सचापि विपत्ती वृद्धिनाशौ कमाद्भावानां वदति ॥ द्वादशषष्ठाष्टमेषु विपर्ययं वदति ॥ अयमर्थः ॥ पञ्चावे सौम्यास्तद्वृद्धिः ॥ यत्र पापास्तद्भावहानिः ॥ द्वा

व·टी०
५०

कुंडलीफलविशेषमनुष्टुभाह॥ उच्चेति॥ शुभफलमुच्चादिगैः संपूर्णादिकं भवति॥ अयमर्थः॥ ग्रहः कुंडली फलं शुभमशुभमिति॥ द्विविधमुक्तम्॥ तत्र
शुभफलमुच्चादिगैः संपूर्णादिकं भस्वोच्चगः पूर्णं ददाति॥ मूलत्रिकोणगः पादोनम्॥ स्वक्षेत्रगोर्द्धं मित्रक्षेत्रगः पादमात्रम्॥ शत्रुक्षेत्रस्थः पादार्द्धम्॥ नी
चगोस्तमितश्च न किंचित्॥ अशुभं तु क्रमेण॥ अस्तमितो नीचस्थश्चाशुभं पूर्णं ददाति॥ शत्रुक्षेत्रस्थः पादोनं मित्रगोर्द्धं स्वक्षेत्रगः पादं मूलत्रिकोणगः पादा
र्द्धम्॥ उच्चगो न किंचिदशुभः॥ एवं जातककाले ग्रहावस्थानात्फलं वाच्यम्॥ दशाष्टकवर्गादिफलं पंक्तिकाले शुभमशुभं वा पुष्टबलानामिति॥ तथा वा चंका
लो वार्यः॥ तत्कालं बलयुक्तो जइहोई दशायं ईत्तस्स फलमशुहं जेइ दिसुहं बलच्चं एिच मेव रिपुणाम्॥ अयमर्थः॥ तत्कालं बलयुक्तो यदि भवति दशापतिस्तस्य फ-

१२८५

उच्चत्रिकोणस्वसुहृच्छत्रुनीचगृहार्कगैः॥ शुभं संपूर्णपादोनदलपादाल्पनिःफलं॥१९॥ इति भावाध्यायः॥ कुलसमकुलमुख्यबंधुपूज्याधनि
सुखिभूपन्नृपास्वभेक वध्वा॥ परविभवसुहृत्स्ववंधुपोष्यागणपवलेशनृपाः स्वमित्रभेषु॥१॥ जनयति नृपमेको प्युच्चगो मित्रदृष्टः प्रचुरध
नसमेतं मित्रयोगाच्च सिद्धं॥ विवसुविसुखमूढव्याधितो बंधुतप्तो वधदुरितसमेताः शत्रुनीचर्क्षगेषु॥२॥

लमशुभं यदि वा शुभं वक्तव्यं निःसंमेव परिपूर्णमिति॥ १२॥ ॥ इति महीधरकृते जातकविवरणे भावाध्यायो द्वादशः॥ १८॥ अथाश्रयाध्यायः॥ तत्रादावेकादिसंख्योक्त
र वस्थास्वगृहगतानां मित्रादिगृहगतानां च ग्रहाणां फलं पुष्पिताग्रयाह॥ कुलसमेति॥ स्वभेक वध्वा कुलसमादयः पर्यायत्र कुत्राप्येकस्मिन् स्वक्षेत्रगे स्ववंशातु-
ल्यः द्वयोः स्वगयोः कुलाधिकः २ त्रिषु वंधुनां मान्यः॥ ३॥ चतुर्षु धनी ४ पंचसु सुखी ५ षट्सु भूपः ६ वई भूपोस्य तुल्य इत्यर्थः॥ सप्तसु राजा ७ एवमेकस्मिन् मित्रक्षेत्रगे प-
र विभादेः पोष्यः १ परजीवीत्यर्थः॥ द्वयोर्मित्रपोष्यः २ त्रिषु स्वेसीतिभिः पोष्यः॥ चतुर्षु भ्रातृपोष्यः ४ पंचसु गणस्वामी ५ षट्सु बलस्वामी ६ सप्तसु राजा ७॥१॥ एको
च्चे फलं रिपुराशिगानां च फलमालिन्याह॥ जनयतीति॥ एकोप्युच्चगतो मित्रावलोकितः सन् राजानं करोति॥ स एवोच्चो मित्रयोगात्॥ स्वमित्रयुतः सन् वहुधनैः सिद्धं सर्वत्रा
वामफलं कुरुते॥ विवस्विति॥ एकस्मिन् शत्रुक्षेत्रगे नीचगे वा दरिद्रः॥१॥ द्वयोः सुदुःखी॥ त्रिषु विचित्तः ३ चतुर्षु रोगी ४ पंचसु बंधनपीडितः ५ षट्सु वधसंतोवधत्रस्तर्थः॥ ६

राम
५०

कुंभलग्नमुपजातसाह ॥ न कुंभेति ॥ सत्याचार्य्यः कुंभलग्नमशुभं न वक्ति ॥ तदुक्तम् ॥ कुंभविलग्ने जातो भवति न रोदुःखशोकवशात्सदेति ॥ यवनास्तभागभेदात्
द्वादशांशभेदात् ॥ कुंभद्विदसांशकोपशभवति ॥ राशौनतदासुरितः परान्नभोजी भवे मनुजइति ॥ विसुगुप्तस्तु कुंभद्वादशांशशोक्तो अतिप्रसंगइति वदति ॥ य
तः कस्य राशेस्तथांशभेदः कुंभद्वादशांशभागोनास्ति ॥ तस्माद्यदि कुंभद्वादशांशोलग्ने गोन शुभं इति वाक्येतदा सर्वाणि लग्नोक्तफलानि निरर्थकानि स्युः ॥
ततः कुंभलग्नमेवाशुभं ॥ तदुक्तं ॥ कुंभद्वादशांशभागो लग्नगतो न प्रशस्यते यवनैः ॥ यद्येवं सर्वेषां लग्नगतानामनिष्टफलता स्यात् ॥ धुट्योगा इणी
नां नतन्मतसर्वशास्त्रकाराणां ॥ तस्मात्कुंभविलग्नेजन्मन्यशुभं नतद्भागइति ॥ ३ ॥ होरास्थग्रहफलं वसंततिलकेनाह ॥ पातेष्विति ॥ विषमराशि

न कुंभलग्नं शुभमारुसत्योनभागभेदेषु वनावदंति ॥ कस्यांशभेदो न तथास्ति राशेरुक्तिप्रसंगस्त्विति विष्णुगुप्तः ॥ ३ ॥ पातेषु सत्त्वसमभे शुदिने घा
होरांस्थितो महोद्यमवल्लार्थयुतोतितेजाः ॥ चांद्रीशुभेषु युजि मार्दवकांतिसौख्यसौभाग्यधीमधुरवाक्ययुताः प्रजाताः ॥ ४ ॥ तास्वेव होरासु
परर्क्षगेषु जेयानराः पूर्वगुणोत्तमध्याः ॥ व्यत्ययस्त होराभवनस्थितेषु मर्त्या भवंत्युक्तगुणैर्विहीनाः ॥ ५ ॥

भौम

सूर्यश्च पापेषु मेषादिविषमराशिपूर्वार्द्धस्थेष्वित्यर्थः ॥ तदा जातो नरो महदुत्साकार्येषु घन्तः वीर्यवान् ॥ धनवान् ॥ अतितेजस्वी च भवति ॥ सौम्येषु समराशिपूर्वा
र्द्धगतेषु सौम्यस्वभावः ॥ द्युतिमान् ॥ सुखी ॥ जनवल्लभः ॥ बुद्धिमान् प्रियंवदश्च ॥ ४ ॥ पुनर्होराफलमिन्द्रवज्रयाह ॥ तास्विति ॥ पूर्वोक्तहोरास्वन्यराश्याश्रितेषु जाताः
पूर्वोक्तमध्यगुणा भवंति ॥ विपरीतहोरासु विपरीतराशिगेषु जाताः पूर्वोक्तगुणरहिताः ॥ अयमर्थः ॥ पापा विषमराशौ चन्द्रहोरां गताः समराशौ रविहोरागतास्त
दा पूर्वोक्तं किंचिद्गुणवान् ॥ यदा च समराशौ चन्द्रहोरायां पापाः विषमराशौ रविहोरायां सौम्याः तदा पूर्वोक्तगुणवर्जितः स्यात् ॥ एवं यत्र वत्र व्रेष फलाधिकं वाच्यम् ॥ ५ ॥

व॰ टी॰
५१

चन्द्रद्रेष्काणफलं वसन्ततिलकेनाह ॥ कल्याणेति ॥ स्वद्रेष्काणे तात्कालिकाधिपद्रेष्काणे वा स्थिते चन्द्रे प्रशस्तरूपः प्रशस्तगुणश्च ॥ अन्यद्रेष्काणगतश्च तत्तद्रेष्काणेशसमगुणं कुरुते ॥ यद्द्रेष्काणे चंद्रस्तदीशे चन्द्रसमधर्मे स्वमध्यस्वगुणश्च चन्द्रद्रेष्काणे चन्द्रे यो जातो रूपगुणयुक्तो नरः ॥ व्यालेति ॥ सर्पद्रेष्काणस्थ चन्द्रे अमर्षी । सायुधद्रेष्काणस्थे प्राणिघातरतः ॥ चतुष्पाद्द्रेष्काणे गुरुदारगामी ॥ पक्षिद्रेष्काणगे चन्द्रे भ्रमशील ॥ स्त्रीद्रेष्काणगे व्यालादिद्रेष्काणगे च चन्द्रे फलद्वयमपि वक्तव्यम् ॥ वृश्चिकाद्यद्वितीयौ कर्कद्वितीयतृतीयौ मकरतृतीयः एते सायुधद्रेष्काणाः ॥ मेषे द्वितीयः वृषद्वितीयतृतीयौ ॥ कर्कसिंहयोराद्यौ सिंहद्वितीयः तुलातृतीयः वृश्चिकतृतीयः धन्विसिंहतृतीय व्यालद्रेष्काणाः ॥ मेषाद्यतृतीयौ मिथुनद्वितीयतृतीयौ सिंहद्वितीयतृती

कल्याणरूपगुणमात्मसुहृद्द्रेष्काणे चंद्रोऽन्यगस्तदधिनाथगुणं करोति ॥ व्यालोद्यतायुधचतुश्चरणाण्डजेषु तीक्ष्णोऽतिहिंस्रगुरुतल्परतोऽटनश्च ॥ ६ ॥ स्तेनो भोक्ता पंडितो ह्याढ्यो नरेंद्रः क्लीबः शूरो विष्टिकृद्दासवृत्तिः ॥ पापो हिंस्रोऽभीश्च वर्गोत्तमांशे ष्वेषांमीशाद्राशिवद्द्वादशांशे ॥ ७ ॥

चन्द्रौ स्वा मीश

यौ ॥ कन्याद्वितीयः तुलातृतीयः धन्विप्रथमतृतीयौ मकरतृतीयः धन्विप्रथमः मकरप्रथमः एते चतुष्पद्द्रेष्काणाः ॥ मिथुनद्वितीयः सिंहाद्यः तुलाद्वितीयः ॥ कुंभाद्यः एते पक्षिद्रेष्काणाः ॥ अत्रापि गुणद्वमात्तभे तद्द्रेष्काणस्थफलद्वयं वाच्यम् ॥ ६ ॥ लग्नस्य द्वादशांशानवांशयोः फलं शालिन्याह ॥ स्तेनेति ॥ मेषवर्जं अन्यराशौ लग्नगे मेषांशे जातश्चौरः ॥ १ ॥ एवमग्रेपि ॥ वृषांशे भोगशीलः ॥ २ ॥ मिथुनांशे पंडितः ॥ ३ ॥ कर्कांशे वित्तवान् ॥ ४ ॥ सिंहांशे राजा ॥ ५ ॥ कन्यांशे नपुंसकः ॥ ६ ॥ तुलांशे युद्धप्रियः ॥ ७ ॥ वृश्चिकांशे परादेशकरः ॥ ८ ॥ धनुरंशे नीचवृत्तिः ॥ ९ ॥ मकरांशे पापी ॥ १० ॥ कुंभांशे घातुकः ॥ ११ ॥ मीनांशे निर्भयः ॥ १२ ॥ अधीरितिपादे निवृत्तिः ॥ १२ वर्गोत्तमरति ॥ नीचांशे सुतुएषां स्तेनादीनां स्वामिनः मेषलग्ने मेषांशे चौराणां स्वामी ॥ वृषलग्ने वृषांशे भोगवतीशः ॥ एवमग्रेपि ॥ द्वादशांशे राशिवत्फलादि मेषादिस्थचन्द्रमानि फलानुक्तानि तान्यत्र गीतादीनि तान्येव मेषादिद्वादशांशे जातस्य वाच्यानि ॥ ७ ॥

राम
५१

101

भौमशन्यो: स्वत्रिंशांशस्थितयो: फलं वसन्ततिलकेनाह ॥ जायान्वितिरति ॥ स्त्रीयुत: वीर्यालंकारैर्भार्थैर्युत: तेजस्वी । असमीक्षितकारी ॥ ईदृ
श: स्वत्रिंशांशस्थे कुजे भृगुफले त्रिंशांशो पादीनादत्र भागशब्देन त्रिंशांशा एव मन्त्रेपि ॥ व्याधितविवपन्नभार्य: ॥ क्रूर: स्वभाव: ॥ द्वितीय: स्त्रीक:
दु:खयुत: गृहपश्वादिपरिवारोपेत: मलान्वित: ईदृश: शनौ स्वत्रिंशांशे जातो भवति ॥ ८ ॥ गुरुबुधयो: स्वत्रिंशांशयोगे फलमाह ॥ स्वांश इति ॥
धनी यशस्वी । सुखी । धीमान् । द्युतिमान् । मान्य: । स्वस्थदेह: । उत्थानशील: ॥ भोगी ईदृश: गुरौ स्वत्रिंशांशगे ॥ धीमान् । गीतवाद्यादिकुशल: । दंभी । कवि
लक्षत् ॥ वावदूक: । नीचकर्मा । शास्त्रवित् । अर्थवान् । असमीक्षितकारी ॥ अतिप्रज्ञ: । ईदृश: बुधे स्वत्रिंशांशगे । स्वत्रिंशांशगभृगुफलं भौमादित्रिंशांशस्थ

जायान्वितो बलविभूषणसत्त्वयुक्तस्तेजोतिसाहसयुतश्च कुजे स्वभागे ॥ रोगी मृतस्वयुवतिर्विषमोऽन्यदारो दुःखी परिच्छदयुतो मलिनो
ऽर्कपुत्रे ॥ ८ ॥ स्वांशे गुरौ धनयशःसुखबुद्धियुक्तस्तेजस्वि पूज्यनिरुद्युमभोगवंत: ॥ मेधाकलाकपटकाव्यविवादशिल्पशास्त्रार्थसाहस

ग्या युत: शशिजे तिमान्य: ॥ ९ ॥ स्वत्रिंशांशे वरसुतसुखो रोगभार्यार्थरूप: । शुक्रे तीक्ष्ण: सुललिततनु: सुप्रकीर्णेन्द्रियश्च ॥ शूरस्तब्धो विषम
द्वे मवधको सद्गुणाढ्यो सुखिसौचार्वंगे शौर्य रविशशियुते व्याप्तवर्गांशके च ॥ १० ॥ २९ ॥ इति वराहमिहिरकृते वृहज्जातके आश्रयाध्याय: ॥ १९ ॥

योगस्ववीन्द्वो: फलं मंदाक्रांतयाह ॥ स्वत्रिंशांशइति ॥ भूरिधन: । भूरिसुख: । नीरोग: । भाग्यवान् । धनी । रूपवान् । भार्यार्थी तिपाठे पत्नीवान् ॥ क्रूर: सुन्दरांग: । अजि
तेन्द्रियो विषयाशक्त: रस्त्यर्थ: ॥ ईदृश: शुक्रे स्वत्रिंशांशगे ॥ शूर इति ॥ आरपूर्वांशो भकुजादित्रिंशांशेषु आहायत्रिंशांशोक्ता: ग्राह्या: ॥ तत्र कुजशनिगुरुबुधत्रिं
शांशे सुरविशशियुतेषु क्रमाच्छूरादयस्स्यु: ॥ अयमर्थ: ॥ कुजांशस्थेर्के शूर: । चंद्रे स्तब्ध: कार्यकारी । शनित्रिंशांशगे रवौ क्रूरस्वभाव: ॥ चंद्रे वधक: नाग
रू त्रिंशांशगे ऽर्के सद्गुणाढ्य: । चंद्रे धनाढ्य: । बुधत्रिंशांशगे ऽर्के सुखी । चन्द्रे पण्डित: । शुक्रत्रिंशांशगे ऽर्के सुन्दरनेत्र: । चंद्रे सर्वजनप्रिय इति ॥ १० ॥ इति महीधर

102

बृ॰ ज॰ टी॰
५२

अथ प्रकीर्णाध्यायः॥ तत्र ग्रहाणां परस्परकारकसंज्ञां वैतालीयेनाह॥ स्वर्क्षतुंगेति॥ स्वक्षेत्रे स्वोच्चे स्वमूलत्रिकोणे च स्थिता ग्रहा यदि लग्नकेन्द्रगा भव न्ति तस्मान्यो ग्रहः स्वक्षेत्रादिस्थ एव केंद्रगस्तदा ते परस्परं कारकाख्यो भवन्ति॥ एवं यावन्तो यत्संख्यास्ते सर्वे चान्योन्यं कारकसंज्ञाः॥ कर्मगश्चेति॥ अनेन विधिना योयस्माद्दशमस्थः स विशेषेण कारकसंज्ञः॥ अथोदाहरणं स्थोद्धतयाह॥ कर्कटेति॥ कर्कलग्नगश्चन्द्रः॥ मकरे कुजः॥ तुलायां शनिः॥ मेषेऽर्कः॥ कर्के वगुरुः॥ एवं योगे सत्येवान्योन्यं कारकः॥ अनेनोदाहरणेनैव॥ तदुक्तं च॥ यथा नरस्य जन्मलग्नात्केंद्रं विना यद्यपि स्वोच्चक्षेत्रस्थोच्चस्वमूलत्रिकोण गा स्थावन्तः परस्परं केंद्रगास्तथापि कारकाख्यं न लभन्ते॥ लग्नस्येति॥ लग्नस्य ग्रहदशमगश्च सर्वग्रहः कारकसंज्ञो भवति॥ अनेनैतदुक्तम्॥ लग्नगो

त्रि स्वर्क्षतुंगमूलत्रिकोणगाः कंटकेषु यावंत आ[illegible]ता॥ सर्वे त्रितेन्योन्यकारकाः कर्मगस्तु तेषां विशेषतः॥१॥ कर्कटोदयगते यथोडुपे स्वोच्च गाः कुजयमार्कसूरयः॥ कारकानिगदिताः परस्परं लग्नगस्य सकलोंबरांबुगाः॥२॥ स्वत्रिकोणोच्चगो हेतुरन्योन्यं यदि कर्मगः॥ सुहृत्तद्गुणसंपन्नः कारकश्चापि स स्मृतः॥३॥ शुभं वर्गोत्तमे जन्म वेशिस्थाने च सद्ग्रहे॥ अशून्येषु च केन्द्रेषु कारकाख्यग्रहेषु च॥४॥ ४ ॥४॥

यहो यदि स्वक्षेत्रादिस्थानेस्माद्दशमचतुर्थोपि यदि स्वक्षेत्रादिषु न स्यात्॥ तथापि लग्नस्य दशमश्चतुर्थो वा कारकाख्यो भवत्येवेति॥ यदुक्तम्॥ लग्नगा स्वशत्रू लोच्चराशिगा इति॥ अन्यकारकलक्षणमनुष्टुभाह॥ स्वत्रिकोणेति॥ लग्नकेंद्रं विनापि स्वक्षेत्रोच्चमूलत्रिकोणापन्नस्थो ग्रहो हेतुकारकः स्यात्॥ यदि तस्मा न्योग्रहो मित्रमूलस्वक्षेत्रगुणसंपन्न उच्चादिस्थः सन्दशमस्थो भवति॥ किंच सोपि दशमस्थोऽपि दृशः कारको भवति॥ सुहृन्मित्रं स्वाभाविकं तद्गुणसंपन्नो स्तात्का लिकं मित्रं॥३॥ अधिमित्रमिति॥ केचित्कारकसज्ञायोजनमाह॥ शुभमिति॥ लग्नस्थांशाधिपस्यापि दृष्टौ यभवने सोम्यग्रहयुतेषु चतुष्केन्द्रेषु स्वगृहेषु च॥ कारकसंज्ञ कथ्यग्रहेषु च जन्मशोभनं वा [illegible]॥ केन्द्रगा रसेम्यास्क ग्रथ्यसाः॥ तदुक्तञ्च॥ एकस्मिन्नपि केन्द्रे यदि सोम्यो ग्रहो हानि याञ्चापं॥ जन्मन्यपवा कर्मणि [illegible] शुभं [illegible]

यौवने सुखपीयं दशापतिफलपाकं च वैतालीयेनाह॥ मध्ये वयसाति॥ गुरुर्जन्मराशीशो जन्मलग्नेशो वा केंद्रगो यौवने सुखदाता॥ सर्वथ्याधिकम्॥ तदुक्तम्॥
लग्नाधिपो जन्मपतिश्च येषां चतुष्टये स्याद्बलवान् गुरुर्वा॥ चतुर्थहोरादिषु संगतश्चेच्चतुर्वयःकारफलप्रदः स्यात्॥ पश्येत्॥ दशेशाः पष्ठोदिपागताः क्रमात्
यशान्तमध्यदिषु फलदाः॥ अयमर्थः॥ दशापतिर्दशाप्रवेशकाले पष्ठोदयराशिः॥ स्वदशान्ते फलदः मीनराशिगो दशामध्ये फलदः॥ पृष्ठोदयगो दशादौ फल
दः कंशीर्षम्॥ तदुक्तम्॥ आद्यन्तमध्यफलदाः शिरःपृष्ठोभयोदयाः॥ दशाप्रवेशसमये तिष्ठन्वा द्योदशापतिरिति॥ ४॥ अष्टवर्गफलं प्रवितायथाह॥ दि
नकरेति॥ चारवशात्पत्तिकाले शुभमशुभं वाष्टकवर्गफलं रविकुजौ राशेराद्यत्रिभागस्थौ प्रयच्छत॥ गुरुशुक्रौ राशिमध्यत्रिभागगौ फलं दत्तः॥ शनिचन्द्रौ

मध्ये वयसः सुखप्रदाः केंद्रस्था गुरुलग्नपजन्मपाः॥ पृष्ठोभयकोदयर्क्षगास्त्वंतपांतः प्रथमेषु पाकदाः॥ ४॥ दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले गुरुभृगुजौ
भवनस्य मध्ययातौ॥ रविसुतशशिनौ विनिर्गमस्थौ शशितनयः फलदस्तु सर्वकाले॥ ५॥ इति श्रीवराहमिहरविरचिते बृहज्जातके प्रकीर्णाध्या
यः॥ २०॥ लग्नात्पुत्रकलत्रभे शुभपतिप्राप्तेऽथवालोकिते चन्द्राद्वा यदि संप्रदस्ति हि तयोर्ज्ञेयोन्यथासंभवः॥ पाथोनोदयगे रवौ रविसुते मीनस्थितो दारहा
पुत्रस्थानगतश्च पुत्रमरणं पुत्रो वने यच्छति॥ १॥ क्रूरग्रहैः सितचतुरस्रसंस्थितैर्मध्यगतनये थवा ग्रयोः॥ सौम्यग्रहैरसहितसंनिरीक्षिते जायावधो दहननिपातपाश
मध्यसिद्धे

राशेरन्त्यत्रिभागगो फलदः॥ बुधो यावद्राशौ तिष्ठति तावत्॥ शुभमशुभं वा फलं ददाति॥ ५॥ इति श्रीमहीधरकृते जातकविवरणे प्रकीर्णाध्यायः॥ २०॥ अथ यानि स्त्राध्या
यः॥ तत्रादौ स्त्रीसुतनाशयोगं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ लग्नादिति॥ लग्नाच्चन्द्राद्वा पंचमं सप्तमं च शुभग्रहैः स्वामिभिश्च युक्तं दृष्टं वा पुत्रदं भार्याप्रदं च स्यात्॥ तयोः शु
भस्वेशयोगदर्शनाभावे सुतकलत्रभावः॥ किंच॥ कन्यालग्नगे रवौ सप्तमे च शनौ स्त्रीनाशः॥ कन्यालग्नेऽर्के पंचमे कुजे पुत्रनाशः॥ सुतत्रयमुपलक्षकाः स्वेषां
लग्नाच्चन्द्राद्वा॥ तत्तद्भावानां शुभस्वेशयुतदृष्टानां वृद्धिः तद्भावहानिः॥ १॥ भार्यामरणयोगत्रयं रुचिरयाह॥ क्रूरग्रहैरिति॥ शुक्राच्चतुर्थाष्टमगैः क्रूरैरग्निनाः स्त्री
नाशः॥ एकस्मिन्राशौ भिन्नराशौ वा पापद्वयमध्यगे शुक्रे यतनाद्भार्यानाशः॥ सौम्यानामन्यतमेन शुक्रे विरहिते नैवलोकिते वा पाशाद्भार्यानाशः॥ वंधनेनात्मनं

काणविकलदारयोगद्वयं वसंततिलकेनाह॥ लग्नादिति॥ यस्य द्वादशस्थे चन्द्रः षष्ठेऽर्कः स भार्यः काणो भवति॥ यस्य शुक्रौ कौ युतौ सप्तमे नवमे पंचमे वा तस्य भार्याहीनाङ्गी॥ तदुक्तं॥ पंचमे नवमे घूने सहितौ सितभास्करौ॥ यस्य सा तो भवेद्भार्या तस्यैकांगविवर्जिता॥ २॥ वंध्यापतियोगं सुतकलत्रभावयोगं च मालिन्याह॥ कोणोदयेशनि॥ यस्य लग्ने शनिः कर्कालिमीनान्यतमनवांशगः शुक्रे सप्तमः परिपंचमस्थानं सौम्ययुतं न॥ तस्य भार्या वंध्या भवति॥ द्वादशिकात्सुतो भवेत्सदा॥ वंध्यास्यात्॥ अयं योगो मकरस्थकन्यालग्नेष्वेव संभवति॥ वंध्यापतिस्तस्मे ततः पापपतियत्परिणीता वंध्या भवति॥ द्वादशिका तु सुतो भवेत्सदा॥ ४॥ परस्त्रीगमनादियोगं हरिणाह॥
किंच॥ पापग्रहेषु शनिभौमार्केषु यथासंभवं द्वादशलग्नसप्तमेषु क्षीणचन्द्रे पंचमे भार्याहीनः पुत्रहीनश्च॥ ४॥ परस्त्रीगमनादियोगं हरिणाह॥

लग्नाद्व्ययारिगतयोः शशितिग्मरश्म्योः पत्न्यासहैकनयनस्य वदंति जन्म॥ द्यूनस्थयोर्नवमपंचमसंस्थयोर्वा शुक्रार्कयोर्विकलदारमु
शंति जातं॥ ३॥ कोणोदये भृगुतनये स्तचक्रसंधौ वंध्यापतिर्यदि न सुतर्क्षमिह युक्तं॥ पापग्रहैर्व्ययमदनलग्नराशिसंस्थैः क्षीणे
शशिन्यसुतकलत्रजन्मधीस्थे॥ ४॥ असितकुजयोर्वर्गेस्तस्थे सिते तदवेक्षिते परयुवतिगस्तौ चेत्सेंदू स्त्रियाः सह पुंश्चली॥ भृगुजशशि
नोरस्ते भार्यानरो विसुतोपि वा परिणततनू स्त्रीपुंसौ शुभेः प्रमदापती॥ ५॥

असितेति॥ यस्य शनिकुजान्यतमवर्गस्थः शनिकुजान्यतमदृष्टः शुक्रः सप्तमः परदारगामी॥ १॥ अस्मिन्नेव योगे शनिकुजावेकराशिगौ स चन्द्रौ च॥ २॥ अयमर्थः॥ शनिकुजान्यतरवर्गस्थः शनिकुजचन्द्रैरेकस्थैस्तैर्दृष्टः शुक्रः सप्तमः इति॥ तदा नार्या सह व्यभिचारी सापि परगामिनी लुब्धः॥ २॥
यत्र तत्रैकस्थाम्यां शुक्रेन्दूभ्यां सप्तमो यदि शनिकुजौ तदा भार्याहीनः॥ सुतहीनो वा॥ ३॥ स्त्री च ना च स्त्रीनरौ तयोः स्त्रीनरयोः रकराशिगयोः स
काशात्सप्तमे यदि शुभग्रहदृष्टौ शनिकुजौ स्तः तदा दंपती परिणततनू वृद्धौ वृद्धे तस्य वृद्धा भार्या भवतीत्यर्थः॥ ४॥ ॥ ५॥ श्रीहृत्सायनमः॥ ४॥

राम
५३

अथान्यत्सयोगान्मन्दाक्रांन्तयाह ॥ वंशेति ॥ यस्य चन्द्रो दशमः शुक्रः सप्तमः पापाश्चतुर्थाः ॥ सवंशनाशको दुर्योधन प्राय इत्यर्थः ॥ बुधयुतद्रेष्काणे केन्द्र
गशनिदृष्टे शिल्पी ॥ अयमर्थः ॥ यच्छशो संबंधिनि द्रेष्काणे बुधः स्थितः स राशिर्यदि केन्द्रस्थेन शनिना दृश्यते तदा चित्रकर्मादिना जीवतीत्यर्थः ॥ शनिनवां
शगे शुक्रे द्वादशे दासीपुत्रः ॥ ३ ॥ शनिदृष्टो यदि रवीन्दू सप्तमौ तदा तु चित्रकर्मकृत ॥ ६ ॥ अन्यानपि योगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ पापालोकितयोरि
ति ॥ पापदृष्टो शुक्र कुजौ यस्य सप्तमौ तस्य वातव्याधिः ॥ वार्धक्यकुक ॥ इति पाठे मुष्करोगः ॥ यत्र तत्र राशौ चंद्रो वृश्चिक नवांशगः कर्क नवमांशगो वा पाप
युतस्तदा गुह्यक पुरुषव्याधिः ॥ शनिकुजौ द्वादश षष्ठितौ यौ चन्द्रो लग्ने रविः सप्तमे न दाक्कुष्टी ॥ २ ॥ चन्द्रो दशमः कुजः सप्तमः शनिः सूर्यात्षष्ठगः ॥ तदा हि

वंशच्छेत्ता खमदसुखगैश्चंद्रदैत्येज्यपापैः शिल्पी त्र्यंशे शशिसुतयुते केन्द्रसंस्थार्कि दृष्टे दास्यां जातो द्युतिसुतगुरौ रिष्फगे सौरिभागे नीचोऽर्के दोऽमर
नगतयोर्दृष्टयोः सूर्यजेन ॥ ६ ॥ पापालोकितयोः सितावनिजयोरस्तस्थयोर्वातरुक् चन्द्रे वृश्चिक कर्क टांशकगते पापैर्युते गुह्यरुक् ॥ श्वित्री
रिष्फ धनस्थयोरशुभयोश्चंद्रोदयेऽस्ते रवौ चंद्रे खे वनिजे च लग्ने च विकलो यद्यर्कजो वेशिगः ॥ ७ ॥ अंतः शशिन्यशुभयोर्मगगेपतंगे श्वासक्षय
प्लिहक विद्रधि गुल्मभाजः ॥ शोषी परस्परगृहांशगयोरवीन्द्वोः क्षेत्रे थवा युगपदेकगयोः कृशो वा ॥ ८ ॥

नागः ॥ ७ ॥ ७ ॥ अन्ययोगान्वसन्ततिलकेनाह ॥ अन्तरिति ॥ यत्र तत्रस्थे चंद्रे शनिकुजमध्यगे रवौ तु मकरगे श्वासास्मिान ॥ क्षयो धातुक्षयः ॥ प्लीहा वामकु
क्षिस्थो मांसपिण्डः ॥ विद्रधिर्व्रणविशेषः ॥ गुल्मलक्षणं तु हृन्नाभ्योरन्तरे ग्रंथिः संचारी ॥ यदि वाचल ॥ वृत्तश्चयापचयवान् ॥ गुल्म इत्यभिधीयते इति ॥
रवीन्द्वोरन्यगृहे शोवागतयोः शोषवान्क्षयी ॥ अयमर्थः ॥ कर्केऽर्कः सिंहे चन्द्रः यत्र तत्र राशौ सिंहनवांशे चन्द्रः कर्क नवांशेऽर्कः तदा शोषीति ॥ २ ॥ तदुक्तम् ॥
परस्परगृहापानो यदि चापि तदंशगौ ॥ भवेतामर्क शीतांशोस्तदा शोषी प्रजायत इति ॥ क्षेत्रे इति ॥ तुल्यकालं तयोरेवान्योन्यक्षेत्रगयोर्वा शोषी कृशो वा ॥ अयमर्थः ॥

वृ॰ज्जा॰म॰टी
५४

अन्यानापियोगान्वसन्ततिलकेनाह॥ चन्द्रे इति॥ धनुः पंचमनवांशगश्चंद्रोयदि शनिकुजयुक्तः तद्दृष्टो वातदापि कुष्ठि॥ यद्वा यत्रतत्रराशौ मीन कर्क मकरमेषा
न्यतमनवांशगश्चंद्रः कुजशन्यतमयुक्तोदृष्टोवा॥ तदापिकुष्ठी॥ वृश्चिक कर्क वृषमकराणामन्यतम पापयुतोदृष्टो यदि पंचमोनवमो वातदापिकुष्ठी॥ पूर्वयो
गोक्तेचन्द्रेशुभदृष्टेकंडुरेवनकुष्टी॥ लद्धुक्तम्॥ मेषांशकेमीनगहोशकेवाचन्द्रः स्थितोः त्रैवहिपापदृष्टः॥ किलासकुष्टादिकरोति॥ देहमिष्टेलित कुराउविकार
णांचेतिह॥ अन्ययोगान्वेतालीयेनाह॥ निधनेति॥ रवीन्दुकुजशनयोष्यथाकथंचिदष्टमषष्ठद्वितीयद्वादशस्थाः॥ यथायथेतिक्रमाभ्रावाः तदानेत्रनाशः॥ कुथं
वलवदिति॥ चतुर्णांमध्याद्योवलवांस्तस्ययोवातपित्तश्लेष्माणांमध्याद्दोषउत्कटस्तत्प्रकोपेनदृष्टेनाशः॥१०॥ नवमेति॥ पापग्रहनवमेकादशतृतीयपंचमाःशुभैर

चंद्रेश्विमध्य... षकर्किमृगाजभागेकुष्टीसमंदरुधिरेतस्त्वेक्षितैवा॥ स्यामैस्त्रिकोणगमलिकर्किवृषेमृगेचकुष्ठीचपापसहितैरवलोकितैर्वा॥९॥
निधनारिधनव्ययस्थितारविचंद्रारयमायथातथा॥ वलवद्ग्रहदोषकारणैर्मनुजानांजनयंत्यनेत्रतां॥१०॥ नवमायतृतीयधीगतानसौम्यैःशुभानि चे
नृ रीक्षिताः॥ नियमाच्छ्रवणोपघातदाहदृक्काणसमन्वयसप्तमे॥११॥ उदयर्क्षुपेसुरास्पगेसापिशाचोशुभयास्त्रिकोणयोः॥ सोपप्लवमंडलेरवावुदयस्थेनसु
स्प नापवर्जितः॥१२॥ संकृष्टः पवनेनमंदगयुते द्यूने विलग्नेगुरौसोन्मादोवनिजोस्थितेस्तभवनेजीवेविलग्नाश्रिते॥ तद्वत्सूर्यसुतोदयेवनिसुतेधर्मात्मजद्यून
गेयातेवासहस्ररश्मितनयेक्षीणेव्ययेशीतगौ॥१३॥

दृष्टाः संतोवलवद्ग्रहदोषकारणैर्नैवव्याधिकराः॥ सप्तमाः क्रूराः शुभादृष्टास्तथेवस्तविकारकाः॥ अत्राशुभशब्देनसर्वश्लोकोक्तार्कशनिकुजाएवग्राह्याः
॥११॥ उदुपतीति॥ राहुग्रस्तेचंद्रेलग्नगेशनिचन्द्रयोस्त्रिकोणगयोः पिशाचाधिष्ठितः स्यात्॥ एवंरवावपि॥१२॥ अन्ययोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ संस्पृष्ट इति॥
सप्तमेशनौ। लग्नेगुरौवायुस्पृष्टः। सप्तमेकुजोलग्नगेगुरौउन्मत्तोविचित्तरूपः॥ २लग्नेर्के जेः कुजेनवपंचमसप्तमान्यतमस्थेपिउन्मत्तएव॥ ३॥ शनिश्चेतक्षीणे
न्दोद्वादशगेपिउन्मत्तएव॥४॥ ॥१३॥ अन्ययोगान्वसन्ततिलकेनाह॥ राश्यंशेति॥ यस्मिन्नवांशेचन्द्रःसराश्यंशः तस्यपतिः सराश्यंशपः रविचन्द्रगुरूः

राम
५४

107

यतेपदृिस्वनीचराशिपतिनवांशेरिपुनवांशेवास्थितास्तदाहासोभवति॥एभ्यइति॥एषामन्यएकद्वौमध्यौ॥त्रयश्चत्वारोवाबहव॥उक्तयहेष्वयस्सेकोनीचाधिप
तिनवांशगोऽरिनवांशगोवासम्भुपगमेनात्मनोनीचनार्थेनदास॥यस्यद्वौसक्रूपदास॥अन्येनक्रीतःसन्दृशः॥यस्यत्रयश्चत्वारोचेद्दशाःस्तगर्भदासः
॥दास्यदास्यावापुत्रोलोकरहेजातःस्यात्॥१४॥अन्ययोगान्नहरिरप्याह॥विकृतेति॥वृषमेषधनुषामन्यतमेलग्नेपापदृष्टेविरूपदन्तः॥१॥मेषालिसिंह
मकरकुंभधनुर्वृषान्यतमेलग्नेपापदृष्टेखल्वाटः॥२पापेक्षितेऽर्केनवमेचमेवाम्नन्त्रे॥३शनैपापदृष्टेनवमेपंचमेवावकुरोगः॥४॥कुजेनवमेपंचमेपाप
दृष्टेहीनाङ्गः॥५॥१५॥अन्यानअनिष्टयोगान्पुष्पिताग्रयाह॥व्ययसुतेतिपापेषुद्वादशपंचमद्वितीयनवमेषुजातस्यवंधनेवाच्यम॥तच्चभवनंलग्नराशितस्त

एश्पंशाःपोशनकरशीतकरामरेज्यैनीचाधिपांशकगतेररिभागगैर्वा॥एभ्योल्पमध्यबहुभिःक्रमशःप्रसूताज्ञेयाःस्फुरभ्रूपगमक्रयग
र्भदासः॥१४॥विकृतदशनःपापैर्दृष्टेवृषाजहयोदयेखलतिरश्भक्षेत्रेलग्नेहयेवृषभेपिवा॥नवमसुतगेतपापैर्दृष्टेरवावदृष्टेक्षेणो
दिनकरसुतेनैकव्याधिःकुजेविकलःपुमान्॥१५॥व्ययसुतधनधर्मगैरसौम्यैर्भवनसमाननिबंधनंविकल्प्यं॥भुजगनिगडपाशभृद्दृकाणैर्बल
वद्सौम्यनिरीक्षितैश्चतद्वत्॥१६॥परुषवचनोपस्मारार्तःक्षयीचनिशापतौसरवितनयेवक्रालोकंगतेपरिवेषगे॥रविकुजयमैःसौम्यादृष्टैर्नि
भस्तलमाश्रितैर्भृतकमनुजःशर्वैर्दृष्टैर्वराधममध्यमाः॥१७॥इत्यनिष्टयोगाध्यायः॥२१॥
तुल्यम्॥लग्नराशिर्येनविधिनावध्यतेसनरस्तदावध्यते॥यथामेषवृषधनुरन्यतमेलग्नेजातस्यज्ज्याद्विनावंधनं॥मिथुनतुलाकुंभकन्यान्यतमेलग्नेनिगडैः
कर्कसिंहमकरमीनलग्नेशरीरवंधनंविनदुर्गेरक्षणं॥वृश्चिकलग्नेभूमिगृहे॥भुजगेति॥लग्नेद्रेष्काणोभुजगभृत्॥निगडपाशभृद्वानिगडपाशभृदित्येकएव॥पाशभृ
तःपथकपाशात्॥सचेद्बलवतापापेनदृष्टस्तथापिभवनतुल्यंवंधोवाच्यः॥भुजगद्रेष्काणाउक्ताःनिगडभृद्रेष्काणोमकराद्यः॥१६॥अन्यानपियोगानहरिणाह॥
परुषेति॥शनियुतेचंन्द्रेकुजदृष्टेतत्कालेपरिवेषयुतेचयातोदुर्वचनः॥अपस्मारपीडितः॥क्षयपुत्रश्च॥अयमर्थः॥चन्द्रेशनियुतेकटिनवान्॥तादृशएववकुज
दृष्टेपरस्परान्तैश्च॥शनियुतेकुजदृष्टेचचंद्रेसरिपिषेदुर्वागपरस्परक्षयवान्॥रविंयमकुजेरिति॥सौम्यग्रहादृष्टेषुरविशनिकुजेषुदशमेषुभृत्योभवति॥एवंदृष्टै

108

अथस्त्रीजातकाध्याय॥ तत्रपुंजन्मोक्तफलनिर्देशं तदधिकं वसन्ततिलकेनाह॥ यद्यत्फलमिति॥ नरभवे पुंजन्मनि यद्यत्फलं स्त्रीणामयोग्यं राज्यादिषु
भंवषणानाशादि पापंतत्तद्भर्तृषुवदेत॥ वक्तातास्वदगिसादिष्य स्त्रीयोग्यंतत्तामपिवाच्यम॥ सुनफादियोगफलमुभयोरपि॥ एवंत्रिविधानिफलानिका
निचित्स्त्रीयोग्यानि॥ कानिचित्पुरुषेषु॥ कानिचिदुभयोरपि॥ वैधव्यासर्वस्त्रीफलं पतिष्वेव॥ विशेषमाह॥ तासामिति॥ पतिमृतिरवैधव्यमेवाच्या॥ लग्नादिहोर्क्ष
शरीरम्॥ सौभाग्यंपाकपतिश्च याहशायादृशास्त्वदुभयंसप्तमेवाच्यंततत्सर्ववक्ष्यति॥१॥ तदुक्तम॥ वपुर्लग्नेन्दुगंतत्तदाहा॥ युग्मेष्विति॥ समराशिगयोर्ल
ग्नेन्द्वोः स्त्रीस्वभावाकारा॥ तयोरेवसौम्ययोः शोभनदृष्टयोः शोभनशीलालंकारयुताच॥ लग्नेन्द्वोर्विषमराशिगयोः पुमाकारापुंस्वभावाच॥ तयोरेव

यद्यत्फलंनरभवेक्षममंगनानांतत्तद्वदेत्पतिषुवासकलंविधेयंतासांतुभर्तृमरणंनिधनेवपुस्तुलग्नेंदुगंसुभगतास्तमयेपतिश्च॥१॥ युग्मे
षुलग्नशशिनोः प्रकृतिस्थितास्त्रीसच्छीलभूषणयुताशुभदृष्टयोश्च॥ ओजस्थयोस्तुमनुजाकृतिशीलयुक्तापापाचपापयुतवीक्षितयोर्गुणो
ना॥२॥ कन्यैवदुष्टाव्रजतीहदास्यंसाध्वीसमायाकुचरित्रयुक्ता॥ भूम्यात्मजर्क्षेक्रमशोंशकेषुवक्रार्किजीवेंदुजभार्गवाणाम॥३॥ दुष्टापुनर्भूः
सगुणाकलासुख्यातांगुरोश्चासुरपूजितर्क्षे॥ स्यात्कापटीक्लीवसमासतीचबौधेगुणाढ्याप्रकीर्णकामा॥४॥

वि

पापदृष्टयोः पापकर्त्रीगुणहीनाच॥ एवंलग्नेन्द्वोरन्यथात्वेमध्यमत्वंवाच्यम॥२॥ कुजराशौलग्नेकुजादित्रिंशांशजातायाः फलमिन्द्रवज्रयाह॥ कन्येति॥ मेष
वृश्चिकाख्यतमेलग्नेमेषालिगेचन्द्रेवासतितत्रकुजत्रिंशांशेजातानष्टैर्व्यभिचरति॥ शनित्रिंशांशेदासी॥२॥ गुरुत्रिंशांशेसती॥३ बुधत्रिंशांशेमाययाशाठ्ययुता॥
४ शुक्रत्रिंशांशेदुर्वृत्ता॥५॥२॥ शुक्रबुधराशौलग्नेगेचन्द्रेवाकुजादित्रिंशांशफलमाह॥ दुष्टेति॥ वृषतुलास्थेलग्नेचन्द्रेवाकुजत्रिंशांशेदुष्टा॥ शनित्रिंशांशेवि
वाहान्तरस्थभार्या॥२॥ गुरुत्रिंशांशेगुणवती॥३ बुधत्रिंशांशेकलाज्ञाच्चतुरा॥४॥ शुक्रत्रिंशांशेविनयादिभिः प्रसिद्धा॥५ मिथुनकन्यास्थेलग्नेचन्द्रेवाकुजत्रिंशांशे
कपटिनी॥ शनित्रिंशांशेनपुंसतुल्या॥२ गुरुत्रिंशांशेसाध्वी॥३ बुधत्रिंशांशेगुणवती॥४॥ शुक्रत्रिंशांशेकामाकुला॥५॥ ४॥ ॥४॥ श्रीहंसायनमः॥ ॥श्री॥

चन्द्रार्के गुरु शनि गेलग्ने च चन्द्रे च त्रिंशांशफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ स्वच्छन्देति ॥ कर्कलग्ने च चन्द्रे वा कुजांशे स्वैरिणी १ शन्यंशे मृतप्रजा स्त्री २ गुर्वंशे भूरिगुणव
ती ३ बुधांशे शिल्पकर्मरता ४ शुक्रांशे कुलटा ५ सिंहगे लग्ने चन्द्रे वा कुजांशे पुरुषाकारा ॥ वाचारेति पाठे नु रिवाचारो यस्याः १ शन्यंशे पांश्चला २ गुर्वंशे राज
पत्नी ३ बुधांशे पुरुषस्वभावा ४ शुक्रांशे गुरुगामिनी ५ धनुर्मीनगे लग्ने चन्द्रे वा कुजांशे बहुगुणवती १ शन्यंशे स्वल्पकामा २ गुर्वंशे ३ सत्त्वगुणवती ॥ ३
बुधांशे कर्मणा हि स्रावती ४ शुक्रांशे असाध्वी ५ मकरकुंभगे लग्ने चन्द्रे वा कुजांशे दासी १ शन्यंशे धर्मसंगरता २ गुर्वंशे साध्वी ३ बुधांशे दुष्टा ४ शुक्रे त्रिं
शांशे जातावंध्या भवति एवं स्वांशे फलं ज्ञेयम् ॥ तदेवानुष्टुभाह ॥ शशिलग्नेति ॥ उक्तं सर्वोक्तफलं चंद्रलग्नयाश्रितैः स्त्रिंशांशैर्बोध्यम् ॥ भिन्नफलयोश्चन्द्रलग्न

स्वच्छंदा पतिघातिनी बहुगुणा शिल्पिन्यसाध्वी दुर्भगा चाराकुलटार्क भेन्दपवध्वः पुंश्चेष्टिता गम्यगा ॥ जैवे नैकगुणाल्परत्यतिगुणा विज्ञानयु
क्ता सती दासी नीचरतार्कि भे पति रता दुष्टा प्रजा स्वांशकैः ॥ ५ ॥ शशिलग्नसमायुक्तैः फलं त्रिंशांशकैरिदं ॥ बलाबलविकल्पेन तयोरुक्तं विचिं
तयेत् ॥ ६ ॥ दकसंस्था वसितसितौ परस्परांशे शौक्रे वाय दि घटराशिसंभवोंशः ॥ स्त्रीभिः स्त्री ... मदनाविषानलं दीप्तं संशांतिं नयति न
राह तिथिताभिः ॥ ७ ॥ शून्ये कापुरुषो ऽबलो ऽस्तभवने सौम्यग्रहावीक्षिते क्लीबोऽस्ते बुधमंदयोश्चरगृहे नित्यं प्रवासान्वितः उत्सृष्टा रविणा कुजेन तु
विधवा बाल्येऽस्तराशिस्थिते कन्यैवाशुभवीक्षिते ऽर्कतनये द्यूने जरां गच्छति ॥ ८ ॥
योर्या बलीत त्फलं ज्ञेयम् ॥ योबलहीनस्तत्फलं न स्यात् ॥ ६ ॥ स्त्रीणां स्त्रीभिर्मैथुनाकारयोगद्वयं प्रहर्षिणयाह ॥ दकसंस्था विति ॥ शनिशुक्रावन्योन्यं परस्परंतौ यद्युभौ
नवांशगतौ तदैको योगः ॥ १ ॥ वृषतुलान्यतमे लग्ने कुंभनवांशः स्यात् द्वितीयः २ अस्मिन् योगद्वये नारी जघनान्तर्वर्त्तिचर्मसपलिंगया ऽन्यनार्या मैथुनं कारयति ॥ ७ ॥
अस्तमये पतिरिति यदुक्तम् ॥ तच्छार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ शून्ये इति ॥ लग्नाच्चन्द्राद्वा सप्तमः सौम्यग्रहदृष्टो बलहीनो ग्रहवर्जितश्चेत् तदा भर्त्ता कुत्सितः स्यात् ॥ लग्ने
न्द्वोः सप्तमे शनिर्बुधयुते नपुंसकः २ तयोः सप्तमे चरे प्रवासी अर्थात् स्थिरे गृहे स्थितएव द्विःस्वभावे कदाचित्प्रवासी कदाचि द्गृहे स्थिरः ३ तयोः सप्तमे रवौ पतित्यक्ता
सा ४ तत्सप्तमे कुजे अक्षते वरं डी ५ शनावशुभदृष्टे तत्सप्तमे कन्यैव वृद्धा विवाहं नाप्नोति ॥ ६ ॥ ७ ॥ ॥ श्री कृष्णायनमः ॥ श्री कृष्णायनमः ॥ श्री कृष्णायनमः ॥

आग्नेयैरिति॥ एकैकस्मिन्सप्तमे फलमुक्तं॥ आग्नेयैः क्रूरैः त्रिभिः सप्तमैर्विधवैव क्रूरसौम्यैः सप्तमैर्द्विःसंस्कृता २ निर्बले सौम्यदृष्टे च क्रूरे सप्तमे भर्तृत्य क्ता अत्र तत्र स्थौ शुक्रकुजौ परस्परनवांशगौ तदा परनरगामिनी चंद्रयुतौ कुजशुक्रौ सप्तमे तदा पत्याज्ञया व्यभिचारिणी॥८॥ योगत्रयं शालिन्या हृ॥ सौरेति॥ मकरकुंभमेषवृश्चिकान्यतमे लग्ने चंद्रशुक्रयुते क्रूरदृष्टे च जननी सहिता व्यभिचारिणी १ सप्तमे कुजनवांशे शनिदृष्टे सरोगभगा २॥ यदुक्तम्॥ शुभ गता स्तमये लदृ हृ॥ चार्वीति॥ सप्तमे सौम्यनवांशे भगभगा पतिप्रिया च॥३॥ भर्तृगुणा सप्तमे शनि नी पुष्पिताग्राश्मा मा हृ॥ वृद्धति॥ मकरकुंभान्यत मेत नवांशे वा सप्तमगे वृद्धो मूर्खश्च पतिर्भवति। मेषवृश्चिकान्यतमेत नवांशे वा सप्तमगे नारीप्रियः क्रोधी चर २ वृषतुलान्यतमेत नवांशे वा सप्त

आग्नेयैर्विधवास्तराशिसंस्थितैर्मिश्रैः पुनर्भू वैं क्रूरे हीनबले स्तगे स्वपतिना सौम्यक्षिते प्रोज्झिता॥ अन्योन्यांशगयोः सितावनिजयोरन्यप्रस क्तांगना द्यूने वा यदि शीतरश्मिसहितौ भर्तुस्तदाज्ञया॥९॥ सौरारर्क्षे लग्ने सेंदुशुक्रे मात्रा सार्धं बंधकी पापदृष्टे। कौजेस्ते सौरिणांशा धियोनिश्चारुश्रोणी वल्लभा सद्गुणाढ्या॥१०॥ वृद्धो मूर्खः सूर्यजर्क्षेंशके वा स्त्रीलोलः स्यात्क्रोधनश्चावनेये। शौक्रे कांतातीव सौभाग्य युक्तो विद्वान्भर्ता नैपुणश्चैव बौधे॥११॥ मदनवशगतो मृदुश्च चांद्रे त्रिदशगुरौ गुणवाञ्जितेंद्रियश्च॥ अतिमृदुरतिकर्मकृच्च सिंहे भवति गृहेऽस्त मपश्यितेंशके वा॥१२॥

मे पतिः सुद्रोजनप्रियश्च ३ मिथुनकन्यान्यतमेत नवांशे वा सप्तमगे पंडितः सूक्ष्मदृष्टिश्च पतिः॥४॥११॥ मदनेति॥ कर्कतनवांशे वा सप्तमे कोमी स्त्रैल मपतिः॥ धनुर्मीनान्यतमेत नवांशे वा सप्तमे गुणी इंद्रियजयी च पतिः ६ सिंहेत नवांशे वा सप्तमे कोमलतरो बहुव्यापारकर्ता च पतिः॥ एवं सप्तमराशेरंश स्य च फलमुक्तं॥ यद्वा राशिरंशो वा शुभान्यस्तदा तन्नयो बलवतः फलं वाच्यं॥१२॥ योगविशेषाः च संततिलक्षणश्या सा हृ॥ ईर्ष्यान्वितेति॥ लग्ने चंद्रशुक्रयु स्य च फलमुक्तं॥ ... नेमत्सहिता सुरवासनाच॥१ चंद्रबुधयुते कलाकुशला सुखवती गुणवती च २ बुधशुक्रयुते रूपवती पतिप्रिया मबलला वती च॥ बुधगुरुशुक्रतेल श्चैना नाविधधना बहुसुखा बहुगुणा च॥१३॥ ॥१३ श्रीगणपतये नमः॥ श्रीविश्वेश्वराय नमः॥ श्रीकालभैरवाय नमः॥ श्रीअन्नपूर्णायै नमः॥१३॥

भर्तमरणंनि धनेइति यदुक्तं तदाह॥ क्रूरेइति॥ अष्टमे क्रूरे विधवा कदेत्याह॥ निधनेति॥ अष्टमाधीशेय स्मिन्वयसि स्थितः एकं द्वौ नवविंशतिरित्यादिनाय रुसं वंधिव यउक्तं तत्तुल्ये वयसि विधवा स्यात्॥ केचिद्वयः शत्रुन ह शुभैरिति॥ अष्टमे शरद्शायां विधा होत्तरकालमित्यर्थः॥ अष्टमेस क्रूरेपि धनगो सौम्ये नार्यवा दैं श्रियते पिंचा कन्याय श्विकवृषसिंहगेचं द्रेस्वेन्कपुत्रा॥१३॥ योगद्वयं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ सौरइति॥ शनौ नातिवलिनि॥ चंद्रेषु कुबुधेषु अवले षु॥ रविकुजगुरुषु वलवत्सु विषमराशौ लग्ने जाताघुरुषस्वरूग लभा॥ गुरुकुजज्ञ कुबधेषु वलिषु समराशौ लग्नेकीर्त्तिमीशास्वत्तमीक्षपरायणा च॥ १५॥ प्रव्रज्यां प्रहर्षिणयाह॥ पापेइति॥ सप्तमग्रहफलं यदुक्तं तद्वितयनवमेग्रहे सति नवमतुल्यां प्रव्रज्यामाप्नोति॥ अध्यायेयोगा उक्तास्ते विवारुका

ईर्षांचितासु खपराशशि शुक्रलग्ने त्वंद्वौः कलासुनिपुणसुखिता गुणाढ्या॥ शुक्रज्ञयोः स्तसुभगा रुचिराकलाज्ञात्रिदृष्णनेकवसुसौख्यगुणाशु भेषु॥१३॥ क्रूरे सप्तमेविधवतानि धनेश्वरे शेयस्यस्थितेवयसित स्वसमेप्रदिष्टा॥ सत्स्वर्थगे शुभमरणं स्वयमेव तस्याः कन्यालिगोहरिघुवाल्पसुत लभिंहे॥१४॥ सौरिमध्यवलेवलेनरहितैः शीतांशुभृकेंदुजैः शेषैर्वीर्यसमन्वितैः पुरुषिणीयद्योजराशुद्भुमः॥ जीवारासृजिद्दे वलिषु प्राक् लग्नराशौ समेविख्याता भुविनैकशास्त्रकुशला स्त्रीब्रह्मवादिन्यपि॥१७॥ पापेस्लेनवमगतग्रहसतुल्यां प्रव्रज्यां युवतिरुपैतसंशयेन॥ उद्वाहे वरण विधौ प्रदानकालेप्रछायामपिसकलं विधेयमेतत्॥१६॥ इतिश्रीवराहमिहरविरचिते वहज्जातके स्त्रीजातकाध्यायः॥२२॥ मसुर्मलुगहेक्षणो न वलिभिस्तद्धातुकोपोद्भवस्त्वं युक्तभागात्रजो वहुभवोवीर्यान्वितैर्भूरिभि॥ अग्न्यंबु आयुधजोज्वरामयकृतस्तृट्क्षुत्कृतश्चाष्टमेस यौघैर्निधनेचराद्दि

कस्यामार्गणकालेवागमनकालेप्रश्नकालेचवर्त्तमानाउक्तफलदास्यु॥२६॥ इतिमहीधरकृतेबृहज्जातेस्त्रीजातकाध्यायोद्वाविंशः॥२२॥ अथनिर्याणाध्यायः॥ तत्रादौ से सग्रहेतत्वी नेवाम्नति प्रकारंशार्दूलविक्रीडितेनाह॥ मसुरिति॥ यस्याष्टमेग्रहःहीनं वलीयस्तः पश्यति तस्यग्रहप्रकृतिः पित्तादिस्तत्कोपान्मृतिः यथा रविकुजयोः पित्तं॥ गु रोःकफं॥ शनेः वातः शुक्रेंदोर्वातकफौ बुधस्य त्रयमिति॥ तद्दृति॥ तेनाष्टमेन संयुक्ते यग्रहस्तत्रराशसंगतज्ज्ञो मृत्युः॥ अयमर्थः॥ अष्टमो राशिः कालांगे यात्रास्तितद्गो प्रोक्ता दोषकोपान्मृतिरिति॥ वहवो वलिनोष्टमंपश्यन्तितदातद्धातुकोपान्मृतिः अग्नीति॥ रवावष्टमे अग्निनामृतिः॥१ चंद्रे जलेन२ कुजे शस्त्रेण३ बुधेज्वरेण४ गुरु

अथान्यत्तियोगा चत्वार्य्यु लक्षितौ डित चतुष्टयेनाह॥ शैलेति॥ रवौ दशमे कुजे चतुर्थे गिरिख्यातान्मृतिः १ चतुर्थे शनौ सप्तमे चंद्रे दशमे कुजे कूपान्मृतिः २ चन्द्रा वा रवौ क्रूरे क्षितौ यदि कन्याराशिगतौ तदा स्वजनान्मृतिः ३ द्विस्वभावे लग्ने यदि चंद्रार्कौ तदा जलेमृतिः ४॥ यामंदेति॥ कर्कजे शनौ। चंद्रे मकरे जलोदराद्व्याधिनामृतिः ५ मेष वृश्चिकान्यतमगे चंद्रे पापद्वयमध्यगते सति शस्त्रेणाग्निनावा मृतिः॥ कन्यागते चंद्रे पापद्वयमध्यगे रुधिरप्रकोपात्त शोषाद्वा मृतिः ६ मकरकुंभगे चंद्रे पापद्वयमध्यगे रज्वावह्निनापतनेनवा मृतिः॥७॥३॥ बंधादिति॥ सौम्याहरेक्षार्कीयदि पंचमनवमोतदा बंधनेमृतिः अष्टमेद्र्याणे पाशसर्पनिगडयुते बंधनेनैव मृतिः॥ कर्कद्वितीयां

शैलाग्राभिहतस्य सूर्यकुजयोर्मृत्युं खवधस्थयोः कूपे मंदशशांकभूमितनयैर्वंधुस्तकामस्थिते॥ कन्यायां स्वजनाद्धिमो ष्णकरयोः पापग्रहैर्दृष्टयोः स्यातां यद्यु भयोदये र्कशशिनौ तोयेतदा मज्जनि॥२॥ मंदे कर्कटगे जलोदरकृतो मृत्युर्मृगांके मृगे शस्त्राग्निप्रभवः शशिन्यशुभयोर्मध्ये कुजर्क्षे स्थिते॥ कन्यायां रुधिरोत्थशोषजनितस्तद्वत् स्थितेशीतगौ सौरर्क्षे यदि तद्वदेव हिमगौ रज्वग्निपातैः कृतः॥३॥ बंधात्‌धीनवमस्थयो रशुभयोः सौम्यग्रहा

७ दृष्टयोर्दृक्काणेश्च सपाशसर्पनिगडैः छिद्रस्थितैर्बंधतः कन्यायामशुभान्विते स्तमयगे चंद्रे सिते मेषगे स्यें लग्नगते च वृश्चिम रणं स्त्रीहेतुकं मंदिरे॥४॥ शूलोद्भिन्नतनुः सुखेवनिसुते सूर्ये पिवाखेयमे सप्रक्षीणहिमाशुभिश्च युगपत्पापैस्त्रिकोणाद्यगैः॥ बंधुस्थे च रवौ वियत्यवनिजे क्षीणेंदु संवीक्षिते काष्ठेनाभिहतः प्रयाति मरणं सूर्यात्मजेनेक्षिते॥५॥ रंध्रास्वरांगहिबुकैर्लकुडाहतांगः प्रक्षीणचंद्ररुधिरार्किदिनेशयुक्तैः॥ तैरेवकर्मनवमोदयपुत्रसंस्थैर्धूमाग्निबंधनशरीरनिकुट्टनांतः॥६॥

र्सां। वृश्चिकाद्यं द्विती यो॥ एते सर्पपाशद्रेष्काणाः मकराद्यमीनो सौनिगडद्रेष्काणौ। मीने लग्नगते सप्तमे कन्यास्थे चंद्रे अशुभयुते शुक्रे मेषगते रवौ लग्नगते स्त्रीनिमित्तं मृतिः॥१०॥४॥ शूलेति॥ कुजे सूर्ये वा चतुर्थे शनौ दशमे शूलारोपितस्य मृतिः॥११ रवि कुज शनि क्षीणचंद्रेषु यथासंभवं पंचमनवलग्नगते स्त्रीनिमित्तं मृतिः १२ चतुर्थे र्के क्षीणचंद्रदृष्टे कुजे दशमे च काष्ठशूलादिभिर्मृतिः॥१३ अस्मिन्नेवयोगे रवौ चतुर्थे दशमे कुजे शनिदृष्टे काष्ठेन मृतिः॥१४॥५॥ अथान्यत्तियोगाच्च संततिलकाभ्यामाह॥ रंध्रेति॥ क्षीणेन्दुरष्टमः कुजो दशमः शनिर्लग्नगः तदायष्टिप्रहारान्मृतिः॥ क्षीणेन्दुर्दशमः कुजो नवमः॥ शनिर्लग्नगे॥ रविः पं

राम
५७

113

वंधिति॥ कुजश्चतुर्थः रविःसप्तमः शनिर्दशमः तदाखङ्गाहिनावन्हिनावान्यक्रोधेनवामृतिः॥१७ शनिर्द्वितीयः। चंद्रश्चतुर्थः कुजोदशमः तदाव्रणेस्यन्मोक्षि
क्रिमिभिर्मृतिः१९।॥७॥ अन्ययोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ खस्थइति॥ रविर्दशमः कुजश्चतुर्थः। तदारथाश्वादिवाहनात्पतनेमृतिः।१९। कुजःसप्तमः
।क्षीणचंद्रार्कशनयोलग्नेतदातेलादियंत्रपीडयामृतिः२० तुलायांकुजः मेषेशनिः मकरकुंभान्यतमेचंद्रः। तदविष्ठामध्येमृतिः २१ क्षीणेन्दुर्दशमः। सूर्यःसप्तमः
कुजश्चतुर्थः। काष्ठहननात्तदापिविष्ठायांमृतिः२२॥८॥ योगांतरंवैतालीयेनाह॥ वीर्येति॥ यत्रतत्रस्थश्चंद्रोबलवताकुजेनदृष्टः। शनिरष्टमःतदागुह्यात्पन्नरोगो।

वंध्वस्तकर्मसहितैः कुजसूर्यमंदैर्निर्याणमाशुधशिखिक्षितिपालकोपात्॥ सौरेंदुमन्मितनये: स्वसुखास्पदस्थैर्ज्ञेयंक्षतकृमिकृतश्चनुरीरितान्॥ ७॥ ख
स्थेर्के वनिजेरसातलगतेपानप्रपाताद्भयं वोसीडनजःकुजेस्तमयगेसौरेंदुनाश्चकृमे॥ विप्रमध्येरुधिरार्किशीतकिरणोर्जकाजसौरक्षर्गैर्वागलि
तेनुसूर्यरुधिरेर्व्योमास्तवंध्वाकृपान्॥८॥ वीर्यान्वितवक्रवीक्षितेक्षीणेंदौनिधनस्थितेर्कजे॥ गुह्योत्भवरोगपीडयामृत्युःस्यात्कृमिशस्त्रदाहजः॥९
अस्तेरवौसरुधिरेनिधनेर्कपुत्रेक्षीणेरसातलगतेहिमगौखगान्तः॥ लग्नात्मजाष्टमतपःस्विनभौममंदचंद्रैस्तुशैलशिखरोनिकुड्यपातैः॥१०॥ द्वावि
शः कथितस्तुकारणंद्रेष्काणोनिधनस्यसूरिभिः॥ तस्याधिपतिर्भपोपिवानिर्याणंस्वगुणैःप्रयच्छति॥११॥

र्योभगंदरादिरक्तस्रावयाकृमिपतनेवाशस्त्रकर्मणावन्हिदाहेनवामृतिर्भवति॥२३॥९॥ योगांतरंवसंततिलकेनाह॥ अस्तइति॥ रविकुजौसप्तमौ॥ शनिरष्टमः॥
क्षीणेंदुश्चतुर्थः॥ तदाक्षितिकृतामृतिः२४॥ अग्निसंस्काराभावइत्यर्थः॥ लग्नेर्कः कुजःपंचमः शनिरष्टमः चंद्रोनवमः। तदापर्वताग्रात्पतनेनवज्रपातेनभितिपातेनमृतिः
२५॥१०॥ अथप्रस्वोक्तयोगानामभावःनचाष्टमंकेनचिद्ग्रहेणदृष्टंवातन्मृतिंवैतालीयेनाह॥ द्वाविंशइति॥ लग्नद्रेष्काणाद्द्वाविंशोद्रेष्काणोमृतिहेतुर्बुधैरुक्तः। त
स्वाह॥ तस्येति॥ तस्यद्वाविंशद्रेष्काणस्यस्वामी॥ यद्राभेपो [illegible]धीशोवास्वगुणैरग्न्यंवायुध्येत्यादिनोक्तैर्मृतिंददातिअयमर्थः॥ द्वाविंशद्रेष्काणोष्टमराशौभवति। यदा
मंनवमः। यदिलग्नस्यादिद्रेष्काणस्तदाष्टमभवनस्यापिप्रथमः। लग्नस्यद्वितीयेऽष्टमस्यापिएव॥ लग्नस्यतृतीयेद्रेष्काणोऽष्टमस्यापितृतीयः। सर्वराशीनामियमेव

याते
२१

वृ॰म॰टी॰
५८

मतिभूमि स्थाने वसंततिलके नाह॥ होरेति॥ लग्नस्य पानवांशस्तदीशोन्यगुक्तो यदि राशिः॥ लग्नभवांशेशोयदृष्टौ स्थितस्तत्तुल्यभूमौ मतिर्वाच्या॥ तद्य था॥ लग्ननवांशाधिपे घटमिथुनस्थे गर्हे मतिः। कर्ककन्यामकरमीनान्यमस्थे ऽन्तपे सिंहस्थे ऽरण्ये तुलास्थे ऽद्भूमौ॥ वृश्चिकस्थे गर्ते धनुस्थे ऽस्व प्रचारभूमौ॥ मेषस्थे ऽजाविप्रचारभूमौ। वृषस्थे लग्ननवांशाधिपे गोप्रचारभूमौ मतिरिति॥ न केवलं नवांशाधिपाश्रितराशिर्वदेशे न भूर्वा च्या किं तु योगेक्षणादिभिरप्येतत्कल्प्यं॥ अयमर्थः॥ लग्ननवांशाधिपो यद्दृष्टौ स्थितस्तत्र चेदन्यग्रहस्य योगो दर्शनं वा तत्तद्ग्रहस्य भूमिरेव वा वृश्चिदिहोरेत्यानोक्तावाच्या॥ वदन्ना योगे दर्शने वा बलिनो भूर्वाच्या॥ मोहइति॥ लग्नस्य यावंतो ऽनुदितनवांशास्तेषां संपिंडितानां यावान्कालस्ता वत्कालं मतिसमये मोहो ज्ञानाभावो वाच्यः॥ लग्ने स्वपतिदृष्टे स एव कालो मोहे द्विगुणो वाच्यः सौम्यदृष्टे लग्ने कालस्त्रिगुणो वाच्यः॥ एवस्वामिना

होरानवांशकपयुक्तसमान … भूमौ योगेक्षणादिभिरतः परिकल्प्यमेतत॥ मोहस्तु मत्युसमयेनुदितांशतुल्यः स्वांशेक्षिते द्विगु

सं णित त्रिगुणः शुभैश्च॥१२॥ दहनजलविमिश्रैर्भस्मसंक्लेदशोषैर्निधनभवनसंस्थैर्व्यालवर्गैर्विडंत॥ इति शवपरिणामश्चिंतनीयो य

दि थोक्तः पृथुविरचितशास्त्रव्यक्तयत्नैर्विचिंत्यं॥१३॥

सौम्ययहेण च दृष्टे स कालः षड्गुणो मोहे वाच्यः॥१२॥ मृतस्य शरीरपरिणामं शालिन्याह॥ दहनेति॥ अष्टमभवनगतैर्दहनजलविमिश्रैर्द्रेष्काणैः क्रमाद्भस्मसंक्लेदशोषाः परिणामाः स्युः॥ अयमर्थः॥ लग्नद्रेष्काणगतं वा विंशो द्रेष्काणो यदि दहन द्रेष्काणः पापग्रहद्रेष्काणस्तदा मृतदेहो ऽग्निना दह्यते भस्मरूपः परिणामः अष्टमे द्रेष्काणो यदि जलद्रेष्काणः सौम्यग्रहद्रेष्काणस्तदा संक्लेदः॥ मृतदेहो जले क्षिप्यते॥ यदि संमिश्रद्रेष्काण स्तदा शोषः न दह्यते नापि जले क्षिप्यते एवमेव शुष्यति॥ सौम्यद्रेष्काणः पापयुक्तो मिश्रः पापद्रेष्काणो वा सौम्ययुक्तो मिश्र इति॥ व्यालेति॥ अष्टमस्थैर्व्यालव र्गैः सर्पद्रेष्काणैर्विडंतः विरूपएवांतः परिणामो यस्य सः॥ मृतः श्वशृगालादिभिर्भक्ष्यते इत्यर्थः॥ कर्कटस्य द्वितीयो वृश्चिकाद्यद्वितीयो मीनांत्यश्च व्यालद्रेष्काणः॥ तदुक्तं॥ शशिगृहपूर्वापरगौ कीटस्य चमीनपश्चिमाभागः॥ निधनेयस्य द्रेष्काणास्तत्र मृतस्य मांसानि भुंजंति वायसाद्याः प्राणिनश्च शृगालाः श्वानस्ते इत्यर्थः॥ पापग्रहद्रेष्काणे यस्याष्टमराशिसंस्थितो भवति। दहनं प्राप्नोति नरो मृतमात्रो निश्चितं प्रवेत्॥ एवं सौम्यद्रेष्काणे जलमध्ये क्षिप्यते नरो मृतः॥१२॥ सौम्यद्रेष्काणः पापयो पापद्रेष्काणो पि सौम्यसंयुक्तः॥ यस्याष्टमभवनगतः शोषं प्राप्नोति मरणांते इति॥ एवंशवस्य परिणामो यथोक्तो विचिंत्यः॥ गसनकादिपृथुविरचितशास्त्रमिदमेव।

राम
५९

115

ततानरकन्नानमालिन्याह॥ गुरुरिति॥ गुर्वादयो विबुधादिलोकागतान् जनान् अनेके प्राग्जन्मनि कुर्युः। किं भूतो गुर्वादयः। द्रेष्काणेति॥ च रविचंद्रयोर्यो वली तेनाश्रितोपत्र्यंशो द्रेष्काणः तस्य नाथाः स्वामिनः सेतद्रत्यर्थः॥ अयमर्थः। सूर्यचंद्रमयोर्वली नाश्रित द्रेष्काणेशो गुरौ देवलोकादागत इति वाच्यं॥ चंद्रशुक्रयोरन्यत द्रेष्काणेशोपि पितृलोकादागतः। रविकुजान्यतमे द्रेष्काणेशे तिर्यग्लोकादागतः। शनिबुधान्यतमे द्रेष्काणेशे नरकादागत इति॥ तत्रापि श्रेष्ठमध्यहीनाल स्त्रीन् माह॥ प्रवरेति॥ तुंगह्रासानुरूपं उच्चस्थान चलनाक्रमेण प्रवरसमनिकृष्टान्तसममध्यहीनान् ग्रहाः पूर्वोक्ताः कुर्युः। अयमर्थः। यस्य ग्रहस्य लोकादागतः स चेदुच्चस्थस्तदा तल्लोके प्रधान आसीत्। उच्चराशिच्युतो नीचमप्राप्तः तदा सोमध्य आसीत्॥ लोकेशो ग्रहो यदि नीचस्तदा तल्लोके ऽधम आसीत् सीतिज्ञेयः॥१४ मृतस्य गतिं मालिन्याह॥ गतिरिति॥ रिपुरंध्रत्र्यंशपः षष्ठाष्टमद्रेष्काणेशो गतिं दद्यात् पूर्वश्लोकोक्तां गतिं दद्यात् इत्यर्थः॥ अयमर्थः॥ यस्य जन्मलग्नात् षष्ठा

गुरुरुडुपतिशुक्रौ सूर्यभौमौ यमज्ञौ विबुधपितृतिरश्चो नारकीयांश्च कुर्युः॥ दिनकरशशिवीर्याधिष्ठितत्र्यंशनाथाः प्रवरसमनिकृष्टास्तुंगह्रासा नुरूपं॥१४॥ गतिरपि रिपुरंध्रत्र्यंशपो रन्ध्रस्थितो वा गुरुरथ रिपुकेन्द्रछिद्रगः स्वोच्चसंस्थः॥ उदयति भवने ते सौम्यभागे च मोक्षो भवति यदि वलेन प्रोज्झितास्तत्र शेषाः॥१५॥ इति श्रीवराहमिहिरविरचिते वृहज्जातके निर्याणाध्यायः॥२२॥

ष्टमस्थानयोः स्वामिनो रसमसपिते ततः कालं षष्ठाष्टमयोर्द्रेष्काणेपञ्चोभस्य मे द्रेष्काणः। तयोर्यो विपतीतयोर्यो वलवान् तस्य लोकोपः पूर्वोक्तः सरावस्य गतिरिति॥ तेन मृतेन तत्र गंतव्यमित्यर्थः॥ अस्तीति॥ वाशब्दार्थः॥ सप्तमस्थस्त्रकारो वा शब्द मग्रश्च ग्रहो निजगतिप्रदो भवति॥ यदि षष्ठसप्तमाष्टमानां मध्ये द्वौ त्रीणि वा सग्रहाणि॥ अथैकस्मिन्नपि छात्रयो ग्रहास्तदा तेषां यो वली तल्लोके मृतस्य गति वाच्या॥ तदुक्तं। सुरपितृतिर्यग्नरकान् गुरुरिन्दु सितावसृग्रवी ज्ञयमौ॥ रिपुरंध्रत्र्यंशकपा नयंति चास्तारिनिधनस्था इति॥ मोक्षगतिमाह॥ गुरुरिति॥ ग्रथ गुरुः षष्ठ केन्द्रगो ष्टमो वा तदेको योगः॥ मीने लग्नगते सुभग्रहेन वांशगो गुरुः अन्ये वलहीना स्तदा द्वितीयो योगः एतयोर्द्वयोर्जातस्य मोक्षगतिः अन्ययोगे मृतकालेपि वर्तमानो मोक्षदो॥ तदुक्तं। षष्ठाष्टमकंटयोरुच्चेवावसाने लग्ने वांशे

वृ॰ मटी॰
५९

अथनष्टजातकाध्यायः॥ तत्रप्रसूतिकालमिंदुवज्रयाह॥ आधानेति। यस्याधानकालो ज्ञायते तस्याधानकालादेवजन्मोक्तं॥ तत्कालमिंदुसहितेत्याह्निना। जन्मकालो पिज्ञात्वा एवमाधानजन्मकालयोरज्ञानेप्रष्टुः प्रश्नलग्नात्जन्मप्रवदेत्॥ पश्चाल्लग्नग्रहांश्चस्पष्टान्लावक्ष्यमाणविधिना सर्वंवाच्य मित्यर्थः॥ तत्रायनमाह॥ पूर्वेति॥ पश्चाल्लग्नस्यपूर्वापरार्द्धयोः सूर्योत्तरदक्षिणायनयोजन्मवदेत॥ अयमर्थः॥ लग्नाद्यहोरायां मकरादिराशिषट्कगते॥ र्कजन्मवाच्यं॥ लग्नद्वितीयहोरायांकर्कादिषट्कगतेर्केजन्मवाच्यं॥१॥ वर्षर्तुज्ञानमुपजात्याह॥ लग्नत्रिकोणेति॥ लग्नत्रिकोणेषु प्रश्नलग्नं पंचमनवमेषु त्रिभागैर्लग्नद्रेष्काणैर्गुरुं कल्पयेत्॥ अयमर्थः॥ प्रश्नलग्नस्यप्रथमद्रेष्काणोदयेसएवलग्नराशिस्तत्रस्थेगुरौजन्मवाच्यं॥ लग्नद्वितीयद्रेष्काणोदयेलग्ना त्पंचमराशिस्थेगुरौजन्मवाच्यं॥ लग्नतृतीयद्रेष्काणोदयेलग्नान्नवमराशिगेगुरौजन्मेति॥ पद्यप्यत्रसामान्येनगुर्वस्यनमुक्तं॥ तथाद्वादशांशक्रमेणप्रतिरा

आधानजन्मापरिबोधकालेसंपृच्छतोजन्मवदेद्विलग्नात्॥ पूर्वापरार्द्धेभवनस्यविंद्याद्भानावुदग्दक्षिणमेप्रसूतिं॥१॥ लग्नत्रिकोणेषुगुरुस्त्रिभागैः प्रकल्प्यवर्षाणिवयोनुमानात्॥ ग्रीष्मोर्कलग्नेकथितास्तुशेषैरन्यायनर्त्तावृतुरर्कचारात्॥२॥ २॥ २॥

२

शौगुरुःसंचारणीयः॥ यथाप्रश्नलग्नस्यप्रथमद्वादशांशोदयेलग्नराशिगेगुरौजातः द्वितीयद्वादशांशोदयेद्वितीयस्थेगुरौजातः॥ एवं तृतीयादिद्वादशभागोदये तृतीयादिषुगुरुःस्थः॥ विकल्प्येति॥ एवंगुरोरवस्थानंज्ञात्वातस्यवयोनुमानाद्वर्षाणि विकल्प्यावदेत्। अयमर्थः॥ तस्माकृतिमवेक्ष्यवयोनुमानंकार्यंतत्रद्वादशवर्षेषु गुरौराशिचक्रभ्रमणंभवति॥ तत्रपुरुषलक्षणोक्तेनदशदशाविभागेनद्वादशवार्षिकांदशांक्षेत्रेषुपरिकल्प्यततक्षेत्रांगसंस्पर्शात्तवर्षज्ञानं॥१॥ तयोक्तंपुरुषलक्षणे॥ यो दौसगुल्फौप्रथमंप्रदिष्टं। जंघेद्वितीयंतुसजानुचक्रौ मिंढोरुमुष्कंचततस्तृतीयं नाभिःकटिश्चेतिचतुर्थमाहुः॥ उदरंकथयंतिपंचमं हृदयंषष्ठमथस्तनान्वितं॥ अथस सममंसजत्रुणीकथयंत्यष्टममोष्ठकंधरे१ नवमंनयनेचसभ्रुणीसललाटंदशमंशिरस्तथा॥ अशुभेष्वशुभंदशाफलंचरणाद्येषुशुभेषुशोभनमिति॥२॥ एवंविंशत्यधि केवर्षशतेजातेवर्षज्ञानोपायोनास्ति॥ एवंवर्षज्ञानेऋतुज्ञानमाह॥ ग्रीष्मइति॥ एषालग्नगतेर्केदेंद्रेष्काणेवाग्रीष्मोज्ञेयः॥ शेषेष्वन्यग्रहेषुलग्नद्रेष्काणेवालग्नगेः कथिताऋतवःपूर्वमुक्तास्त्यर्थः॥ उक्तंच॥ द्रेष्काणैःशिशिरादयःशशिकुजज्ञाद्येषुसवेति। तद्यथा॥ लग्नगेशनौतद्रेष्काणेवाशिशिरः॥ एवंशुक्रेवसंतः कुजेग्री ष्मः। चंद्रेवर्षाः। बुधेशरत्। गुरौहेमंतइति॥ वक्रेषुलग्नगेषुबलिनःऋतः। लग्नगग्रहाभावेद्रेष्काणेशात्तुः। अन्येति॥ अन्यस्मिन्नयनेऽन्यस्मिन्ऋतौरविचारवशेनऋ

अथ जन्मलग्ने ग्रहंपरिवर्त्तनाद् तुर्जन्मसंतति विज्ञानं चेंद्र वत्र्याह ॥ चंद्रारेति ॥ अयने विलोमे विपरीतेस तिलग्नग ग्रहे वशात् ऋतु स्थाने पर्यापनं विपरीतं
भवतितदा चंद्र बुधगुरवः शुक्र कुज शनिभिः परिवर्त्याः अल्पेयत्स्याप्य ॥ चंद्रः शुक्रेण बुधः कुजेन । गुरुः शनिना । अयमर्थः । यद्युत्तरायणे वर्षाज्ञातः तदा
वसंतोज्ञेयः एवं चंद्रः शुक्रेण परिवर्त्तितः । अथ दक्षिणायने वसंतः तदा वर्षाज्ञेयेति । शुक्रश्चंद्रेण परिवर्त्तिः । अथोत्तरायणे शरत् तदा ग्रीष्म ॥ दक्षिणा
यने ग्रीष्म चशरदिति ॥ बुधकुजावन्योन्यं परिवर्त्ततो ॥ उत्तरायणे हेमंते शिशिरः दक्षिणायने शिशिरे च प्राप्ते हेमंत इति गुरुशनी परिवर्त्तितौ इति ॥ एवमृतो ज्ञाते
मासज्ञानमाह ॥ द्रेष्काणेति ॥ प्रश्नलग्न द्रेष्काणस्य पूर्वभागे पूर्व ज्ञातर्क्षीः पूर्वो मासः । द्रेष्काणोत्तरार्द्धे तद्गतो द्वितीयो मासः । एवं कोपस्थानेन मासज्ञानं ॥ ति
थिज्ञानमाह ॥ अनुपातादिति ॥ अत्रयातांत्रे राशिकातिथिः कल्प्या लग्नस्य षड् लिप्ता शतानि द्रेष्काणः तेन चक्रतुज्ञानं ॥ तद्दर्द्धे लिप्ता शतत्रयं तेन मासज्ञा
नं । अत्रानुपातात्तिथिर्लिप्ताद् शकेनैके काज्ञेया ॥ एवतिथिरा हि त्पभागः एवमर्कस्य राशयो भागाश्चज्ञेयः । मासा राशयस्तिथयो भागाः ॥ ज्ञातवर्षयथा प्र

चंद्रगुरुजीवाः परिवर्त्तनीयाः शुक्रार्कमंदेरयने विलोमे ॥ द्रेष्काण भागे प्रथमेनुपूर्वो मासोनुपाताच्च तिथि र्विकल्प्या ॥ ३ ॥ अत्रापि होरापट

पु वोद्धि जैः सर्वादितुल्यां तिथिमुद्दिशंति ॥ रात्रिं संज्ञेषु विलोमजन्म भागेष्ववेला क्रमशोविकल्प्या ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

र्द्धिताशोर्कस्ततिथौ जन्मेति ज्ञेयं ॥ ३ ॥ चांद्रमासेन तिथिमाह ॥ अत्रापीति ॥ अत्रतिथिस्नानि होराशास्त्रज्ञाः भवन्ति । अर्कभागसमांतिथिं वदंति प्रश्नकाले ना का
लिकार्कणायावंतोंशा भुक्तास्तावंतः शुक्लप्रतिपदादितिथयो भुक्ता वाच्याः ॥ अत्र चांद्रमानेमकरस्थे ज्ञातमाघो मासोज्ञेयः ॥ एवमस्थेष्वपि मासा सकल्पना ॥ त
दुक्तं ॥ पृच्छाकालेरविर्यावंतोंशाः । स्फुटेन संभुक्ताः ॥ एवेमस्ताति थयः शुक्लादावर्कमासस्येति ॥ एवं दिने ज्ञाते रात्रिदिवाजन्मज्ञानमाह ॥ रात्रीति ॥ रात्रिपुर्संज्ञा
राशयः पूर्वमुक्ताः । गोजाश्विस्यादिना ॥ रात्रि दिन संज्ञेषु लग्नेषु विपरीतं जन्मज्ञेयं ॥ अयमर्थः ॥ मेषवृषमिथुनं कर्क धनुर्मकराख्यतमे प्रश्नलग्ने दिने जन्मः ॥ अन्ये
षु रात्राविति ॥ एवं दिनरात्रि ज्ञाने वेलामाह ॥ भागैरिति ॥ लग्नगैर्विक्रमशः परिप्याघविलाकल्प्या जन्मसमयो ज्ञेयः ॥ अयमर्थः ॥ जन्मादिने रविर्ज्ञातस्तस्मादिनरा
त्रिप्रमाणमानीय यदि दिवाजन्मतदा दिनप्रमाणेन रात्रिजन्मेरात्रिप्रमाणेमतकालप्रश्नलग्न भुक्तपलानि संगुणपत्तस्यस्वदेशराशुदयप्रमाणेनभाग मयहृत्ता

118

ब्र.मु.टी.
६०

मासांतरेणमासमाह॥ केचिदिति॥ केचित्तु इत्युक्तान्त्रवांशात्शुक्लांतसंज्ञमासं वदंति॥ अयमर्थः॥ प्रश्नकाले यस्मिन्त्रवांशे चंद्रस्तमपिनवांशंनवधाहत्वापस्मिन्नवांशानमेंशे चंद्रस्तद्गतनक्षत्रमन्वेष्यं। तन्नक्षत्रसंबंधिनि शुक्लांतसंज्ञे मासि जन्म वाच्यं॥ यथा॥ हस्तिकाद्युक्ताकार्तिकी पौर्णमासीतयायुक्तः कार्तिकः॥ एवंमार्गादेः॥ यस्यनक्षत्रस्य शुक्लांतसंज्ञो मासीनास्तितस्य गुरुचारोक्तविधिनाशुक्लांतसंज्ञोमासः कल्प्यः॥ तच्चोक्तं॥ नक्षत्रेणसहोदयमस्तं वायातियेन सुरमंत्री॥ तत्संज्ञं वक्तव्यं वर्षमासक्रमेणैव २ वर्षाणि कार्तिकादीन्याग्नेयाद्भद्वयानुयोगीनि॥ क्रमशस्त्रिभंतुपंचममुपांत्यंचयद्वर्षमिति॥ तत्र चंद्रे वृषनवांशेतन्नवांशसप्तकस्यार्वाग्भवति तदा कार्तिको मेषः॥१॥ वृषनवांशेतद्वंशसप्तकोर्ध्वं मिथुननवांशेतद्वंशषट्कस्यार्वाक् तदा मार्गशीर्षः २ मिथुननवांशषट्कोर्ध्वं कर्कनवांशपंचकार्वाक् पौषः॥३ कर्कनवांशेतन्नवांशपंचकोर्ध्वं सिंहनवांशेतन्नवांशचतुष्पार्वाग्माघः॥४॥ सिंहनवांशेतन्नवांशचतुष्कोर्ध्वं कन्यानवांशेतन्नवांशसप्तकार्वाक् चंद्रे फाल्गुनः ५ कन्यानवांशेतन्नवांशसप्तकोर्ध्वं तुलानवांशषट्कार्वाक् चंद्रे चैत्रः ६ तुलानवांशेतन्नवांशषट्कोर्ध्वं वृश्चिकनवांशेत

त्न

केचिच्छशांकाश्रितान्नवांशाच्छुक्लांतसंज्ञं कथयंति मासं॥ लग्नत्रिकोणेत्तमवीर्ययुक्तं भंप्रोच्यतेऽन्ये भमाहुरिन्दोः॥ ५॥ ॥ ५॥

न्नवांशसप्तकोर्ध्वं [illegible] धनुर्नवांशेतन्नवांशपंचकार्ध्वं धनुर्नवांशेतन्नवांशचतुष्पार्वाक् चंद्रे ज्येष्ठः ८ धनुर्नवांशेतद्वंशचतुष्कोर्ध्वं मकरनवांशेतन्नवांशत्रयार्वाक् चंद्रे आषाढः ९ मकरनवांशेतद्वंशेतद्वंशत्रयोर्ध्वं कुंभनवांशेतन्नवांशद्वयार्वाक् चंद्रे श्रावणः॥१० कुंभनवांशेतद्वंशद्वयोर्ध्वं मीननवांशेतन्नवांशपंचकार्वाक् चंद्रे भाद्रपदः ११ मीननवांशेतन्नवांशपंचकोर्ध्वं मेषनवांशेतन्नवांशाष्टकार्वाक् चंद्रे त्वाश्विनः १२॥ अथ मेषनवांशेतन्नवांशपंचकार्वाक् चंद्रे भाद्रपदः ११ मीननवांशेतन्नवांशपंचकोर्ध्वं मेषनवांशेतन्नवांशाष्टकार्वाक् द्वंशाष्टकाद्ध्वं कार्तिकं वदंति॥ यस्मात्पूर्वोक्तविधिनाकृत्तिकारोहिण्यौ कार्तिकः॥१ मृगार्द्रे मार्गः २ पुनर्वसुपुष्यौ पौषः ३ सार्प्यमघे माघः ४ पूर्वाद्वित्रयं फाल्गुनः त्रिभं पंचममित्युक्तेः ५ चित्रास्वाती चैत्रः ६ विशाखानुराधे वैशाखः ७ ज्येष्ठामूले ज्येष्ठः ८ पूर्वोत्तराषाढे आषाढः ९ श्रवणधनिष्ठे श्रावणः १० शततारादित्रयं भाद्रः ११ रेवत्यादित्रयमाश्विनः १२ उपांत्यंद्वित्रयमंत्यं चेत्युक्तेः शुक्लांतग्रहणेमेतत्त्रायपतिपत्॥ शुक्लपक्षांतेतेन नक्षत्रेणायुक्तस्तदुपलक्षितोमासोवाच्य॥ यथा॥ शुक्लपक्षांते कृत्तिकारोहिण्यन्यतमेनयुक्तः कार्तिकोमा

राम
६०

सः ॥ एवमन्येपि पूर्वोक्तविधिना मासा ज्ञेयाः ॥ मासस्तु कस्मिन् पक्षांत एवमाह ॥ तदुक्तं ॥ यद्राशिसंस्थे शीतांशुः प्रश्नकाले नवांशके ॥ स्थितस्तद्राशियः सूर्यो यस्मि
न् भवति चंद्रमाः जन्ममासः स निर्दिष्टः पूर्वपक्षस्तु पृच्छतः ॥ कस्मिन् पक्षांतके मासो विज्ञेयोऽत्र विपश्चितेति ॥ मासे ज्ञाते एवं शिज्ञानमाह ॥ लग्नेति ॥ प्रश्नलग्नस्य तस्मा
न्नवमपंचमयोश्च मध्यादुत्तमेनोत्कृष्टेन बलेन युक्तं भराशिरुच्यते ॥ लग्नत्रिकोणेषु यो बली तद्राशिगो चंद्रे जन्म वाच्यमित्यर्थः ॥ तदुक्तं ॥ होरादिवीर्याधिकत्वमा
जिस्थाने त्रिकोणे शशिनो वधायमिति ॥ पक्षांतरमाह ॥ अंगेति ॥ अंगस्पर्शनादिभिर्वा राशिर्ज्ञेयः ॥ अयमर्थः ॥ कालांगानीत्यादिना कालनरउक्तः तत्र प्रश्ने
प्रश्नकाले शिरआदि यदंगं स्पृशति तदंगसंधी चंद्रराशिर्ज्ञेयः ॥ आदिपदाद्राशिप्रोक्तसत्वानां स्पर्शनं च भवतो द्यते ॥ ५ ॥ प्रकारांतरेण जन्मराशिज्ञानमाह ॥
यावदिति ॥ पृच्छालग्नाच्चंद्रो यावद्भूतः यावति राशौ स्थितः तावति तावति यद्राशौ चंद्रो ज्ञेयः ॥ एवं चं जन्मराशिं वदेत ॥ मीनेति ॥ मीने प्रश्नलग्ने मीनयु
ग्मे नराशिरेव ज्ञेयो न पूर्वोक्तः ॥ एवमनेकधा राशौ प्राप्ते विशेषमाह ॥ भक्ष्येति ॥ भक्ष्येण हरणेनाकारेण रुतेन शब्देन चिंत्यं राशिर्विचार्यः ॥ अयमर्थः ॥

यावद्भूतः शीतकरो विलग्नाच्चंद्राद्दे तावति जन्मराशिः ॥ मीनोदये मीनयुगं प्रदिष्टं भक्ष्याहृताकाररुतैश्च चिंत्यः ॥ ६ ॥ होरानवांशप्र
तिमं विलग्नं लग्नाद्रविर्यावति च द्रेक्काणे ॥ तस्माद्वदेत् तावति च विलग्नं प्रष्टुः प्रसूताविति शास्त्रमाहुः ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

पद्राशेः संबंधि भक्ष्यं द्रव्यं तद्भक्ष्यं तद्भक्ष्यप्रियो नरो दृश्यते आनीयते वा तद्राकारो वा दृश्यते तस्य राशिः प्रोक्तो वा श्रूयते ॥ तद्राशिगे चंद्रे जातो ज्ञेयः ॥ यथा मार्जारा
दिदर्शने सिंहः ॥ महिषादौ वृषइत्यादि ॥ ६ ॥ एवं जन्मराशौ ज्ञाते लग्नमाह ॥ होरेति ॥ प्रश्नलग्ने यो नवांशः राशिस्तत्तुल्यं लग्नं वाच्यं ॥ प्रश्नलग्नं नवांशसमानमेव लग्न
मित्यर्थः ॥ पक्षांतरमाह ॥ लग्नादिति ॥ लग्नात् प्रश्नलग्नद्रेष्काणात् आरभ्य यावति यत्संख्ये द्रेष्काणे रविः स्थितस्तस्मात् त्रयात् तावत्संख्ये राशौ प्रष्टुः प्रसूतौ
जन्म निलग्नं वदेत् ॥ इति शास्त्रविदन्तिन मयाकल्पितमुच्यते इत्यर्थः ॥ द्रेष्काणगणनया क्षाद्रशाधिके द्वादशाभिर्भागं हृत्वा शेषं संख्याया लग्नं वाच्यं ॥ तदुक्तं ॥
प्रश्नलग्ननवांशस्य यो राशिः संज्ञयाय समः तस्मिन् लग्नगते राशौ वक्तव्यं जन्म पृच्छतः ॥ यावत्संख्ये गता लग्नात् द्रेष्काणे दिनकृत्ततः ॥ तावत्संख्ये कृते
राशौ प्रष्टुर्जन्म विनिर्दिशेत् ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णायनमः श्रीगणेशायनमः श्रीविश्वेश्वरायनमः श्री अन्नपूर्णास्वामिन मः ॥ श्रीभैरवायनमः ॥ श्रीरामायनमः ॥

व॰प्र॰
६१

प्रकारांतरेण लग्नानयनमिह वज्रयाह॥ जन्मादिशो दिति॥ लग्नगतेयदि बहूनां लग्नगते बलवति लग्नगताभावे सर्वेषां बलवतिग्रहे छायांगुल ग्रेसतिष्ठा
दशाहतेशेषं वदेत्॥ अयमर्थः॥ पृच्छालग्नगतंग्रहं तात्कालिकास्पष्टं कृत्वा। लिप्तापिंडं कुर्यात्॥ ततः सममसौ वा दशांगुलं शंकुं संस्थाप्य तस्य छायायां वंर्ण्यं
गुलानि तैलिप्तापिंडं गुणपुष्टा दशभिर्भजेत्॥ यावांनेकोः वशिष्टतत्संख्यंमेषादिलग्नं तेयं जन्मनीति॥ प्रकारांतरमाह॥ आसीनेति॥ आसीनसुप्तोत्थितत्तिष्ठतांच
तुर्णां पृच्छकानां क्रमात् जाया सुखास्तोदयगं मेजजन्म लग्नं प्रदिष्टं॥ अयमर्थः॥ उपविश्य पृच्छति प्रश्नलग्नात् सप्तमं जन्मलग्नं शेषायाने पृच्छति प्रश्नलग्नाच्चतु
र्थं जन्मलग्नं उत्थिते व्रजति पृच्छति प्रश्नलग्नाद् दशमं जन्मेति स्थितिपृच्छकेसति प्रश्नलग्नमेव तज्जन्मलग्नमिति॥ उक्तंच गुतिष्ठतो विलग्नात् प्रसुप्तः सुप्तस्य
धुलग्नाच्च उपविश्यसास्तमये व्रजतो मेषरण्यस्थानादिति॥ ८॥ प्रकारांतरेण सर्वनष्टजातकं शार्दूलविक्रीडितेनाह॥ गोसिंहाविति॥ गोसिंहादयः प्रश्नलग्नगता

जन्मादिश्ये त्रयगे वीर्यगैर्वा छायांगुल घ्नैर्कतृतावशिष्टे॥ आसीनसुप्तोत्थितत्तिष्ठतांभंजायासुखाज्ञोदयगं प्रदिष्टं॥ ८॥ गोसिंहौ जितुमाष्टमे क्रि
यतुले कन्यान्त्यगौच क्रमात्संवर्ण्याद्दशकाष्टसप्तविषयैः शेषाः स्वसंख्यागुणाः॥ जीवोंरिकुजि दैंरवाः प्रथमवच्छेषाग्रहाः सौम्यवद्राशीनांनि
यतो विधिर्ग्रहयुतौ कार्यं च तद्गुणनं॥ ९॥ ७१

लिप्तापिंडीकृताः संतः क्रमात्॥ दशकादिभिर्द्वैः ससर्वां गुणनीयाः॥ शेषा अनुक्ताः स्वसंख्यया गुणनीयाः॥ अयमर्थः॥ वृषसिंहो प्रश्नलग्नगतौ स्यातां लिप्तापिंडी
कृतौ दशभिर्गुणयेत्॥ मिथुनवृश्चिकावीदृशौ अष्टमिः मेषतुले सप्तभिः कन्यामकरौ पंचभिः कर्कं चतुर्भिः धनुर्नवभिः॥ कुंभे काद्दशभिः मीन द्वादशभिरिति॥ एवं राशी
नां विधिर्नियमात् उक्तः॥ ग्रहयुतेलग्ने तद्गुणग्रहगुणनाच कर्तव्यः॥ तानेवाह॥ जीवेति॥ गुरु कुज शुक्र बुधाः प्रथमवत् दशकादिभिः क्रमात् गुणनीयाः॥
अयमर्थः गुरौ लग्नगते तमेव लग्ने स्वगुणकारहतं दशभिर्गुणयेत् कुजे अष्टभिः शुक्रे सप्तभिः बुधे पंचभिरिति॥ शेषा ग्रहाः रविचंद्रशनयः सौम्यवद्
ध्रुवत्संचभिर्गुणनीया इत्यर्थः॥ बहुषु लग्नगेषु सर्वेषां गुणकैर्गुणयेत्॥ एवं गुणितांकं स्थापयेत्॥ १॥ ७॥ १॥ २॥ ३॥ ९॥ १॥ श्रीकृष्णजी

१२१

२४

तस्मान्नक्षत्रानयनं वसंततिलकेनाह ॥ सप्ताहतमिति ॥ प्राक्स्थापितोंकः सप्तगुणः कार्यः तत्र नवदेयाः शेषाभावाय दानशेषानदेयाइत्यर्थः ॥ अयमर्थः ॥ चरेलग्नेगेनवदेयाः स्थिरेनवशेषाः द्विस्वभावेनदेयानशेषाः ॥ केषांचिन्मतेलग्नप्रथमद्रेष्काणेनदेयाः द्वितीयेशेषाभावतृतीयेनोभयमिति एवंकृतात्रियत्नेन सप्तविंशत्याभक्तेः शेषतुल्यकाशेषांके अश्विन्यादि जन्मभंस्यं ॥ केषांचिन्मतेसप्तविंशतिभक्तानंतरं नवकादानविशेषाधनेकार्यमिति ॥ एवंमिति ॥ प्रश्नलग्नात सप्तमादिराशिभ्यो लग्नवशेन प्रसूतिर्येषां कलत्रारीनां जन्मवदेत ॥ अयमर्थः ॥ यदाभार्यायान ष्टजातकं पृच्छतितदातात्कालिकलग्नेराशिषट्कं देयं ॥ भ्रातुः पश्चेराशिद्वयं देयं । पुत्रे अश्वेचतुष्पंचरि पुनष्टजातकं प्रश्नराशिपंचकं लग्नेदेयं ॥ एवं कृते तदेवोदयराशिः प्रकल्प्यत्तदुक्तगुणकारेणसगुणपूत्तस्यप्रदगुणकारेणापिसंगुण्य । नवकदानविशेषाधनेकृत्वासप्तविंशत्याविभज्यशेषांकतुल्यंभार्यादीनांजन्मनक्षत्रंवाच्यं ॥ इदमुपलक्षणं । राशित्रययुतात्तात्कालिक

सप्ताहतंत्रिघनभाजितशेषमृक्षंदत्वाथवानवविशोध्यनवाथवास्यात् ॥ एवंकलत्रसहजात्मजशत्रुभेभ्यः प्रष्टुर्भवेदुदयराशिवशेनतेषां ॥ १० ॥ वर्षर्तुमासतिथयो द्युनिशंस्युडूनिवेलोदयर्क्षनवभागविकल्पनाद्याः ॥ भूयोदशादिगुणिताः स्वविकल्पभक्ता वर्षादयो नवकदानविशोधनाभ्यां ॥ ११ ॥

सा विज्ञेयादृशकेख्वग्नतुमौसत्येवच ॥ अष्टकेषु च मासार्थतिथ्यवत्तथास्मृताः ॥ १२ ॥ १२ ॥ य

लग्नान्मित्रस्यापिजन्मभं वाच्यं ॥ एवंनवष्टतासितुरपि ॥ एवमन्यस्यापि ॥ १० ॥ वर्षाद्यानयनं वसंततिलकेनाह ॥ वर्षर्तुमासेति ॥ एवं वर्षाद्यः पुनर्दशादिभिः गुणिताः नवकदानविशोधनाभ्यां च युताः स्वविकल्पेनभक्ताः संतोवर्षर्तुमासाद्यो जन्मनिस्युः ॥ अयमर्थः ॥ प्रश्नलग्नंलिप्तापिंडीकृतं राशिगुणकाहृतं संग्रहलब्धं गुणकांहृतं पस्थापितमस्तितस्मिन् राशिचतुष्टये ऽपिनवकदानविशोधनेप्राग्वत्कृत्वा स्वविकल्पैर्भागमपहृत्य वर्षादयो ज्ञेयाइति ॥ ११ ॥ तदेव वर्षाद्यानयनमनुष्टुभ्प्रयेणाह ॥ विज्ञेयाइति ॥ दशकेष्विति वकुलं वर्षयोगि स्यात् ॥ वर्षान्नतुमासादशकेषुज्ञेयाः पक्षतिथयोष्टकेषुज्ञेयाः ॥ अयमर्थः ॥ दशगुणितं राशिनवकविकल्पेन परमायुषा विंशत्यधिकवर्षशतेनविभज्यपोके ऽवशिष्यतेता वंति प्रष्टुर्वर्षाणि ज्ञेयानि ॥ तमेवराशिं स्वविकल्पकतु संख्ययाविभज्यावशिष्टं ऋतुः ऋतुमपिद्विधाविभज्यैकाशेष्ये नाः प्रथमोमासः शून्येचेत्द्वितीयः ॥ एवं कृत्वा दशगुणोराशिरत्यासनीयः ॥ योसावष्टहतोराशिस्तस्मात्विज्ञेयेकाशेषेषु कृष्णपक्षः शून्ये कृष्ण

वृ०ज०टी०
६२

द्वियेति॥ सप्तहृते राशौ दिनरात्रिप्रसवेन नक्षत्रं च ज्ञेयं तद्यथा॥ सप्तहृतराशिं हाप्यो विभज्यैकावशेषे दिवजन्मप्रस्नेरात्रौ॥ तमेव सप्तविंशत्याहृत्वावशिष्टांकसम मश्विन्यादिनक्षत्रं॥ वा कुलीपयोगान्नक्षत्रस्य पुनरयनं॥१३॥ वेलामिति॥ वेलालग्नहोरांशकामेचकेविंघात॥ तद्यथा॥ यदि दिने दिने जन्मज्ञातं रात्रौ वा तद्दिनरात्रिप्रमाणं कलातेन पंचाहृतराशिं विभज्यावशिष्टांकसमे दिनस्य रात्रेर्वा घटिकादिकाले गते जन्म ज्ञेयं॥ एवं कलेज्ञाते रात्रपादिलग्नं कार्यं तस्य च होराद्रेष्काणनवांशद्वादशांशत्रिंशांशाः कार्याः। तात्कालिकश्च ग्रहाः यथोक्तविधिना कार्याः॥ उक्तविधिनाद्रष्टाष्टकवर्गादेर्निर्दिशाच्च एवं नष्टजातकं साधयेत्॥१४॥ अथ प्रकारांतरेण नक्षत्रानयनमार्ययाह॥ संस्कारेति॥ संस्कारो नाम करणरूपस्तत्कृतं यन्त्रस्य मात्रा मतस्य यामात्राह्रस्व एकमात्रः दीर्घो द्विमात्रः हलर्द्धमात्रं। एवंगणनपायानाम्नो मात्रास्ता द्विगुणाः कृत्वा प्रश्नकालीनहारशांशै युक्तांशैकुधायांग्नलसंख्यायुक्ताः कार्याः त्रिनवकेन सप्तविंशत्यातो मात्रा विभज्याव

दिवारात्रिप्रसूतिं च नक्षत्रानयनं तथा॥ सप्तकेपुच वर्गेषु नित्यमेवोपलक्षयेत्॥१३॥ वेलामथ विलग्नं च होरामंशकमेव च॥ पंचके प्रविजानीयान्नष्टजातकसिद्धये॥१४॥ संस्कारनाममात्राद्विगुणाः छायांगुलैः समायुक्ताः॥ त्रिनवकभक्ताः शेषं नक्षत्रं तद्धनिष्ठादि॥१५॥ द्वित्रिचतुर्दशदशतिथिसप्तत्रिगुणान वाष्टचैंद्राद्याः॥ पंचदशाप्तात्तद्दिङ्मुखाच्चितांभधनिष्ठादि॥१६॥ इति नष्टजातकमिदं बहुप्रकारं मया विनिर्दिष्टं॥ ग्राह्यमतस्तच्छिष्यैः परीक्ष्य यत्नाद्यथा भवति॥१७॥ इति श्रीवराहमिहरविरचिते बृहज्जातके नष्टजातकाध्यायः॥२४॥ २४॥२६॥२४॥

शिष्टांकसमं धनिष्ठादि नक्षत्रं ज्ञेयं॥१५॥ प्रकारांतरेण नक्षत्रमार्ययाह॥ द्वित्रिचतुरिति॥ द्वौ त्रयः चतुर्दश दशतिथयः पंचदश त्रिगुणाः सप्तैकविंशतिः॥ नव॥ अष्टाएते ऐंद्राद्याः पूर्वाद्यदिशामंकास्तेयाः॥ अयमर्थः॥ पूर्वाभिमुखे पृच्छके पृच्छति सद्वावंकौ स्थाप्यौ॥ एवमग्नेय्यादिमुखे पृच्छति त्र्याद्यंकाः ग्राह्याः॥ एवं दिगभिमुखं प्रच्छकः वशेनांकमाहाय पंचदशगुणितः कार्यः तद्दिङ्मुखानितश्च। तत्र दृष्टोतद्दिङ्मुखाः॥ अत्र शायदि राग्न्यभिमुखः तन्मुखापायतो नरास्तत्संख्ययायुक्तश्च कार्यः॥ एवं कृते यो कस्त सप्तविंशत्याहृत्वावशिष्टांकसमधनिष्ठादितो जन्मनक्षत्रं वाच्यं॥१६॥ नष्टजातकोपसंहारमार्ययाह॥ इति नष्टेति॥ इति नष्टेति॥ इति शब्दसुपसंहारे॥ एवं नष्टजातकमिदं नानाविधिमुक्तं॥ सम्यग्वीनशिष्यैर्यत्नेन परीक्ष्य यथा भवंति सत्यं संवदति तथा तो ग्राह्यं मुक्तान्॥ अहं॥१७॥

पत्र
६२

अथ द्रेष्काणाध्यायः ॥ तत्र मेषाद्यद्रेष्काणस्वरूपं वैतालीकेनाह ॥ कट्यामिति ॥ जघने श्वेतमंबरं वेष्टितं येन सः ॥ श्यामवर्णः ॥ आभिमुख्येन रक्षां कर्त्तुं समर्थ इव भीषणः ॥ लोहि-
तनेत्रो नरः ॥ उच्छ्रितं कुठारं धरति ॥ एष नरद्रेष्काणः ॥ सायुधः कुजसंज्ञश्च ॥ १ ॥ मेषद्वितीयरूपमिंद्रवज्रयाह ॥ रक्तांबरेति ॥ लोहितवस्त्रा अलंकारे भोज्ये च मनो यस्याः सा घटोदरी ॥
अश्ववक्त्रा ॥ पिपासिता ॥ एकाचरणेनोपलक्षिता अयं मेषद्वितीयद्रेष्काणो यवनैरुक्तः ॥ एष चतुःपदद्रेष्काणः स्त्री द्रेष्काणः शुक्रसंज्ञश्च ॥ २ ॥ मेषतृतीयरूपमिंद्रवज्रयाह ॥ क्रूर
इति ॥ विषमस्थ माठः कलाचतुरः पिंगलः ॥ कर्माभिलाषुकः स्खलितनियमः ॥ आभिमुख्येनोद्धृतदंडः पाणौ यस्य सः ॥ रक्तवस्त्रधरः क्रोधनः ईदृशो मेषतृतीयः ॥ एष सायुधो न-

कट्यां सितवस्त्रवेष्टितः कृष्णः शक्त इवाभिरक्षितुं ॥ रौद्रः परशुं समुद्यतं धत्ते रक्तविलोचनः पुमान् ॥ १ ॥ रक्तांबरा भूषणभक्ष्यचिंता कुंभाकृतिर्वाजिमुखी तृषार्त्ता ॥
एकेन पादेन च मेषमध्ये द्रेष्काणरूपं यवनोपदिष्टं ॥ २ ॥ क्रूरः कलाज्ञः कपिलः क्रियार्थी भग्नव्रतोभ्युद्यतदंडपाणिः ॥ रक्तानि वस्त्राणि बिभर्त्ति चंडो मेषे तृतीयः कथि-
न तस्त्रिभागः ॥ ३ ॥ कुंचितलूनकचा घटदेहा दग्धपटा तृषिताशनचित्ता ॥ आभरणान्यभिवांछति नारी रूपमिदं वृषभे प्रथमस्य ॥ ४ ॥ क्षेत्रधान्यगृहधेनुक-
लाज्ञो लांगले च शकटे कुशलश्च ॥ स्कंधमुद्वहति गोपतितुल्यं क्षुत्परो जवदनो मलवासाः ॥ ५ ॥ द्विपसमकायः पांडुरदंष्ट्रः शरभसमांघ्रिः पिंगलमूर्त्तिः ॥ अ-
विमृगलोमा व्याकुलचित्तो वृषभवनस्य प्रांतगतोयं ॥ ६ ॥ सूच्याश्रयं समभिवांछति कर्मनारी रूपान्विताभरणकार्यकृतादरा च ॥ हीनप्रजोच्छ्रितभु-
ध जर्तुमती त्रिभागमाद्यं तृतीयभवनस्य वदंति तज्ज्ञाः ॥ ७ ॥ उद्यानसंस्थः कवची धनुष्मान् शूरोऽस्त्रधारी गरुडाननश्च ॥ क्रीडात्मजालंकरणार्थचिंतं करोति

रद्रेष्काणो जीवसंज्ञश्च ३ वृषप्रथमं दोधकेनाह ॥ कुंचितेति ॥ कुटिलाः कल्पिताः केशा यस्याः सा कुंभोदरी ॥ दग्धवस्त्रा पिपासुः भोजनचिंता यस्याः सा ॥ भूषणेच्छुः एष स्त्री द्रेष्काणः
साग्निकः शुक्रसंज्ञश्च ॥ ४ ॥ अथ वृषद्वितीयं स्वागतयाह ॥ क्षेत्रेति ॥ केदारेषु शाल्यादिषु वेश्मसु धेनुषु नलगीतवादित्रादिषु कुशलः ॥ हलशकटयोः प्रवीणः ॥ वृषस्कंधः ॥ बुभुक्षुः ॥
छागमुखः ॥ मलिनांबरः ॥ एष चतुःपदद्रेष्काणो बुधसंज्ञः ॥ ५ ॥ वृषतृतीयं मौक्तिमालयाह ॥ द्विपेति ॥ महाशरीरः ननु हस्तिवपुः श्वेतदंतः ॥ वरूत्पादः नखपादचरणः कपिलांगः
अवीनां मृगाणां लोमार्ध्यं व्यग्रचित्तं यस्य सः ॥ एष चतुःपदद्रेष्काणः शनिसंज्ञः ॥ ६ ॥ मिथुनाद्यं वसंततिलकेनाह ॥ सूच्येति ॥ सूच्याश्रितकर्म सीवनक्रियातामिच्छति ॥ स्त्री सुरूपा भूष-
णकार्ये कृतप्रयत्ना ॥ अनपत्या ॥ ऊर्ध्वबाहुः रजस्वला एष स्त्री द्रेष्काणो बुधसंज्ञः ॥ ७ ॥ मिथुनद्वितीयमुपजात्याह ॥ उद्यानेति ॥ उपवनस्थः चर्मभृत् ॥ चापहस्तः खगप्रियः शस्त्रधर्त्ता ॥ ग-

[illegible]

व.म.टी.
६३

मिथुनतृतीयस्वागतयाह ॥ भूषितइति ॥ अलंकृतः समुद्रवत्रभृतमणिः ॥ इषुधारी ॥ वर्मभृत् ॥ चापधरः ॥ नृत्यवादित्रेवित्तादिकलासु च प्रवीणः ॥ कविलक्षः ॥ एषनर
द्रेष्काणो सायुधध शनिशक्तः ॥ ९ ॥ कर्कीद्येस्वागतयाह ॥ पत्रेति ॥ पत्राणिमूलानिफलानिचधरति ॥ गजशरीरः ॥ वनेचंदनवृक्षगतः सरभतुल्यपादः ॥ सूकरमुखः ॥
अश्वग्रीवः ॥ एषचतुःपद्द्रेष्काणोनरस्त्वंद्रशक्तः ॥ १० कर्कद्वितीयमिंद्रवज्रयाहपद्मेति ॥ नारीशिरसिकमलैः रजिता सर्पयुता ॥ कठिनांगी ॥ यौवनयुतेत्यर्थः ॥ वने
आक्रोशति ॥ पलाशतरूशाखासक्ता ॥ एषस्त्रीव्यालद्रेष्काणो भौमसक्तः ॥ ११ ॥ कर्कतृतीयंवैतालीयेनाह ॥ भार्येति ॥ जायाया आलंकारनिमित्तंसमुद्रेनाविगतःभु
जगावृतांगोयातिकनकाभरणवान्नचिपिटमुखः एषनरोव्यालोगुरुसक्तः ॥ १२ ॥ सिंहाद्यंरथोद्धतयाह ॥ शाल्मलेरिति ॥ गृध्रः पक्षी ॥ शृंगालः ॥ सारमेयः मलिनवस्त्रो

व भूषितो वरुणौ द्रुरत्नो वद्धतूणकवचः सधनुष्कः ॥ नृत्तवादित्रकलासु च विद्वान्काव्यकृन्मिथुनराशिपवसानो ॥ ९ ॥ पत्रमूलफलभृद् द्विपकायः
दे काननेमलयगः शरभांघ्रिः क्रोडतुल्यवदनो हयकंठः कर्कप्रथमरूपमुशंति ॥ १० ॥ पद्मार्चितामूर्द्धनिभोगियुक्ता स्त्री कर्कशारण्यगताविरौति ॥ शा
खांपलाशस्य समाश्रिता च मध्ये स्थिता कर्कटकस्य राशेः ॥ ११ ॥ भार्याभरणार्थमर्णवं नौस्थोगच्छतिसर्पवेष्टितः ॥ हेमैश्चयुतो विभूषणैश्चिपिटा
स्योन्त्यगतश्च कर्कटे ॥ १२ ॥ शाल्मलेरुपरिगृध्रजंबुकौ श्वानरश्च मलिनांबरान्वितः ॥ रौति मातृपितृविप्रयोजितः सिंहरूपमिदमाद्यमुच्यते ॥ १३ ॥ ह
द्वि याकृतिः पांडुरमाल्यशेखरो बिभर्त्ति कृष्णाजिनकंबलं नरः ॥ दुरासदः सिंह इवात्तकार्मुको नताग्रनासो मृगराजमध्यमः ॥ १४ ॥ ऋक्षाननो वानरतुल्यचेष्टो
बिभर्त्ति दंडं फलमामिषं च ॥ कूर्ची मनुष्यः कुटिलैश्च केशैर्मृगेश्वरस्यांत्यगतस्त्रिभागः ॥ १५ ॥

जनकजननीविरहीनरश्चशाल्मलतरूपरि क्रोशति ॥ एषद्रेष्काणोनरः चतुःपद्खगसंज्ञः सूर्यसक्तश्च ॥ १३ ॥ सिंहद्वितीयवंशस्थेनाह ॥ हयाकृतिरिति ॥ तुणाकारः
श्वेतपुष्पशिरः ॥ नरः ॥ नरः कृष्णमृगत्वचर्मंचधारयति ॥ केसरीवदुःसाध्यः ॥ गृहीतधनुःनम्रनासिकाग्रः एषनरश्चतुःपदः सायुधोगुरुशक्तः ॥ १४ ॥ सिंहतृतीयमु
पजात्याह ॥ ऋक्षेति ॥ भल्लूकमुखः कपिस्वभावः आयुधमाद्रिफलंमांसंचधारयति ॥ दीर्घश्मश्रुः कुंचितकेशोरूपलक्षितोनरः ॥ एषनरश्चतुःपदः सायुधः कु
जशक्तः ॥ १५ ॥ कन्याद्यमुपजात्याह ॥ पुष्पेति ॥ कुसुमपूरितकुंभेनोपलक्षितामलिनवलिनवस्त्रवेष्टितशरीरा ॥ वासोद्वयोः संबंधमिच्छती गुरुकुलेषिता कन्या ॥

कन्याद्रेष्काणे तृतीयं वैतालीयेनाह ॥ पुरुषइति ॥ यथाक्षराणि लिख्यंते सा लेखनी तद्हस्ता तया येनाङ्कः श्यामवर्णः परिवेष्टितमस्तकः ॥ वस्त्रशिरा इति पाठे संयतमूर्द्धा ॥ धनस्य आयव्ययवणकः ॥ विस्तीर्णधनुर्द्धारी ॥ लोमशः ॥ ईदृशो नरः ॥ एव नरद्रेष्काणः सायुधः शनिसुतः ॥ १७ ॥ कन्यातृतीयमुपजात्याह ॥ गौरीति ॥ गौरवर्णा प्रक्षालितान्यम्बराणि प्रांतभागायस्या ईदृशेन उकूलेनाच्छादिता ॥ उकूलहस्तेति पाठे उच्चाघटदर्भयुतपाणिः ॥ सुरगृहं गंतुमुद्यता ॥ समासितार्ढ ईदृशी नारी एष स्त्री द्रेष्काणः शुक्रसक्तः ॥ १८ ॥ तुलाद्यं वसंततिलकेनाह ॥ वीथ्यंतरेति ॥ मार्गमध्ये पण्यं हट्टस्तत्र स्थितः धटसहितः ॥ उन्मानेऊर्ध्वमाने तुलारूपे माने तिर्यग्माने कुडवादौ

पुष्पमूल्यं वीणघटे नकस्यामलप्रदिग्भां च रसं चतांगी ॥ वस्त्रार्थसंयोगमभीप्सुमानागरौ कुलं वांछति कन्यका द्या ॥ १९ ॥ पुरुषः पुरुहीतलेखनिः श्यामो वस्त्रशिराव्यपायकृत ॥ विपुलं च विभर्त्ति कार्मुकं रोमव्याप्ततनुश्च मध्यम ॥ १७ ॥ गौरी सुधौतायदुकूलगुप्तासमुच्छ्रिता कुंभर्दच्छुहस्ता ॥ देवालयं स्त्री प्रयता प्रवृत्ता वदंति कन्यां त्वांतत्स्त्रिभागं ॥ १८ ॥ वीथ्यंतरापणगतः पुरुषस्तुलावा चानुन्मानकुशलः प्रतिमानहस्तः ॥ भांडं विचिंतयति तस्य च मूल्यमेतद्रूपं वदंति यवनाः प्रथमं तुलायाः ॥ १९ ॥ कलशं परिगृह्य विनिपतितुं समभीप्सति निर्गत्य घतुरवः पुरुषः ॥ क्षुधितस्तृषितश्च कलत्रसुतान्मनसैति तुलाधरमध्यगतः ॥ २० ॥ विभीषयंस्तिष्ठति रत्नचित्रितो वने मृगान्कांचनतूणवर्म्मभृत् ॥ धनुर्द्धरो वानररूपभृत्नरस्तुलावसानेय वनेरुद्राहृतः ॥ २१ ॥ वस्त्रैर्विहीनाभरणैश्च नारी महासमुद्रात्समुपैति कूलं ॥ स्थानच्युता सर्पनिबद्धपादा मनोरमा वृश्चिकराशिपूर्वः ॥ ॥ २२ ॥ स्थानसुखान्यभिवांछति नारी भर्त्तृकृते भुजगावृतदेहा ॥ कच्छपकुंभसमानशरीरा वृश्चिकमध्यमरूपमुशन्ति ॥ २३ ॥ २३ ॥ २३ ॥

चप्रवीणः ॥ येन स्वर्णरत्नादि परिच्छिद्यते तत्प्रतिमानं हस्ते यस्य ॥ भांडं क्रयद्रव्यं तस्य मूल्यं च मध्यापतिदृदृशो नरस्तु लाधो पवनोक्तः ॥ एष नरद्रेष्काणः शुक्रस्य ॥ १९ ॥ तुलाद्वितीयं तोटकेनाह ॥ कलशमिति ॥ तुलामध्यस्थो नरो यतः क्षुधातृषी भार्यापुत्रांश्च मनसा यतिस्मरति ॥ ततो घटमादाय निर्गंतुमिच्छति गृहात् ग्रासः एष नरद्रेष्काणः स्वगः शनिसुतः ॥ २० ॥ तुलातृतीयं वंशस्थेनाह रौविभीषयन्निति ॥ मणिभूषितः सुवर्णेषुधिधारी स्वर्णकवचधारी ॥ धनुर्धरो देववादः सायुधो बुधस्य श्च ॥ २१ ॥ वृश्चिकाद्यमुपजात्याह ॥ वस्त्रैरिति ॥ वासोभिर्भूषणैश्च रहिता स्थानभ्रष्टा ॥ भुजगैनिपमितचरणा ॥ सुंदरी स्त्री महासमुद्रान्तीरमायाति एष स्त्री द्रेष्काणो भौमः कालःकुजः शस्त्रः ॥ २२ ॥ वृश्चिकद्वितीयं दोधकेनाह ॥ स्थानेति ॥ सर्पाच्छादितांगी कूर्मपृष्ठघटतुल्यदेहा नारी पतिनिमित्तं स्थानं सुखानि चेच्छति ॥ स्त्रीव्याल द्रेष्काणो गुरुश्च ॥ २२

ब्रि.क्लं.
६४

वृश्चिकतृतीयं भुग्न्निलायमाह ॥ पृथुलेति ॥ विस्तीर्णचिपिटं कच्छपसदृशमुखं यस्य सः ॥ सारमेयः हरिणाजं वृकक्रोडानां भयं करोतीति सारमेयाद्युत्पत्तिस्थानं रक्षति सिंहादृश्च ॥ एष नरचतुष्पदद्रेष्काणः श्वांदसक्तः ॥ २४ ॥ धनुः प्रथममिदृच्छया ह ॥ मनुष्यवक्त्र इति ॥ नराननः तुरगसदृशदेहः ॥ तपस्विनामाश्रमागते इष्टा आपरीर्घमाददायय ज्ञोपकरणानि स्रुक्सुवादीनि तापसाश्रमान्पालयति ॥ एष नरचतुष्पदद्रेष्काणः सायुधो गुरुशक्तः ॥ २५ ॥ धनुर्द्वितीयमुपजातमाह ॥ मनोरमेति ॥ चित्ताह्लादकरी ॥ चंपकपुष्पैः ॥ कनकेन च तुल्यद्युतिर्नीतिशोभना ॥ सागरमणीश्चालयंती स्त्री सिंहासनेति ष्ठति ॥ एष स्त्रीद्रेष्काणः कुजशक्तः ॥ २६ ॥ धनुस्तृतीयमुपजातमाह ॥ कूर्चीति ॥ दीर्घश्मश्रुः सुवर्णचंपकपुष्पसमकांतिः सिंहासनस्थो नरो दंडहस्तो दुकूलमृगचर्मणी धारयतीति नरद्रेष्काणः सायुधो रक्तशक्तः

पृथुलचिपिटकूर्मतुल्यवक्त्रः श्वमृगवराहशृगालभीषकारी ॥ अवति च मलयाकरप्रदेशं मृगपतिरंत्यगतस्य वृश्चिकस्य ॥ २४ ॥ मनुष्यवक्त्रोऽश्वसमानकायो धनुर्विगृह्यायतमाश्रमस्थः ॥ क्रतूपयोग्यानि तपस्विनश्च रक्षत्यर्वा धनुषस्त्रिभागः ॥ २५ ॥ मनोरमा चंपकहेमवर्णा भद्रासनेति ष्ठति मध्यरूपा ॥ समुद्ररत्नानि विघट्टयंती मध्यत्रिभागो धनुषः प्रदिष्टः ॥ २६ ॥ कूर्ची नरो हाटकचंपकाभो वरासने दंडधरो निषण्णः ॥ कौशेयकान्युद्वहतेऽजिनं च तृतीयरूपं नवमस्य राशेः ॥ २७ ॥ रोमचितो मकरोपमदंष्ट्रः सूकरकायसमानशरीरः ॥ योक्त्रकजालकबंधनधारी रौद्रमुखो मकरप्रथमस्तु ॥ २८ ॥ कलास्वभिज्ञाब्जदलायताक्षी श्यामा विचित्राणि च मार्गमाणा ॥ विभूषणालंकृतलोहकर्णा योषा प्रदिष्टा मकरस्य मध्ये ॥ २९ ॥ किन्नरोपमतनुः सकंबलस्तूणचापकवचैः समाचितः ॥ कुंभमुद्वहति रत्नचित्रितं स्कंधगं मकरराशिपश्चिमः ॥ ३० ॥ स्नेहमद्यजलभोजनागमव्याकुलीकृतमनाः सकंबलः ॥ कोशकारवसनोऽजिनान्वितो गृध्रतुल्यवदनो घटादिगः ॥ ३१ ॥

॥ २७ ॥ मकराद्यद्रेष्काणमाह ॥ रोमचित इति ॥ लोमशांगः मकरतुल्यदंष्ट्रः ॥ वराहतुल्यदेहः ॥ योक्त्रं वृषभयोजनं ॥ जालं पक्षियाह्वकं बंधनं निगडादि एतत्त्रयं धारयन् रौद्रशीलः ॥ विकृताननः ॥ एष नरद्रेष्काणः सनिगडः शनिशक्तश्चतुष्पदः ॥ २८ ॥ मकरद्वितीयमुपजातमाह ॥ कलास्विति ॥ नृत्यादिकलाप्रवीणा पद्मपत्रनेत्रा श्यामवर्णा ॥ नानावस्तून्यन्वेषयंती ॥ आभरणैः शोभिता लोहाभरणयुक्तकर्णा नारी एष स्त्रीद्रेष्काणः शुक्रशक्तः ॥ २९ ॥ मकरतृतीयं द्रेष्काणमाह ॥ किंनरेति ॥ देवयोनिसमांगः कंबलयुतः इषुधिधनुर्वर्मसहितो नरो मणिभूषितमंसगतं घटं धारयति ॥ एष नरद्रेष्काणः सायुधो बुधशक्तः ॥ ३० ॥ कुंभाद्यद्रेष्काणमाह ॥ स्नेहेति ॥ तैलसुरामानीयाश्च नानाप्राप्त्याग्रे चिंतयमानः ॥ ऊर्णायुतः दुकूलवासा मृगचर्मयुतः गृध्रपक्षिसमास्यः ॥ एष नरद्रेष्काणः खगशनितयाह ॥

ला

रा

राम
६४

127

कुंभद्वितीयं वैतालीयेनाह ॥ दग्धेरति ॥ मलीमसां वरा मस्तकारोपित भांडा वन्हिदग्धो शाल्मलितरु युते शाकटे स्थिता स्त्री अरण्ये लोहानि गृह्णाति ॥ एष
स्त्री द्रेष्काणः सात्त्विको बुधशात्तः ॥ ३२ कुंभतृतीयमिन्द्रवज्रयाह ॥ श्यामइति ॥ कृष्णवर्णो लोमशः कर्णौ मोलियुतो नरः त्वकचर्म ॥ पत्राणि दलानि निर्यासो वृक्षरसः गुग्गुलादिः फलमाम्रादि ॥ एतैः सहलोह युतानि पात्राणि धारयति ॥ तानि चेतस्ततश्चालयति स्थानांतरं नयतीत्यर्थः ॥ एषनरद्रेष्काणः पुरुष
रू ॥ ३३ ॥ मीनाद्यमिन्द्रवज्रयाह ॥ सुग्भांडेति ॥ यज्ञोपकरणानि ये मुक्ताफलैः रत्नैः शंखैश्च कीर्तैर्यग्रहस्तस्त्राभरयुतो नरः स्त्रीणां भूषणनिमित्तं नावारू
त्वा समुद्रं गच्छति ॥ एषनरद्रेष्काणो गुरुसत्त्वः ॥ ३४ ॥ मीनद्वितीयं वसंततिलकेनाह ॥ अत्यच्छि तेति ॥ वर्णेन कांता चंपककुसुमं पुष्पाति तिरस्करोति चंप

नपठेत

ग दग्धे शकटे स शाल्मले लोहान्याहरते नाचने ॥ मलिनैः संवृत्ता भांडैर्मूर्द्धि गतैश्च मध्यम ॥ ३२ ॥ श्यामः सरोम श्रवणः किरीटी त्वक्पत्र निर्यासफलैर्विभर्त्ति ॥ भांडानि लोहव्यतिमिश्रितानि संचारयत्यंस्तगतो घटस्य ॥ ३३ ॥ स्रुक्कुभांड मुक्तामणिशंखमिश्रैर्व्याक्षिप्तहस्तः सविभूषण

या श्व ॥ भार्याविभूषार्थमपांनिधाने नौप्लव सागरमेति भत्षस्य ॥ ३४ ॥ अत्युच्छ्रित ध्वजपताक सुपेतिपोतं कूलं प्रयातिजलधेः परिवारयुक्ता ॥ वर्णे
न चंपकमुखा प्रमदा द्वितीयो भागो मीनस्य चैवकथितो मुनिभिर्द्वितीयः ॥ ३५ ॥ स्वभ्रांतिके सर्प वेष्टितांगो वस्त्रैर्विहीनः पुरुषस्तृतीये चौरानल
व्याकुलितांतरात्मा विक्रोशतेसोपगतो भत्षस्य ॥ ३६ ॥ इतिश्रीवराहमिहरविरचिते बृहज्जातके द्रेष्काणाध्यायः पंचविंशतिः २५ ॥ २५ ॥

कमुखी कनकवर्णसखीयुता स्त्री उच्चः ध्वजाः पताकाश्च पत्रे दशं यो तं नावं आरोहति समुद्रस्य तटं प्रयाति च ॥ एष स्त्री द्रेष्काणश्च द्रशात्तः ॥ ३५ मीनतृतीयद्रेष्का
णमिन्द्रवज्रयाह ॥ श्वभ्रांतिकेति ॥ भुजगावृत देहो नग्नस्तस्करवन्हि व्याकुलचित्तो नारी वने चर्त्तसमीपे रोदिति एष धालद्रेष्काणः कुजशात्तः ॥ ३६ ॥ द्रेष्काण
स्वरूपस्य प्रयोजनं स्थले स्थले प्रोक्तं ॥ यात्रायां चवक्ष्यति ॥ द्रेष्काणाकारत्वे यद्गुण सदृशफलं योजयेद्दृष्टिरेतो द्रेष्काणे सौम्यरूपे कुसुमफलयुते रत्नभांडा
न्विते च ॥ सौम्यैर्दृष्टे जयः स्यान ग्रहणसहिते पापदृष्टे च भगाः साग्रे दाहो ऽथवंधः सभुजनिगडे पापयुक्ते विपाशेरिति ॥ अश्मे चौरज्ञानं अंशकात्तन्नापते द्रष्ट
द्रेष्काणोस्तस्कराः स्मृताः ॥ राशिभ्यः कालविद्रेष्काणो वयोजाति श्वलप्रयाव ॥ ३६ ॥ इतिश्री महीधरकृते ज्ञानकविवरणे द्रेष्काणाध्यायः पंचविंशः ॥ २५ ॥ श्री ॥

128

वृ०जा०टी०
६५

अथोपसंहाराध्यायः॥ तत्रादौ कविः पित्रादिनामानि वसंततिलकेनाह॥ आदित्येति॥ आदित्यदासनाम्नो विप्रस्य पुत्रस्तस्मादादित्यदासादेव प्राप्तज्ञानः कापित्थकग्रामे यः सवितारविलदाराधनेन तस्मात्प्राप्तो वररूपो प्रसादो येन सः॥ आवंतक उज्जयनीवासी वराहमिहिराचार्यो मुनिमतानि सम्यक्‌ संप्रदायनविचार्य शोभनां होराजातकं शास्त्रं कृतवान्॥१॥ अध्यायसंग्रहमुपजात्याह॥ राशीति॥ राशिभेदाध्यायः प्रथमः॥ ग्रहयोनिभेदो द्वितीयः २ वियोनिजन्मा तृतीयः ३ निषेकाध्यायश्चतुर्थः ४ जन्माध्यायः पंचमः ५ रिष्टाध्यायः षष्ठः ६ आयुर्दायाध्यायः सप्तमः ७ दशाध्यायोऽष्टमः ८ अष्टकवर्गो नवमः ९ शोभनानां संज्ञा शालिनीमाह॥ कर्मेति॥ कर्माजीवो दशमः १० राजयोगो एकादशः॥ नाभसयोगो द्वादशः १२ चंद्रयोगस्त्रयोदशः

आदित्यदासतनयस्तदवाप्तबोधः कापित्थके सवितृलब्धवरप्रसादः॥ आवंतको मुनिमतान्यवलोक्य सम्यग्घोरां वराहमिहिरो रुचिरां चकार॥१॥ राशिप्रभेदो ग्रहयोनिभेदो वियोनिजन्माथ निषेककालः॥ जन्माथ सद्यो मरणं तथायुर्दशाविपाकोऽष्टकवर्गसंज्ञः॥२॥ कर्माजीवो राजयोगाः स्वयोगाश्चांद्रा योगा द्विग्रहाद्याश्च योगाः॥ प्रव्रज्याथो राशिशीलानि दृष्टिर्भावस्तस्मादाश्रयोऽथ प्रकीर्णः॥३॥ नेष्टा योगा जातकं कामिनीनां निर्याणं स्यान्नष्टजन्मर्क्षकाणाः॥ अध्यायानां विंशतिः पंचयुक्ता जन्मन्येतद्यात्रिकं चाभिधास्ये॥४॥ प्रश्नास्तिथिर्भं दिवसः क्षणश्च चंद्रो विलग्नं लघलग्नभेदः॥ शुद्धिर्ग्रहाणामथवापवादो विमिश्रकाख्यं तनुवेपनं च॥५॥ अतः परं गुह्यकपूजनं स्यात्स्वप्नं ततः स्नानविधिः प्रदिष्टः॥ यज्ञो ग्रहाणामथ निर्गमश्च क्रमात्स्मृतः शाकुनोपदेशः॥६॥

॥ यदीयनिर्गमन प्रकीर्णः १९॥ द्विग्रहयोगश्चतुर्दशः १४॥ प्रव्रज्याध्यायः पंचदशः १५ राशिशीलं षोडशः १६ दृष्टिफलं सप्तदशः १७ भावाध्यायोऽष्टादशः १८॥ आश्रयएकोनविंशः १९ प्रकीर्णो विंशः २० ३ नेष्टा इति॥ अनिष्टयोगएकविंशः २१ स्त्रीजातकं द्वाविंशः २२ निर्याणं त्रयोविंशः २३ नष्टजन्म चतुर्विंशः २४ द्रेष्काणाध्यायः पंचविंशः २५ एवं जातके पंचविंशतिरध्यायाः॥ इदानीं यात्रिकं योगयात्रायां निबद्धमध्यायसंग्रहमहं कथयिष्ये॥ तदेवोपजातित्रयेणा ४ प्रश्न इति॥ प्रश्नाध्यायः तिथिवलाध्यायः २ नक्षत्रं ३ दिवसो वारफलं ४ मुहूर्ताध्यायः ५ चंद्रबलं ६ लग्ननिश्चयः ७ लग्नभेदा होराद्रेष्काणादयः ८ ग्रहाणां शुद्धिः कुंडलिकाफलं ९ अपवादाध्यायः १० मिश्रकाध्यायः ११ अंगस्फुरणं १२॥५॥ अत इति॥ गुह्यकार्चनं १३ स्वप्नाध्यायः १४ स्नानविधिः १५ ग्रहयज्ञः १६ प्रस्थानं १७ शाकुनाध्यायः॥१८॥ ॥६॥ ६॥ ६॥

मू
त्रा

वृ
६५

बृहज्जा॰ म॰ टी॰
९ ६६

विवाहेति॥ विवाहकालः १९ ग्रहस्फुटता २० ग्रहकरणस्य विस्तीर्णशाखा २१ एवं ज्योतिर्विदां हिताय त्रिभिः स्कंधैर्गणित होरासंहिताख्यैरयं मया ज्योतिषशास्त्रसंग्रहो रचितः ७॥ संक्षेपकरणं मालिन्याह॥ पृथ्वीति॥ एतत्सकलं शास्त्रमेमेराचार्यैर्विस्तीर्णं कृतं तदेतन्मया स्वल्पं कृतं॥ कीदृशं॥ लस्त्रदेशार्थं। तेराचार्यैः रूपस्थित्यर्थायत्र। तथा धिषणाविमलत्वे बुद्धिसगनिर्मलीकरणे क्षमं॥ ग्रहग्रंथे मम यत्र दुरूक्रमप्रभमुक्तं तत्पंडितैः क्षम्यतां॥ ८॥ सवात्रार्थनं वसंततिलके

९

विवाहकालः करणग्रहाणां प्रोक्तं पृथक् तद्विपुलाव शाखा॥ स्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषसंग्रहोयं मयाकृतो दैवविदां हिताय॥ ७॥ पृथुविरचितमन्यैः शास्त्रमेतत्समस्तं तदनुलघुमपेदं तत्प्रदेशार्थमेव॥ कृतमिह [illegible] समर्थधीविषाणामलत्वे मम यदिह दुरुक्तं सज्जनैः क्षम्यतां तत्॥ ८॥ ग्रंथस्य यत्प्रचरतो [illegible] विनाशमेति लेख्याद् बहुश्रुतसुखाधिगमक्रमेण॥ यद्वा मया कुकृतमल्पमिहाकृतं वा कार्यं तदत्र विदुषा परिहृत्य रागं॥ ९॥ दिनकरमुनिगुरूणां प्रणिपातकृतप्रसादमतिनेदं॥ शास्त्रमुपसंगृहीतं नमोस्तु पूर्वप्रणेतृभ्यः॥ १०॥ इति श्री वराहमिहिरविरचिते बृहज्जातके विवरणोपसंहाराध्यायः षड्विंशः॥ २६॥ २६॥ २६॥ २६ ॥ २६॥ श्रीगणपतये नमः॥ श्रीकृष्णायनमः॥ श्री विश्वेश्वरायनमः

उ

॥ ग्रंथस्येति॥ प्रचरमाणस्यास्य ग्रंथस्य यत्नलेख्यात्लेखकदोषान्नश्यति॥ यद्वात्र मया यत्कुत्सितं कृतं अल्पं वा कृतं कर्तव्यं न कृतं वा ततद्बहुश्रुतानां पंडितानां रागं विहाय कार्यं मद्योजनाशनीयः शोधनीयश्चेत्यर्थः॥ ९॥ शास्त्रावसाने सतां नतिमार्यया॥ दिनकरेति॥ दिनकरवातयोगधिगमोद्यानं तत्परिपाप्य विदुषा मात्सर्यं विहाय कार्यं मद्योजनाशनीयः शोधनीयश्चेत्यर्थः ... प्रसादेनेर्मलं यस्याः ईदृशी मतिर्यस्य तेन मयेदं शास्त्रमुपक्षिप्तं॥ तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशास्त्रकर्तृभ्यो रवेर्वसिष्ठादिमुनीनामादित्यदासस्य च चरणानां साक्षात्कृतः प्रसादेन निर्मलं यस्याः ईदृशी मतिर्यस्य तेन मयेदं शास्त्रमुपक्षिप्तं। तस्मात्पूर्वप्रणेतृभ्यः पूर्वशास्त्रकर्तृभ्यो नतिरस्तु॥ १०॥ इति श्रीमहीधरकृते बृहज्जातकविवरणे उपसंहाराध्यायः षड्विंशति २६॥ छ॥ सम्वत् १८९६ समये कार्तिक कृष्ण ३० चंद्रवासरे। लिखितं दौलतरामेण

राम
६६

[OrderDescription]
,CREATED=03.07.20 10:35
,TRANSFERRED=2020/07/03 at 10:59:23
,PAGES=130
,TYPE=STD
,NAME=S0003262
,Book Name=M-1854-BRIHJJATAK VIVRAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,